

SİİRT VE ÇEVRESİ DÜZ DOKUMALARI

Hacice AKSOY

**Yüksek Lisans Tezi
Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı
Yrd. Doç. Dr. Oktay HATİPOĞLU
2013
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARI ANASANAT DALI**

Hacice AKSOY

SİİRT VE ÇEVRESİ DÜZ DOKUMALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Yrd. Doç. Dr. Oktay HATİPOĞLU**

ERZURUM - 2013



T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ



TEZ BEYAN FORMU

20/06/2013

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “**SİİRT VE ÇEVRESİ DÜZ DOKUMALARI**” adlı eser-metin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, eser-metin kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☐ ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ ☐ Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ ☐ Tezimin/Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

20/06/2013

Hacice AKSOY



T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Y. Doç. Dr. Oktay Hatipoğlu danışmanlığında Hacıye Aksoy tarafından hazırlanan bu çalışma 20. / 06. / 2017. tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Ge. İkt. Bil. Türk. El. S. S. Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Y. Doç. Dr. Oktay Hatipoğlu İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Valide Paşayeva İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Fikri Salıhan İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. / /

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	V
KISALTMALAR DİZİNİ	VII
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	VIII
ÇİZİMLER LİSTESİ	IX
RESİMLER LİSTESİ.....	XVII
ÖN SÖZ.....	XX
GİRİŞ	1
SİİRT'İN TARİHİ VE COĞRAFİ YAPISI	2
SİİRT'İN TARİHÇESİ.....	2
SİİRT'İN COĞRAFİ YAPISI.....	4

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK DÜZ DOKUMA YAYGI SANATI

1.1. TÜRK DÜZ DOKUMA SANATI VE TARİHÇESİ.....	5
1.2. TÜRK DÜZ DOKUMALARININ TEKNİK ÖZELLİKLERİ	12
1.2.1. Düz Bez Dokuma	13
1.2.2. Düz Atkı Yüzlü Dokuma	14
1.2.3. Kilim.....	15
1.2.3.1. İlikli kilim Tekniği.....	16
1.2.3.2. İliksiz "Dikey Çizgi Olmayan Kilimler	17
1.2.3.3. Eğri Atkılı Kilim Dokuması.....	17
1.2.3.4. Atkıların Aynı Çözümden Geri Dönmesi ile İliklerin Yok Edilmesi Tekniği	18
1.2.3.5. Normal Atkılar Arasına Ek Atkı Sıkıştırılması	19
1.2.3.6. Çift kenetleme ile İliklerin Yok Edilmesi	20
1.2.3.7. Sarma Kontür	20
1.2.3.8. Eğri Atkılı Kontur	21
1.2.4. Cicim	22
1.2.4.1. Seyrek Motifli Cicim	23
1.2.4.2. Atkı Yüzlü Seyrek Motifli Cicim.....	24

1.2.4.3. Sık Motifli Cicim.....	24
1.2.4.4. Atkı Yüzlü Sık Motifli Cicim	25
1.2.5. Zili.....	26
1.2.5.1. Düz Zili	27
1.2.5.2. Çapraz Zili	27
1.2.5.3. Seyrek zili	28
1.2.5.4. Damalı Zili.....	28
1.2.5.5. Konturlu Zili-Veme	29
1.2.6. Sumak.....	30
1.2.6.1. Düz Sumak Dokuması	32
1.2.6.2. Atkısız Düz Sumak	32
1.2.6.3. Balıksırtı Sumak Dokuması.....	33
1.2.6.4. Balıksırtı Atkısız Sumak Dokuması.....	34
1.2.6.5. Ters Sumak Dokuması	34
1.2.6.6. Çapraz-Alternatif Sumak Dokuması	35
1.3. TÜRK DÜZ DOKUMALARINDA KULLANILAN MOTİFLERİN ANLAMLARI.....	36
1.3.1. MOTİF VE DESEN	36
1.3.1.1. Elibelinde Motifi	36
1.3.1.2. Koçboynuzu Motifi.....	37
1.3.1.3. Bereket Motifi	37
1.3.1.4. Saç Bağı	38
1.3.1.5. Küpe.....	38
1.3.1.6. Bukağı Motifi	38
1.3.1.7. Sandıklı Motifi	39
1.3.1.8. Aşk ve Birleşim Motifi.....	39
1.3.1.9. Yıldız	39
1.3.1.10. Suyolu Motifi.....	40
1.3.1.11. Pıtrak	40
1.3.1.12. El, Parmak ve Tarak Motifleri.....	41
1.3.1.13. Tarak Motifi.....	41
1.3.1.14. Muska ve Nazarlık Motifleri	42

1.3.1.15. Göz Motifi.....	42
1.3.1.16. Türkmen Gülü	42
1.3.1.17. Madalyon.....	42
1.3.1.18. Çengel (nehrek) Motifi	43
1.3.1.19. Yılan Motifi	43
1.3.1.20. Ejder Motifi.....	43
1.3.1.21. Akrep Motifi.....	44
1.3.1.22. Kurt Ağzı, Kurt İzi, Canavar Ayağı	44
1.3.1.23. Hayat Ağacı.....	45
1.3.1.24. Çiçek-Yaprak Motifi	46
1.3.1.25. Kuş Motifi.....	46

İKİNCİ BÖLÜM

SIİRT VE ÇEVRESİNDEKİ DÜZ DOKUMALARININ ÖZELLİKLERİ

2.1. SIİRT VE ÇEVRESİ DÜZ DOKUMALARDA KULLANILAN

MALZEMELER VE HAZIRLAMA YÖNTEMLERİ..... 48

2.1.1. Hammadde

2.2. SIİRT VE ÇEVRESİNDEKİ DÜZ DOKUMALARDA KULLANILAN ARAÇ VE GEREÇLER..... 50

2.2.1. Tezgahlar

2.2.2. Düz Dokumalarda Kullanılan Aletler (Kirkit, Verap, v.b.)..... 51

2.3. SIİRT VE ÇEVRESİNDEKİ BOYA BİTKİLERİ VE YÜN BOYAMADA

KULLANILAN MORDANLARIN ELDE EDİLMESİ

2.3.1. BOYA BİTKİLERİ

2.4. SIİRT VE ÇEVRESİ DÜZ DOKUMALARININ TEKNİK, RENK, KOMPOZİSYON VE MOTİF ÖZELLİKLERİ

2.4.1. Teknik

2.4.2. Renk

2.4.3. Kompozisyon

2.4.4. Motif.....

2.5. SIİRT İLİ KURTALAN İLÇESİ SODES KİLİM DOKUMA KURSU

PROJESİ..... 53

2.6. ATÖLYEDE KULLANILAN ARAÇLAR GEREÇLER..... 54

2.6.1. Sarma Tezgâhın Parçaları ve Görevleri	54
2.6.2. Kilim Dokumasında Kullanılan Aletler	55
2.7. KURTALAN BOYA ATÖLYESİNDE İPLERİ BOYAMA AŞAMALARI	56
2.8. MORDANLAR	58
2.8.1. Şap	59
2.8.2. Göztaşı	59
2.8.3. Dikromatlar	59
2.8.4. Saçıkıbrıs	60
2.9. MORDANLAMADA KULLANILAN YARDIMCI MORDAN MADDELER	60
2.9.1. Kremtartar (Şaraptaşı)	60
2.9.2. Sodyum Sülfat (İngiliz tuzu)	60
2.9.3. Okzalit Asit	60
2.9.4. Tartarik Asit	60
2.9.5. Asetik Asit	61
KATALOG-1	62
Yörede Bulunan Eski Yaygılar	62
KATALOG-2	228
Günümüzde Dokunan Yaygılar	228
DEĞERLENDİRME ve KARŞILAŞTIRMA	273
SONUÇ	281
KAYNAKÇA	283
ÖZGEÇMİŞ	288

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ
SİİRT YÖRESİ DÜZ DOKUMALARI****Hacice AKSOY****Danışman: Yrd. Doç. Dr. Oktay HATİPOĞLU****2013, 267 Sayfa****Jüri: Yrd. Doç. Dr. Oktay HATİPOĞLU (Danışman)****Doç. Dr. Fikri SALMAN****Doç. Dr. Valide PAŞAYEVA**

Siirt ve çevresi düz dokumalarının en önemli özelliği, Anadolu'nun hemen her bölgesinde görünen motif çeşitlerinin izlerini taşımasıdır. Çoğu motif ve kompozisyonlar, özellikle Kars, Hakkâri, Van ve Erzurum yöresine ait bazı dokumalarla benzerlik göstermektedir.

Bu dokumaların büyük bir çoğunluğu yer yaygısı, seccade, semer örtüsü, çocuk ve eşya çantası gibi amaçlar için kullanılmaktadır. Özellikle küçükbaş hayvancılığının yoğun olduğu Siirt ve çevresinde dokuma kültürünün yaygın olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra bölgede yün boyama işleminde doğal boya kullanılmaktadır. İlk dönemlerde yünden iplik elde etmenin geleneksel yollarına rastlanırken daha sonraki dönemlerde teknolojinin ilerlemesiyle birlikte hazır iplik kullanımının yaygınlaştığı görülmektedir. Yine aynı şekilde dokuma tezgâhlarındaki gelişmeler de bazı kolaylıkları beraberinde getirmesine karşın dokuma geleneğinin zamanla unutulmasına yol açmıştır. Ancak son dönemlerde açılan SODES tarafından açılan kurslar ve verilen teşvikler bölge insanını bu geleneği yeniden canlandırmaya yöneltmiştir.

Yörede kullanılan motifler; genel olarak, bölgede yaşayan aşiret isimleriyle anılmaktadır. Bu aşiretlerin konargöçerlik yaşam biçimleri nedeniyle motiflerin başka bölgelerde yapılan dokumalar üzerinde de etkisi olmuştur.

ABSTRACT
MASTER THESIS
SIİRT AND ITS VICINITY RUG WEAVING
Hacice AKSOY
Advisor: Yrd. Doç. Dr. Oktay HATİPOĞLU
2013, 267 Page

Jury: Assist. Prof. Dr. Oktay HATİPOĞLU (Advisor)
Assoc. Prof. Dr. Valide PAŞAYEVA
Assoc. Prof. Dr. Prof. Fikri SALMAN

The most important feature of straight woven of Siirt Region is that it has the traces of motif kinds appeared in apperared in almost every region of Anatolia. Most motifs and compositions indicate similarity to some woven belonging to Van and Erzurum Region.

Most of these wovens are used for the purposes, such as ground cloth, prayer rug, pack saddle or bags of goods a child. Particularly, in the Siirt region where small husbandry is intensive, the culture of woven is commonly seen. Alongside this, natural paint has been used in the process of wool painting. In previous periods, while obtaining thread form the wool is seen in the region traditionally, but later, with the development of technology, because of ready-thread has been commonly used. In the same way, although some improvement in looms bring some facilities a long with them, this led to the forget of the tradition in time. But, the courses opened by SODES recently and incentives given by government made this tradition reveal for reople living in the region.

The motifs used in the region general are remembered by the names of tribes living in the region. Due to nomadic life style of these tribes, motif had great influence on the wovens made inother regions

KISALTMALAR DİZİNİ

Bil.	: Bildirileri
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
cm.	: Santimetre
Çev.	: Çeviren
D.T.C.F.D.	: Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi
Enst.	: Enstitü
Env.	: Envanter
Foto.	: Fotoğraf
g.	: Gram
İ.A.	: İslam Ansiklopedisi
Kg.	: Kilogram
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
Mad.	: Madde
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
Sem.	: Sempozyum
Sos. Bil. Enst.	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Y.	: Yıl
yy.	: Yüzyıl
Y.Y.Ü.S.B.E	: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bölümler Enstitüsü

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 3.1. Yün Tarağı (Siirt/Merkez Pılastepe mah. Muzaffer Mercimekçi evi)	48
Fotoğraf 3.2. Teşi (Siirt/Kurtalan Beykent Köyü Ebubekir Avcı evi).....	49
Fotoğraf 3.3. Çıkırık (Siirt Merkez Battaniyeciler Çarşısı Muzaffer Mercimekçi)	49
Fotoğraf 3.4. Çulfalık Tezgah (Siirt Merkez Battaniyeciler Çarşısı Muzaffer Mercimekçi)	50
Fotoğraf 3.5. Kırkit (Siirt Aydınlar Çınarlısu Köyü Sevim Ocak evi)	51
Fotoğraf 5.1. Merkez Kilim Atölyeleri ve Kök Boyama Atölyesi.....	53
Fotoğraf 5.2. Metal Dokuma Tezgâhları (Kurtalan Çınarlı su Köyünden Çekilmiş Tezgâh).....	55
Fotoğraf 5.3. Metal dokuma Tezgâhları (Kurtalan Dokuma Atölyesi).....	55
Fotoğraf 5.4. Kırkit(Kurtalan Dokuma Atölyesi)	56
Fotoğraf 5.5. İplerin Boyandığı Kazanlar (Kurtalan Doğal Boya Atölyesi).....	57
Fotoğraf 5.6. Kurtalan Doğal Boya Atölyesi Güneşte Kurutulan İpler	57
Fotoğraf 5.7. Boyalı otu	210
Fotoğraf 5.8. Çehri otu.....	57
Fotoğraf 5.9. Ceviz kabuğu	210
Fotoğraf 5.10. İndigo otu	58
Fotoğraf 5.11. Sütleyen otu.....	58

ÇİZİMLER LİSTESİ

Çizim No 1.1. Bezayağı Dokuma (Hacice AKSOY)	14
Çizim No 1.2. Düz Atkı Yüzlü (Hacice AKSOY).....	14
Çizim No 1.3. İlikli kilim (Hacice AKSOY).....	16
Çizim No 1.4. İliksiz “Dikey Çizgi Olmayan Kilimler” (Hacice AKSOY).....	17
Çizim No 1.5. Eğri Atkılı Kilim Dokuması (Hacice AKSOY)	18
Çizim No 1.6. Atkıların Aynı Çözüden Geri Dönmesi İle İliklerin Yok edilmesi (Hacice AKSOY).....	19
Çizim No 1.7. Normal Atkılar Arasında Ek Atkı Sıkıştırılması (Hacice AKSOY)	19
Çizim No 1.8. Çift Kenetlenme ile İliklerin Yok Edilmesi (Hacice AKSOY).....	20
Çizim No 1.9. Sarma Kontur (Hacice AKSOY).....	21
Çizim No 1.10. Eğri atkılı kontur (Hacice AKSOY).....	21
Çizim No 1.11. Seyrek Motifli Cicim; (Hacice AKSOY).....	23
Çizim No 1.12. Atkı Yüzlü Seyrek Motifli Cicim (Hacice AKSOY)	24
Çizim No 1.13. Sık Motifli Cicim; (Hacice AKSOY).....	25
Çizim No 1.14. Atkı Yüzlü Sık Motifli Cicim (Hacice AKSOY).....	25
Çizim No 1.15. Düz Zili; (Hacice AKSOY)	27
Çizim No 1.16. Çapraz Zili; (Hacice AKSOY).....	28
Çizim No 1.17. Seyrek Zili; (Hacice AKSOY)	28
Çizim No 1. 18. Damalı Zili (Hacice AKSOY)	29
Çizim No 1.19. Konturlu Zili- Verne (Hacice AKSOY).....	30
Çizim No 1.20. Düz Sumak Dokuması; (Hacice AKSOY).....	32
Çizim No 1.21. Atkısız Düz Sumak; (Hacice AKSOY).....	33
Çizim No 1.22. Balıksırtı Sumak Dokuması; (Hacice AKSOY).....	33
Çizim No 1.23. Balıksırtı Atkısız Sumak Dokuması; (Hacice AKSOY)	34
Çizim No 1.24. Ters Sumak Dokuması; (Hacice AKSOY)	35
Çizim No 1.25. Çapraz-Arternatif Sumak Dokuması; (Hacice AKSOY)	35
Çizim No 2.1. Cicim Dokuma	67
Çizim No 2.2. Pıtrak.....	67
Çizim No 2.3. Suyolu	67
Çizim No 2.4. Cicim Dokuma	65
Çizim No 2.5 Çengel	70
Çizim No 2.6. Koç boynuzu	70
Çizim No 2.7. Zili Dokuma	71

Çizim No 2.8. Akrep	73
Çizim No 2.9. Hayat ağacı	73
Çizim No 2.10. Bereket	73
Çizim No 2.11. Kilim Dokuma	76
Çizim No 2.12. Yıldız	76
Çizim No 2.13. Küpe Motifi.....	76
Çizim No 2.14. Kilim Dokuma	80
Çizim No 2.15. Hayat ağacı.....	80
Çizim No 2.16 Elibelinde	80
Çizim No 2.17. Kilim Dokuma	83
Çizim No 2.18. Kurtağı	83
Çizim No 2.19. Yıldız	83
Çizim No 2.20. Yıldız	83
Çizim No 2.21. Zili Dokuma	87
Çizim No 2.22. Bereket	87
Çizim No 2.23. Hun gülü	87
Çizim No 2.24. Suyolu	87
Çizim No 2.25. Suyolu	87
Çizim No 2.26. Cicim Dokuma	90
Çizim No 2.27. Tarak Motifi	90
Çizim No 2.28. Cicim Dokuma	93
Çizim No 2.29. Suyolu	93
Çizim No 2.30. Cicim Dokuma	96
Çizim No 2.31. Pıtrak.....	96
Çizim No 2.32. Göz motifi	96
Çizim No 2.33. Akrep	96
Çizim No 2.34. Cicim Dokuma	99
Çizim No 2.35. Akrep	99
Çizim No 2.36. Akrep	99
Çizim No 2.37. Cicim Dokuma	103
Çizim No 2.38. Pıtrak.....	103
Çizim No 2.39. Bereket.....	103
Çizim No 2.40. Küpe.....	103
Çizim No 2.41. Kilim Dokuma	106

Çizim No 2.42. Akrep	106
Çizim No 2.43. Küpe.....	106
Çizim No 2.44. Kilim Dokuma	109
Çizim No 2.45. Yıldız	109
Çizim No 2.46. Kilim Dokuma	113
Çizim No 2.47. Yılan Tarağı	113
Çizim No 2.48. Kurtağı	113
Çizim No 2.49. Elibelinde	113
Çizim No 2.50. Kilim Dokuma	116
Çizim No 2.51. Çengel göbek	116
Çizim No 2.52. Koçboynuzu	116
Çizim No 2.53. Koçboynuzu	116
Çizim No 2.54. Kilim Dokuma	120
Çizim No 2.55. Saçbağı.....	120
Çizim No 2.56. Kurtağı	120
Çizim No 2.57. Suyolu	120
Çizim No 2.58. Cicim Dokuma	123
Çizim No 2.59. Koçboynuzu	123
Çizim No 2.60. Suyolu	123
Çizim 2.61. Kilim Dokuma	126
Çizim No 2.62. Akrep	126
Çizim No 2.63. Bukağı.....	126
Çizim No 2.64. Kilim Dokuma	129
Çizim No 2.65. Koçboynuzu	129
Çizim No 2.66. Yıldız	129
Çizim No 2.67. Kilim Dokuma	132
Çizim No 2.68. Testereağı	132
Çizim No 2.69. Suyolu	132
Çizim No 2.70. Kurtağı	132
Çizim No 2.71. Kilim Dokuma	134
Çizim No 2.72. Bereket.....	134
Çizim No 2.73. Göz motifi	134
Çizim No 2.74. Zili Dokuma	138
Çizim No 2.75. Baklava dilimi.....	138
Çizim No 2.76. Göz motifi	138

Çizim No 2.77. Pıtrak.....	138
Çizim No 2.78. Cicim Dokuma	142
Çizim No 2.79. Baklava dilimi	142
Çizim No 2.80. Cicim Dokuma	145
Çizim No 2.81. Koçboynuzu	145
Çizim No 2.82. Suyolu	145
Çizim No 2.83. Elibelinde	145
Çizim No 2.84. Cicim Dokuma	148
Çizim No 2.85. Akrep	148
Çizim No 2.86. Bereket	148
Çizim No 2.87. Kilim Dokuma	151
Çizim No 2.88. Akrep	151
Çizim No 2. 89. Koçboynuzu	151
Çizim No 2.90. Çengel	151
Çizim No 2.91. Göz motifi	151
Çizim 2.92. Kilim Dokuma	154
Çizim No 2.93. Akrep	154
Çizim No 2.94. Koç boynuzu	154
Çizim No 2.95. Çengel	154
Çizim No 2.96. Göz motifi	154
Çizim 2.97. Kilim Dokuma	157
Çizim No2. 98. Akrep	157
Çizim No 2.99. Koç boynuzu	157
Çizim No 2.100. Çengel	157
Çizim No 2. 101. Göz motifi	157
Çizim No 2.102. Kilim Dokuma	161
Çizim No 2.103. Muhabbet kuşu.....	161
Çizim No 2.104. Koçboynuzu	161
Çizim No 2.105. Akrep	161
Çizim 2.106. Kilim Dokuma	165
Çizim No 2.107 Çengel	165
Çizim No 2.108 Akrep	165
Çizim No 2.109 Bereket	165
Çizim No 2.110 Yıldız	165
Çizim No 2.111 Suyolu	165

Çizim 2.112. Zili Dokuma.....	169
Çizim No 2.113. Koçboynuzu	169
Çizim No 2.114. Pıtırak.....	169
Çizim No 2.115. Suyolu	169
Çizim No 2.116. Bereket	169
Çizim 2.117. Kilim Dokuma	172
Çizim No 2.118. Yıldız	172
Çizim No 2.119. Hayvan motifi	172
Çizim No 2.120. Geometrik motif.....	172
Çizim No 2.121. Geometrik motif.....	172
Çizim No 2.122. Suyolu	172
Çizim No 2.124. Çengel (2)	175
Çizim No 2.125. Çengel	175
Çizim No 2.126. Koçboynuzu	175
Çizim 2.127. Kilim Dokuma	178
Çizim No 2.128. Ev motifi	178
Çizim No 2.129. Elibelinde	178
Çizim No 2.130. Koçboynuzu	178
Çizim 2.131. Zili Dokuma.....	181
Çizim No 2.132. Kuş motifi	181
Çizim No 2.133. Geyik motifi.....	181
Çizim No 2.134. Akrep	181
Çizim No 2.135. Pıtrak.....	181
Çizim No 2.136. Bereket	181
Çizim No 2.138. Akrep	184
Çizim No 2.139. Küpe.....	184
Çizim No 2.140. Suyolu	184
Çizim 2.141. Kilim Dokuma	187
Çizim No 2.142. Muhabbet kuşu.....	187
Çizim No 2.143. Koçboynuzu	187
Çizim No 2.144. Keçi izi motifi	187
Çizim 2.145. Kilim Dokuma	191
Çizim No 2.146. Koçboynuzu	191
Çizim No 2.147. Çengel	191
Çizim 2.148. Kilim Dokuma	194

Çizim No 2.149. Yıldız	194
Çizim No 52.150. Tarak	194
Çizim No 2.151. Elibelinde	194
Çizim No 2.152.Çengel	194
Çizim 2.153. Zili Dokuma	197
Çizim No 2.154 Pıtrak	197
Çizim No 2.155 Koç boynuzu	197
Çizim No 2.156 Baklava dilimi	197
Çizim 2.157. Kilim Dokuma	200
Çizim No 2.158. Ejder	200
Çizim No 2.159. Akrep	200
Çizim No 2.160. Elibelinde	200
Çizim No 2.161. Çengel	200
Çizim 2.162. Kilim Dokuma	203
Çizim No 2.163 Ejder	203
Çizim No 2.164 Suyolu	203
Çizim No 2.165 Baklava dilimi	203
Çizim No 2.166 Yıldız	203
Çizim No 2.167. Kilim Dokuma	207
Çizim No 2.168. Çengel	207
Çizim No 2.169. Küpe	207
Çizim No 2.170. Kilim Dokuma	210
Çizim No 2.171 Madalyon	210
Çizim No 2.172 Çarkıfelek	210
Çizim No 2.173 Akrep	210
Çizim No 2.174 Çengel	210
Çizim No 2.175 Elibelinde	210
Çizim No 2.176 Bereket	210
Çizim No 2.177. Seccade Kilim Dokuma	213
Çizim No 2.178 Akrep	213
Çizim No 2.179 Çengel	213
Çizim No 2.180 Bereket	213
Çizim No 2.181. Kilim Dokuma	217
Çizim No 2.182. Akrep	217
Çizim No 2.183. Bukağı	217

Çizim No 2.184. Çangel	217
Çizim No 2.185.s Küpe	217
Çizim No 2.186. Akrep	217
Çizim No 2.187. Bereket	217
Çizim No 2.188. Kilim Dokuma	221
Çizim No 2.189. Akrep	221
Çizim No 2.190. Koçboynuzu	221
Çizim No 2.191. Bereket	221
Çizim No 2.192. Yıldız	221
Çizim No 2.193. Zili Dokuma	224
Çizim No 2.194. Ejderha	224
Çizim No 2.195. Çengel	224
Çizim No 2.196. Zili Dokuma	227
Çizim No 2.197. Baklava dilimli akrep motifi	227
Çizim No 2.198. Baklava dilimli çengel	227
Çizim No 2.199. Bereket	227
Çizim No 2.200. Kilim Dokuma	231
Çizim No 2.201. Haşhaş	231
Çizim No 2.202. Çiçek	231
Çizim No 2.203. Başak	231
Çizim No 2.204. Suyolu	231
Çizim No 2.205. Kilim Dokuma	235
Çizim No 2.206. Haşhaş	235
Çizim No 2.207. Çiçek	235
Çizim No 2.208. Başak	235
Çizim No 2.209. Suyolu	235
Çizim No 2.210. Kilim Dokuma	238
Çizim No 2.211. Kurtağzı	238
Çizim No 2.212. Saçbağı	238
Çizim No 2.213. Kilim Dokuma	242
Çizim No 2.214. (Çitimeli) Türkmen gülü	242
Çizim No 2.215. Kilim Dokuma	247
Çizim No 2.216. Hayat ağacı	247
Çizim No 2.217. Yılanlı tarak	247
Çizim No 2.218. Ters makara	247

Çizim No 2.219. Suyolu	247
Çizim No 2.220. Testere ağzı	247
Çizim No 2.221. Kilim Dokuma	250
Çizim No 2.222. Baklava dilimi	250
Çizim No 2.223. Yılan tarağı.....	250
Çizim No 2.224. Bereket	250
Çizim No 2.225. Yıldız	250
Çizim No 2.226. Kilim Dokuma	253
Çizim No 2.227. Göbek.....	253
Çizim No 2.228. Ejderha	253
Çizim No 2.229. Elibelinde	253
Çizim No 2.230. Kilim Dokuma	256
Çizim No 2.231. Parmak	256
Çizim No 2.232. Kilim Dokuma	260
Çizim No 2.233. Suyolu	260
Çizim No 2.234. Saçbağı.....	260
Çizim No 2.235. Kurtağı	260
Çizim No 2.236. Kilim Dokuma	263
Çizim No 2.237 Elibelinde	263
Çizim No 2.238 Kuş kanadı	263
Çizim No 2.239 Kuş motifi	263
Çizim No 2.240 Hayat ağacı.....	263
Çizim No 2.241 Baklava dilimi.....	263
Çizim No 2.242. Kilim Dokuma	266
Çizim No 2.243 Madalyon	266
Çizim No 2.244 Saçbağı.....	266
Çizim No 2.245 Ters makara.....	266
Çizim No 2.246 Kuş motifi	266
Çizim No 2.247. Kilim Dokuma	269
Çizim No 2.248. Koçboynuzu	269
Çizim No 2.249. Elibelinde	269
Çizim No 2.250. Bereket	269
Çizim 2.251. Kilim Dokuma	272
Çizim No 2.252. Kurtağı	272
Çizim No 2.253. Saç bağı.....	272

RESİMLER LİSTESİ

Resim 2.1. Cicim Dokuma.....	65
Resim 2.2. Cicim Dokuma.....	69
Resim 2.3. Zili Dokuma.....	72
Resim 2.4. Kilim Dokuma	75
Resim 2.5. Kilim Dokuma	79
Resim 2.6. Kilim Dokuma	82
Resim 2.7. Zili Dokuma.....	86
Resim 2.8. Cicim Dokuma.....	89
Resim 2.9. Cicim Dokuma.....	92
Resim 2.10. Cicim Dokuma.....	95
Resim 2.11. Cicim Dokuma.....	98
Resim 2.12. Cicim Dokuma.....	101
Resim 2.13. Kilim Dokuma	105
Resim 2.14. Kilim Dokuma	109
Resim 2.15. Kilim Dokuma	112
Resim 2.16. Kilim Dokuma	115
Resim 2.17. Kilim Dokuma	119
Resim 2.18. Cicim Dokuma.....	122
Resim 2.19. Kilim Dokuma	125
Resim 2.20. Kilim Dokuma	128
Resim 2.21. Kilim Dokuma	131
Resim 2.22. Kilim Dokuma	134
Resim 2.23. Zili Dokuma.....	137
Resim 2.24. Cicim Dokuma.....	141
Resim 2.25. Cicim Dokuma.....	145
Resim 2.26. Cicim Dokuma.....	148
Resim 2.27. Kilim Dokuma	150
Resim 2.28. Kilim Dokuma	153
Resim 2.29. Kilim Dokuma	156
Resim 2.30. Kilim Dokuma	160

Resim 2.31. Kilim Dokuma	164
Resim 2.32. Zili Dokuma.....	167
Resim 2.33. Kilim Dokuma	171
Resim 2.34. Kilim Dokuma	175
Resim 2.35. Kilim Dokuma	177
Resim 2.36. Zili Dokuma.....	181
Resim 2.37. Zili Dokuma.....	183
Resim 2.38. Kilim Dokuma	186
Resim 2.39. Kilim Dokuma	189
Resim 2.40. Kilim Dokuma	193
Resim 2.41. Zili Dokuma.....	196
Resim 2.42. Kilim Dokuma	199
Resim 2.43. Kilim Dokuma	202
Resim 2.44. Kilim Dokuma	205
Resim 2.45. Kilim Dokuma	209
Resim 2.46. Seccade Kilim Dokuma	212
Resim 2.47. Kilim Dokuma	215
Resim 2.48. Kilim Dokuma	220
Resim 2.49. Zili Dokuma.....	223
Resim 2.50. Zili Dokuma.....	226
Resim 2.51. Kilim Dokuma	231
Resim 2.52. Kilim Dokuma	234
Resim 2.53. Kilim Dokuma	237
Resim 2.54. Kilim Dokuma	241
Resim 2.55. Kilim Dokuma	246
Resim 2.56. Kilim Dokuma	249
Resim 2.57. Kilim Dokuma	252
Resim 2.58. Kilim Dokuma	255
Resim 2.59. Kilim Dokuma	259
Resim 2.60. Kilim Dokuma	262
Resim 2.61. Kilim Dokuma	265
Resim 2.62. Kilim Dokuma	269

Resim 2.63. Kilim Dokuma	271
Resim 2.64. Van	274
Resim 2.65. Hakkari	275
Resim 2.67. Kars.....	277
Resim 2.68. Erzurum (Tortum)	278

ÖN SÖZ

Bu tez çalışmasında araştırma konusu olarak Siirt ve çevresine ait düz dokumaların hammadde, tezgâh, teknik, renk ve motifleri bakımından incelenmesi gerçekleştirilmiştir. Siirt ve çevresi düz dokumaları bu güne kadar incelenmemiş ve literatürde yerini alamamıştır. Bu yöre dokumaları farklı kültürlerin bir arada yaşamasından kaynaklanan sebeplerden dolayı motif ve kompozisyon bakımından zengindir. Dolayısıyla konunun akademik olarak araştırılıp incelenmesi bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmanın Siirt ve çevresi düz dokumaların tanıtılıp belgelenmesi bakımından bu sahada çalışma yapan araştırmacılara önemli bir katkı sağlayacağı inancındayız.

Siirt ve çevresi düz dokumaları konulu çalışmada bana maddi ve manevi destek sağlayan annem Zeynep AKSOY'a, abim Ahmet AKSOY'a, Emir TANER'e, Hocam Sayın Hurisel HATİPOĞLUN'a, Danışmanım Sayın Yrd.Doç.Dr. Oktay HATİPOĞLU'na ve düz dokuma örneklerini bana sunan ve konu hakkındaki bilgilerini esirgemeyen yöre halkına teşekkürlerimi sunarım.

Erzurum - 2013

Hacice AKSOY

GİRİŞ

El dokumacılığı Anadolu’da halkın kendi ihtiyacını, karşılamak amacıyla yüzyıllardır süre getirdiği bir faaliyettir. El dokumacılığının kullanım alanları gün geçtikçe daralmakta, bazı yörelerde üretim ve var olan çeşitleri azalmakta ya da tamamen yok olmaktadır. Bununla birlikte bazı yörelerimiz el dokumacılığını günümüzde devam ettirmeye ve yaşatmaya çalışmaktadır. Bu durumda olan yörelerimizden biri de Siirt çevresi ilçe ve köyleridir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi içerisinde yer alan ilin ekonomisi genel olarak tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır.

Yörede üretilen kilimler veya dokumalar, yer yaygısı olarak ve ayrıca günümüzde de ev dekorasyonu unsuları yapımında kullanılmaktadır.

Günümüzde üretimi atölye sistemine dayanan Siirt düz dokumaları devletin ve özel kuruluşların desteğiyle yapılan projelerle ve bazı vatandaşların çabasıyla hayat bulmaktadır.

Bu araştırmamızda Siirt ve çevresi düz dokumacılığının günümüzdeki durumunun ortaya konması üretilen ürün çeşitlerinin ve tekniklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Konu iki bölümden incelenmiş olup, 1. bölümde Türk düz dokuma yaygı sanatı, teknik özellikleri ve dokumada kullanılan motiflerin anlamları incelenmiştir. 2. bölümde Siirt ve Çevresi düz dokumaların özellikleri kullanılan malzeme ve hazırlama yöntemleri, boya bitkileri ve yün boyamada kullanılan mordanların elde edilmesi konularına değinilmiştir. Araştırma materyali olarak Siirt merkez, Baykan, Eruh, Şirvan, Pervari ve Kurtalan ilçeleri ve köylerinde alınan örnekler ile birlikte dokuma atölyelerinden çalışan dokumacılardan alınan bilgiler ve çekilen fotoğraflar kullanılmıştır. Kurtalan dokuma ve Doğal Boyalar Atölyesi’nden ve çevre köylerden alınan örnekler ile birlikte dokumacılarda alınan bilgiler ve çekilen fotoğraflar da kullanılmıştır.

SIİRT'İN TARİHİ VE COĞRAFİ YAPISI

SIİRT'İN TARİHÇESİ

Siirt, Mezopotamya ve Anadolu uygarlıklarının kesiştiği alanda kurulmuştur. Bu yüzden kuzeyinde ve güneyinde ortaya çıkan uygarlıklar, yörenin kültürel gelişmesinde etkili olmuştur. Bölgenin dağlık olusu ve ulaşım imkânlarının yetersizliği, gelişmiş kentlerin kültür merkezlerinin ortaya çıkmasını engellemiştir.¹ Yakın zamana kadar Siirt tarihinin İ.Ö. IV. yy. öncesi bilinmemektedir. 1963 yılında Halet ÇAMLIBEL ve R. J. BRAIDWOOD başkanlığında kurulan Güneydoğu Anadolu Tarih Öncesi Araştırmaları Karma Projesi kapsamında, Siirt ilinde yapılan yüzey araştırmalarında Neolitik, Kalkolitik, Tunç ve Helenistik, Roma, Bizans-İslam ve Yakınçağ'ı kapsayan dönemlere ait buluntular ortaya çıkarılmıştır. Günümüzdeki kültürel yapı Türk-İslam kültürünün etkisiyle biçimlenmiştir.² İstanbul Üniversitesi ile Chicago Üniversitesi tarafından ortak yürütülen kazılarda on bin yıl öncesine ait yerleşim merkezi kalıntıları bulunmuştur. Bu kalıntılar, insanlığın geçmişine ışık tutacak mahiyette olup, tarih çevrelerini hayrete düşürmüştür.³ Çayönü kazılarından elde edilen bulgular yalnız Güneydoğu Anadolu yönünden değil, insanlık kültür tarihi bakımından da büyük önem taşımaktadır.⁴ İ.Ö. 3000 ve 2000'lerde Güneydoğu Toroslar, iki kültür alanını birbirinden ayırmaktaydı. Güneyde Mezopotamya'da gelişmiş bir tarım kültürü, kuzeyde ise Doğu Anadolu'nun yüksek yaylasında ilkel tarımcılığa ve hayvancılığa dayalı, daha yavaş gelişen bir kültür vardı. İki kültürün kesiştiği yerde bulunan Siirt'te yayla kültürü özellikleri görülmekteydi.⁵

M.Ö. 3. bin yılda Siirt yöresini de içine alan, Dicle ve Fırat ırmakları arasındaki bölgede Subarrular adı verilen birçok kabile yaşamıştır.⁶ M.Ö. 3000'lerde yöreye hâkim olan Hurriler'den sonra sırasıyla Hitit, Urartu, Asur, Med ve Pers'ler de hâkimiyet kurmuşlar.⁷ Siirt'in içinde bulunduğu bölge, göçler nedeniyle etnik ve dinsel inanışlar

¹ Siirt İl Yıllığı, s.33

² Siirt İl Yıllığı, s.33.

³ Yılmaz, Siirt Tarihi, s.35

⁴ Halet Çambel ve bşk., "1987 Yılı Çayönü Kazıları", *X. KAZI SONUÇLARI TOPLANTISI*, Ankara, 1988, s.37-54; Halet Çambel ve bşk. "1988 Yılı Çayönü Kazıları", *XI. KAZI SONUÇLARI TOPLANTISI*, Antalya 1989, s.59-80.

⁵ Siirt İl Yıllığı, s. 33.

⁶ Şemsettin Günaltay, *Yakın Sark II Anadolu*, TTK Yayın, Ankara 1937, s.263.

⁷ Siirt İl Yıllığı, s.33.

yönünden çeşitlilik göstermektedir. Urartular, İskitler, Medler ve Persler, egemenlik dönemlerinde dinsel inanışlarını da buralara yaymış. Dağlık alanlarda yasayan kapalı toplulukların çeşitli din ve tanrıları vardı. İ.Ö. 150'lerden başlayarak yöreye egemen olan Partlar, Arsaklılar, Sasaniler dönemlerinde İran Tanrıları'nın ve inanışlarının etkisi güçlenmiştir. Yöreyi etkileyen Roma-Part, Roma-Sasani savaşları, aynı zamanda iki dinin ve kültürün karşılaşması niteliğindeydi. 300'lerde Hristiyanlık yayılmaya başladığında Zerdüş Dini'ni benimseyen Sasaniler, yörede Hristiyan kıyımı yapmışlardır.⁸

661 yılında kurulan Emevi Hilafeti, bölge ile birlikte Siirt'i de hâkimiyet altına almıştır.⁹ Siirt ve yöresi, Emevi devletinin yıkılışına kadar Emeviler'de kalmış; daha sonra onların yerini alan Abbasiler'e geçmiştir.¹⁰ Dinsel bakımdan bölge ilkin önemli bir "Harici" merkezidi. Yörede Arap-İslam Kültürü'nün etkisi Türklerin döneminde de sürmüştür.¹¹ Anadolu, tarihin değişik dönemlerinde yabancı kavimler tarafından işgal edilmiş ve bu topraklar üzerinde birçok devlet kurulmuştur. Ancak bunların hiç birisi burasının Müslüman Türkler tarafından fethedilerek, İslami bir Türk devletinin kurulması ve Türklerin ikinci anavatanı olması kadar dünya tarihinde önemli sonuçlar meydana getirmemiştir. XI. yy. başlarında Selçukluların fethi başlamalarından çok önceleri Anadolu uzun süre Müslüman akınına hedef olmuş ve bu akınlar, Türklerin Anadolu'yu fethine zemin hazırlamıştır.¹² Malazgirt Savaşı'ndan sonra Türkler Anadolu'ya yerleşmeye başlamış ve Büyük Selçuklu Devleti'nin isteği dışında küçük Türk devletçikleri kurulmuştur.

Siirt yöresi, Hasankeyf Artukluları'nın yönetimindeydi. Artuklular'a bağlı göçebe Türkmenler yöreye yerleşmiş, Artuklu beyleri ve askerleri, kentlerde Türkleşmenin çekirdeğini oluşturmuştur.¹³ XVI. yy.'da Osmanlı yönetimine giren Siirt, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışına kadar bu devlete bağlı kalmıştır.¹⁴ 1631-1632 yıllarında bir ara Van eyaletine bağlı bir sancak olan Siirt, 1653 yılında yeniden Diyarbekir eyaleti sınırları içine alınmış ve 1892 yılına kadar bu durumunu muhafaza

⁸ Siirt İl Yıllığı, s.33.

⁹ Siirt İl Yıllığı, s.33.

¹⁰ Yılmaz, Siirt Tarihi, s.19.

¹¹ Siirt İl Yıllığı, s.33.

¹² Hakkı Dursun Yıldız, "Anadolu Türk Tarihi", *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi*, Cilt: III, Görsel Yayınları, İstanbul 1983,s.566

¹³ Siirt İl Yıllığı, s.33.

¹⁴ Siirt İl Yıllığı, s.33.

etmiştir. 1892 yılında Bitlis vilayetine bağlanan Siirt, Cumhuriyet döneminde vilayet haline getirilmiştir.¹⁵

SIİRT'İN COĞRAFİ YAPISI

Ülkemizin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Siirt ili, 38°- 15' ve 37°- 45' Kuzey enlemleri ile 42°- 54' ve 41°- 32' doğu boylamları arasında yer almaktadır.¹⁶ Mevcut idari taksimata göre Aydınlar (Tillo), Baykan, Erüh, Kurtalan, Pervari ve Şirvan adlı altı ilçe ve 276 köye sahiptir.¹⁷ Siirt'in ilk defa ne zaman ve kimler tarafından kurulduğu kesin olarak bilinmediği gibi, adının nereden geldiği hakkında da kesin bilgi bulunmamaktadır.

Şehrin adı İslam kaynaklarında Siird, Saird, As'ard, Es'ard gibi çeşitli adlarla anılmıştır.¹⁸ Siirt'in kuzeyi ve doğusu yüksek ve sarp kesimlerdir. Siirt'te dağlardan sonra en ağırlıklı yeryüzü şekli platolardır. Yaz kış bol yağış alan bu yaylalar, zengin çayırarla kaplıdır. Yöre halkı ve göçerler bu yaylalarda sürülerini otlatırlar.¹⁹ Siirt'te karasal iklim hüküm sürmekte ve dört mevsim en belirgin özellikleriyle yaşanmaktadır. Doğu ve kuzey bölgelerinde kışlar daha sert ve yağışlı, güney ve güneybatı bölgelerinde ılık geçer. Yazları sıcak ve kuraktır. En az yağış Kurtalan'da; en fazla yağış Baykan'da görülür. Haziran ve ekim ayları arasında yağış olmaz. GAP'ın devreye girmesinden sonra iklimde belirgin değişiklikler gözlenmiş, ilkbaharda daha fazla yağış olmuş ve %40'ın altında olan nem oranı yükselmiştir. Gece ile gündüz arasındaki ısı farkı fazladır. Tespit edilen en yüksek ısı 43,3°C; en düşük ısı ise -19,5°C'dir. Rüzgârlar geceleri doğu ve kuzeydoğudan, gündüzleri güney ve güneybatıdan; kışları ise genellikle kuzey ve kuzeybatıdan eser.²⁰

Şehir Merkezi'nin bütün illere düzenli bir karayolu bağlantısı vardır. Şehrin girişi ve bazı ana caddeleri asfaltla kaplıdır. Şehir Merkezi'nin altı ilçe ile yaz-kış açık bulunan karayolu bağlantısı vardır. Karayolu ve demiryolu ulaşımında “son nokta” olması, ilin ekonomik ve sosyal yapısını olumsuz yönde etkilemektedir.²¹

¹⁵ Anonim, *Yurt Ansiklopedisi*, Cilt: IX, (Siirt maddesi), Anadolu Yayın, İstanbul 1983, s.6679.

¹⁶ Siirt Turizm Envanteri (1991), s. 3

¹⁷ Edip Yılmaz, *Siirt Tarihi (Başlangıçtan Osmanlı'ya Kadar)*, (Yüksek Lisans Tezi), Y.Y.Ü.S.B.E., Van 1994, s.1

¹⁸ Besim Darkot, “Siirt”, *İslam Ansiklopedisi*, C. X, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, s. 619.

¹⁹ Siirt İl Yıllığı, Siirt Valiliği, Ajanstürk mat, Ankara 1967, s 60.

²⁰ Siirt İl Yıllığı, s.65.

²¹ Siirt İl Yıllığı, 69.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK DÜZ DOKUMA YAYGI SANATI

1.1. TÜRK DÜZ DOKUMA SANATI VE TARİHÇESİ

Dokumacılık, insanların üzerinde çalıştıkları en eski uğraşlardan biridir. Buluşlar, çeşitli ihtiyaçları karşılamak için yapılmıştır. İlk insanlar da, vücutlarını dış etkilere karşı korumak için önceleri hayvan derileri kullanmışlar, sonraları bitki saplarından hasır örmeyi, bazı bitkilerin liflerinden yararlanmayı, yani dokumacılığı bulmuşlardır.²² Elde edilen lifler uzun olmadığından dokumaya elverişli değildi. Bitkisel ve hayvansal liflerin birbirine bükülerek iplik yapılması, istenilen uzunlukta dokumalar yapma imkânı vermesi bakımından çok önemli bir buluş olmuştur. Yapılan arkeolojik kazılarda, çözgü iplerini germekte kullanılan ortası delik taşlar bulunmuştur. Bu sistem, günümüzde bile ilkel yaşayan bazı kabilelerde uygulanmaktadır.²³

Anadolu, Paleolitik Çağ'dan beri sürekli yerleşim gösteren bir alandır. Kazılarda bulunan iğ, ağırşak, kirman, öreke, kirkir, makas, iğne, şiş, tığ ve gergef gibi aletlerle taş kabartma ve heykellerde görülen ayrıntılar, Anadolu insanının, yaşadığı mekânları ağaç dallarından ördüğü çitlerle koruduğunu, bu çit örgüleri toprakla sıvayıp “huğ” denilen bir tür bağdadi duvar yaptığını; dokumalarını kökboya ve purpur’la renklendirdiğini ve batık, ikat, kalıp baskı gibi tekniklerin yanı sıra boncuk, değerli metal ve deniz kabuklarıyla bezediğini kanıtlamaktadır. Anadolu’da günümüze kalmış en eski dokuma örneği, Frigler’e ait Gordion kentinde yapılan kazıda ortaya çıkarılan ve M.Ö. 6000’e tarihlenen dokuma parçalarıdır. Şimdiki düz dokumalara benzer tekniklerde dokunmuş yün, keçi kılı ve keten, sumak, cicim, kilime benzer tekniklerde dokuma parçaları bulunmuştur. Yine Gordion’da (M.Ö.690) Megaron 3’te bir odanın zemini üzerinde dokuma parçaları kalıntıları bulunmuştur.²⁴

Çeşitli düğüm teknikleriyle yapılan dokuma, Osmanlıcada “berced” ya da “bisat” denir. Bir Çin söylencesine göre prehistorik çağlarda insanlar, sığındıkları mekânlara göre “mağaralarda yaşayanlar” ve “ağaç kovuklarında yaşayanlar” olarak ikiye ayrılır. Ağaç kovuklarında yaşayanlar meyve toplayarak, mağara insanları da

²² Çetin Aytaç, *El Dokumacılığı*, MEB Yayınları, İstanbul 1982, s. 36.

²³ Aytaç, s. 36.

²⁴ Nazan Ölçer, *Türk İslam Eserleri*, Eren Yayınları, İstanbul 1982, s.10.

avcılıkla beslenirdi. Avcılar, post, kürk ve keçeden “hayvansal”, meyve toplayanlarsa çit, sepet ve hasırla “bitkisel” dokuma malzemelerini geliştirmişlerdir. Orta Asya bozkırlarında yaşayan toplumlar avcılık ve sürü güdücülüğüyle uğraşır, evcilleştirilen keçi ve koyunun etinin yanı sıra kıl, yün ve postundan da yararlanırlar. Dokumacılıkta, üç iplik sistemli teknikler geliştirildikten sonra hayvan postuna benzeyen, düğümlü, havlı dokusal yüzeylerin dokunduğu görülür. Bitkisel ve hayvansal malzemelerle yapılan dokumaları, göçebe toplumlar giyinme amacının dışında çadır ve barınak gibi mekânlar oluşturmada da kullanmış, ayrıca kilim ve halı gibi çeşitli dokuma türleriyle bu mekânları süslemişlerdir.²⁵

Kilim kelimesi, Farsçadan geldiği söylenirse de, Türkçe bir kelimedir. Farsçada aynı anlama gelen ‘gelim-kelim’ kelimelerinin de Türkçeden geçtiği kabul edilmektedir.²⁶ Kaşkarlı Mahmut’un Divanü Lügat-i Türk adlı eserinde halı–kilim gibi yere serilen yaygıların tamamı “kıviz- kiwiz” denildiği, 19.yy. metinlerinde ise kilim olarak geçtiği belirtilmiştir. Günümüzde ise Anadolu’da çeşitli adlarla anılır. Bursa yöresinde kıyız, Emirdağ civarında köyüz-küyüs, Çorlu Tekirdağ çergi-çerğе, Edirne yöresinde çerge, Niğde civarında çergi, Beyşehir civarında farda, Konya – Aksaray taraflarında kilim denilmektedir. Kilim Türkçe bir kelimedir. XIII. y.y’dan beri kullanılmaktadır.²⁷ Tüm Slav dilleriyle, Ukrayna ve Güney Rusya dillerine Türkçeden geçmiştir. Ukrayna’da “kylym”, Polonya dilinde, Bulgarca ve Sırpçada “kilim”, Romencede “chilim” şeklinde söylenmektedir. Yine kilim kelimesinin “Farsça ve Türkçe yazılmış eski metinlerde yere serilen yaygı ve derviş cübbesi anlamına geldiği, bazı eski Türkçe metinlerde de “saçaklı kilim” kelimesine rastlandığı, asıl bu terimin bugün bizim anladığımız “kilim” kelimesinin karşılığı olduğu söylenmektedir.²⁸

Asya’da yaşayan Türkler, bilhassa Kırgızlar, Kilem sözünü tek başına değil, Kalı-Kilem terimi ile birlikte söylemektedirler. Kalı-halı terimi kilim, kilem ise “iyi türden halı”yı karşılamaktadır.²⁹

²⁵ *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Cilt: 2, YEM Yayınları, İstanbul 1997, s.742.

²⁶ Bekir Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2000, s. 11

²⁷ Bahattin Ögel, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, Cilt: III, Ankara 1978, s.160, L.Râsonyi, “Türklerde Halıcılık Terimleri ve Halıcılığın Menşei”, *Türk Kültürü*, Y.IX, s.103; R.Genç, Kaşkarlı Mahmut’a göre XI. Türklerde Dokuma ve Yaygı İşleri Arış, s.10-s.12

²⁸ Ögel, s.160.

²⁹ Ögel, s.169

Dokumalar rutubetin etkisiyle çabuk ürüdüklerinden terk edilmiş bir barınakta veya toprak altında uzun zaman kalmamaktadır. Özellikle de düz dokuma yaygılar halı kadar dayanıklı olmadığı ve çabuk yıprandığı için eski örnekler günümüze kadar ulaşmamıştır. Bu nedenle, bu sanatın tarihini aydınatabilecek ele geçen parçalar çok azdır.³⁰

Altay Dağları eteklerinde Pazırık'ta bir mezar içerisinde bulunan M.Ö. V. yüzyıla ait bir yaygı bilinen en eski düğümlü halıdır. Bu halı ile birlikte Pazırık'ta V. kurganda ise keçe yaygılarla birlikte, düz dokuma parçaları bulunmuştur. II. Pazırık kurganından çıkan düz dokuma kilimler, yünden ilikli dokuma tekniğinde dokunmuş olup, bu kilim parçaları şerit halinde olduğu ve bunların giysileri süslemek için yapıldığı tahmin edilmektedir. Altı değişik renkte ve yan yana dizilmiş engel motiflerinin deseni oluşturduğu, dokuma renklerinin sıralanışı, diogonal açıktan bakıldığında hep aynı renklerin arka arkaya geldiği ve engel motifinin de merdiven gibi yükselen zikzak desen oluşturduğu bir kompozisyona sahiptir.³¹ Bulunan bu eserler mezar içerisine dolan suların donması sonucu günümüze kadar gelebilmiştir.³²

Yine bu yörede başadar isimli kurganda ve kuzey Moğolistan'daki Noin-Ula'da atkı yüzölöl dokuma, atkı atlamalı ve sarmalı cicim, zili, sumak sokuma türlerinde ufak parçalara rastlanmıştır.³³ Söz konusu bu örneklerin pek çoğu, ellerinde asa tutan insan figürleri, art arda dizilmiş hayvan figürleri veya bitki desenleriyle süslüdür. Bütün bunlar bize düz dokuma yaygılarının Orta Asya-Türk kökenli bir dokuma biçimi olduğunu göstermektedir.

Ayrıca 1957'de Tokat'ın Erbaa ilçesi yakınlarında bulunan Tunç devrine ait kirman ile Alacahöyük'te bulunan gümüş kirmanlar (M.Ö.3000-2000) Anadolu'da köklöl bir dokumacılık sanatının olduğunu kanıtlamaktadır.³⁴ Dorak kazılarında da bir yer sergisinden söz edilmektedir. Ancak bu hazinenin varlığı tartışma konusudur.³⁵

Anadolu'da Çatalhöyük'te 1962 yılından beri yapılan kazılarda da (M.Ö.6000) neolitik devre ait dokuma parçaları bulunmuştur. 14 yapının önünde bulunan duvar resimleri, kilim görünüşündedir. Bu duvar resimlerindeki motifler kilim desenine ait

³⁰ Ahmet Aytaç, *Geleneksel Türk El Dokumacılığı Sanatı*, Konya 2006, s.91.

³¹ Ölçer, S. 10.

³² şerale Yetkin, *Türk Halı Sanatı*, İş Bankası Yayınları, İstanbul 1974 s. 11.

³³ Belkız Balpınar Acar, *Kilim, Cicim, Zili, Sumak*, Eren Yayınları, İstanbul 1982, s. 11.

³⁴ Aytaç, *El Dokumacılığı*, s.37.

³⁵ Acar, *Kilim, Cicim, Zili, Sumak*, s. 13.

üçgenle, kalın yapraklı motiflerden oluşan diziler ve devetüyü zemin üzerine siyah ile beyaz renklerle ince ince işlenmiş zarif bir kilim deseni görülmektedir. Bugün de aynen Anadolu kilimlerinde görmemiz mümkündür.³⁶

Antik çağ dokuma örneklerinin malzeme, dokuma yapısı ve kullanım gereği, zamanımıza kadar gelmesi çok zordur. Fakat kazılarda bulunan iğ, ağırşak ve kirmanlar, dokuma tezgâhlarında kullanılan taş ağırlıklar ile kabartma ve heykellerdeki ayrıntılar, M.Ö.6000 yılından beri dokuma sanatının Anadolu insanınca bilindiğini ortaya çıkarmıştır. Pek çok açık ve kapalı bölgelerin zengin doğal kaynakların, verimli toprakların Anadolu’da bulunması, kültürlerin canlı kalmasına, gelişmesine ve birbirlerini aşılayarak renkli gelenekler oluşturmaya neden olmaktadır. Geleneksel devamlılığı çeşitli kültürel etkileşimlerle bütünleştirip, evrensel düzeyde yaşatabilmeyi uygarlık ölçüsü olarak alırsak; Coğrafi konumu gereği, doğu-batı, kuzey-güney kültürlerindeki insanlara en uygun bağlantıyı, ılımlı bir yaşantıyı sağlayan, Anadolu gibi belirli yerler tarih öncesi ve tarih çağları boyunca farklı kültür kökenli insan topluluklarını üzerine çekmiş, bunların verileri ile kendine özgü bir uygarlık oluşturarak çevrelerine devamlı kaynak olmuştur.³⁷

Orta Asya’da Türklerin yaşadığı bölgelerde ortaya çıktığı ve geliştiği kabul edilen düz dokuma yaygı ve halı geleneği, Selçuklular yoluyla Anadolu’ya yeniden gelmiş ve gelişimini burada sürdürmüştür.³⁸ Bu dokuma geleneklerini burada da devam ettirmişlerdir. Selçuklular döneminde, Konya, Kayseri, Sivas, Aksaray gibi yerleşim yerlerinin dokumalarıyla ünlü merkezler olduğunu, çeşitli seyahatname ve günümüze ulaşabilen örneklerden anlayabilmekteyiz.³⁹

Türk düz dokuma yargıları içinde en eskiye tarihlendirilebilen örnek, bu gün Washington Tekstile Museum’da bulunan, kufi yazılı bordürlü ve ortada sekizgen madalyon, kenarlarda ufak sekizgenler bulunan kompozisyonu ile 15. ve 16. yüzyılda Avrupalı ressamların tablolarında görülen ve Holbein halıları olarak adlandırılan

³⁶ James Mellaart, *Çatalhöyük Anadolu’da Neolitik Bir Kent*, (1.Baskı)Yapı Kredi Yayınlar, İstanbul 2002, s.61-63.

³⁷ Ahmet Uğurlu, “Antik Çağ Anadolu Dokuma Sanatı”, *İlgi Dergisi*, Sayı: 43, İstanbul 1990 s. 13.

³⁸ Yetkin, *Türk Halı sanatı*, s. 11.

³⁹ Oktay Aslanapa - Yusuf. Durul, *Selçuklu Halıları*, Ak Yayınları, İstanbul 1973, s. 18-40; R. Genç, “Kaşgarlı Mahmud’a Göre XI. Yüzyılda Türkler’de Dokuma ve Yaygı İşleri”, *Arış*, Sayı:3, 1997, s. 8-16.

desenlere benzediği için 15. ve 16. yüzyıllara tarihlendirilen atkılı sumak tekniğinde dokunmuş bir yaygıdır.⁴⁰

Anadolu'da muhtelif bölgelerde bulunan eserlerde bizlere düz dokuma yaygılarının geçmişi hakkında bilgi vermektedir. Sivas – Divriği Ulu Camiinde (XVI. yy.) beş adet kilim parçası, Kütahya Hisarbeyoğlu Mustafa Bey Camiinde bulunan (XVII. yy.) enine şeritler içinde karanfil motifli kilim, İstanbul Hekimoğlu Ali Paşa Camiinde bulunan ve XV. yy. hayvan figürlü halılarına benzeyen kilim ve Konya Mevlana müzesinde bulunan karanfil desenli kilim bunlara örnek olarak verilebilir.⁴¹

Osmanlı dönemi düz dokuma yaygıları, şema ve motif açısından, Selçuklu dönemi geleneğini sürdürmüştür. Bu motiflerin büyük bir kısmı Selçuklu ve beylikler dönemi halılarında kullanılan motiflerle aynı karakteri taşımakla birlikte, bir kısmında Orta Asya Türk gelenekleri ve mitolojisinden kaynaklanan motifler hâkimdir. Büyük bir bölümünde ise, klasik Osmanlı dönemi süslemeleri görülmektedir.⁴²

Osmanlı topraklarında yaşayan değişik boy-oymak veya cemaatlerin kendilerine özgü motifleri bulunmaktadır.⁴³ Dokumaları halı veya düz dokuma yaygılara, verdikleri isimler veya boyalara göre adlandırılmıştır. Çoğu kez de dokumalar birbirine benzer. Sadece değişik yörelerde yaşamalarından kaynaklanan isim farklılığı görülür.

Osmanlı dönemine ait saray tutanaklarında ve mahkeme sicillerinde, eşya listeleri içinde, halı-kaliçe gibi dokumaların yanında, kilim kelimesine de rastlanmaktadır. Kaynaklara göre, II. Beyazıt (1452-1512) zamanında yayımlanan Kanunname-i İhtisas-ı Bursa'da esnafın dokuduğu çul, torba, harar ve ipin kalite ve narh-ı belirtilmiştir. Yine kaynaklarda; Topkapı Sarayı Müzesi Revan kitaplığına kayıtlı Asar-ı Resmiye, Kavanin-i Osman Defterleri, 1640 tarihli Narh ve Ehli Hiref Defterleri'nde kilimle ilgili bilgiler verilmektedir.⁴⁴

XV. ve XVI. yüzyılda kilim dokumacılığı çok yoğun olduğu için çok sayıda usta çalıştırılmaktaydı. Osmanlı döneminde halının dokunduğu her yerde kilim de dokunmaktaydı.⁴⁵ Dokumalar; bir yandan halk tarafından eski usullerle dokunurken, bir

⁴⁰ Nazan Ölçer, “Kilim Sanatı” Geleneksel Türk San, Kültür Bak, Yayınları, İstanbul 1995, s. 139.

⁴¹ Aytaç, *El Dokumacılığı*, s.91

⁴² Deniz, “Osmanlı Dönemi Düz Dokuma Yaygıları (Kilim, Cicim, Zili, Sumak)”, *Osmanlı Kültür ve Sanat*, C.11, s.20, Ankara 1999, s. 395-409.

⁴³ Deniz, s. 11.

⁴⁴ Mübahat Kütükoğlu, *Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1640 Tarihli Narh Defteri*, İstanbul 1983, s. 184.

⁴⁵ Akif Ersoy, “Osmanlı Saray Kilimleri”, *İlgi*, Sayı.3, İstanbul 1990, s. 4.

yandan da esnaf tarafından dokunduğunu, dokumacı esnafın bulunduğunu göstermektedir. Osmanlı dönemine tarihlendirilebilen ve günümüze kadar gelebilen düz dokuma yaygıların bir kısmı, İstanbul Türk-İslam Eserleri Müzesi ve İstanbul Vakıflar Halı ve Kilim Müzesi'ndedir. Ayrıca, Kahire Milli Müzesi, Macaristan İpar Müvezeti Muzeum'da bu dönemden kalma çok sayıda kilim örneği bulunmaktadır.⁴⁶

XIV-XV. yüzyıl Beylikler Devri halılarının hayvan motifleriyle süslü örnekleri, Osmanlı dönemi düz dokuma yaygılarında da kullanılmıştır. XVII-XIX. yüzyıla kadar uzanan dönemde, halılara benzer şekilde, hayvan figürlü kilimlere rastlamak mümkündür. Aynı grup halıların XV. yy. örneklerinde görülen, karelerin bozulup hayvan figürlerinin serbest hale geldiği örneklerle benzer şekilde, figürler sınırları bulunmayan boş alanlarda, bazen sırt sırta, bazen de karşılıklı verilmektedir. Manisa (Selendi), Aydın ve Aksaray yöresinde dokunan bu kilimler, günümüzde çok az sayıda bulunmaktadır. Bu figürlü süslü kilimlere Aydın ve Manisa civarında "inekli kilim", Aksaray yöresinde ise "enikli kilim" adı verilmektedir.⁴⁷

XV-XVI. yy. Erken Osmanlı döneminde, halının zemininin eşkenar dörtgen ve sekizgenlerle süslendiği örneklerine iç ve Batı Anadolu Bölgesi'nde kilim, cicim ve zili dokumalarında rastlanmaktadır. Yine bu dönemde görülen, zeminin iki veya daha fazla kareye bölünüp, karelerin içinin sekizgenlerle doldurulduğu örneklerle, Bergama, Ayvacık-Ezine yöresindeki kilimlerde rastlamak mümkündür.⁴⁸

Günümüzde Karaman, Karapınar, Ereğli civarında Hotamış köylerinde, Arısama, Emirgazi, Aksaray, Niğde, Kırşehir, Yozgat çevresinde zemini eşkenar dörtgenler ve sekizgenlerden oluşan kilimler dokunmaktadır. Zeminin geometrik karakterli desenlerle bezeli kilimlerine halk arasında toplu kilim, 'fardalı kilim' denilmektedir. Benzer örnekler Sivas, Malatya, Elazığ ve Tunceli çevrelerinde de görülmektedir.⁴⁹

XV-XVI. yy.da desen, saray ustalarına çizdirilip, ısmarlama yoluyla dokuma yaptırılmıştır. Halkın dokuduğu kilimlerle, sarayın dokuduğu veya dokuttuğu

⁴⁶ Deniz, *Osmanlı Dönemi Düz Dokuma Yaygıları (Kilim, Cicim, Zili, Sumak)*, s.51.

⁴⁷ Deniz, s. 52.

⁴⁸ B. Deniz, "Yunddağ Yöresi Düz Dokuma Yaygıları", *IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi*, Antalya 6-11 Mayıs 1991, Cilt: V, *Maddi Kültür*, Ankara 1992, s. 69-84.

⁴⁹ Şerale Yetkin, "İstanbul'da Hekimoğlu Ali Paşa Camii'nde Hayvan Figürlü Bir Türk Kilimi," *Vakıflar Dergisi*, Sayı.IX, Ankara 1971, s. 327-331.

kilimler arasında, teknik ve motif açısından farklılıklar vardır. Halkın dokuduklarında ilikli kilim tekniği, sarayda ise iliksiz kilim tekniği uygulanmaktadır.

Osmanlı devri kilimlerinin birbirine benzeyen, iliklerin tek veya çift kenetleme ile kapatıldığı bir grup örneği, Türk Kilim Sanatı Tarihi'nde dokuma tekniği ve süslemeleri saray üslubuna benzediğinden dolayı "Saray Kilimleri" adıyla anılmaktadır.⁵⁰

XVIII-XIX. yy. Osmanlı devri düz dokuma yaygılarının en iyi tanındığı dönemdir. Anadolu'da özellikle köy camilerinde, bu yüzyıllara tarihlenecek çok sayıda örnek bulunmaktadır. Bunlar, dokundukları yörenin özelliklerini taşırlar. Osmanlı döneminde, her merkezde dokunan bu kilimler, günümüzdeki Anadolu düz dokuma yaygılarının öncüleridir.⁵¹

Her ne kadar Selçuklu döneminden günümüze kilim kalmamışsa da Selçuklular ve Osmanlı döneminden günümüze gelen halılara baktığımızda. Türk dokuma sanatının devamlılığı takip edilebilmektedir.

Yapılan araştırmalar, Türkler Anadolu'ya gelmeden önce de dokumanın Anadolu'da var olduğunu göstermektedir.

Beylikler Dönemi'nde Anadolu'ya gelmiş olan Seyyah İbn-i Batuta Aksaray çevresinde dokunan halı ve kilimlerden bahsetmekte⁵², Beyşehir Eşrefoğlu Camii'nden, Konya Mevlana Müzesi'ne getirilen ve XVI-XVII. Yüzyıllara tarihlenen bir kilim⁵³, Osmanlı Dönemi'nde 1640 tarihli Narh defterlerinde kilimlerle ilgili fiyat listesinin bulunması⁵⁴, Divriği Ulu Camii'nde Bulunan XVIII. yüzyıla tarihlenen kilimlerin tespiti⁵⁵ bu dokuma türünün geleneksel olarak sürdürüldüğünü aynı şema ve motif karakterleriyle günümüze kadar ulaştığını göstermektedir. Bilhassa XVIII. XIX. yüzyıl Osmanlı Dönemi kilimleri bugünkü dokumaların örneklerini oluşturmuşlardır.⁵⁶

⁵⁰ Deniz, *Osmanlı Dönemi Düz Dokuma Yaygıları (Kilim, Cicim, Zili, Sumak)*, s. 53.

⁵¹ Deniz, s. 56.

⁵² H. Örcün Barışta, *Türk El Sanatları*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988, s. 33-34.

⁵³ Ş. Yetkin, "Türk Kilim Sanatında Yeni Bir Gurup Saray kilimleri" *Belleten* Cilt XXXV, Ankara 1971, s. 218.

⁵⁴ Kütükoğlu, *Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1640 Tarihli Narh Defteri*, s. 184.

⁵⁵ Yetkin, "Türk Kilim Sanatında Yeni Bir Gurup Saray Kilimleri", s. 218.

⁵⁶ Deniz, "Yunddağ Yöresi Düz Dokuma Yaygıları", s. 395-409.

1.2. TÜRK DÜZ DOKUMALARININ TEKNİK ÖZELLİKLERİ

Türk dokuma sanatları grubuna giren, düğümlü halı dışında kalan, Türk düz dokumaları, teknik açıdan, kilim, cicim, zili, sumak olmak üzere dört farklı tip dokuma tekniğinde incelenir. Bu düz dokumalar enine ve dikey, iki veya daha fazla iplik sistemine dayanılarak yapılan, birbiri arasından değişik şekillerde geçerek, düğümsüz ve havsız (tüysüz) dokunan, yer yaygısı, yastık, örtü, perde vb. amaçla kullanılan yaygı türlerine "düz dokuma yaygılar" denir. Kilim dokumasının halıdan farkı havsız ve düğümsüz olmasıdır. Diğer düz dokumalardan farkı ise atkı ve çözgü iplik sistemiyle dokunmasıdır. Desenleri renkli atkı iplikleriyle oluşturulan iki iplik sistemli geleneksel bir yaygı türüdür. Dokuma tekniği; yatay iplikler, dikey ipliklerin arasından, altından ve üstünden geçirilerek gerçekleştirilir. Desen yatay ipliklerle elde edilirse "atkı yüzlü dokuma", dikey ipliklerle elde edilirse "çözgü yüzlü dokuma" adını alır.⁵⁷

El dokuması yaygılar el tezgâhlarında hiçbir mekanik işlem olmadan tamamen el ile dokunarak meydana getirilir. Türk düz dokuma yaygıları, daha çok geleneksel yaşamın devam ettiği yerlerde, dokuyucuların yalnız kendi kullanımları için ürettikleri dokuma türleridir.⁵⁸

Dokuma örgü teknolojisine göre kilim yapısı, bezayağı örgüde atkı sıklığı, çözgü sıklığından fazla atkı görünümlü dokusal yüzeydir. Atkı sıklığını sağlamak için, gergin çözgü ile kenetlenen atkı sıraları kirkir ile vurularak sıkıştırılır. Kilim dokuma örgüsünde yüzey süslemeleri renkli atkılarla yapılır.⁵⁹

Kilim; Farsçadan geldiği söylenirse de Türkçe bir kelimedir. Farsçada aynı anlama gelen 'gelim-kelim' kelimelerinin de Türkçeden geçtiği kabul edilmektedir.⁶⁰ Kaşkarlı Mahmut'un Divanü Lügat-i Türk adlı eserinde halı-kilim gibi yere serilen yaygıların tamamı "kıviz- kiwiz" denildiği, 19.yy. metinlerinde ise kilim olarak geçtiği belirtilmiştir. Günümüzde ise Anadolu'da çeşitli adlarla anılır. Bursa yöresinde kıyız, Emirdağ civarında köyüz-küyüs, Çorlu Tekirdağ çerçi-çerçe, Edirne yöresinde çerçe, Niğde civarında çerçi, Beyşehir civarında farda, Konya - Aksaray taraflarında kilim

⁵⁷ Ögel, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, s.160.

⁵⁸ Acar, *Kilim, Cicim, Zili, Sumak*, s.7-8.

⁵⁹ Acar, s.7-8.

⁶⁰ Deniz, *Osmanlı Dönemi Düz Dokuma Yaygıları (Kilim, Cicim, Zili, Sumak)*, s.11.

denilmektedir. Kilim Türkçe bir kelimedir. XIII. y.y'dan beri kullanılmaktadır.⁶¹ Kilim, iki iplik sistemine dayanılarak yapılan ters ve düzü bulunmayan yer sergisi, duvar örtüsü, perde, yük örtüsü, yastık vb. için kullanılan bir dokumadır.⁶² Dokuma açısından kilim, halıdan daha zordur. Özellikle iki parçalı kilimlerde (şak kilim) desenler karşılıklı (simetrik) gelmek zorundadır.⁶³

Geleneksel göçer ve yerleşik yaşamda kilim ve kilim benzeri dokuma çeşitleri çok kullanılmıştır. Çeşitli mekân ve giysi aksesuarları, yastık, önlük, heybe, çuval, beşik, namazlık, kolan ve binek örtüleri bu tür dokuma teknikleriyle yapılır. Göç sırasında değerli eşya kilimlere sarılır. Bu dokumalarda, atkı ve çözgü iplikleriyle dokunan iki iplik sistemli, kilim dokuma tekniğinin yanı sıra, halıda olduğu gibi üç iplik sistemli, sumak, cicim ya da bazı dar dokuma örneklerinde görülen dört iplik sistemli, çift katlı ya da çarpanada olduğu gibi özel yapıda dokuma teknikleri de kullanılmıştır. Sumak, cicim ve zili dokumalarında, bezayağı zemin üzerinde, deseni oluşturacak biçimde çeşitli atlamalar yapan renkli atkı iplikleri kullanılır.⁶⁴

Kilim, dikey ve yatay yer tezgâhlarda yün veya kilim kıl ipliğinden dokunur. Kilim dokuyucusu, elinde bir örnek bulunmaksızın başka bir kilime bakarak veya aklındaki deseni dokur. Dokumada bir motif bittikten sonra kalan yerden diğer motif devam edilebilir.⁶⁵

Anadolu'da üretilen düz dokumalar; teknik özellikleri ve anlamlı motifleriyle zengin bir dokuma kültürü yansıtmaktadır. Bunları sırasıyla; bez ayağı dokuma, kilim, cicim, zili ve sumak şeklinde beş grupta toplayabiliriz.

1.2.1. Düz Bez Dokuma

Bezayağı dokuma teknik olarak iki şekilde dokunmaktadır. Bunlardan birincisi düz bez dokuma ikincisi ise düz atkı yüzlü dokumadır.

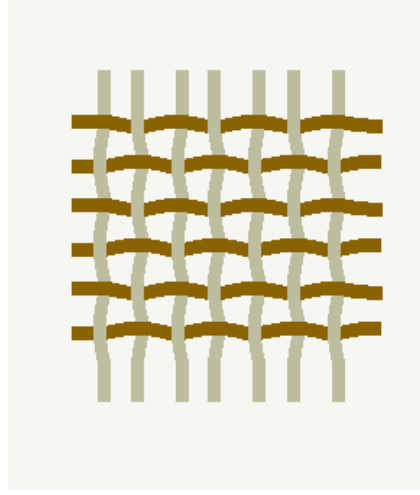
⁶¹ Ögel, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, s.149-151

⁶² Deniz ,Yunddağ Yöresi Düz Dokuma Yaygıları , s.395-409, Ögel, s.160.

⁶³ Deniz , *Osmanlı Dönemi Düz Dokuma Yaygıları (Kilim, Cicim, Zili, Sumak)*, s.79.

⁶⁴ *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Cilt: 2, YEM Yayın, İstanbul 1997, s.1009.

⁶⁵ Ayşen Aldoğan, "Türk Kilim Sanatı", *Sanat Dünyamız*, Yıl 10, İstanbul 1984, s.13.

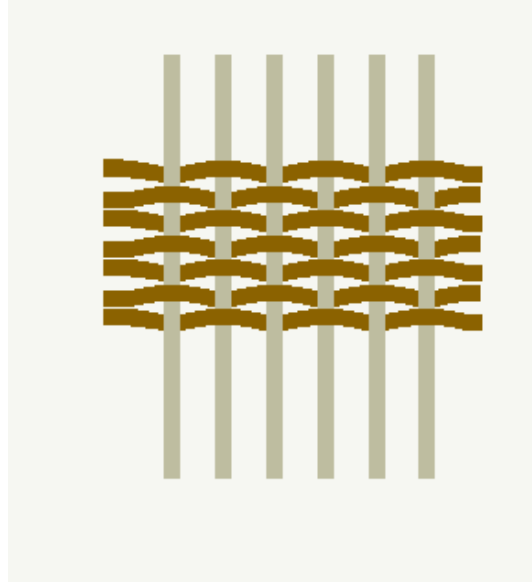


Çizim 1.1. Bezayağı Dokuma (Hacice AKSOY)

Düz bez dokuma; Atkı ve çözgülerin eşit şekilde, birbirinin altından ve üstünden geçtiği dokuma türü bezayağı veya düz bez dokumadır. Normal gerilimdeki atkı ve çözgülerin arasından orta gerginlikte atkılarının geçirilmesi ile atkı ve çözgülerin eş değerli olarak yüzeyde görüldüğü bir dokuma şeklidir.⁶⁶

Düz renkli sofra örtüleri, perde, torba ve çadırlar bu teknikle yapılır.⁶⁷

1.2.2. Düz Atkı Yüzlü Dokuma



Çizim 1.2. Düz Atkı Yüzlü (Hacice AKSOY)

⁶⁶ Ölçer, *Türk-İslam Eserleri*, s.17; Acar, *Kilim, Cicim, Zili, Sumak*, s.43.

⁶⁷ Acar, s.43.

Düz atkı yüzölçü; Çözgü iplerin, atkılar tarafından tamamen örtüldüğü dokuma türüdür. Bu şekilde atkılarının çözgüleri örtebilmesi için atkılar çözgüler arasından bol bırakılarak geçirilir ve kirit yardımıyla vurarak sıkıştırılmasıyla bolluk yok edilir. Çuval, heybe vb. bu teknikle dokunur.⁶⁸

1.2.3. Kilim

Atkı ve çözgü iplik sistemine dayanılarak yapılan, tersi ve düzü aynı görünen havsız ve düz dokumalara denir. Tüm dokuma sistemi ipliklerin arasından desen (atkı) ipliklerinin geçiriliş düzenine dayalıdır.⁶⁹ İki iplik sistemine göre, el tezgâhlarında dokunan düğümsüz, düz yaygıdır. Geleneksel bir dokuma olan kilim, Anadolu'ya Selçuklular yolu ile geldiği ve düğümlü halı dışındaki havsız düz dokuma yaygılar arasında en tanınmış, çözgülerin atkılar tarafından tamamen gizlendiği atkı yüzölçü dokumalardır. Geleneksel göçer ve yerleşik yaşamda kilim ve benzeri dokuma çeşitleri çok kullanılmıştır. Çeşitli mekân ve giysi aksesuarları, yastık, önlük, heybe, çuval, beşik, namazlık, kolan ve binek örtüleri bu tür dokuma teknikleriyle yapılır. Göç sırasında değerli eşyalar bu dokumalara sarılarak taşınır.

Anadolu'da kilim kadın ve genç kızlar tarafından dokunur. Özellikle genç kızlar tarafından çeyiz eşyası olarak hazırlanır. Dokumacılığın yapıldığı merkezlerde dokuma yapmasını bilmeyen genç kız yoktur. Anadolu'daki bir geleneğe göre, yüklük, ocak vb. yerlerin önüne perde olarak gerilir. Eğer yüklük yoksa yatak-yorgan gibi malzemeler, ahşaptan yapılmış, musandıra denilen sekiler üzerinde taşınır. Halk arasında "yük" denilen bölümün önüne de düz dokuma yaygılardan biri olan, kilim örtülür. Böylece hem eşyalar gizlenir, hem de odanın bir köşesinde toplanan yük güzel görünür. Günümüzde ev sergisi yanında cami, mescit gibi dini yapılara da serilmektedir.⁷⁰

Kilim; desenlerin bulunduğu belirli alanlarda, renkli bir atkı, çözgülerin bir altından bir üstünden geçerek bir başka motifin sınırına kadar gider ve buradan döner. Motif sınırlarında oluşan boşluk (ilik) ise çeşitli tekniklerle yok edilir.⁷¹ Dokuma teknikleri bakımından farklı dokuma teknikleri vardır. Bu teknikleri şu şekilde

⁶⁸ Acar,s.45.,

⁶⁹ Acar, s.46., *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Cilt: 2, YEM Yayınları, İstanbul 1997, s.1009.

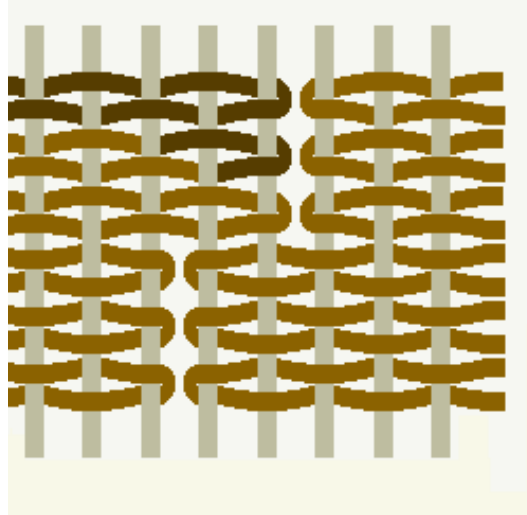
⁷⁰ Ögel, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, s.173.

⁷¹ Aytaç, *El Dokumacılığı*, s.92.

sıralayabiliriz. Bunlar, "iliksiz, dikey çizgisi olmayan kilimler, eğri atkılı kilim dokuması, normal atkılar arasına ek atkı sıkıştırılması, çift kenetleme ile iliklerin yok edilmesi, atkılarının aynı çözgüden geri dönmesi ile iliklerin yok edilmesi, sarma kontür, iliklerin eğri atkılı kontürle kapatılarak yok edildiği" kilimlerdir.⁷²

1.2.3.1. İlikli kilim Tekniği

Çözgülerin arasına bir alttan bir üstten, çözgüleri örtecek şekilde yerleştirilen değişik renklerde, kendi motiflerinin sınırları arasında gidip gelen atkı ipliği, komşu deseninin sınırına geldiğinde, kendi bölgesindeki en son çözgüyü dolanarak geri döner. O motifin sınırında komşu motifin başka renkteki atkısı da aynı yerden birkaç sıra geri döner. Böylece yan yana olan iki motif arasında dikey bir boşluk (ilik) oluşur. Çünkü yan yana duran çözgü ipleri, iki desenin sınırında iki ayrı atkı tarafından sarılarak geriye dönmüştür, bu nedenle atkı yüzlü dokumalarda elden geldiğince dikey çizgilerden kaçınılır. Dokumacılık yapılan hemen her yörede ilikli kilim dokunmaktadır. Ancak bu dikey desen sınırlarında basamaklar halinde bir santimetreyi geçmeyen ufak iliklerin meydana gelmesi sağlanarak boydan boya yırtıkların oluşması önlenmiş olur. Ancak bu dikey desen sınırlarında basamaklar halinde 1 santimetreyi geçmeyen ufak iliklerin meydana gelmesini sağlayarak boydan boya yırtıkların oluşması önlenmiş olur.⁷³



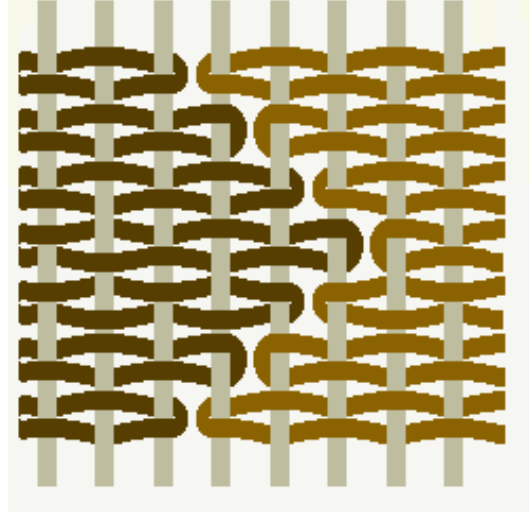
Çizim 1.3. İlikli kilim (Hacice AKSOY)

⁷² Deniz, *Osmanlı Dönemi Düz Dokuma Yayılları (Kilim, Cicim, Zili, Sumak)*, s.17.

⁷³ Acar, *Kilim, Cicim, Zili, Sumak*, s. 47-48., Aytaç, *El Dokumacılığı*, s.92.

1.2.3.2. İliksiz "Dikey Çizgi Olmayan Kilimler

İliklerin meydana gelmemesini engellemek için çoğunlukla dikey desenlerden kaçınılarak çapraz ve enine çizgilerden oluşan desenler dokunur. Ancak, çok mecbur kalındıkça birkaç yerde ilikler görülebilir. Konya - Karapınar, Manisa, Aydın, Denizli çevresinde bu desenlere çok rastlanılmaktadır.⁷⁴



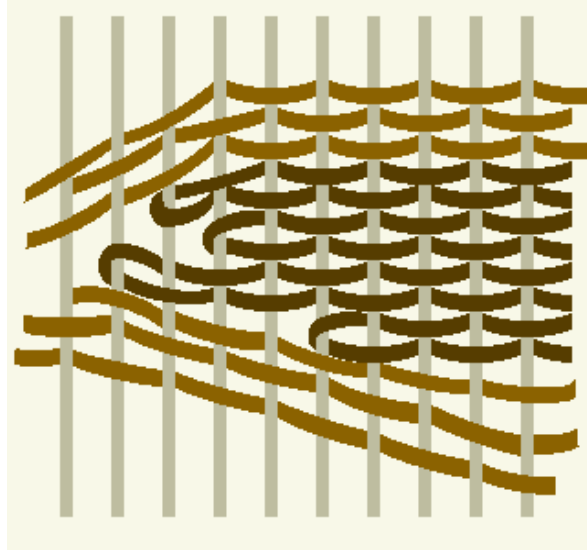
Çizim 1.4. İliksiz “Dikey Çizgi Olmayan Kilimler” (Hacice AKSOY)

1.2.3.3. Eğri Atkılı Kilim Dokuması

Normalde atkılar, dikey çözgüler arasına, enine düz bir hat halinde çözgülerin bir altından bir üstünden geçirilir. Bu dokuma tekniğinde ise, atkılar kirkitle bastırılırken, desene göre bazı yerde kuvvetli, bazı yerde hafif şekilde kirkitle vurulur. Böylece atkılarının, desene uygun bir eğrilikte çözgülerin arasından geçirilmesi sağlanmış olur. Kendi motif bölgelerinden gelen desen iplikleri sınırına geldiğinde aynı çözgü ipliğinden dolanarak dönüş yaparlar. Atkılarının bazı yerlerde gergin bazı yerlerinde gevşek olmasından dolayı da, eğri ve yuvarlak çizgiler meydana gelebilir. Osmanlı çadır kilimlerinde bu teknik de kullanılmıştır.⁷⁵

⁷⁴ Acar , s.47-48.

⁷⁵ Acar,s. 49.

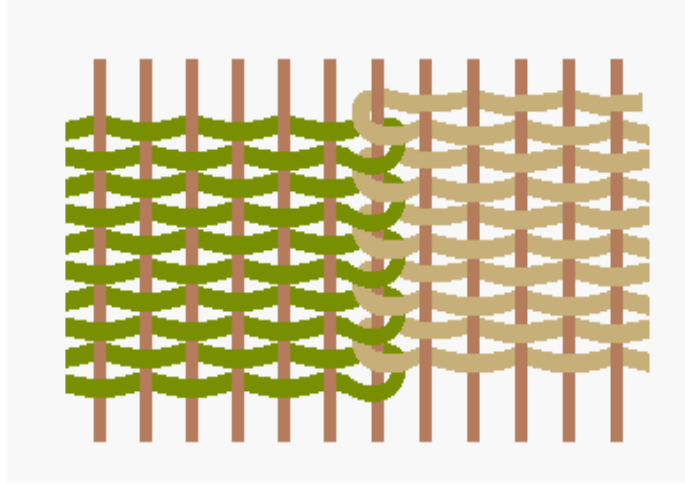


Çizim 1.5. Eğri Atkılı Kilim Dokuması (Hacice AKSOY)

1.2.3.4. Atkıların Aynı Çözüden Geri Dönmesi ile İliklerin Yok Edilmesi Tekniği

Ayrı desen alanlarından gelen desen iplikleri karşılaştıkları aynı tek çözgü üstünden geriye dönüş yaparlar. Böylece dokuma sırasında dikey desen sınırlarında çiftler çiftler gruplar halinde birbirinden ayrılan çözgülerin birbirine bağlanması sağlanmış olur. Bazen atkıların teker teker dönüşü ile bazen de ikişer ikişer geriye dönüş yapmaları ile yok edilir. Osmanlı çadır kilimleri de bitkisel desenleri elde edebilmek için bu teknik kullanılmıştır. Atkılar bazen tek tek, bazen 2-3-5 bir arada aynı yerden dönüş yapabilirler. Bu teknik, dünyanın pek çok yerinde figüratif-tapestry dokumalarında kullanılır. Türk geleneksel kilimlerinde hemen hemen hiç kullanılmaz.⁷⁶

⁷⁶ Acar, s. 47-54.



Çizim 1.6. Atkılarının Aynı Çözüğünden Geri Dönmesi İle İliklerin Yok edilmesi (Hacice AKSOY)

1.2.3.5. Normal Atkılar Arasına Ek Atkı Sıkıştırılması

Daha önceden muntazam şekilde atılmış ve kirit ile sıkıştırılmış atkılar, üzerine ufak bir grup atkı atılarak sıkıştırılır. Sonradan onun da üzerine muntazam bir şekilde birkaç sıra asıl atkılardan atılır.⁷⁷

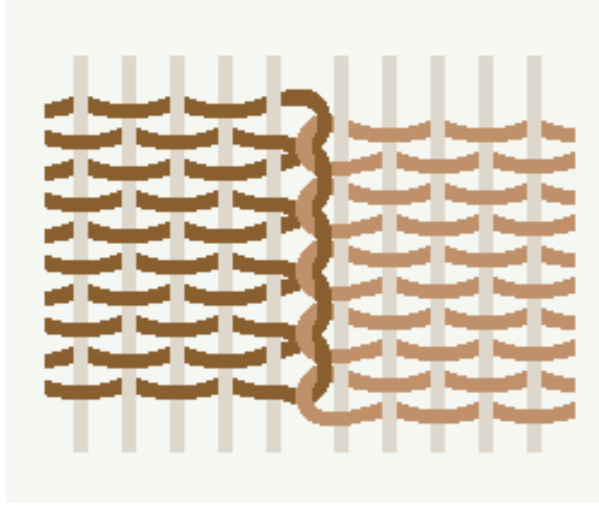


Çizim 1.7. Normal Atkılar Arasında Ek Atkı Sıkıştırılması (Hacice AKSOY)

⁷⁷ Acar, s.47-54.

1.2.3.6. Çift kenetleme ile İliklerin Yok Edilmesi

Kendi desen alanına kadar giden atkı ipliği, diğer motifin atkı ipliği ile kenetlenir ve atkının birisi beklerken diğer atkı bir sıra daha kendi bölgesinde gidip geldikten sonra, tekrar bekleyen atkı ile kenetlenir. Bu kez de ilk bekleyen atkı çözgüler arasında gidip gelir ve diğeri bekler. Böylece dokuma devam eder. Bu da sağlam bir dokunuş sağlar ve tamamen iliksiz bir dokuma meydana gelmiş olur. Ön yüzden kesin çizgilerle birbirinden ayrılmış desen alanları görülür. Arka yüzde ise, her iki desen alanı, birbirine komşu öteki renkteki iplikle, dikişle eklenmiş gibi bir görünüş verir. Anadolu kilimlerinde bu teknik pek yaygın değildir.⁷⁸



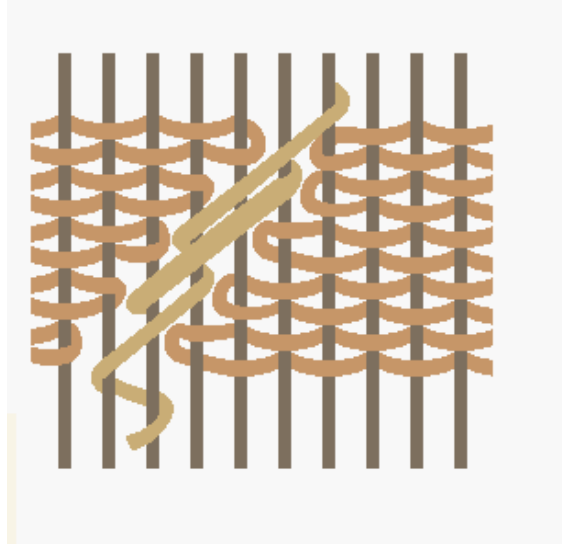
Çizim 1.8. Çift Kenetlenme ile İliklerin Yok Edilmesi (Hacice AKSOY)

1.2.3.7. Sarma Kontür

Atkılar arasında meydana gelen boşluklar ve iliklerin aynı renkteki bir çerçeve ipliği ile arada kalan çözgülere, teker teker, yukarıya doğru dikey, çapraz veya enine sarılması ile dokumanın yüzünde iğne ile işlenmiş -iğne ardı- işlemesini andıran çerçeve çizgileri meydana gelir. Birçok kişi bunların iğne ile işlenildiğini sanır. Oysa her atkı sırasının geriye dönüşünden sonra, arada kalan bir çift çözgüye, ayrı renkteki bir desen ipliği dolandır. Bu iplik, boşlukta ikinci sıranın doldurulmasına kadar bekletilip, tekrar bir çift çözgüye dolanarak desen boyunca devam eder.⁷⁹

⁷⁸ Acar, s. 47-54.

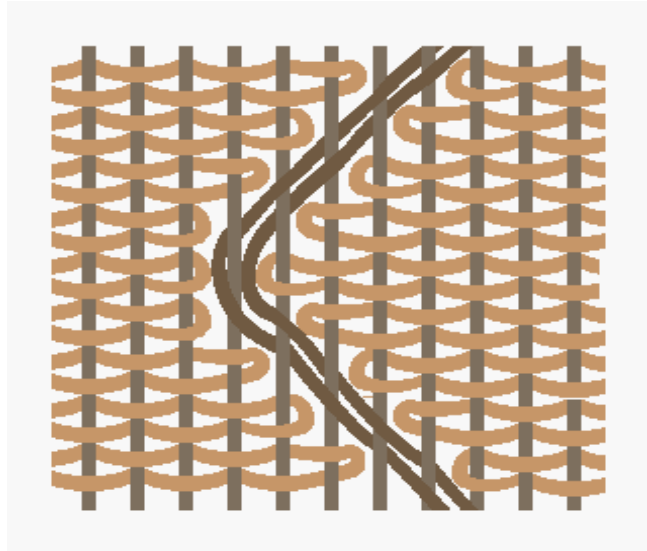
⁷⁹ Acar, s.47-54.



Çizim 1.9. Sarma Kontur (Hacice AKSOY)

1.2.3.8. Eğri Atkılı Kontur

Desenler arasında geniş boşluklar bırakılarak bunların arası, desenin kenarına paralel bir şekilde çözgülerin arasından geçirerek ayrı renkte bir kontur ipliği ile doldurulur. Böylece normal olarak enine atılan atkılar arasında, dikey, çapraz eğri şeritler halinde "kilim dokuması" ile aradaki boşluklar doldurulmuş olur.⁸⁰



Çizim 1.10. Eğri atkılı kontur (Hacice AKSOY)

⁸⁰ Acar, s.47-54.

1.2.4. Cicim

Cicim kelimesinin kaynaklarda Farsçadan geldiği söylenirse de Türkçe bir kelimedir.⁸¹ Cicim kelimesi, cici, sevimli şey kelimesinden aidiyet eki olarak türediği düşünülmektedir.

Kilimlerdeki ve bezayağı dokumalardaki atkı ve çözgü sisteminden ayrıca, renkli desen ipliklerinin kullanıldığı bir dokuma türüdür. Düz bez dokuma veya atkı yüzü dokuma zeminler üzerine, ince çizgiler halinde "sarma" işlemlerini andıran bir görünüşte olduğu için, çoğunlukla halk arasında ve hatta bazı yayınlarda, düz zeminli dokuma üzerine sonradan iğne ile işlenen bir yaygı türü olarak bilinir.⁸²

Diğer bir ifadeyle cicim, bezayağı dokumaların üzerine renkli iplerle yapılan ya da farklı tekniklerle dar ve uzun dokunup kesilen parçaların yan yana eklenmesiyle oluşturulan sergi, örtü, perde vb. amaçlar için kullanılan, havsız bir dokuma çeşididir.⁸³ Cicim, halı ve diğer düz dokuma yaygılar gibi Türklerin eskiden beri bildikleri bir dokuma türüdür.⁸⁴

Dokuma, ensiz olarak dokunan parçaların yan yana birleştirilmesiyle meydana gelir, bu dokuma daha çok Türkmen oymaklarının bulunduğu bölgelerde dokunur. Bölgelere göre renk ve desen özellikleri vardır.⁸⁵

Cicim dokumak için önce tezgâha gerilecek atkı ve çözgü ipliklerinin aynı renk ve kalınlıkta olması gerekmektedir.⁸⁶

Dokumanın arkasından verilen renkli desen ipliği ön tarafa geçip bu çözgü grubunu atlar. Ardından tekrar arka tarafa geçip bekler. Böylece iplik deseninin durumuna göre istenilen biçimde hareket eder, ardından geldikten sonra öne geçen desen ipliklerini kolaylıkla izleye bilmek için cicimler yaygının ters tarafından dokunur ve çoğu kez dokuyucuya bir yardımcı gerekebilir. Bu yardımcı desen ipliklerini

⁸¹ Acar, s.55.

⁸² Acar, s.55.

⁸³ Ögel, *Türk Kültür Tarihine Giriş*, s.173.

⁸⁴ Neriman Görgünay, "Kırkitli Dokumalarımızda Geçimlerimiz ve Van", Yakın Tarihimizde Van Uluslar arası sempozyumu, Van 2-5 Nisan 1990, Ankara 1990, s. 253-272; N. Görgünay, "Anadolu'da Cecim Çeşitleri", III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, C.V, Maddi kültür, Ankara 1987, s. 139-150.

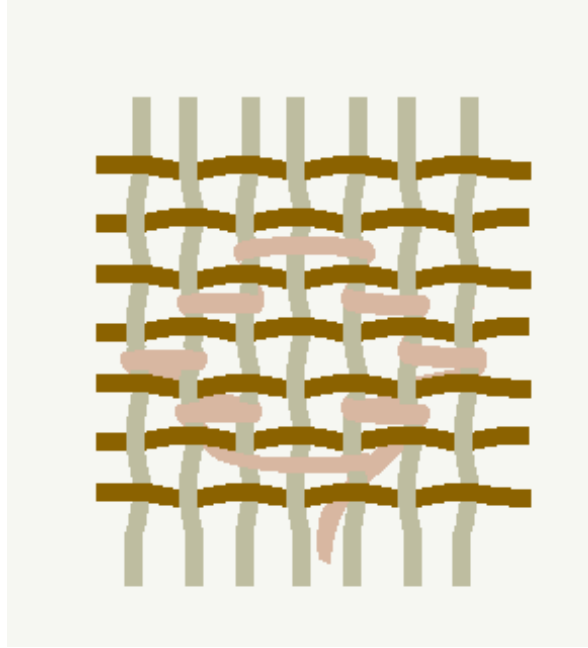
⁸⁵ Mehmet Önder, *Antika ve Eski Eserler Kılavuzu*, İş Bankası Yayınları 1998, s. 44.

⁸⁶ Neriman Görgünay, "XVI-XVIII. Yüzyıl Saray Kilimlerinin Bardız, Karabağ, Moldavya, Komrat ve Bulgaristan'da Devam Edegelen Benzerleri", V. Milletlerarası Türk Halı Kültürü Kongresi, Maddi Kültür Sektörün Bildirileri, Ankara 1997, s. 248-260.

tezgahın arkasından ön tarafa verir ve dokuyan kişide iplikleri sayarak çözgülerin arasını açar, ipliği arkaya vererek atkırı atar.⁸⁷

1.2.4.1. Seyrek Motifli Cicim

Zemini meydana getiren atkı ve çözgüler çoğunlukla aynı kalınlıkta ve aynı renkte iplikler olup, deseni meydana getiren iplikler, bunlara nazaran daha kalın olur ve desenlere kabartma görünüş verir. Daha çok çapraz ve dikey çizgilerden meydana gelen küçük motifler, desen ipliğinin bir çift çözgüyü, ikinci sırda tamamlanan bir işleme sarması ile meydana gelir. Daha çok ince bez dokuması zeminler üzerine serpme motiflerden meydana gelir. Desenler dokuma tekniği yüzünden ince çizgiler halindedir. Bazen motiflerin içi sumak veya zili tekniklerinden biri ile doldurulmuş olabilir. İnce, hafif yaygılar, ocak perdesi, kapı, divan, sofra örtüleri, perde gibi yaygılar bu teknikle dokunur. Bazende 30-40 cm. genişlikte bantlar halinde dokunduktan sonra, dikişle bir araya getirilerek daha büyük perde ve örtüler elde edilir.⁸⁸



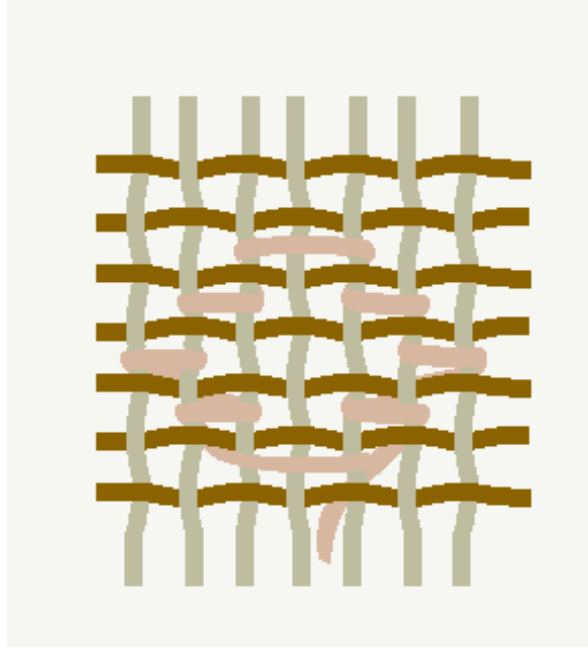
Çizim 1.11. Seyrek Motifli Cicim; (Hacice AKSOY)

⁸⁷ Acar, *Kilim, Cicim, Zili, Sumak*, s.55.

⁸⁸ Acar, s.55.

1.2.4.2. Atkı Yüzlü Seyrek Motifli Cicim

Aynı dokuma tekniğinin, atkılarının çözgülerini gizleyecek şekilde bol bırakılıp bastırılarak 'atkı yüzlü' bir zemin arasına motiflerin dokunması ile meydana gelen bir dokumadır. Daha kaim yaygıların elde edilmesi için bu dokuma türü kullanılmaktadır. Daha çok heybe, çuval, torba gibi kaim olması gereken türler bu şekilde dokunmaktadır.⁸⁹ Ayrıca cicim dokuması iki sırada bir tamamlanan sarma işlemi ile meydana gelen motifler kilim dokumalar arasına serpilmiş olabilir ki bu durumda süsleyici bir unsur olarak kullanıldığında pek çok kilim dokumasında bu tür süslemelere rastlanır.⁹⁰



Çizim 1.12. Atkı Yüzlü Seyrek Motifli Cicim (Hacice AKSOY)

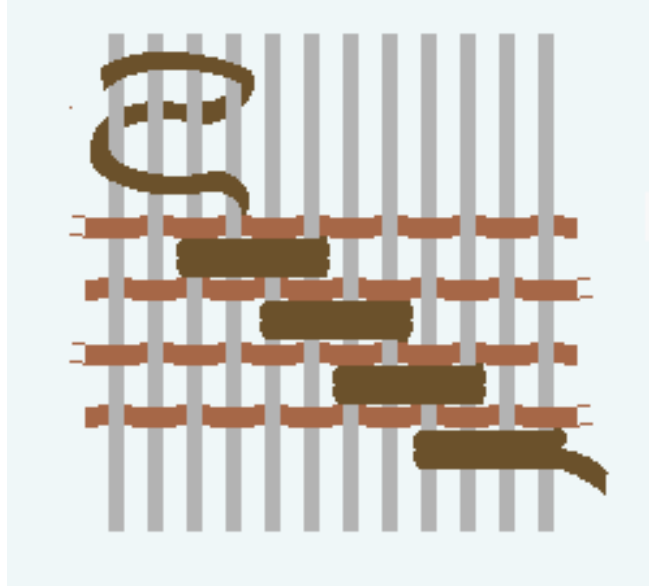
1.2.4.3. Sık Motifli Cicim

Kalın yer yaygıları, heybe, çuval hurç gibi dayanıklı olması gereken kullanımlar için, üç tek çözgü sarılarak bezayağı zemin arasına dokuma türleri vardır. Dayanıklı bir dokuma elde etmek için motifler birbirine çok yakın dokunur. Bu dokumalar çoğunlukla zili dokumalarla karıştırılır.⁹¹

⁸⁹ Acar, s. 57.

⁹⁰ Acar, s.57.

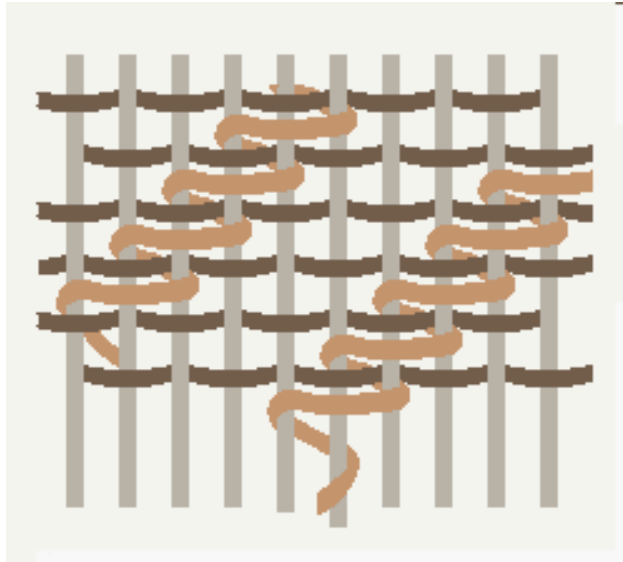
⁹¹ Acar, s. 58.



Çizim 1.13. Sık Motifli Cicim; (Hacice AKSOY)

1.2.4.4. Atkı Yüzlü Sık Motifli Cicim

Aynı şekilde düz bez dokuma üzerine, üç atkı sarılarak dokunur. Ancak daha kaim bir yaygı elde etmek için zemin, atkı yüzlü dokuma zemin arasına sık motifler sıralanarak dokunur. Malatya, Sivas, Gaziantep, kahraman, Maraş, Kayseri'yi içine alan bölgede düz renk enine bantlar halinde atkı yüzlü kaim dokumalar arasına bantlar bulunan iki uzun parçanın eklenmesinden meydana gelen yaygılara rastlanmaktadır.⁹²



Çizim 1.14. Atkı Yüzlü Sık Motifli Cicim (Hacice AKSOY)

⁹² Acar , s.59.

1.2.5. Zili

Anadolu'da el tezgâhların da dokunan cicime benzer sergi. Zili, üç veya daha fazla iplik sistemine dayanarak yapılan bir düz dokuma yaygı türüdür. Bazı eski kaynaklarda uzun kilime de sili denilmektedir. Aynı kaynakların ifadesine göre, sili-zili kelimesi Türkçe veya Farsça kökenden gelmektedir.⁹³ Zili görünüş bakımından ilk bakışta cicime benzer bir dokumadır. Teknik bakımından cicim dokumalarından farklıdır.⁹⁴ Cicime benzer şekilde iki kişi tarafından dokunan zili, çözümlerin arasından geçirilen atkı dışındaki, deseni oluşturan renkli iplerin çözümlerin arasından 2-1, 3-1 veya 5-1 şeklinde atlatılarak elde edilir. Deseni oluşturan renkli ipler çözümlerin arasından yatay yönde ilerletilir. Bazen bir sırada deseni tamamlayan ip, ikinci sırada geri döndürülerek boş alanlar doldurulur. Dikey konturlarda ise, üst sıraya dönüş yapan desen ipleri tek çözgü atlayarak ilerler. Araya iki sıra atkı atılır. Desen ipleri karşılaştıkları yerlerde birbirine kenetlenerek üst sırada geri dönerler.⁹⁵ Cicimden diğer bir farkı, yüzeyin hiç boş yer bırakılmadan motiflerle doldurulmasıdır. Zili dokumaların arka yüzleri de cicimlerde olduğu gibi sarkan iplikler görülür.⁹⁶

Doğu Anadolu'da dokunmuş olanların, Batı Anadolu'da dokunmuş olanlara göre ipleri daha düzgün ve parlak olduğu, motiflerin daha muntazam sarıldığı görülür. Zili dokuması yayınlarda çoğunlukla cicimle birlikte, bir tek dokuma grubu halinde yer alır. Zili dokumasını bilen dokuyucu kadınlar, çoğunlukla cicim dokumasını, cicim dokuyanlar ise zili dokumasını bilmezler. Bazı yörelerde örneğin Toroslarda düz bez dokuması geniş zemin üzerine zili dokuması yapılmaktadır. Batı Anadolu'da atkı yüzölçümlü geniş zeminler üzerine "zili-verne" dokumaları yapılmaktadır. Zili dokuma türlerinde, daha çok enine ve boyuna çizgiler kolaylıkla dokunabilir. Ancak atlamaların kaydırılmasıyla çapraz çizgilerde dokunabilir.⁹⁷

Zililerde kullanılan bezemeler çoğunlukla geometrik formlardadır. Renklendirme genellikle verev bir düzende yapılır. Harman işlerinde kullanılacak eşya,

⁹³ Fatma. Akbil, "Bergama Dokumaları Cicim-Zili", *Türkiye'miz*, İstanbul 1977, s.21.

⁹⁴ Deniz , *Osmanlı Dönemi Düz Dokuma Yaygıları (Kilim, Cicim, Zili, Sumak)*, s.83; Acar , *Kilim, Cicim, Zili, Sumak*, s.61.

⁹⁵ Aytaç , *El Dokumacılığı*, s.50; H.Örcün Barışta, *Türk El Sanatları, Kültür Ve Turizm Bakanlığı*, 975. *Sanat Eserleri Dizisi*: 11 ,s. 106.

⁹⁶ Akbil , "Bergama Dokumaları Cicim-Zili", s. 14.

⁹⁷ Acar, *Kilim, Cicim, Zili, Sumak* s. 61-62., Deniz, *Osmanlı Dönemi Düz Dokuma Yaygıları (Kilim, Cicim, Zili, Sumak)*, s. 19.

saman taşımada, ekin çuvalı, çadır ve ev döşemede kullanılacak eşyalar dokunmaktadır.⁹⁸

1.2.5.1. Düz Zili

Desenlerin içi 2-1, 3-1, 5-1 atlamalarla doldurulurken, başta kalan tek çözgüler ve atlamalar ile yaygının yüzünde dikey çizgili fitilli bir görünüm meydana gelir. Antalya ve çevresinde bu dokuma türüne fitilli denildiği söylenmektedir. Özellikle, yan yana sekizgenlerde (Türkmen gülü) meydana gelen minder ve yaygılar Anadolu'nun Türkmen yerleşmesi bölgelerinde özellikle Adana, Gaziantep, Kayseri, Niğde, Konya, Toroslar ve yer yer Batı Anadolu'da görülebilir. Bu dokuma türü de bazı cicim, sumak ve öteki dokuma zili dokuma teknikleri ile birlikte karışık dokunabilir.⁹⁹



Çizim 1.15. Düz Zili; (Hacice AKSOY)

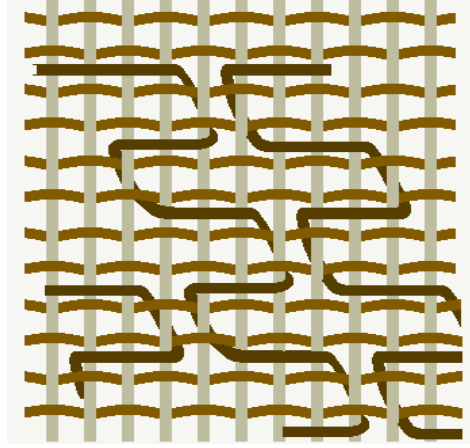
1.2.5.2. Çapraz Zili

Her sırada birer çözgüyü boşta bırakarak öne geçirilen desen iplikleri, üst sırada birer çözgü yan tarafa kayarak atlatırlar, böylece boşta kalan çözgüler ve üste çıkan desen iplikleri çapraz çizgiler oluştururlar. Desene göre, düz çapraz, zemin boyunca büyük "V" ler oluşturacak şekilde karşılıklı çapraz veya ortada eşkenar dörtgen meydana getirecek şekilde dört yönde çapraz fitilli olarak dokunabilirler.¹⁰⁰

⁹⁸ Yusuf Durul, *Yörük Kilimleri Niğde yöresi*, Akbank Yayınları. İst. 1977, s. 29.

⁹⁹ Acar, *Kilim, Cicim, Zili, Sumak*, s.63.

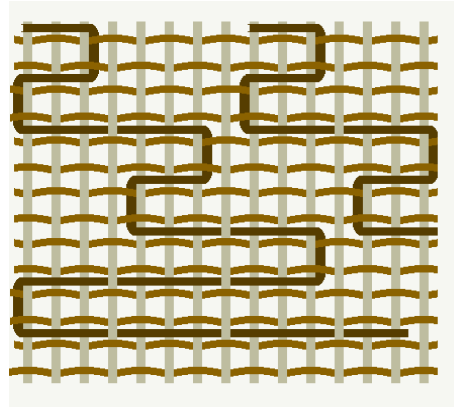
¹⁰⁰ Acar, s. 64.



Çizim 1.16. Çapraz Zili; (Hacice AKSOY)

1.2.5.3. Seyrek zili

Düz bez dokuması zemin üzerine kesik kesik birbiri ile bağlantısız, serpilmiş 3-1, 5-1 atlamalı düz zili dokuması tekniğinde ufak motiflerden meydana gelir.¹⁰¹



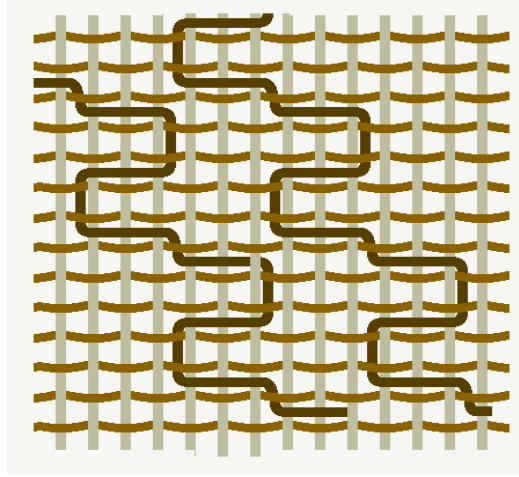
Çizim 1.17. Seyrek Zili; (Hacice AKSOY)

1.2.5.4. Damalı Zili

Dama taşı gibi 2-1, 3-1, atlamalarla bütün motif içleri doldurulur. Daha çok diğer tekniklerle bir arada kullanılır. Bazen çapraz çizgilerin kesişmesinden meydana gelen damalar motif zeminlerini doldururlar. Bazen "konturlu zili" 'zili-verne' tekniği ile meydana gelen motiflerin içini doldurmak için bu teknikte damalı zeminler dokunur.¹⁰²

¹⁰¹ Acar, s. 65.

¹⁰² Acar, s.66.

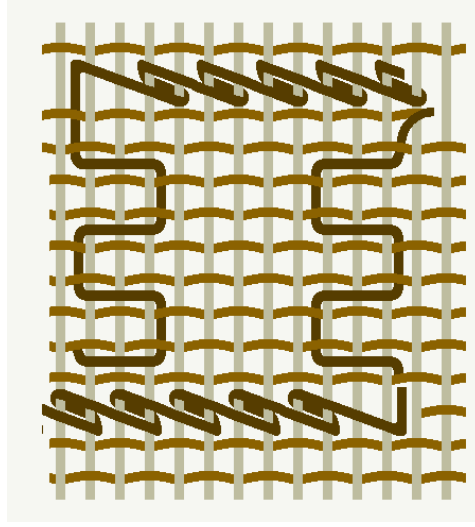


Çizim 1. 18. Damalı Zili (Hacice AKSOY)

1.2.5.5. Konturlu Zili-Veme

2 ve 3'Ü atlamalarla kontur halinde desenlerin meydana getirdiği zili türü. Atkı yüzü veya bez dokuma geniş zeminler üzerinde cicim gibi konturlardan meydana gelen desenlerden oluşur. Konturlar halindeki desenlerin meydana gelmesi için her sırada normal atkılar atıldıktan sonra arkadan öne geçirilen renkli desen ipliği 2-3 çözgü öne geçtikten sonra, bir üst sıradan geriye dönerek tekrar öne geçirilip, geriye doğruya 2-3 çözgü atlatılır. Bu arada üst sıraya geçen desen ipliği tutulur, dönüşte tekrar, dikey olarak üst sıradan geriye döndürülür. Bu teknikle ancak dikey ve çapraz çizgiler dokunabilir, enine çizgiler ise, sumak tekniği ile sarılır. Konturlarla çevrilen desenlerin içi ise sumak, damalı zili veya uzun atlamalarla doldurulur. Kafkasya'da dokunan kareler içinde kuş ve hayvan figürleri veya eşkenar dörtgenler olan çoğunlukla bez dokuma üzerine cicimlere benzeyen ve verne olarak adlandırılan yaygılarda bu teknikle dokunmaktadır.¹⁰³

¹⁰³ Acar, s.67-68.



Çizim 1.19. Konturlu Zili- Verne (Hacice AKSOY)

1.2.6. Sumak

Sumak; cicim ve zililer 'de olduğu gibi, çözgü ve atkılar dışında ayrıca renkli desen iplikleri ile dokunmaktadır. Çözgü ipleri üzerine, renkli desen iplerinin çeşitli şekillerde sarılmasıyla elde edilen bir yaygı türüdür. Aynı renk deki desen ipliklerinin çözgü çiftlerine devamlı olarak sarılması ile dokunur. Renkli desen iplikleri motiflerin içini doldurduktan sonra, arkadan başka renk deki, bir desene atlatılır veya üst sıraya geçerler. Bu desenin durumuna ve dokuyucunun arzusuna göre değişir. Dokuma çoğunlukla tersinden yapılır.¹⁰⁴ Kilim ve cicim gibi sumağın da Anadolu'da Türklerden önce dokunduğunu çeşitli buluntulardan anlamaktayız. Gordion'da, Frigyalılara ait yün, keçi kılı ve ketenden dokuma parçaları bulunmuştur. M.Ö. 7. yüzyıla tarihlenen bu eşyalar arasında sumak dokumalar da vardı. Desenler sarılarak verildiği ve tekrar döndürülüp aynı desen üzerinde ikinci bir renkli ip geçirildiği için kat kat işlenmiş gibidir.¹⁰⁵

Sumak dokunurken ilk sırada atkılar renkli ipliklerle alınır. İkinci sırada sağa ve sola birer atkı atlayarak dokuma işi sürdürülür.¹⁰⁶ Desen ipliğinin her çözgü çiftine tek sarıldığı için çok zor bir dokumadır. Bu yüzden kilim, cicim, zili kadar yaygın değildir.¹⁰⁷

¹⁰⁴ Hüsni Züher, *Türk Süsleme Sanatı*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1972, s.39.

¹⁰⁵ Acar, *Kilim, Cicim, Zili, Sumak*, s.28-33.

¹⁰⁶ Acar, s.28-33.

¹⁰⁷ Acar, s.69.

Sumaklar Anadolu'da dokumacılık yapılan bütün bölgelerde seyrek olarak görülür. Güneyde, Toroslarda Mersin, Silifke, Mut civarında, Batı Anadolu'da, Afyon, Eskişehir, Seyitgazi ve Sivrihisar çevresinde sumak dokumalarına rastlanır. Doğu Anadolu'da büyük yer yaygılarında kilim ve cicim ile birlikte dokunmuştur.¹⁰⁸

Genellikle Anadolu'da yün malzeme kullanan dokuyucular yünün hayvandan kırılması işlemini, eğirilip bükülmesini ve boyanmasını tamamen kendileri yapmaktadır. Desenler tamamen geometriktir. Altıgenler, eşkenar dörtgenler, baklavalılar, koçboynuzları, elibelindeler, koncalar, çengeller değişik düzenlemelerle sumaklarda kullanılan motiflerdir. Güney Kafkaslar'dan geldiği tahmin edilen sumak, çoğunlukla Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da çuval ve bebek beşiği olarak atkısız sumak ve atlamalı sumak tekniğinde görülür. Anadolu'da bu teknikle dokunmuş çok eski parçalar bulunmuştur.¹⁰⁹

Yapılan eşyalar içerisinde en yaygın olanları, çok renkli olarak dokunan çuvallardır. Bu çuvallara "ala çuval" denilir. Çok renkli ve girift desenli oldukları için "ala" olarak isimlendirilen bu çuvallar özellikle, göçebe hayatında eşya taşınması ve muhafazasında önemli bir gereç olarak kullanılır. Bu çuvallar çadırın içerisinde yan yana dizilir.¹¹⁰

Sumak, çözümleri üzerine, renkli desen iplerinin çeşitli şekillerde sarılmasıyla elde edilen bir yaygı türüdür. Desenler sarılarak verildiği ve tekrar döndürülüp aynı desen üzerinde ikinci bir renkli ip geçirildiği için kat kat işlenmiş gibidir.¹¹¹ Desen iplikleri, kendi alanında çözümlere dolandıktan sonra bazen arkadan yana veya yukarıya doğru geçerek aynı renkteki başka desen alanlarında dolanmasına devam edebilir.¹¹²

Sumak dokumaları teknik açıdan, "düz sumak, atkısız düz sumak, balıksırtı sumak, balıksırtı atkısız sumak, ters sumak, çapraz alternatif sumak" adlarıyla tanınırlar.¹¹³

¹⁰⁸ Acar, s.22-25.

¹⁰⁹ Acar, s. 69; Neriman Görgünay-Melda Akansel, "Kaybolan Dokumalarımızı Kazanabilir miyiz?" *2000'li Yıllarda Türkiye'de Geleneksel Türk El Sanatsal, Tarımsal ve Ekonomik Boyutu Sempozyumu Bildirileri*, Ankara 1997; S. Bayraktaroğlu, "Maddi Kültürümüzün Zengin Örneklerinden Sumak Dokumaları", *Kültür ve Sanat* (İş Bankası) Yıl. 3, Eylül 1991, Sayı .II, 40-43.

¹¹⁰ Acar, *Kilim, Cicim, Zili, Sumak*, s.24.

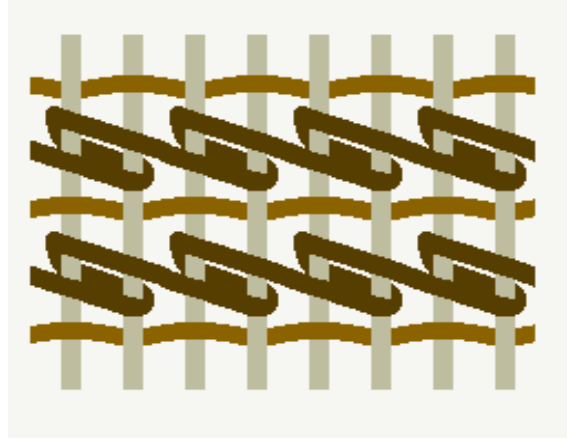
¹¹¹ Aytaç, *El Dokumacılığı*, s.80.

¹¹² Acar, *Kilim, Cicim, Zili, Sumak*, s.69.

¹¹³ Acar, s.47-54.

1.2.6.1. Düz Sumak Dokuması

Desen ipliklerinin aynı yönde, çözgülere sarılması ile meydana gelen, düz sumak dokumasıdır. Desen iplikleri her sırada, aynı şekilde üstten alta doğru veya alttan üste doğru sarılarak dokunur ve araya atkı atılır. Türkiye'de az rastlanır. Güneydoğu Anadolu'da da çuval yüzleri diğer tekniklerle karışık olarak dokunur.¹¹⁴



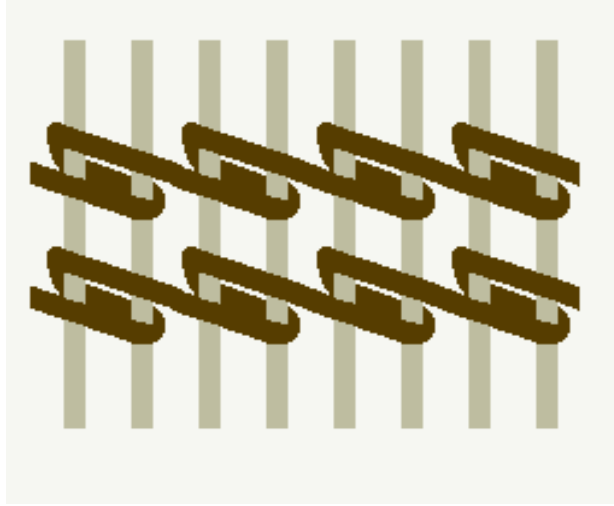
Çizim 1.20. Düz Sumak Dokuması; (Hacice AKSOY)

1.2.6.2. Atkısız Düz Sumak

Araya atkı atmadan dokunan düz sumak dokumasıdır. Bazı bölgelerde *Malatya*, *Gaziantep*, *Diyarbakır*, *Elazığ* yöresinde çopar dokuması olarak adlandırılır. Daha çok çuvalların yüzleri bu şekilde dokunur. Sadece desen ipliklerinin çözgülere çiftler çiftler sarılması ile meydana gelir, atkı atılmaz. Bazı desen iplikleri motif boyunca arkadan atlayarak motifin başına geçer ve bu yüzden dokumanın yüzünde bir kabarıklık meydana gelir.¹¹⁵

¹¹⁴ Acar , s.70.

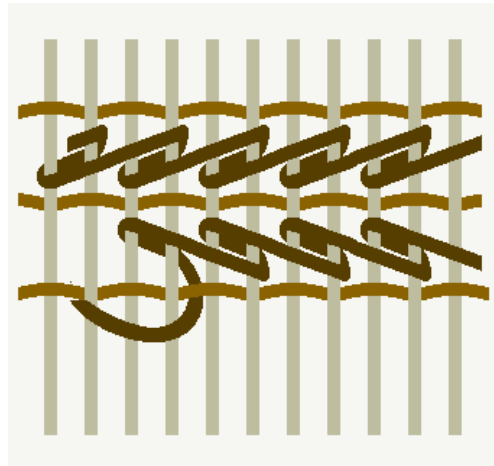
¹¹⁵ Acar , s.71.



Çizim 1.21. Atkısız Düz Sumak; (Hacice AKSOY)

1.2.6.3. Balıksırtı Sumak Dokuması

Desen ipliklerinin her sırada ters yönlerde çözgülere sarılması ile meydana gelen balıksırtı görünümlü sumak dokumasıdır. Desen iplikleri çözgüleri bir sırada sağa veya sola eğilimli olarak, diğer sırada ise bunun tersine sarılarak, dokumaya bir balıksırtı görünüşü verilir ve araya atkı atılır. Bu tekniğe de yine Batı Anadolu'da bazı yer yaygılarında ve Orta Anadolu. Toroslar, Gaziantep, Malatya yöresinde rastlamak mümkündür.¹¹⁶



Çizim 1.22. Balıksırtı Sumak Dokuması; (Hacice AKSOY)

¹¹⁶ Acar ,s.72.

1.2.6.4. Balıksırtı Atkısız Sumak Dokuması

Araya atkı atmadan birinci sıra üstten alta doğru desen ipliğinin çözgüleri dolanması ile dokunuyorsa, ikinci sırada bunun tersi, desen ipliklerinin çözgüleri sarılması ile balıksırtı bir görünüş elde edilir fakat araya atkı atılmaz, bu da dokumaya bir çorap örgüsü hissi verir. Bu nedenle Güney Doğu Anadolu'da çorap dokuması olarak adlandırılır.¹¹⁷



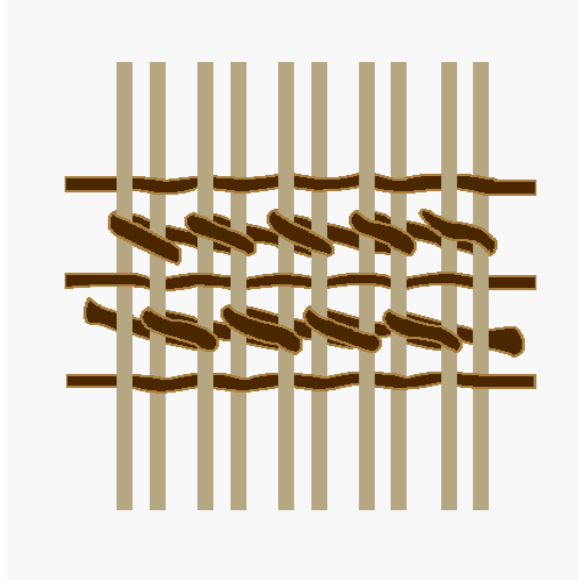
Çizim 1.23. Balıksırtı Atkısız Sumak Dokuması; (Hacice AKSOY)

1.2.6.5. Ters Sumak Dokuması

Düz dokumanın tersine, içten dışa doğru sararak, dokumanın yüzünde daha kısa kabarıklıkların meydana geldiği sumak dokuma şekli, kullanışlı bir yaygı meydana gelmediğinden fazla kullanılmaz. Dış görünüş olarak fitilli bir şekil aldığından düz zililere benzer ve daha çok diğer dokuma teknikleri ile karışık olarak dokunur.¹¹⁸

¹¹⁷ Acar ,s.73.

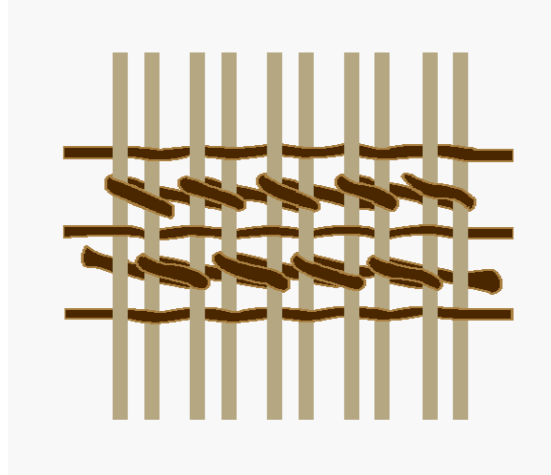
¹¹⁸ Acar ,s.74.



Çizim 1.24. Ters Sumak Dokuması; (Hacice AKSOY)

1.2.6.6. Çapraz-Alternatif Sumak Dokuması

Ters sumak dokumanın her sırada birer çözgü çifti kayarak dokunmuş şeklidir. Birinci sırada çözgü çiftlerinin arkadan gelip öne doğru ters bir şekilde sarıldıktan sonra ikinci sırada birer çözgü kayarak aynı şekilde çözgüleri sarılır. Bazen 2.3 çift çözgü bir arada sarılır, bu sumak dokuma şeklinin de atkı ile ve atkısız dokunan şekilleri vardır.¹¹⁹



Çizim 1.25. Çapraz-Arternatif Sumak Dokuması; (Hacice AKSOY)

¹¹⁹ Acar , s.74.

1.3. TÜRK DÜZ DOKUMALARINDA KULLANILAN MOTİFLERİN ANLAMLARI

1.3.1. MOTİF VE DESEN

1.3.1.1. Elibelinde Motifi

Bu motif çeşitleri, bölgelerimizde, Yörük ve Türkmen dokumalarında (zili, sumak, cicim vb.) ufak farklarla, değişik biçimlerde işlenmiştir. Sadece kirkitli dokumalarda değil çorap ve eldivenlerde de kullanılmıştır. Anadolu'da çok çeşitli eli belinde kız motifi işlenmiştir.¹²⁰ M.Ö. 3000'e tarihlenen ve Ankara yakınındaki Ahlatlı bel kazılarında bulunmuş olan Ana Tanrıça heykelciğinden hareketle dokumalarla karşılaştırılması sonucu, bu motif, Söğüt'te bel kuşağında, Elazığ çorabında, Sivas kiliminde de görülür.¹²¹ Elibelinde Motifi, kadını sembolize eder. Anadolu halı ve düz dokuma yaygılarda bol miktarda değişik şekillerde görülmektedir.

Türkmen kızı evlendiğinde, gelin odası, getirdiği çeyiz eşyalarıyla süslenerek sergilenir. Erkeğinin evinde Gelin Kız diye çağrılır. Doğurduğu çocuk kız ise (Gelin Ana) olarak adlandırılır. Gelin odasındaki çeyiz indirilmez. Erkek çocuğu olduğunda evinin ve ailenin anası olur, odasındaki çeyiz kaldırılır. Bu olay bize Kibela inancının, kız, kadın, ana olayının canlılığını koruduğunu gösterir. Buluş çağına girmemiş Türkmen kızlarına üç etek giydirilmez. Uğursuzluk getireceğine inanılır.¹²² Kadın, insanlığın ince, duyarlı, şefkatli, becerikli yönünü simgelemekte ve kadın, doğurganlığı çoğunlukla Elibelinde motifi ile temsil etmektedir. Bu motif, annelik, doğurganlıkla özdeşleştiği gibi çocukları korumak, yaşatmak gibi kutsal uğraşların simgesi olup, çok çocuk sahibi olmak, evine bereket getirmek gibi düşüncelerin de göstergesidir.¹²³

"Elibelinde" motifi, doğurganlık, uğur, saadet ve bereketi simgelemektedir.¹²⁴

¹²⁰ Kırzioğlu, *Doğu yöresi Halıları*, s.63.

¹²¹ Mine Erbek, *Çatal Höyük'ten Günümüze Anadolu Kilimleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002, s.36.

¹²² Durul.Y. “, Kilim Motifleri Üzerine Araştırma”, *Sanat Dünyamız*, İzmir 1984, s. 128-130; Y.Durul "Türkmen Kilimleri", *Sanat Dünyamız*, Yıl 6, Sayı. 16, s. 20-21.

¹²³ Mehmet Ateş, “*Mitolojiler, Semboller ve Halılar*”, Symbol Yayıncılık, İstanbul 1996, s. 153.

¹²⁴ Neriman Görgünay, *Altaylardan Tuna Boyuna Türk Dünyasında Ortak Motifler*, Kültür Bakanlığı Yayın, Ankara 1995, s. 63; Y. Durul, "Halı ve Kilimlerde Kız Motifleri", *Türk Etnografya Dergisi*, Ankara 1956, s. 91, Güray Erbek, “Anadolu motifleri Sergisi”, *İzmir Alman kültür Merkezi*, 1986, s. 19.

1.3.1.2. Koçboynuzu Motifi

Kahramanlık, güç ve erkekliği temsil eder.¹²⁵ Ayrıca doğurganlığın sembolü olarak ta kullanılır. Anadolu'nun her tarafında yaygın olarak kullanılmıştır, ve değişik isimlerle anılır. "Boynuzlu motif, "Boynuzlu gözlü", "Koçbaşı" vs. isimler alır. Bu motif Gordion'da Frigyalılara ait bir tümülüste M.Ö. 800 yıllarına ait bir bronz koçbaşı heykelinde görülür. Mezar taşları üzerine de koçboynuzları spiral şeklinde oyularak yapılmıştır.¹²⁶ Koçboynuzu motifi, erkeklerin dünyasıyla ilişkilendirilmekte, böylelikle güç, kuvvet, sıhhat ve saadet¹²⁷, erkeğin üretkenliğini ve yaşatma gücünü simgeler görünmektedir.

Yüzyıllar boyu Türk toplulukları halı kilim keçe ve diğer yaygılarda beğenilerek kullanılan "Dağ tekesi" motifi, daha sonraki yüzyıllarda Türk halılarının motifini oluşturmuştur. Koçbaşı ve boynuz olarak bilinen bu motif, Oğuz, Avarlar, Kırgızlar, Kazaklar, Çavuşlar, Bulgarlar, Türkmenler gibi çeşitli Türk topluluklarında beğenilerek kullanılmıştır. Dokuma tekniğinde köşeli ve geometrik biçim alan bu motif, gerek Anadolu gerekse Türk topluluklarında "Koçboynuzu" denilmektedir. Sadece halı kilim değil, keçe, elbise, çorap, ayakkabıya kadar bütün eşyalarda bu motif görülmektedir.¹²⁸

Erkek çocuğu olmayan kadının Hidrellez sabahı şafakta koçun altından geçerek erkek çocuk isteme inancı kilimde doğum, bereket ve uğuru yansıtır. Örneğin koçbaşı, koçboynuzu, kuş, kartal, kümes hayvanları vs. motifleri sayabiliriz.¹²⁹

Bu motife örnek olarak, Siirt ve çevresi kilimlerinde rastlamak mümkündür.

1.3.1.3. Bereket Motifi

Genellikle kadın erkek ilişkisini ve üremeyi simgelemektedir. Bereket motifi olarak buğday, arpa, başak, nar, haşhaş, karpuz, kavun, incir vb. çok taneli, çok çekirdekli meyve ve tahıllarda kullanılır.¹³⁰

¹²⁵ Serkan Bayraktaroğlu, "Vakıflar Genel Müdürlüğünün Halı Kilim Tespit ve Tescil Çalışmaları", VIII. *Vakıf haftası kitabı*, s. 196.

¹²⁶ Bayraktaroğlu, s. 197.

¹²⁷ Aldoğan, "Türk Kilim Sanatı", s.13-18

¹²⁸ N. Kırzioğlu, *Doğu yöresi Halıları*, İş Bankası Kültür Yayıncılık, Ankara 1978, s. 27.

¹²⁹ Durul, "Kilim Motifleri Üzerine Araştırma", s. 16.

¹³⁰ Erbek, *Çatal Höyük'ten Günümüze Anadolu Kilimleri*, s. 110.

1.3.1.4. Saç Bağı

Anadolu'daki kadınlar, saçlarını biçimlendirerek, birçok olayı arzularını veya durumlarını simgesel olarak gösterebilir. Örneğin, yeni evli genç kızlar saçlarını örerler. Bu örgüye "Belik" denir. Uçlarına da renkli ipler takarlar.

Dokumada saç bağı, motifi evlenme isteğini yansıtır. Kendi saçından dokumaya katan kadın, ölümsüzlük isteğini belirtir.¹³¹ Anadolu dokumalarında saçbağı, dokuyanın duygularını yansıtan bir motif olup birçok bölgemizde yapılmaktadır.

1.3.1.5. Küpe

Anadolu'nun her yöresinde değişmeyen hediyelerdendir. Dokumada küpe motifini işleyen kız, ailesine evlenme isteğini iletir.¹³²

Bu motifin görüldüğü yerlere örnek olarak Hatay, Afyon, Aydın, Balıkesir, Eskişehir, Gümüşhane, Adana, Kars, Konya, Kütahya, Sivas, İçel, Ardahan, Hakkâri, Siirt düz dokumalarını verebiliriz.¹³³

1.3.1.6. Buğağı Motifi

Bereketi, aileyi, ailenin devamlılığını ve sevgililerin birleşme arzularını simgeler.¹³⁴ Atın koşmasını önlemek için ön ayaklarını birbirine bağlayan bir tür çiftli kelepçedir. Anadolu'da başka bir adı da köstektir. At, eşek gibi hayvanların otlaktan uzaklaşmamaları ve sürü ile birlikte kalmaları sağlanır.¹³⁵ Dokumada birbirlerine bağlılıklarını, kopmamaları gerektiğini simgeler.

Bu motife örnek olarak Anadolu'da Hatay, Kars, Konya, Kütahya, Malatya, Sivas, Tekirdağ, Antalya, Balıkesir, Çankırı, Çorum, , Eskişehir, Gümüşhane, Afyon, Siirt dokumalarını gösterebiliriz.

¹³¹ Erbek , *Çatal Höyük'ten Günümüze Anadolu Kilimleri* , s. 66.

¹³² Erbek, "Anadolu motifleri Sergisi", s. 14.

¹³³ Erbek , *Çatal Höyük'ten Günümüze Anadolu Kilimleri* , s. 76.

¹³⁴ Erbek, s. 76.

¹³⁵ Erbek, s. 76.

1.3.1.7. Sandıklı Motifi

Geleneksel olarak her genç kıza alınması gereken çeyiz sandığını simgeler. Kız çocuk doğurduğunda veya belirli bir yaşa geldiğinde, çeyizi sandıkta biriktirilir. Genç kızın, umutları, beklentileri, ördüğü, dokuduğu, işlediği çeyizliğine yansır. Dokumalarda sandık motifi, evlilik ve çocuk isteğini simgeler. Bazı yörelerde ölüm ve tabut anlamına gelmektedir. Değişik dokuma tekniklerinde bu motif kullanılmaktadır.¹³⁶

Bu motifi Çatalhöyük'teki bir tapmağın süslemesinde de (M.Ö.7000) rastlanmıştır.¹³⁷ Bu motifin görüldüğü dokumalara örnek olarak Adana, Ankara, Aydın, Eskişehir, Hatay, Kars, Kayseri, Konya, Malatya, Sivas, Siirt vs. kilimlerini verebiliriz.

1.3.1.8. Aşk ve Birleşim Motifi

Çoğalma, bereket, yaşamın devamlılığını sembolize eden bu motif, her şeyin karşılığı olduğunu simgeler.¹³⁸ Sevgi, bağlılık ve birleşimi ifade etmektedir.¹³⁹ Motif genellikle birbirine zıt iki renk ile anlatılır. Her renk üzerine diğerinden küçük bir nokta taşınarak Anadolu inancına göre doğada hatasız ve saf hiç bir şeyin bulunamayacağını sembolendirir. Anadolu'da çift sayılar, özellikle 2 sayısı üreme ve bereketi simgeler.¹⁴⁰

Bu motife örnek olarak Antalya, Çorum, Erzurum, Eskişehir, Hatay, Kars, Konya, Malatya, İçel, vs. kilimlerini verebiliriz.

1.3.1.9. Yıldız

Minyatürden dokumaya kadar pek çok sanat ürününde gökyüzü anlatılmak istendiğinde "bulut", "ejder", "zümrüd-ü anka" gibi motifler kullanılmıştır. Genel adı, Mührü Süleyman olan yıldız, Süleyman peygamberin yaşadığı yıllardan çok önceleri, Anadolu'da Frigya döneminden beri kullanılır. Dokumadaki zorluğu nedeniyle 5 köşeli yıldız nadir rastlanır. Genellikle 8 veya daha çok köşeli yıldızlar yaygındır.¹⁴¹

Bu motife Balıkesir, Çankırı, Eskişehir, Gümüşhane, Yozgat, Hakkari, Hatay, Kars, Kayseri, Konya, Kütahya, Malatya, Sivas, Ankara, Siirt vs. düz dokumalarında

¹³⁶ Erbek, s. 16.

¹³⁷ Erbek, s. 16.

¹³⁸ Erbek, s. 84.

¹³⁹ Y. Durul, "Anadolu kilimlerinin Teşhisi ve İmler", *I. Milletlerarası Türk Folklor Sempozyum. Bildirisi*, 8-14 Ekim Ankara 1974, s. 278.

¹⁴⁰ Erbek, *Çatal Höyük'ten Günümüze Anadolu Kilimleri*, s. 17.

¹⁴¹ Erbek, s. 19.

rastlamaktayız. Mührü Süleyman değişik şekil ve dilimlerde resmedilen 6 köşeli bir yıldızdır. Eve uğur getirmesi için, evin her yerine konur. Bazen yıldız dilimleri değişik tonlarda olur. Mührü Süleyman halı içinde kullanıldığı gibi kenar sularında da görülür. Genelde yan boşluklara serpiştirilir. Bazen halı baştanbaşa Mührü Süleymanlarla doldurulur. Bu dokuyanın o anda çok sıkıntılı olduğunu, ferahlamak için uğur aradığını gösterir. Genelde üç motif yan yana yapılır. Ortadaki motifin rengi diğerlerine göre bir ton koyu veya açık olur.

Türk İslam dünyasında "Mührü Süleyman" olarak bilinen altı kollu yıldız motifi, Yahudi ve Hristiyan dünyasında "Davut Yıldızı" adıyla bilinmektedir.¹⁴² Bu motifin sıkça kullanılmasının sebebi, çiziminin çok basit olması ve dengeli görünüme sahip olmasından ileri geldiği söylenmektedir.¹⁴³

1.3.1.10. Suyolu Motifi

Su, insanlar için en önemli ihtiyaçtır. Bu motifi insanlar her zaman kullanmışlardır. Kurak bölgelerdeki türbelerin birçoğunun kubbesinde suyolu motifi görülür. Bu motifler yapıldıkları veya üretildikleri malzemenin türüne göre değişiklik gösterirler.¹⁴⁴

Bu motif taş üzerine yapılırken köşeli olup dokumalarda yuvarlak veya üçgen şeklini de alır. Bu motife örnek olarak Hakkari, Hatay, Kayseri, Konya, Sivas, Adıyaman, Aydın, Gümüşhane, Bayburt, İçel ve Siirt dokumaları gösterilebilir.

1.3.1.11. Pıtrak

Tarlalarda bulunan, dikenleri ile insanlara ve hayvanlara yapışan bir bitkidir. Üzerindeki dikenlerin kötü gözü uzaklaştırdığına inanan Anadolu insanı, onu nazarlık motifi olarak kullanmışlardır. Pıtrak gibi deyimi, ağaçlardaki bolluğu anlatır. Bu motif bereket simgesi olarak genellikle un çuvallarında kullanılır.¹⁴⁵

Bu motif örneğine Siirt ve çevresinde de çokça kullanılmıştır.

¹⁴² Mehmet Zeki İbrahimgil, "Makedonya'da Türk Mimarisinde Görülen Sembolik Motifler", Ankara 2002, s. 141.

¹⁴³ Nusret Çam, "Türk ve İslam Sanatlarında Altı Kollu yıldız", Selçuklu Araştırma merkezi, Konya 1993, s. 251.

¹⁴⁴ Güran Erbek, "Hayat Ağacı Motifi 2" Antika, Yıl 2, Sayı.16, Temmuz, 1986, s. 20.

¹⁴⁵ Erbek, Çatal Höyük'ten Günümüze Anadolu Kilimleri, s. 21.

1.3.1.12. El, Parmak ve Tarak Motifleri

Bir elin parmakları olan 5, dokumalarda kötü kem gözleri önlemede kullanılır. Bu motifi ilk önce Ön-Türkler kullanmıştır. Türkistan Karadağları kaya resimlerinde görülmektedir. Naturalist olarak çizilen el motifi giderek stilize olmuş, zamanla 5 noktaya dönüşmüştür. Anadolu'da doğumu simgeleyen ana ile bereket arasında bir ilişki kurulmuştur. Kybele'den Meryem Ana'ya kadar süren bağlantı, İslamiyet sonrası Anadolu'da Fatma ana, Fadime ana geleneği şeklinde devam etmiştir.¹⁴⁶

El motifi Tanrıya dua eden eller ile Allah, Muhammed, Hasan, Hüseyin, Fatma'dan oluşan kutsal beşliye "Pençe-i Ali-i Aba"yı ifade eder.¹⁴⁷ "Fadime ana eli" motifi dokumalarda sık sık kullanılmaktadır.

Fadime Ana, Anadolu kadınının ev işlerinin, bereketin, uğurun, hastalıklarda ve doğumda yardımın, karı-koca ilişkilerinde iyi geçinmenin, birbirine yardımcı olmanın sembolüdür.¹⁴⁸ El motifi, büyü ve nazara karşı kullanılmıştır. Çatalhöyük'te sunak duvarında ve Hacılar'da bulunan kâsenin üzerindeki el motifleri, bu simgenin çok eski dönemlerden beri kullanıldığını gösterir.¹⁴⁹ Türkistan Karadağlarında el motifi örneklerine rastlamaktayız.

1.3.1.13. Tarak Motifi

Daha çok doğum ve evlilikle ilgilidir. Bununla evlilik isteği anlatılır. Ancak doğum ve evliliğin kötü gözden korunması için de kullanılır.¹⁵⁰ Bir Kars kiliminde üzerinde avuçlarında birer göz motifi olan çift el, Anadolu'da evlilik simgesi olan tarak motifinin iki yanında görülmektedir. Bu motifle evlilik ve doğumun kem gözden saklanması amaçlanmaktadır.¹⁵¹

Bu motif Anadolu'muzun birçok bölgesinde olduğu gibi Siirt ve çevresinde sıkça kullanılmıştır.

¹⁴⁶ Erbek, s. 76.

¹⁴⁷ Aldoğan, "Türk Kilim Sanatı", s. 15.

¹⁴⁸ M. Gökbuget, "Anadolu'da Göz ve Nazar Geleneği ve Bununla İlgili Pratiklerin Dokumalarda Uygulanması", *I. Uluslararası El Sanatları Sempozyumu*, İzmir 1984, s. 202.

¹⁴⁹ Erbek, "Hayat Ağacı Motifi 2"s. 22.

¹⁵⁰ Erbek, *Çatal Höyük'ten Günümüze Anadolu Kilimleri* s. 23.

¹⁵¹ Gökbuget, "Anadolu'da Göz ve Nazar Geleneği ve Bununla İlgili Pratiklerin Dokumalarda Uygulanması" s. 202.

1.3.1.14. Muska ve Nazarlık Motifleri

Nazar, belirli insanlarda bulunduğu inanılan bakışlardan fırlayan, çarpıcı, zarar verici, öldürücü bir güçtür. Nazarlık, kötü gözden koruyan nesnelerdir. Muska, taşıyan kişiyi dış etkilere koruyan dinsel gücün saklı olduğuna inanılan nesnelerdir.¹⁵² Anadolu dokumalarında muska motifi, şematik şekle dönüşmüş, bir merkez etrafında çift üçgen şeklinde rastlanmaktadır.¹⁵³

Bu motifin görüldüğü yerlere örnek olarak Afyon, Ankara, Antalya, Adana, Aydın, Balıkesir, Çankırı, Çorum, Erzurum, Eskişehir, Hatay, Kars, Kayseri, Konya, Kütahya, Malatya, Sivas, İçel, Hakkâri, Siirt ve çevresi düz dokumalarını verebiliriz.

1.3.1.15. Göz Motifi

Kötü gözle bakışın kökeni ve çıkış noktası insan gözüdür. Günlük yaşamda kullanılan dokumada sık sık işlenmiştir. En yaygın olanı dörde bölünmüş eş kenar dörtgen şeklindedir. Kare, eşkenar dörtgen ve dikdörtgen şeklinde göz motifine de rastlanır. Göz motifi yörelere göre değişkenlik gösterir.¹⁵⁴

1.3.1.16. Türkmen Gülü

Doğa, insan ve evren birliğinden oluşan, iç içe geçmiş şekillerden meydana gelir. Türk boylarında im olarak kullanılır. Budizm etkisiyle oluşan Mandala ile aynı özellikler gösterir.¹⁵⁵

1.3.1.17. Madalyon

Genellikle göbek tabir edilen dokumaların ortasında tek veya daha fazla bulunur. Güneş, halıda erkeği temsil eder, sevgili veya kocayı ifade eder. Dokuyucunun kafasında şekillenen halı görünümüne göre dokuyanın ev içindeki sosyal yaşamını yansıtır. Bazen evin direği olan erkek, sevgili, ejder motifleriyle korunur. Bir nevi dua, dilek, niyaz sayılır. Bazen güneşe akrep kuyrukları bağlanır. Bu dokuyanın ev içinde

¹⁵² Erbek, "Hayat Ağacı Motifi 2" s. 24.

¹⁵³ Gökbüget, "Anadolu'da Göz ve Nazar Geleneği ve Bununla İlgili Pratiklerin Dokumalarda Uygulanması", s. 202.

¹⁵⁴ Erbek, "Hayat Ağacı Motifi 2" s. 24.

¹⁵⁵ Y. Çoruhlu, "Türk Kozmolojisindeki Yer Alan Bazı Unsurların Türk Halılardaki izleri", *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı:100, 1996, s.229-230.

çok huzursuz olduğunu, kaynana veya görümcenin evin erkeğini kendi aleyhine fitnelediğini, belki dövdüklerini belirtir. Dokuyan güneşini akrepler sokmaktadır.¹⁵⁶

1.3.1.18. Çengel (nehrek) Motifi

Nazarla ilgili bir motif olup bazı yörelerde çakmak, eğri ala, balık gibi isimlerle anılır.¹⁵⁷ Siirt ve çevresi düz dokumalarında bolca rastlanmaktadır. Yörede teşi olarak adlandırılan ip büküm aletinin çengelini sembolize eder.¹⁵⁸

1.3.1.19. Yılan Motifi

Yılan, insanların eskiden beri ilgilendikleri bir hayvan olup, mutluluk ve bereket sembolüdür.¹⁵⁹ Türklerde yılan motifi çok eskilere dayanır. Ön-Türklerde de yılan kutsal bir yaratıktır. İyiliğin ve hayatın temini için yeryüzüne gönderildiğinden, hayatı devam ettirecek olan kişi-aile-ocak koruyucusudur. Ocağın sönmemesine, aileye bir fenalık gelmesini engeller. Onlara daima iyilik aşılar. İyi yaşamalarını ve kötülüğe, ihanete uğramamalarına dikkat eder. Ama ocağa bir kötülük gelir de kutsal olması nedeniyle Tanrıya bağlı olursa, bu kötülük Tanrıya edildiği demek olur ki, en büyük ihanet sayılır. Bunun cezası, şartlar ne olursa olsun intikamdır. Koruyucu ve intikamcı yılan, Ön-Türklerin sembolüdür. Anadolu geleneklerine göre her evin bir yılanı vardır ve yeri o evin ocağıdır. Evin koruyucusu, uğur ve bereketi olan yılan dokunulmaz. Eğer yılanın öldürüleceği şartlar doğmuş ve yılan öldürülecekse, yakılması gerekir. Çünkü yakılan yılanın dumanı göğe yükselir, bulut olur ve yağmur olarak yağıp yeryüzüne bereket, iyilik getirir. Orta Asya geleneklerini genelde koruyabilmiş olan Yörükler, yılanı "bir kedi okşar gibi okşarlar". Eğer bir yılan öldürülürse onun eşi, şartlar ne olursa olsun intikam alacağından, o da öldürülmek üzere aranır.¹⁶⁰

1.3.1.20. Ejder Motifi

İslam sanat eserlerinde sık sık tasvir edilen efsanevi hayvanlar arasında ejder, önemli bir yere sahiptir. Çeşitli Asya milletleri, ejdere farklı isimler vermişlerdir. Türkler'in evren adıyla andığı bu yaratığa, Araplar "tannin", Çinliler "lung", Moğollar

¹⁵⁶ S. Aytaç, "Yağcıbedir Yörük Halıları" *Sanatsal Mozayik*, Aralık 1995, Yıl Sayı.4, s.58.

¹⁵⁷ Erbek, *Çatal Höyük'ten Günümüze Anadolu Kilimleri*, s. 25.

¹⁵⁸ Siirt Aydınlar İlçesi Merkez Fekurullah Mah Zembeme Işık verdiği bilgi, 2011 yılı, 43 yaşında

¹⁵⁹ Erbek, *Çatal Höyük'ten Günümüze Anadolu Kilimleri*, s. 30.

¹⁶⁰ Erbek, s. 31.

"moghur" ve İranlılar "ejderha" derler. Dede korkut masallarında ejder, dört ayaklı, iki kanatlı, yedi başlı, uzun kalın kuyruklu olarak tasvir edilir. İslam sanatında ejder tasviri, Türklerin İslamiyet'i kabul ile çoğalmış ve Büyük Selçuklular yoluyla Anadolu Selçuklu sanatına girmiştir.¹⁶¹ Bolluk, su, bereket, yeniden doğuşu simgeler.¹⁶² Genelde aslanpençeli, kanatlı ve kuyruğu yılanı anımsatan mitolojik bir hayvandır. Orta Asya Türklerinin ejder motifi gagalı, kanatlı ve aslan ayaklıdır. Hava ve suyun hâkimidir. Ejder ve Zümrüd-ü Ankanın kavgası, bereketli ilkbahar yağmurlarını getiriyordu. Bu nedenle bulut şeklinde stilize edilmiş şekline çokça rastlanır. Büyük yılan olarak tasvir edilen ejder, hazinelerin ve gizli şeylerin bekçisidir. Hayat ağacını da bekleyen önemli hayvanlardan biridir.¹⁶³ Anadolu Selçuklu ve Osmanlılarda ejder motifi hükümdarlık, kudret, kuvvet, kâinatın sembolü, gökyüzü anlamlarını taşır.

1.3.1.21. Akrep Motifi

İnsanlar zehirden korktuklarından, değişik maddelerden yapılmış akrep biçiminde takıları veya akrep kuyruğu üzerinde taşıyarak koruduklarına inanırlar. Dokuma üzerinde işlenmiş akrep motifleri de aynı koruma amacına yöneliktir.¹⁶⁴ Akrep, Orta Asya ve Anadolu Türk kültüründe yer ve toprak ile ele alınarak kötülüğün sembolü, koruma, acı ve kederi temsil etmektedir. El dokumalar üzerinde yürüyemediğinden ev ve çadır zemini dokumalarla örtülmektedir.¹⁶⁵

1.3.1.22. Kurt Ağzı, Kurt İzi, Canavar Ayağı

Anadolu kirkitli dokumalarda bolca kullanılmaktadır. Hayvancılıkla geçinen insanların sorunlarından biri de kurtlardır. Kurtağızı ve kurt izi motiflerini dokumaya aktarmalarının sebebi de budur.¹⁶⁶ Eski Türk dillerinde ve Anadolu'da güç, kuvvet,

¹⁶¹ İ.A. Birol, Ç. Derman, *Türk Tezyini Sanatlarında Motifler*, Kubbeaytı Neşriyat Yayınları, İstanbul 2008, s. 129; Ö. Salman, "Türk Sanatının Gerçek Dışı Varlık Motifleri", *İlgi*, 1998, s. 92; G. Öney, "Anadolu Selçuklu Sanatında Ejder Figürleri", *Belleten*, C. 32, Ankara 1969, Sayı. 130, s. 171-193; Y. Çoruhlu, "Türk Sanatında Görülen Hayvan Figürlerine "Gök ve Yer" Sembolizmi Açısından Bir Bakış", s. 251-254; S. Bayram, "Vakıflar Genel Müdürlüğü Halı Müzesinde Bulunan Hayvan Figürlü Halılarda Ejder-Kaplumbağa-Akrep-Kertenkele Figürü", *I. Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri*, Kayseri, 27-31 Mayıs 1996, Ankara 1998, s. 65-75.

¹⁶² Çoruhlu, "Türk Kozmolojisindeki Yer Alan Bazı Unsurların Türk Halılardaki izleri" s. 245-251.

¹⁶³ Erbek, *Çatal Höyük'ten Günümüze Anadolu Kilimleri*, s. 31.

¹⁶⁴ Erbek, s. 33.

¹⁶⁵ Erberk, s. 154-157.

¹⁶⁶ Erbek, s. 34.

bereket ve iyiliği temsil eder.¹⁶⁷ Türk topluluklarında erkek ve dişi kurttan çoğalma efsaneleri yaygın bir inançtır.¹⁶⁸

Bu motife, Adıyaman, Afyon, Antalya, Aydın, İçel, Çorum, Erzurum, Eskişehir, Gümüşhane, Hatay, Kars, Kayseri, Konya, Kütahya, Malatya, Sivas, Tekirdağ, Van Yozgat, Hakkâri, Siirt vs, illerinde dokunan kilimleri örnek olarak verebiliriz.

1.3.1.23. Hayat Ağacı

Tek tanrılı dinlerde, yaratılışı anlatan bölümlerdeki ortak nokta ağaçtır. Bazı motiflerde bu ağacı bir yılanın beklediği görülür. Cennetteki yasak ağacın meyvesinden Havva'ya veren yılan, böylece Korkut Ata'dan Gılgamış'a ve Büyük İskender'e kadar tüm ölümsüzlüğü arayanların bu otu bulmalarına ve yemelerine engel olmuştur. Ölümsüzlüğü bulamayan insanlar, ölümden sonraki hayat ile umutlarını sürdürürler. Ve bu hayat ağacı ile simgelenir.¹⁶⁹ Ölümsüzlük ve soy ile ilgili motiflerden olan hayat ağacı, sonsuz yaşamı ve cenneti simgeler.¹⁷⁰ Şaman inancına göre hayat ağacı, dünyanın eksenidir. Orta Asya inancına göre kâinat, hayat ağacı, yer, gök ve gezegenlerle temsil edilir. Gök ve yeri bağlayan hayat ağacıdır.¹⁷¹

Meyveli hayat ağacı motifi, ev bereket bulsun anlamındadır. İlk çağlardan beri değişik görünümlemlerle taşlara işlenen hayat ağacı motifi yapraklı ise uzun ömürlülüğü simgeler, çiçekli ise, güzellik artırımı anlamlarını taşımaktadır.

Güran Erbek bir yayınında, "Yasemin, sümbül, karanfil, nergis ve benzeri çeşitli çiçekler, hayat ağacı sembolü olarak kullanılmışlardır. Bunlar genellikle vazo ve çiçek birleşimleri şeklinde görülür" demektedir. Aynı yayında meyvelerin kem göze karşı nazarlık olarak kullanıldığını belirtir.¹⁷² Bekir Deniz, vazo içinden çıkan çiçek demetlerinin hayat ağacı motifine benzediğini belirtmektedir.¹⁷³

¹⁶⁷ B. Karamağaralı, "Türk Folklorunda Kurt Üzerine", *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirisi*, C. V, Ankara 1987, s. 163.

¹⁶⁸ Çoruhlu, "Türk Kozmolojisindeki Yer Alan Bazı Unsurların Türk Halılardaki izleri" s. 249.

¹⁶⁹ Erbek, *Çatal Höyük'ten Günümüze Anadolu Kilimleri*, s. 36.

¹⁷⁰ Ü. Bilgin, "XIX. Yüzyıl Seccadeleri", *Sanat Dünyamız*, Yıl. 6, Sayı. 17, s. 18-22.

¹⁷¹ G. Öney, "Artuklu Devrinden Bir Hayat Ağacı Kabartması Hakkında", *Vakıflar* 7, İstanbul 1968, s. 117-120.

¹⁷² Erbek, "Hayat Ağacı Motifi 2", s.28

¹⁷³ B. Deniz, "Kula Halıları", *Bilim Birlik Başarı*, Yıl. 11, Sayı.43, İzmir, 1987, s. 13-19.

Siirt ve çevresinde sıkça kullanılan bu motif; Hatay, Kars, Kayseri, Konya, Malatya, Sivas, Tekirdağ, Adıyaman, Ankara, Aydın, Çorum, Balıkesir, Erzurum, Giresun, Gümüşhane ve Bayburt kilimlerinde bolca görülmektedir.

1.3.1.24. Çiçek-Yaprak Motifi

Bazı araştırmacılar, verimlilik, üreme, bereket ve ulaşılmak istenen şeye kavuşma için adak olarak kullanıldığını vurgularlar.¹⁷⁴ Pek çok çiçeğin farklı anlamları vardır. Lalenin yazılışı, "Allah" kelimesine benzemesinden dolayı bu çiçeği anlamlı kılar. Gülün peygamberimizi temsil ettiği kökleri ölümsüzlüğü, sapı hayatı sembolize eder. nilüfer çiçeği (Lotus) ise geleceğin ve bu anın simgesi¹⁷⁵ olarak kullanılır. Bu motife örnek olarak; Kars ve Erzurum bölgeleri verilebilir.

1.3.1.25. Kuş Motifi

İnsanlık tarihi boyunca insanoğlunun dikkatini çekerek önem kazandığına tanık olduğumuz kuş, Türkler tarafından maddi ve manevi olarak önemli görülmüştür. Türklerin sosyal yaşam ve inançlarına ya doğrudan doğruya girmiş ya da sembol olarak kullanılmıştır. Dokumalarda değişik anlamlara gelir. Ölüm, güzellik, uğur, uğursuzluk, kuvvet, kudret, benzetme ve yüceltme gibi hususlarda sembol olduğu anlaşılmaktadır¹⁷⁶. Anadolu'da kuş kadar çeşitli anlamlar taşıyan bir diğer motif yoktur. Baykuş, karga tipi kuşlar uğursuz, güvercin, kumru, bülbül gibileri ise uğurlu sayılırlar. Kuş, ölen kişinin ruhudur. Kuş kadın ile özdeşleşmiştir. Kuş kutsaldır, gök tanrılarının yönetimindedir. Kuş özlemdir, haber beklentisidir. Kuş kuvvet ve Kudret temsilidir. Anadolu'da kurulmuş devletlerin pek çoğunun sembolüdür.¹⁷⁷ Pazırık kurganlarında yabani kuğu tasvirleri bulunmuştur. Yakutlarda kuğu kuşlarının "Ayzıt" adı verilen yaratıcı ve refah sağlayıcı, çocukları koruyucu bir ruhun timsali olduğu belirtilir. Göktürk inancına göre "kuş" ruhun simgesi, "uçmak" ise cennet demektir. Türk dilinde göçmek ve uçmak tabirlerinin ölmek manasına geldiği bilinmektedir.¹⁷⁸ Tavuskuşu motifi, Türk

¹⁷⁴ Çoruhlu, "Eyüp ve Çevresindeki Mezar Taşlarında Görülen Kase İçindeki Meyve Tasvirlerinin Sembolizmi", s. 120.

¹⁷⁵ B. Karamağaralı, "Ejder ve Lotus Motifinin Halı Seccadelerdeki İkonografisi", *Ariş*, Yıl: 1, 1998, s. 36.

¹⁷⁶ A. Sürür, "Türk Tekstil Sanatlarında Kuş Motifi", *IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri*, V. Cilt, Maddi kültür, Ankara 1992, s. 203.

¹⁷⁷ Erbek, *Çatal Höyük'ten Günümüze Anadolu Kilimleri*, s. 42.

¹⁷⁸ Sürür, "Türk Tekstil Sanatlarında Kuş Motifi", s. 204-205.

hükümdarlara ait eşyalarda görülmekle beraber, efsanevi bir kuşun da bu motiflerle anıldığı görülür. Bu motifleri Selçuklu sanatında da görmemiz mümkündür. Selçuklu örneklerinde olduğu gibi, hayat ağacıyla birlikte görülen kuş-kartal motifleri, Orta Asya inançlarına göre Şaman'a eşlik eden kuşlar veya Şaman'ın kendisi olabilir. Şaman'a hayat ağacıyla göğün üstüne ulaşmakta yardımcı olurlar. Hayat ağacıyla ilgili hayvanların kökünü, Şaman inançlarından aldığı anlaşılmaktadır.¹⁷⁹ Türklerde tavus, kartal gibi kuşların süsleyicilik niteliğiyle birlikte, ihtişam, kuvvet, kudret sembolü olarak kullanıldığı dikkat çeker. Halılarda kuşlar, genellikle geometrik bir çerçeve içinde simetrik bir eksen etrafında düzenlenmiş olarak görülürler.¹⁸⁰ Pazırık kurganından çıkan eğer altı örtüleri, elbise parçaları, keçe halı ve dokumalarda görülen hayvan mücadele sahneleri, günümüze gelen en eski örneklerdir. Kuş motiflerinin Türk tekstilinde dekoratif bir eleman olarak kullanılması, Selçuklular Dönemi'nde yeni bir kimlik kazanarak devam etmiştir. Ancak Orta Asya hayvan üslubuyla ortaya çıkan simetrik kalıp özelliğinin Selçuklularda olduğu gibi, Beylikler dönemi tekstillerinde de devam ettiği söylenebilir.¹⁸¹

Geometrik biçimli kuş desenlerine kilimlerde de rastlanmaktadır. Dokuma tekniği geometrik yapılmasını zorunlu hale getirmektedir.¹⁸² Anadolu'da kuş motifinin, şekline göre çok değişik anlamları vardır. Baykuşa veya kuzguna benziyorsa, kötü talih, kötü şans anlamına gelir.¹⁸³ Kumruya, güvercine, bülbüle benziyorsa, iyi şans, iyi talih anlamına gelir. Çift başlı kartal motifi, gücü, kuvveti, egemenliği simgeler. Zafer, saadet, koruyucu unsur, arma, kudret ve benzeri anlamlar içerir.¹⁸⁴

¹⁷⁹ Sürür, s. 204-205.

¹⁸⁰ Sürür, s. 208.

¹⁸¹ Sürür, s.207.

¹⁸² Sürür, s. 209.

¹⁸³ Bayraktaroğlu, "Vakıflar Genel Müdürlüğünün Halı Kilim Tespit ve Tescil Çalışmaları", s. 205.

¹⁸⁴ Sürür, "Türk Tekstil Sanatlarında Kuş Motifi", s.9; G. Öney, "Anadolu Selçuklu Mimarisinde Avcı Kuşlar, Tek ve Çift Başlı kartal", *Malazgirt Armağanı* Ankara 1972, s. 139-172.

İKİNCİ BÖLÜM

SIIRT VE ÇEVRESİNDEKİ DÜZ DOKUMALARININ ÖZELLİKLERİ

2.1. SIIRT VE ÇEVRESİ DÜZ DOKUMALARDA KULLANILAN MALZEMELER VE HAZIRLAMA YÖNTEMLERİ

2.1.1. Hammadde

Siirt ve çevresinde hayvancılık halkın geçim kaynakları arasında yer almaktadır. Dokumalarda yörede yetişen koyunların yünleri kullanılır. Çoğu yörelerdeki gibi Siirt ve çevresi düz dokuma yaygılarının da ana malzemesi yündür.

Koyunlar yılda iki defa kırılır. İlki bahar yünü (yapağı), haziran ayı sonunda güz yünü eylül-ekim aylarında kırılır. Düz dokumalarda en iyi yapağı yündür. Koyunların cins ve yapılarına göre bir koyunda kirli olarak 1,5-3 kg arasında yün elde edilmektedir. İyi bir kırkıcı günde 50-60 koyunu kırabilmektedir.¹⁸⁵

Koyunlardan kırım makası ile kırım işlemi yapılır ve daha sonra kırılan yün çeşmelerde bol su ile şoni (tokaç) adı verilen alet vasıtasıyla kiri akıtılncaya kadar yıkanır.Daha sonra yünler elle ayıklandıktan sonra yün tarağı ile taranır ve yumak haline getirilir.(Fotoğraf:3.1) Bu yumak elin bileğine sarılarak teşi ile tek kat olarak belirli oranlarda inceltmek için eğrilerek iplik haline getirilir. (Fotoğraf 3.2)Yine aynı aletlerle çift büküm yapılarak atkı ipliği,üç veya iki büküm yapılarak çözgü ipliği elde edilir. Yörede çift büküm yapmak için çıkırıktanda faydalanılır (Fotoğraf 3.3)¹⁸⁶



Fotoğraf 2.1. Yün Tarağı (Siirt/Merkez Pılastepe mah. Muzaffer Mercimekçi evi)

¹⁸⁵ Siirt Aydınlar İlçesi Çınarlısu Köyü Yılmaz Yolday ın verdiği bilgi,2011 yılı,55 yaşında

¹⁸⁶ Siirt Erüh İlçe Merkez Sarıgül Mah Şirin Özlük ün verdiği bilgi,2011 yılı,62 yaşında



Fotoğraf 2.2. Teşı (Siirt/Kurtalan Beykent Köyü Ebubekir Avcı evi)



Fotoğraf 2.3. Çıkırık(Siirt Merkez Battaniyeciler Çarşısı Muzaffer Mercimekci)

2.2. SİİRT VE ÇEVRESİNDEKİ DÜZ DOKUMALARDA KULLANILAN ARAÇ VE GEREÇLER

2.2.1. Tezgahlar

Siirt ve çevresinde yaşayan toplulukların yaşayışları koyun yetiştiriciliğine dayandığından mevsimlere göre otlakları verimli yerlere göç ederek yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Bu yaşama şekline bağlı olarak da dokuma tezgâhlarını hafif ve taşınabilir şekilde yapmışlardır. Dokumalar yerde yatay bir şekilde uzanan yer tezgâhlarında (konar-göçer yer tezgâhı) dokunurdu. Bu tezgâhlarda eni ve boyuna göre toprak üzerine dört köşeye birer tane kazık çakılır. Kazık üzerine levant görevini görecek silindir biçiminde iki sopa oyuklardan geçirilir, ipler bu silindir parçaları üzerinde gerdirilir. Yer tezgâhında yapılan dokumalar iki parça(şak) olarak dokunulup daha sonra iğne iplik ile ortasında birleştirilerek dikilir. Yörede dokumalar dikey olarak kurulan ve adına “ıstar” denilen tezgâhlarda dokunulurdu.¹⁸⁷

Siirt ve çevresinde yapılan araştırma kapsamında ıstar ve konar-göçer tezgâhlarında dokuma yapan artık bulunmadığından dolayı dokuma tezgâhına da rastlanmamıştır. Yörede semer örtüsü olarak kullanılan ve katalogda 9, 10, 11 ve 12 nolu dokumalar çulfalık tezgâhta dokunulmuştur.(Fotoğraf 3.4)



Fotoğraf 2.4. Çulfalık Tezgah(Siirt Merkez Battaniyeciler Çarşısı Muzaffer Mercimekci)

¹⁸⁷ Kurtalan Doğal Boya Atolyesinden Maruf Lalenin verdiği bilgi ,2011 yılı ,45 yaşında

2.2.2. Düz Dokumalarda Kullanılan Aletler (Kirkıt, Verep, v.b.)

Bıçak: Dokuma esnasında oluşan düğümlerin ve fazla uçların kesilmesini sağlar.

Verep: Çeşitli desen ipliklerinin üzerine sarılması ile dokuma yapılır.¹⁸⁸ Siirt yöresinde daha önceleri çeşitli desen iplerinin ele sarılarak yumak haline getirilip dokuma yapılmaktaydı.

Kirkıt: Kilim gibi düz dokumaların dokunmasında çözümler arasında ve dokumanın eline geçirilen atkılar döverek sıkıştırmaya yarayan demirden yapılmış dişli alete “kirkıt”, bu aletin kullanılmasıyla dokunan el dokumalarına da “kirkıtlı dokumalar” denir.¹⁸⁹



Fotoğraf 2.5. Kirkıt (Siirt Aydınlar Çınarlısu Köyü Sevim Ocak evi)

2.3. SİİRT VE ÇEVRESİNDEKİ BOYA BİTKİLERİ VE YÜN BOYAMADA KULLANILAN MORDANLARIN ELDE EDİLMESİ

2.3.1. BOYA BİTKİLERİ

Siirt ve çevresinde dokumalarda kullanılan boyalar genellikle bitkisel boyalardır. Boyama çeşitli bitkilerin kökünden, kabuğundan, dalından ve sapından elde edilir. Doğal boyalarla yapıldığı gibi sentetik boyaların doğal boyalarla karışımı ya da sadece sentetik boyalarla da yapılmaktadır. Usulüne uygun şekilde toplanan bitkilerin açık havada ve gölgede kurutulduktan sonra öğütülerek kullanıldığında verimi daha fazla artmaktadır. Yörede kurutulmuş ceviz kabuğundan kahverengi, kurutulmamış ceviz kabuğundan yeşil, mazı ve palamuttan siyah ve gri, sütleyen(şışoli) otundan yeşil, çehri

¹⁸⁸ A. Kafalılar, *Halıcılık ve Teknoloji*, Ankara, 1982, s.35.

¹⁸⁹ Aytaç, *El Dokumacılığı*, s.35.

otundan sarı ve yeşil, boyalı otundan kırmızı, soğan kabuğundan sarı, pınar ve süpürge otundan sarı, mervent otundan yeşil renkler çıkarılmaktadır. İpler boyanmadan önce şap ve tuz ile mordanlanır. Boya elde edilirken yapılan işlemlerde 1 kilogram yün ipliği ile 40 litre su kazana boşaltılır. Kazanın içine boyanacak renge göre bitki katılıp ağır ağır ısıtılarak kaynatılır. Suyun içine atılan ipler sık sık karıştırılarak, ipin suyu iyice emmesi sağlanır. Kaynama seviyesine geldiği zaman boyanın ipe daha çabuk geçmesi için bir tutam tuz atılarak biraz daha kaynatılır. İstenilen renk elde edildikten sonra ipler kazandan alınarak soğuk suyla yıkanır ve kurumaya bırakılır.¹⁹⁰

2.4. SİİRT VE ÇEVRESİ DÜZ DOKUMALARININ TEKNİK, RENK, KOMPOZİSYON VE MOTİF ÖZELLİKLERİ

2.4.1. Teknik

Siirt ve çevresinde görülen düz dokumalardan kilim, cicim ve zili teknikleri sumak tekniklerine göre daha çok dokunur. Kilimler; ilikli kilim, iliksiz kilim ve sarma kontörlü, cicimler; sık motifli ve seyrek motifli, zililer ise düz zili olarak şekilde dokunur. Yörede dokunan bazı kilimlerde sarma kontür sadece ilikleri kapatmak için değil aynı zamanda motifleri belirgin hale getirmek için kullanılır. Yörede sarma kontüre davik, tilif ve zincir çekme adı verilir.¹⁹¹

Yöredeki dokumalarda 1 m²'si için 1.150 kilogram çözgü ve atkılarda yün iplik kullanılmaktadır. Dokumalarda 10 cm'de 20 çözgü bulunmaktadır. Dokumalar 200x230 cm,150x230cm,190x220cm,40x70 cm,80x210 cm,80x110 cm civarında dokunmaktadır.

2.4.2. Renk

Siirt ve çevresinde düz dokumalarda genellikle kırmızı, lacivert, kahverengi, siyah, bordo, pembe, mavi, sarı, turuncu ve yavruağzı renkler kullanılmaktadır.

2.4.3. Kompozisyon

Siirt ve çevresindeki düz dokumalarda yaptığımız araştırmada; motifleri yatay ekseninde gelişen kompozisyonlu, motifleri dikey ekseninde gelişen kompozisyonlu,

¹⁹⁰ Siirt Aydınlar İlçe Merkez Fekurullah Mah Zemzeme Işık verdiği bilgi, 2011 yılı,43 yaşında

¹⁹¹ Siirt Kurtalan İlçesi Sümer Mah Türkan Canerden 2011 yılı 50 yaşında

merkezli kompozisyonlu ve motifleri diagonal olarak sıralanmış kompozisyonlu kilim örneklerine rastlanmaktadır.

2.4.4. Motif

Siirt ve çevresindeki düz dokumalar oldukça zengin bir motif yoğunluğuna sahiptir. Anadolu'nun pek çok yöresinde görülen motifler, Siirt ve çevresinde de kullanılmaktadır. Yörede kullanılan motifler genellikle koçboynuzu, eli belinde, bereket, pıtrak, el, parmak, tarak, yıldız, su yolu, bukağı, saç bağı ve çengel motifleri kullanılmaktadır.

2.5. SİİRT İLİ KURTALAN İLÇESİ SODES KİLİM DOKUMA KURSU PROJESİ



Fotoğraf 2.1. Merkez Kilim Atölyeleri ve Kök Boyama Atölyesi

Kurtalan'da Güneydoğu Anadolu projesi (GAP) eylem planı çerçevesinde yürütülen ve Devlet Planlama Teşkilatı tarafından finans edilen Sosyal Destek Projesi (SODES) kapsamında yapılan ve Siirt valiliğinin uygun görüşü ile kabul edilen, bayanlara yönelik "Kilim Dokuma Kursu" projesinde 20 genç kıza 8 aylık iş imkanı sağlanarak 02.01.2009 tarihi itibari ile uygulamaya konulmuştur (Resim 5.3). Bu proje

kapsamında yapılan çalışmalardaki amaç, bölgedeki genç kızların eğitim seviyesini yükseltmek, ailelerin refah düzeylerini bir nevi artırmaktır.

Bugün Kurtalan'da genç kızlar tarafından dokunan kilimler malzeme ve dokuma kalitesi ile Türk Kilimlerinin bütün renk, desen ve motiflerinin yanı sıra kilimlerinin yanında; heybe, minder, yolluk, çanta ve portre gibi özel siparişler de üretilmektedir. Kaliteli ham yün iplikler kaymakamlığa ait boyama atölyesinde yüzde yüz doğal boya ile boyanmakta; yıkanma ünitesinde yıkanmakta; kurutulmakta, dokuma atölyesinde özenle dokunarak kilim haline gelmektedir. Bu aşamada kilimler sırası ile ilgili ünitelerde kilim üzerindeki fazlalıklar yakılır, tozdan arındırılır ve tekrar yıkanıp ütülenerek işlemleri tamamlanır.

2.6. ATÖLYEDE KULLANILAN ARAÇLAR GEREÇLER

Atölyede kilim yapımında sarma tipi tezgâhlar kullanılır.

2.6.1. Sarma Tezgâhın Parçaları ve Görevleri

Yan Ayaklar: Levent gücü ağacının birbirine takılmasında halı-kilim tezgâhının ayak kısmını meydana getirir. Yan tahtası leventleri tutar ve leventlerin dönmesini sağlar.

Levent(merdane): alt ve üst olmak üzere iki tanedir. Çubuk ve demirlerine takılan çözügünün alt ve üstlerini tutar. Çözügünün gerilmesini ve sarılmasını sağlar.

Gücü Ağacı: Halı veya kilimin kaliteye göre çözüğü ayarını muhafaza eder. Çapraz gelen tellerin bağlı olmasını sağlar.

Gücü Kalıbı: Gücüye sarılan çapraz tellerini kontrol ederek iplerin bir seviyede olmasını sağlar.

Varangelen: Çaprazı açıp kapamaya yarar.



Fotoğraf 2.2. Metal Dokuma Tezgâhları (Kurtalan Çınarlı su Köyünden Çekilmiş Tezgâh)



Fotoğraf 2.3. Metal dokuma Tezgâhları (Kurtalan Dokuma Atölyesi)

2.6.2. Kilim Dokumasında Kullanılan Aletler

Kirkit: Dokumadaki desen iplerin(atkı) yerleşmesini sağlar.

Bıçak: Dokuma esnasında oluşan düğümlerin ve fazla uçların kesilmesine yarar.

Vereb: Çeşitli desen iplerinin üzerine sarılmasıyla dokuma yapılır. Aynı zamanda çözümlerin arasında geçirilen desen iplerinin gerginliğinin ayarlanmasını sağlar.



Fotoğraf 2.4. Kirkkit(Kurtalan Dokuma Atölyesi)

2.7. KURTALAN BOYA ATÖLYESİNDE İPLERİ BOYAMA AŞAMALARI

Yörede dokunan kilimlerde doğal boya kullanımı, doğal boyanın hazırlanması kolay olduğundan hâlâ çok yaygındır. Siirt'in Kurtalan ilçesinde Valilik tarafından yürütülmekte olan Doğal Boya Atölyesinde dokumada kullanılan iplikler kök boya ile boyanıyor. Boya elde edilirken yapılan bütün işlemlerde tüm bitkilerin kullanımında kazan su ile doldurulur ve yüksek ateşte kaynamaya bırakılır. Bir kilogram yüne 180 gram şap, 500 gram krem tartar eklenerek karıştırılır. Su kaynamaya başladığında boyanacak olan renge göre bitki eklenir. İstenilen renk elde edilinceye kadar sık sık karıştırılarak ve ara sıra kazandan çıkartılıp kontrol edilir.



Fotoğraf 2.5. İplerin Boyandığı Kazanlar (Kurtalan Doğal Boya Atölyesi)

İstenilen renkler elde edildikten sonra ipler kazandan alınarak renk karışımına yol açmaması için hemen soğuk suyla yıkanır ve kurumaya bırakılır.¹⁹²



Fotoğraf 2.6. Kurtalan Doğal Boya Atölyesi Güneşte Kurutulan İpler

Doğal boyalarda kullanılan bitkiler yörede elde edilmektedir. Belirli mevsimlerde toplanacak olan bitkiler kök, gövde, çiçek ya da kabuğu gölgede kurutularak bez torbalarda saklanır. Sadece, Türkiye’de yetiştirilen indigo bitkisinin kalitesi düşük olduğundan kaliteli indigo bitkisi Hindistan’dan ithal edilmektedir. Boyalı otundan, kırmızı, çehri otundan, sarı ve yeşil, pınar ve süpürge otundan, sarı, ceviz kabuğundan kahverengi, indigodan lacivert, mavi ve palamuttan siyah ve gri, sütlegenden sarı, yeşil ve tonları elde edilmektedir.¹⁹³



Fotoğraf 2.7. Boyalı Otu



Fotoğraf 2.8. Çehri Otu

¹⁹² Kurtalan Doğal Boya Atölyesinden Maruf Lalenin verdiği bilgi, 2011 yılı, 45 yaşında

¹⁹³ Kurtalan Doğal Boya Atölyesinden Maruf Lalenin verdiği bilgi, 2011 yılı, 45 yaşında



Fotoğraf 2.9. Ceviz kabuğu



Fotoğraf 2.10. İndigo otu



Fotoğraf 2.11. Sütleyen otu

2.8. MORDANLAR

Yün, ipek ve bitkisel liflerin boyanmasında hem rengin haslığını sağlamak, hem de aynı boyar maddeden değişik renk tonları elde etmek için kullanılmaktadır. Çünkü mordan maddelerinin her bir ayrı, boyarmadde ile birbirinden farklı renkler ve tonlar verir. Anadolu'da kullanılan başlıca mordan maddesi şap'tır. (Potasyum alüminyum sülfat). Yün mordanlanmasında üç farklı mordanlama yöntemi kullanılır. Birinci yöntem; lifleri boyamadan önce mordan maddesi ile lifin bir arada kaynatılması sonucu yapılan mordanlama. İkincisi, beraber mordanlama; yün lifleri ile birlikte boyar madde ve mordan maddesi aynı anda mordanlamaya alınması. Üçüncü ve son yöntem ise, sonradan mordanlama; liflerle boyar madde bir arada kaynatılarak mordan maddesinin sonradan ilave edilmesiyle meydana gelen mordanlama yöntemidir. Anadolu'da yaygın olarak kullanılan ise birlikte mordanlama yöntemidir. Dört farklı mordan maddesi vardır. Bunlar; şap, göztaşı, dikromatlar ve saçıkıbrıs'tır.¹⁹⁴

¹⁹⁴ Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Küçük Sanatlar ve sanayi Bölgeleri ve Siteleri Genel Müdürlüğü, Bitkilerden Elde Edilen Boyalarla Yün Liflerinin Boyanması, Ankara 1991 s. 120.

2.8.1. Şap

Anadolu'da geleneksel yün boyamacılığında en yaygın olarak kullanılan mordandır hemen her yerde bulunabilir. Yabancı madde içermeyen şap, sodaya benzeyen, renksiz kristaller halinde satılır. Hemen her yerde kolayca sağlanabilir. Alınırken temiz olmasına dikkat edilmelidir. Karışık olanların içinde renkli parçacıklar görülür ki bunların arasında demir bileşikleri bulunması, boya renginin değişmesine, koyulaşmasına neden olur. Mordanlamada yünün miktarının % 15-25'i oranında şap kullanılır.

Şapın çok olması yünün sertleşmesine ve lif üzerinde yapışkan bir kalıntıya yol açar.¹⁹⁵

2.8.2. Göztaşı

Kimyasal adı bakır iki sülfat olan göztaşı, tarımda bitkilerin ilaçlanmasında kullanıldığından her yerde kolayca bulunur. Birçok boyarmadde ile kahverengi yeşil, bazıları ile de ilginç olmayan koyu renkler verir. İkinci mordan olarak yeşil renklerin elde edilmesinde kullanılır. Kullanılması gereken miktar yünün ağırlığının % 3'ü kadardır. Bakır tuzları ışığa karşı haslık sağlar.¹⁹⁶

2.8.3. Dikromatlar

Kimyasal adı, potasyum ve sodyum dikromat olan kromatlar, Anadolu'da yazmacılar tarafından ve yünlü kumaşların mordanlanmasında çok kullanılır. Kromla, sarı boyarmaddelerden hardal renkleri, bazen de koyu pastel yeşil tonları elde edilir. İkinci mordan olarak kullanıldığında da, krom ilk rengin daha koyu tonlarının çıkmasını sağlar. Kullanılması gereken miktar yünün ağırlığının % 3'ü, 1 kg. için 30 gr'dır. Yün boyamada şapa oranla daha koyu renkler verir. Birlikte mordanlama metodu uygulanmaz. Çünkü çözeltide serbest olarak krom bulunduğu zaman, bazı boyar maddelerin çökmesine neden olur. Daha yüksek oranda kullanıldığında yünü olumsuz etkiler. Potasyum dikromat ışıktan etkilenen bir madde olduğu için koyu renkli şişelerde

¹⁹⁵ Sanayi ve Ticaret Bakanlığı (Küçük Sanatlar ve sanayi Bölgeleri ve Siteleri Genel Müdürlüğü), s. 120.

¹⁹⁶ Sanayi ve Ticaret Bakanlığı (Küçük Sanatlar ve Sanayi Bölgeleri ve Siteleri Genel Müdürlüğü), s. 120.

muhafaza edilmelidir. Ayrıca mordanlanan lif hemen boyamaya alınmalıdır. Krom tuzları yıkamaya karşı haslık sağlar.¹⁹⁷

2.8.4. Saçıkıbrıs

Boya yapan köylüler tarafından taş boya, kara boya olarak bilinmektedir. Kimyasal adı "demir iki sülfat" olan mordan maddesi, bütün boyarmaddelerden en koyu renklerin ve siyahların elde edilmesinde kullanılır. Sağladığı ışık haslığı çok yüksektir, kullanılması gereken miktar, yünün kilosu başına % 3 ya da 6'sı oranındadır. Fazla miktarda kullanıldığında zamanla yünün çürümmesine ve kırılmasına neden olmaktadır. Hemen hemen bütün boyarmaddelerden siyaha yakın renkler elde edilir.¹⁹⁸

2.9. MORDANLAMADA KULLANILAN YARDIMCI MORDAN MADDELER

2.9.1. Kremtartar (Şaraptaşı)

Kimyasal adı potasyum asit tartarat'dır. Genellikle boya banyosundaki boyanın lif üzerine çekilmesini sağlar. Renklere parlaklık ve nitelik kazandırır.¹⁹⁹

2.9.2. Sodyum Sülfat (İngiliz tuzu)

Boya banyosundaki boyar maddelerin yüne geçmesini sağlayan bir yardımcı madde olarak tanınmaktadır.

2.9.3. Okzalit Asit

Mordanlamada ve kırmızı skalalarda kullanılır.

2.9.4. Tartarik Asit

Şapla, potasyum dikromat, Sn C12 ve Fe SO4 birlikte kullanılır.²⁰⁰

¹⁹⁷ Sanayi ve Ticaret Bakanlığı (Küçük Sanatlar ve Sanayi Bölgeleri ve Siteleri Genel Müdürlüğü), s. 120.

¹⁹⁸ Sanayi ve Ticaret Bakanlığı (Küçük Sanatlar ve Sanayi Bölgeleri ve Siteleri Genel Müdürlüğü), s. 120.

¹⁹⁹ Sanayi ve Ticaret Bakanlığı (Küçük Sanatlar ve Sanayi Bölgeleri ve Siteleri Genel Müdürlüğü), s. 120.

²⁰⁰ Sanayi ve Ticaret Bakanlığı (Küçük Sanatlar ve Sanayi Bölgeleri ve Siteleri Genel Müdürlüğü), s. 120.

2.9.5. Asetik Asit

Boya banyosunda boyanın lif üzerine çekilmesini ve rengin açılmasını sağlar.²⁰¹

²⁰¹ Sanayi ve Ticaret Bakanlığı (Küçük Sanatlar ve Sanayi Bölgeleri ve Siteleri Genel Müdürlüğü), s. 120.

KATALOG-1

Yörede Bulunan Eski Yaygılar

Katalog No	: 1
Dokumanın Türü	: Cicim
Motif Çizim	: 2.2 – 2.3
İnceleme Tarihi	: 07.20.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt Merkez-Cankbayır Mah Rıhan Akgül Evi
Dokundu Tarih	: 1989
Ebatları (En – Boy)	: 185 x 120 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Suzani
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: Seyrek Motifli Cicim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Pembe – Mavi – Kırmızı – Sarı-Siyah
Kullanılan Motifler	: Pıtrak – Suyolu
Bitkisel Boya	:İndigo,Mazı,Sütleyen,Boyalı otu
Dokunulan Tezgah	: Istar Tezgahı

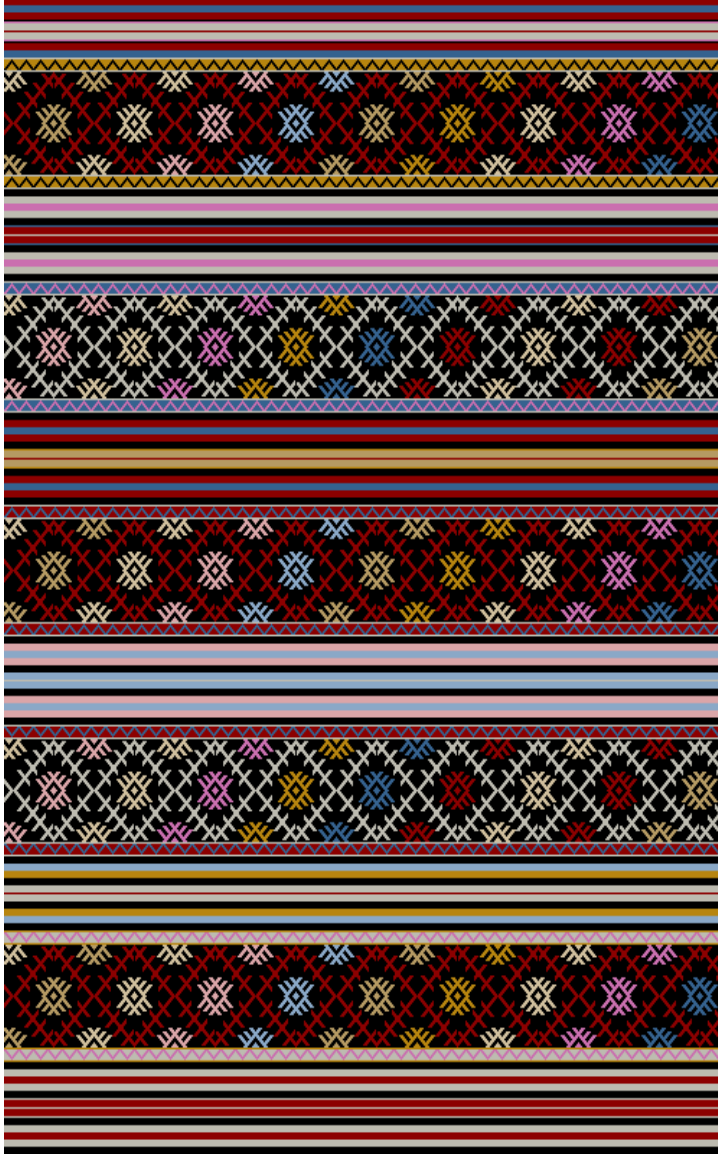
Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak cicim tekniğinde dokunan bu tekniğine yörede “Suzani” denilmektedir (Çizim No: 2. 1). Suzani Avşar aşiretinin önde gelen ailelerinden birinin kızının ismidir.²⁰² Bez ayağı dokuma üzerine seyrek motifli cicim tekniği olarak dokunmuştur. Cicimin zemini tamamen enine şeritlerden oluşmakta olup şeritlerin içerisinde “pıtrak” ve “suyolu” motifi yer almaktadır (Çizim No: 2.2 –2.3). Siyah, mavi, pembenin tonları, kırmızı, haki yeşili, turuncu renkler görülmektedir. Atkısı yün, çözgüsü pamuk olan cicim de bitkisel ve sentetik boya kullanılmış olup doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.

²⁰² Siirt Merkez Allah Mah, Hasan Sula’nın verdiği bilgi, 2012 yılı,61 yaşında



Resim 2.1. Cicim Dokuma



Çizim No 2.2.
Pıtrak



Çizim No 2.3.
Suyolu

Çizim No 2.1. Cicim Dokuma

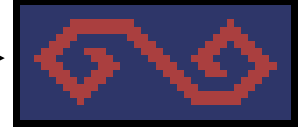
Katalog No	: 2
Dokumanın Türü	: Cicim
Motif Çizim	: 2.5 –2. 6 –2. 7
İnceleme Tarihi	: 08.03.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt Merkez-Dulpınar Mah Mehmet Çelik Evi
Dokunduğu Tarih	: 1987
Ebatları (En – Boy)	: 90 x 335 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Suzani
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı (Yolluk)
Dokuma Tekniği	: Seyrek Motifli Cicim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Yün
Kullanılan Renkler	: Turuncu – Sarı – Lacivert – Krem - Kırmızı
Kullanılan Motifler	: Çengel, Koçboynuzu, Bereket
Bitkisel Boya	:Sütleyen, Pınar otu,Boyalı otu
Dokunulan Tezgah	: Istar Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

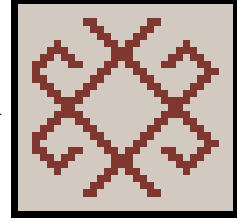
Yer yaygısı olarak cicim tekniğinde dokunan bu tekniğine yörede “suzani” denilmektedir (Çizim No: 2.4). Cicim Siirt merkezde bulunmaktadır. Cicim enine şeritlerden oluşmakta olup şeritlerin içerisinde, “çengel” ve “koçboynuzu” ve “bereket” motifleri kullanılmıştır (Çizim No: 2.5 – 2.6 – 2.7). Beyaz, kahve, sarı, kırmızı, turuncu, mavi, lacivert renkler hakimdir. Seyrek motifli cicim tekniğinde dokunmuştur. Atkı ve çözgüsü yün olarak kilimde, bitkisel ve sentetik boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.

Resim 2.2. Cicim

Dokuma



Çizim No 2.5
Çengel



Çizim No 2.6.
Koç boynuzu

Çizim No 2.4. Cicim Dokuma

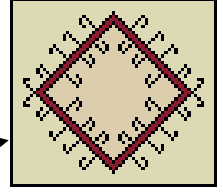
Katalog No	: 3
Dokumanın Türü	: Zili
Motif Çizim	: 2.8 – 2.9 – 2.10
İnceleme Tarihi	: 08.02.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt Merkez-Kanacık Mah Halime Şahin Evi
Dokunduğu Tarih	: 1965
Ebatları (En – Boy)	: 100 x 200 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Hayat Ağacı
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: Çapraz Zili Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Yün
Kullanılan Renkler	: Krem, Kırmızı, Mavi, Siyah, Yeşil, Kahve
Kullanılan Motifler	: Akrep – Elibelinde – Suyolu – Bereket Hayat Ağacı
Bitkisel Boya	:Boyalı otu,İndigo,Mazı,Çehri otu,Sütleyen,Ceviz kabuğu
Dokunulan Tezgah	: Istar Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

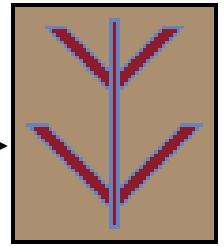
Yer yaygısı olarak dokunan zili, Siirt Merkezde bulunmaktadır(Çizim No: 2.7). Zilinin zemini beş parçaya ayrılmış olup tarakların içerisinde “akrep”, “hayat ağacı” motifleri kullanılmıştır (Çizim No: 2.8 – 2.9). Tarakların dışında kalan şeritlerde ise, altıgenlerin içerisine “yıldız” motifi yerleştirilmiştir (Çizim No: 2.10). Krem, kırmızı, mavi, yeşil, kahve, siyah renkler kullanılmıştır. Bu dokumada çapraz zili tekniği uygulanmıştır. Atkı ve çözgüsü yün olan zili de bitkisel boya kullanılmış olup doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



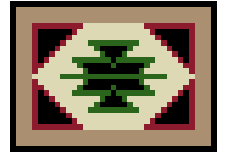
Resim 2.3. Zili Dokuma



Çizim No
2.8.



Çizim No
2.9.



Çizim No
2.10.

Çizim No 2.7. Zili Dokuma

Katalog No	: 4
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.12 – 2.13
İnceleme Tarihi	: 04.12.2010
Bulunduğu Yer	: Siirt Merkez-Ulus Mah İbrahim Enes Evi
Dokunduğu Tarih	: 1973
Ebatları (En – Boy)	: 210 x 311 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Yıldızlı
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İliksiz Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Kırmızı – Mavi – Yeşil – Sarı – Siyah - Turuncu
Kullanılan Motifler	: Yıldız – Küpe
Bitkisel boya	: Mazı, Boyalı otu,İndigo,Sütleyen
Dokunulan Tezgah	: Istar Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

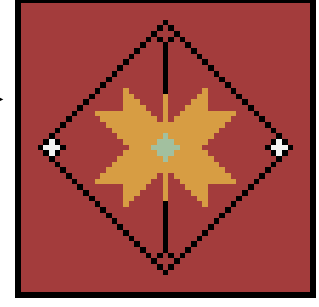
Yer yaygısı olarak dokunan kilime yörede “yıldız” denilmektedir(Çizim No: 2. 11). Kilimde geometrik motifler hakimdir. Kilimin zemini birbirine geçirilmiş “yıldız” motiflerinden oluşmaktadır (Çizim No: 2.12). Kalın bordür ve zemin birbirinden bir su yolu ile ayrılmaktadır. Kalın bordürde “küpe” motifi kullanılmıştır (Çizim No: 2.13)

Dokuma özelliğinden dolayı kilimin iki tarafı da kullanılmaktadır. Değişik renkteki motif alanları birbirine ilişirme (iliklerin yok edilmesi) tekniğiyle dokunmuştur. Yörede “tilif” olarak bilinen, Sarma konturlü teknik uygulanmıştır. Atkısı yün çözgüsü pamuktan olan kilimde bitkisel boya kullanılmış olup doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.

Resim
Kilim



2.4.
Dokuma



Çizim No 2.12.
Yıldız



Çizim No 2.13.
Küpe Motifi

Çizim No 2.11. Kilim Dokuma

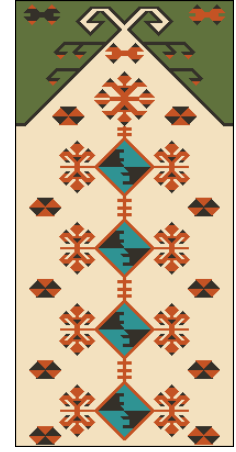
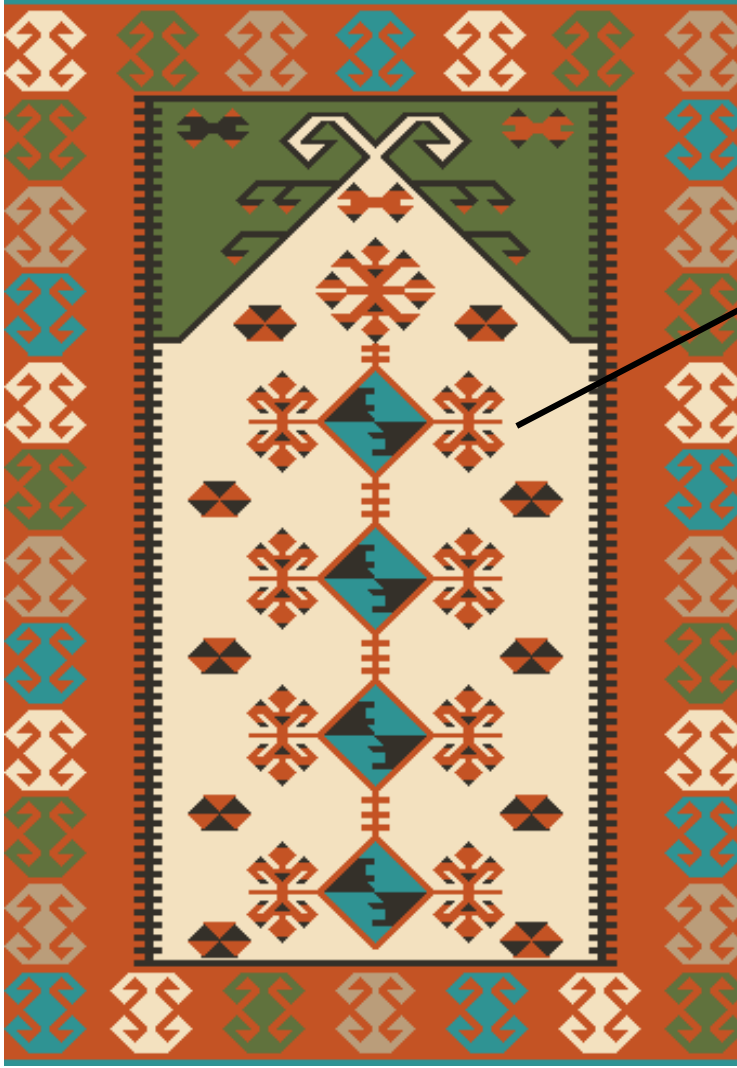
Katalog No	: 5
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.15 – 2.16
İnceleme Tarihi	: 08.03.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt Merkez-Çanbayır Mah Peyrûze Oygen Evi
Dokunduğu Tarih	: 1979
Ebatları (En – Boy)	: 80 x 110 cm
Dokumanın Yöresel Adı	:
Kullanım Alanı	: Seccade
Dokuma Tekniği	: İlikli Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Yün
Kullanılan Renkler	: Yeşil – Kırmızı – Krem – Siyah – Mavi – Kahverengi
Kullanılan Motifler	: Elibelinde – Kurtağzı – Koçboynuzu
Bitkisel boya	: Mazı, Boyalı otu, İndigo, Sütleyen, Çehri, Ceviz kabuğu
Dokunulan Tezgah	: Istar Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

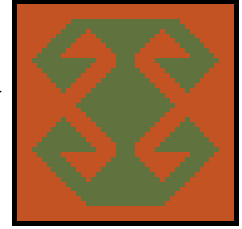
Seccade olarak dokunan bu kilim, Siirt merkezde bulunmaktadır (Çizim No: 2.14). Kilim zemini mihraptan oluşmakta olup mihrap içerisinde “hayat ağacı” üzerine “koçboynuzu”, “kurtağzı” motifleri kullanılmıştır (Çizim No:2.15). Zemin ve bordür tarak motifleriyle birbirinden ayrılmış olup bordürde “elibeline” motifi sıralanmıştır (Çizim No: 2.16) Krem, kırmızı, mavi, kahverengi, yeşil renkler hakimdir. Atkı ve çözgüsü yün olan bu kilimde bitkisel ve sentetik boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



Resim 2.5. Kilim Dokuma



Çizim No 2.15.
Hayat ağacı



Çizim No 2.16.
Elibelinde

Çizim No 2.14. Kilim Dokuma

Katalog No	: 6
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.18 – 2.19 – 2.20
İnceleme Tarihi	: 07.10.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt Merkez-Konacık Mah Sadiye Yakın Evi
Dokunduğu Tarih	: 1991
Ebatları (En – Boy)	: 80 x 310 cm
Dokumanın Yöresel Adı	:
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı (Yolluk)
Dokuma Tekniği	: İlikli Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Turuncu – Lacivert – Siyah – Yeşil – Kırmızı
Kullanılan Motifler	: Su Yolu, Kurtağzı, Küpe, Yıldız.
Bitkisel boya	: Mazı, Boyalı otu, İndigo, Sütleyen, Pınar otu
Dokunulan Tezgah	: Istar Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan bu kilim, Siirt merkezde bulunmaktadır Kilim (Çizim No: 2.17). zemini altıgenlerin sıralanmasıyla oluşmakta olup altıgenlerin içerisinde “kurtağzı” motifı görülmektedir (Çizim No: 2.18). Altıgenlerin dışında kalan zeminde ise “yıldız” motifı kullanılmıştır. Zemin ve bordür tarak motifleriyle birbirinden ayrılmış olup bordürde “suyolu” motifı kullanılmıştır (Çizim No: 2.19-2.20). Kilimin alt ve üst kısa kenarından baklava dilimi motifı kullanılmış. Atkı ve çözgüsü yün olan kilimde, bitkisel ve sentetik boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.

Resim 2.6. Kilim

Dokuma

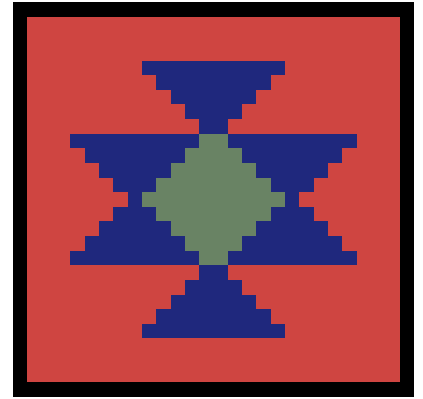




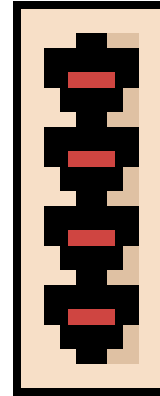
Çizim No 2.17. Kilim Dokuma



Çizim No 2.18.
Kurtağzı



Çizim No 2.19.
Yıldız



Çizim No 2.20.
Yıldız

Katalog No	: 7
Dokumanın Türü	: Zili
Motif Çizim	: 2.22 – 2.23 – 2.24 – 2.25
İnceleme Tarihi	: 21.04.2010
Bulunduğu Yer	: Siirt Merkez-İnönü Mah Leyla Deniz Evi
Dokunduğu Tarih	: 1952
Ebatları (En – Boy)	: 110 x 140 cm
Dokumanın Yöresel Adı	:
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: Çapraz Zili Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Kırmızı – Sarı – Mavi – Pembe – Yeşil - Kahverengi
Kullanılan Motifler	: Bereket – Hun gülü – Suyolu
Bitkisel boya	: Boyalı otu, İndigo, Sütleyen, Ceviz kabuğu
Dokunulan Tezgah	: Istar Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan Zili, Siirt Merkezde bulunmaktadır (Çizim No: 2.21). Zili “bereket” motifli dar bir zeminden oluşmaktadır (Çizim No: 2.22). Dar zemini sekiz bordür sırası çevrelemiştir. Bu bordürlerin içerisinde “hun gülü” ve “suyolu” motifleri kullanılmıştır (Çizim No: 2.23 – 2.24 – 2.25). Kırmızı, sarı, mavi, yeşil, pembe, turuncu, krem, beyaz ve siyah renkler hakimdir.

Bu dokumada çapraz zili tekniği uygulanmıştır. Atkı ve çözgüsü yün olan zili de, bitkisel ve sentetik boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



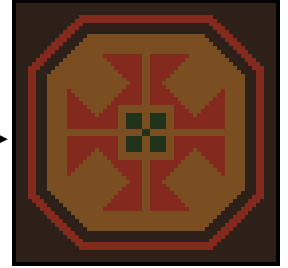
Resim 2.7. Zili Dokuma



Çizim No 2.21. Zili Dokuma



**Çizim No 2.22.
Bereket**



**Çizim No 2.23.
Hun gülü**



**Çizim No 2.24.
Suyolu**



**Çizim No 2.25.
Suyolu**

Katalog No	: 8
Dokumanın Türü	: Cicim
Motif Çizim	: 2.27
İnceleme Tarihi	: 07.09.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt Merkez-Evren Mah Fatma Erin Evi
Dokunduğu Tarih	: 1975
Ebatları (En – Boy)	: 40 x 70 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Parzol(Çocuk ve eşya taşıma çantası)
Kullanım Alanı	: Çocuk ve Eşya Taşıma Çantası
Dokuma Tekniği	: Çözümlü Yüzlü Cicim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözümlü	: Yün
Kullanılan Renkler	: Turuncu-Mavi-Kırmızı-Yeşil
Kullanılan Motifler	: Tarak
Bitkisel boya	: Çehri, Boyalı otu, İndigo, Sütleyen
Dokunulan Tezgah	:Çulfalık Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Çocuk ve eşya taşımak amaçlı olan bu düz dokumaya yörede ‘parzol’ denilmektedir (Çizim No: 2.26). Çözümlü yüzlü cicim tekniğinde dokunmuş olup Siirt Merkezde bulunmaktadır. Bu dokuma ince uzun şeritlerden oluşmaktadır (Çizim No: 2.27). Siyah, pembe, kırmızı, turuncu, mavi, krem renkler kullanılmıştır.

Atkı ve çözgüsü yün olan dokumada bitkisel ve sentetik boya kullanılmış olup boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



Resim

2.8.

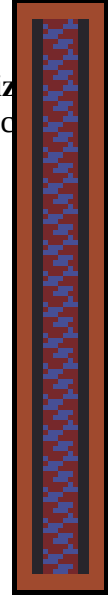
Cicim

Dokum

a



Çizim No 2.26.
Cidre Motifi



Çizim No 2.27.
Tarak Motifi

Katalog No	: 9
Dokumanın Türü	: Cicim
Motif Çizim	: 2.29
İnceleme Tarihi	: 07.10.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt Merkez-Pılastepe Mah Semerci Emrah Kızıllan Evi
Dokunduğu Tarih	: 1999
Ebatları (En – Boy)	: 55 x 90 cm
Dokumanın Yöresel Adı	:
Kullanım Alanı	: Semer Örtüsü
Dokuma Tekniği	: Seyrek Motifli Cicim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Keçi Kılı
Çözüğü	: Keçi Kılı
Kullanılan Renkler	: Yeşil – Mor – Turuncu – Kırmızı – Lacivert – Krem
Kullanılan Motifler	: Hayatağacı
Dokunduğu Tezgah	: Çulfalık Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Semer örtüsü olarak dokunan cicim Siirt Merkezde bulunmaktadır (Çizim No: 2. 28). Cicim zemini üç şerit şeklinde “suyolu” motif görülmektedir (Çizim No: 2.29). Atkı ve çözgüsü keçi kılından olup motiflerde turuncu, sarı, mor ve krem renkler hakimdir. Bu dokumada düz bez ayağı üzerine seyrek motifli cicim tekniği uygulanmıştır.



Resim 2.9. Cicim Dokuma



Çizim No 2.29.
Suyolu



Çizim No 2.28. Cicim

Dokuma

Katalog No	: 10
Dokumanın Türü	: Cicim
Motif Çizim	: 2.31-2.32-2.33
İnceleme Tarihi	: 07.10.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt Merkez-Pılastepe Mah Semerci Emrah Kızıllıkan Evi
Dokunduğu Tarih	: 1999
Ebatları (En – Boy)	: 50 x 95 cm
Dokumanın Yöresel Adı	:
Kullanım Alanı	: Semer Örtüsü
Dokuma Tekniği	: Seyrek Motifli Cicim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Keçi Kılı
Çözüğü	: Keçi Kılı
Kullanılan Renkler	: Sarı – Kırmızı – Mavi – Turuncu – Yeşil – Beyaz - Siyah
Kullanılan Motifler	: Pıtrak – Suyolu – Ejderha
Dokunduğu Tezgah	: Çulfalık Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Semer örtüsü olarak dokunan cicim, Siirt Merkezde bulunmaktadır (Çizim No: 2. 30) Cicimin zemininde serpmeye “pıtrak” ve “göz” motifleri görülmektedir (Çizim No: 2.31-2.32). Cicimin sağ kenarında bordür şeklinde “ejderha” motifleri kullanılmıştır (Çizim No: 2.33). Atkı ve çözgüsü keçi kılından olup desen ipliğinde ise orlon ip kullanılmıştır. Siyah, kırmızı, yeşil, mavi, beyaz, sarı renkler görülmektedir. Bu dokumada düz bez ayağı üzerine seyrek motifli cicim tekniği uygulanmıştır.

Resim

2.10.

Cicim

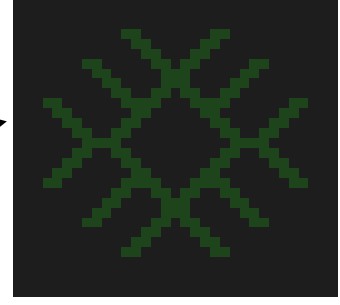
Dokum

a

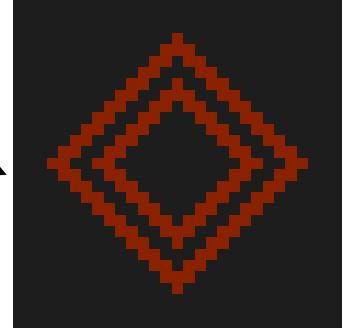




Çizim No 2.30. Cicim Dokuma



Çizim No 2.31.
Pıtrak



Çizim No 2.32.
Göz motifi



Çizim No 2.33.
Akrep

Katalog No	: 11
Dokumanın Türü	: Cicim
Motif Çizim	: 2.35-2.36
İnceleme Tarihi	: 07.10.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt Merkez-Pılastepe Mah Semerci Emrah Kızıllıkan Evi
Dokunduğu Tarih	: 1992
Ebatları (En – Boy)	: 70 x 90 cm
Dokumanın Yöresel Adı	:
Kullanım Alanı	: Semer Örtüsü
Dokuma Tekniği	: Seyrek Motifli Cicim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Keçi Kılı
Çözüğü	: Keçi Kılı
Kullanılan Renkler	: Sarı – Kırmızı – Mavi – Turuncu
Kullanılan Motifler	: Pıtrak – Suyolu
Dokunduğu Tezgah	: Çulfalık Tezgahı

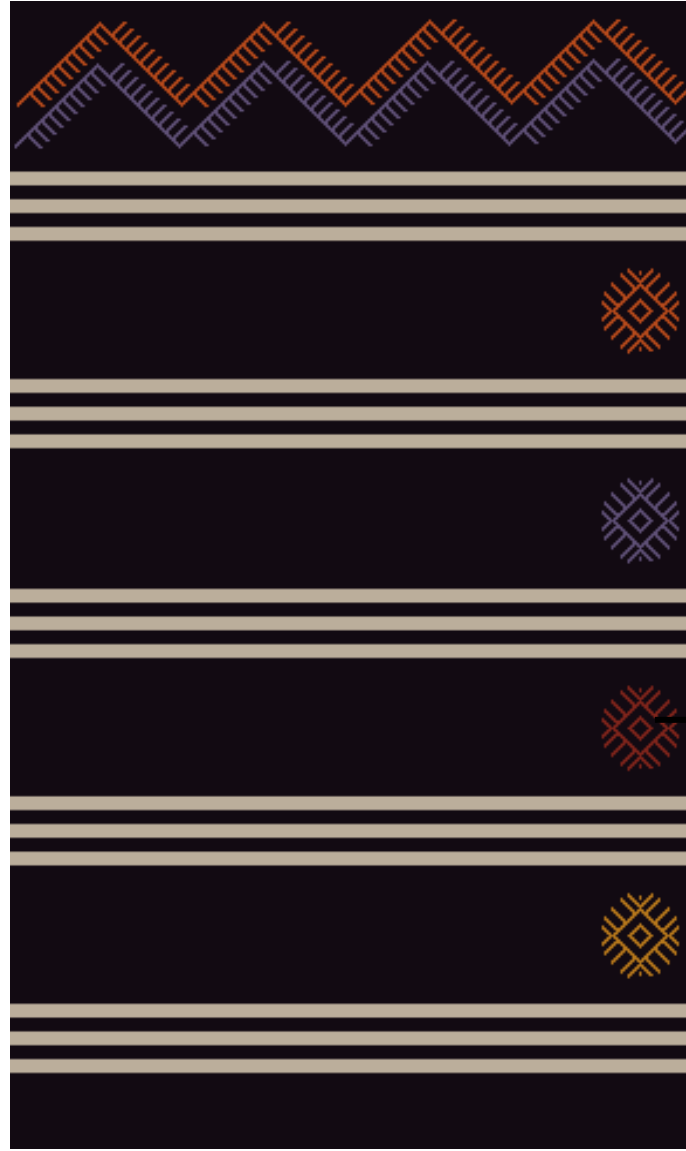
Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Semer örtüsü olarak dokunan cicim Siirt Merkezde bulunmaktadır (Çizim No: 2.34). Cicimin zeminde enine “suyolu” şeklinde şeritle yer almaktadır (Çizim No: 2.35). Şeridin dışında kalan zeminde tek “pıtrak” motifi sıralanmıştır (Çizim No: 2.36). Bu dokuma düz bez ayağı üzerine seyrek motifli cicim tekniği uygulanmıştır.

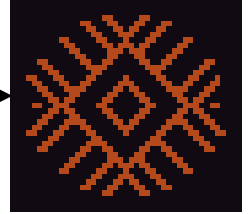
Atkı ve çözgüsü keçi kılından olup desen ipliğinde ise orlon ip kullanılmıştır. Beyaz, turuncu, siyah, mavi renkler hakimdir.



Re
sim
2.1
1.
Cic
im
Do
ku
ma



Çizim No 2.34.
Cicim Akrep



Çizim No 2.36.
Akrep

Katalog No	: 12
Dokumanın Türü	: Cicim
Motif Çizim	: 2.38 – 2.39 – 2.40
İnceleme Tarihi	: 07.10.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt Merkez-Pılastepe Mah Semerci Emrah Kızıllıkan Evi
Dokunduğu Tarih	: 1992
Ebatları (En – Boy)	: 50 x 80 cm
Dokumanın Yöresel Adı	:
Kullanım Alanı	: Semer Örtüsü
Dokuma Tekniği	: Seyrek Motifli Cicim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Pamuk
Çözüğü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Sarı – Mavi – Kırmızı – Yeşil – Pembe – Siyah - Beyaz
Kullanılan Motifler	: Pıtrak – Bereket Motifi
Dokunduğu Tezgah	: Çulfalık Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

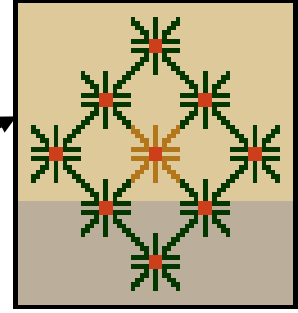
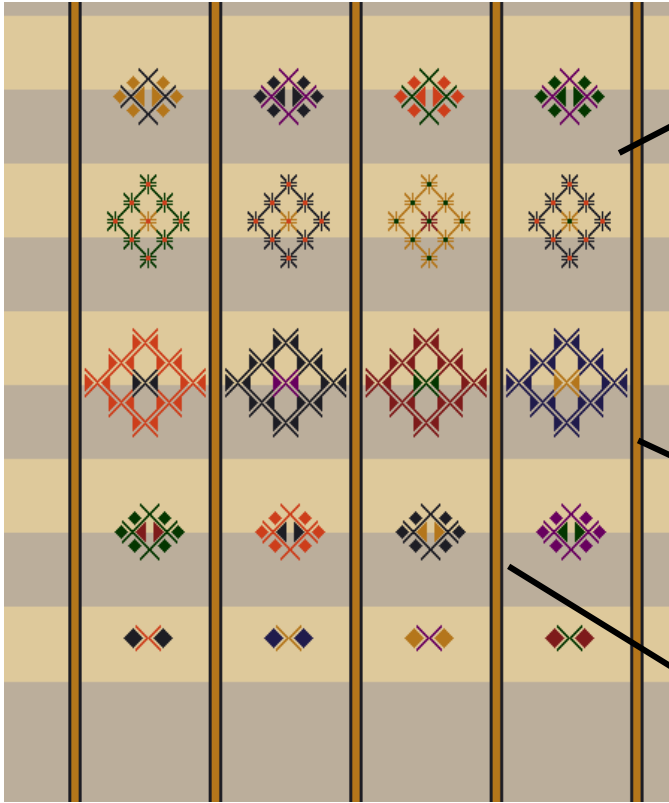
Semer örtüsü olarak dokunan cicim, Siirt Merkezde bulunmaktadır (Çizim No: 2. 37) Cicimin zeminde dikine şeritlerden oluşmakta olup, şeritlerde “pıtrak”, “bereket” ve “küpe” motifleri kullanılmıştır (Çizim No: 2.38 – 2.39 – 2.40). Sarı, siyah, beyaz, kırmızı, turuncu, pembe renkler hakimdir. Dokumadan bez ayağı üzerine seyrek motifli cicim tekniği uygulanmıştır. Atkı ve çözgüsü pamuk olan bu cicimin desen ipliğinde ise orlon kullanılmıştır.

2.12.

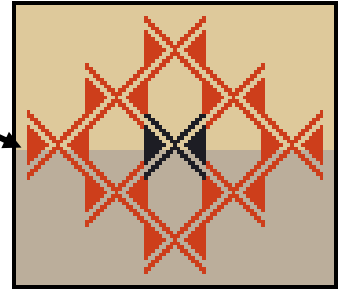
**Resim**

Cicim

Dokuma

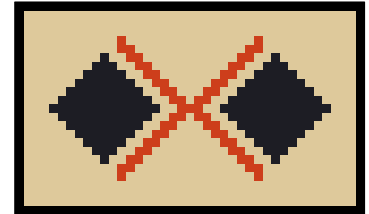


Çizim No 2.38.
Pıtrak



Çizim No 2.39.
Bereket

Çizim No 2.37. Cicim Dokuma



Çizim No 2.40.
Küpe

Katalog No	: 13
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.42 – 2.43
İnceleme Tarihi	: 08.18.2010
Bulunduğu Yer	: Siirt – Aydınlar İlçe (Merkez) Fekurullah Mah Hanife Edemen
Dokunduğu Tarih	: 1999
Ebatları (En – Boy)	: 170 x 210 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Herki
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İliksiz Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Lacivert – Kırmızı – Siyah – Kahverengi
Kullanılan Motifler	: Küpe – Pıtrak – Akrep
Bitkisel boya	: Ceviz kabuğu, Boyalı otu, İndigo, Mazi
Dokunulan Tezgah	: Istar Tezgahı

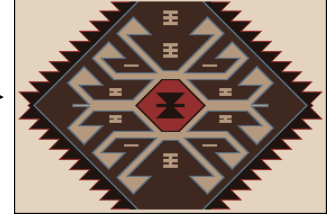
Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan kilim ismini Herki aşiretinden almıştır (Çizim No: 2. 41). Kilimde geometrik motifler hakimdir. Kilimin zemini tamamen enine şeritlerden oluşmakta olup şeritlerin içerisinde “Akrep” ve “Pıtrak” motifi yerleştirilmiştir (Çizim No: 2. 42). Zemin ve bordür tarak motifleriyle birbirinden ayrılmış olup bordürde altıgenlerin içerisine “küpe” motifi sıralanmıştır (Çizim No:2. 43).

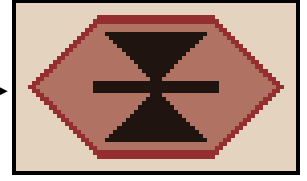
Mavi, siyah, turuncu, kahve ve krem renkler görülmektedir. Dokuma özelliğinden dolayı kilimin her iki tarafı da kullanılmaktadır. Değişik renkteki motif alanları birbirine ilıştırma (iliklerin yok edilmesi) tekniğiyle dokunmuştur. Yörede “tilif” olarak bilinen, sarma kontür tekniği uygulanmıştır. Atkısı yün çözgüsü pamuktan olan kilimde bitkisel boya kullanılmış olup doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



Resim 2.13. Kilim Dokuma



Çizim No 2.42.
Akrep



Çizim No 2.43.
Küpe

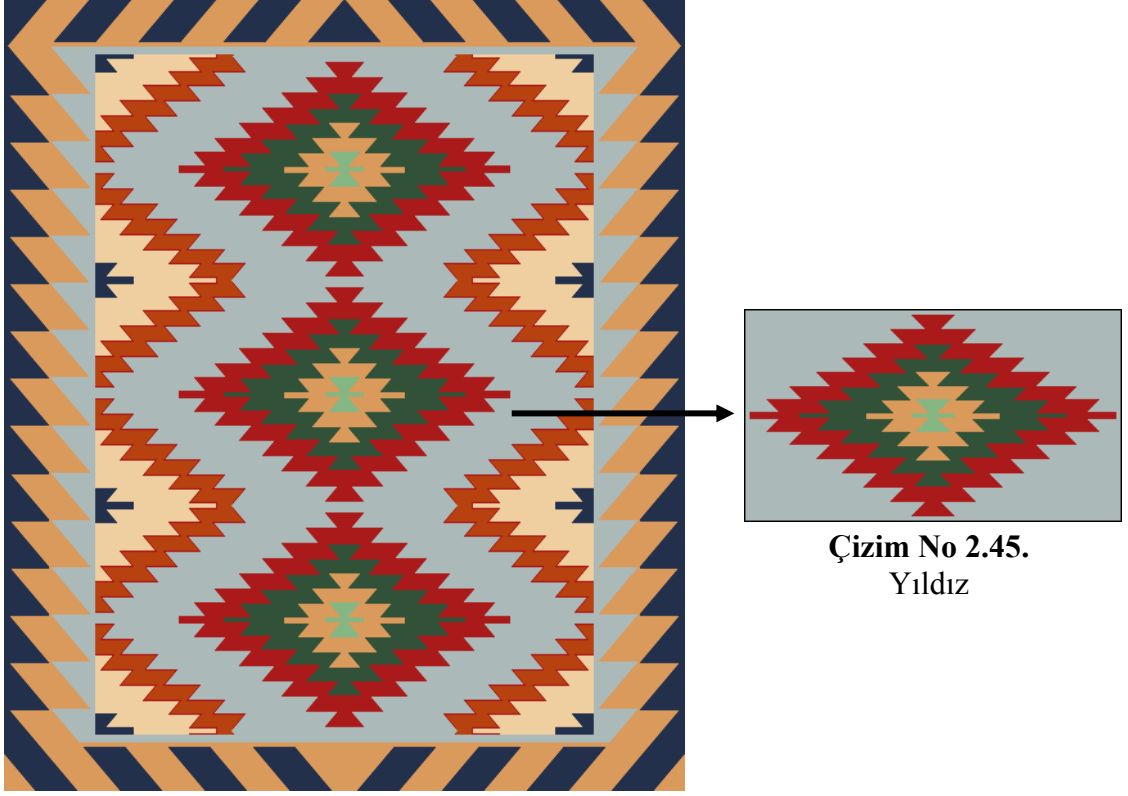
Çizim No 2.41. Kilim Dokuma

Katalog No	: 14
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.45
İnceleme Tarihi	: 25.03.2010
Bulunduğu Yer	: Siirt-Aydınlar İlçe (Merkez) Fekurullah Mah Gülçin Yıldız Evi
Dokunduğu Tarih	: 1987
Ebatları (En – Boy)	: 195 x 220 cm
Dokumanın Yöresel Adı	:
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Lacivert – Mavi – Kırmızı – Yeşil – Yavruağı
Kullanılan Motifler	: Yıldız
Bitkisel boya	: Çehri, Boyalı otu, İndigo, Sütleyen
Dokunulan Tezgah	: Istar Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan bu Kilim Siirt Aydınlar ilçesinde bulunmaktadır (Çizim No: 2. 44). Kilim zemini üç göbekten oluşmakta olup göbeklerin içerisinde “yıldız” motif kullanılmıştır (Çizim No: 2.45). Göbeğin dışında kalan zeminde yarım göbek görülmektedir. Mavi, kırmızı, yeşil, turuncu, lacivert, beyaz renkler hakimdir. Atkısı yün çözgüsü pamuk olan kilimde, bitkisel boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



Resim 2.14. Kilim Dokuma**Çizim No 2.44.** Kilim Dokuma**Çizim No 2.45.**
Yıldız

Katalog No	: 15
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.47-2.48-2.49
İnceleme Tarihi	: 07.09.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt-Aydınlar İlçe (Merkez) Fekurullah Mah Mevlude Özkaş Evi
Dokunduğu Tarih	: 1999
Ebatları (En – Boy)	: 190 x 220 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Şamari
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İliksiz Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Lacivert-Kırmızı
Kullanılan Motifler	: Yılan-Kurtağı-Pıtrak-Çengel-Elibeline
Bitkisel boya	: Boyalı otu,İndigo
Dokunulan Tezgah	: Konar-Göçer Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

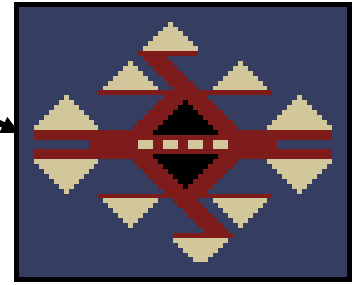
Yer yaygısı olarak dokunan Kilim, Siirt aydınlar ilçesinde bulunmaktadır (Çizim No: 2. 46). Dikdörtgen şeklindeki bu kilim iki şak halinde dokunmuş olup dikey şekilde sıralanmış Şamani motifli kilim “yılan”, “kurtağı”, “pıtrak”, “çengel”, “elibeline” motifleri görülmektedir (Çizim No: 2.47-5.48). Kilimin dört tarafını çevreleyen bordüründe “elibeline” motifi yer almaktadır (Çizim No: 2.49). Kırmızı, Lacivert, beyaz, yeşil renkler hakimdir. Dokuma özelliğinden dolayı kilimin her iki tarafı da kullanılmaktadır. Değişik renkte motif alanları birbirine bağlayan ilişirme (iliklerin yok edilmesi) tekniğiyle dokunmuştur. Atkısı yün, çözgüsü pamuktan olan kilimde bitkisel boya kullanılmış olup doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



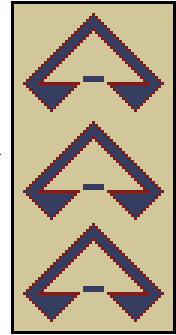
Resim 2.15. Kilim Dokuma



Çizim No 2.47.
Yılan Tarağı



Çizim No 2.48.
Kurtağı



Çizim No2.49.
Elibeline

Çizim No 2.46. Kilim Dokuma

Katalog No	: 16
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.51-2.52-2.53
İnceleme Tarihi	: 21.04.2010
Bulunduğu Yer	: Siirt-Aydınlar İlçe (Merkez) Saydanlar Mah Ayşe Kaya Evi
Dokunduğu Tarih	: 1982
Ebatları (En – Boy)	: 185 x 215 cm
Dokumanın Yöresel Adı	:
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İliksiz Kilim
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Yeşil-Mavi-Lacivert-Turuncu-Kırmızı-Pembe
Kullanılan Motifler	: Koçboynuzu-Çengel-Bereket
Bitkisel boya	: Çehri,Boyalı otu,İndigo
Dokunulan Tezgah	: Konar-Göçer Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak kullanılan kilim iki şak halinde dokunmuş olup “koçboynuzu” “çengel” ve “bereket” motifinden oluşmaktadır (Çizim No: 2. 50) Kilimin zemini çengel göbekten oluşmakta olup göbeklerin içerisinde “kaç boynuzu” ve “bereket” motifleri görülmektedir (Çizim No: 2.51). Bordür ve zemin tarak motifleriyle birbirinden ayrılmaktadır. Kilimin iki yanında birbirine bağlı “kaç boynuzu” motifleri sıralanmıştır (Çizim No: 2.52). Kilimin en üst ve alt kısmında ise “koçboynuzu” motifleri birbirine bağlı olmadan aralarında “tarak” motifleri kullanılarak sıralanmıştır (Çizim No: 2.53). Kırmızı, pembe, mavi, lacivert, yeşil, turuncu, sarı renkler hakimdir. Dokumada değişik renkte motif alanlarını birbirine ilişirme (iliklerinin yok edilmesi) tekniği uygulanmıştır.

Atkısı yün çözgüsü pamuk olan kilimde bitkisel ve sentetik boya kullanılmış olup doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



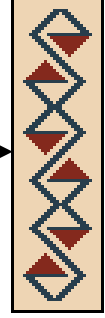
Resim 2.16. Kilim Dokuma



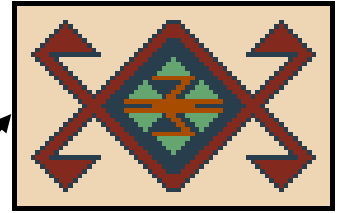
Çizim No 2.50. Kilim Dokuma



Çizim No 2.51.
Çengel göbek



Çizim No 2.52.
Koçboynuzu



Çizim No 2.53.
Koçboynuzu

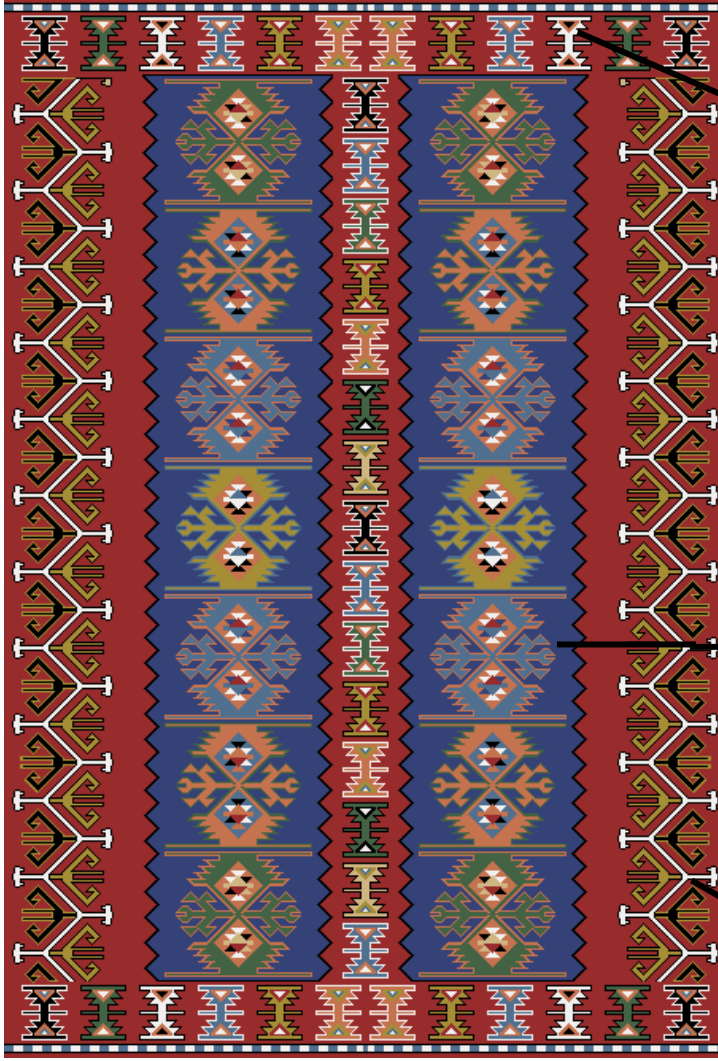
Katalog No	: 17
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.55-2.56-2.57
İnceleme Tarihi	: 04.21.2010
Bulunduğu Yer	: Siirt-Aydınlar İlçe (Merkez) Saydanlar Mah Sevim Ocak Evi
Dokunduğu Tarih	: 1995
Ebatları (En – Boy)	: 195 x 220 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Avşar Güzeli
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İliksiz Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Lacivert-Mavi-Turuncu-Yeşil-Kırmızı-Sarı-Siyah
Kullanılan Motifler	: Saç bağı – Kurtağı – Suyolu
Bitkisel boya	: Çehri, Boyalı otu, İndigo, Sütleyen, Mazi
Dokunulan Tezgah	: Sarma Tipi Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

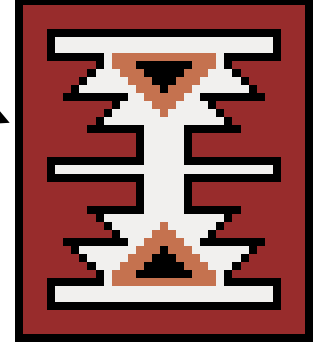
Yer yaygısı olarak dokunan kilime yörede “Avşar Güzeli” denilmektedir (Çizim No: 2.54) Kilimde geometrik motifler hakimdir. Kilimin zemini dikine şeritlerden oluşmakta olup şeritlerin içerisinde “saçbağı”, “kurtağı” motifleri yerleştirilmiştir (Çizim No: 2.55-2.56) kilimin iki kenar bordüründe “suyolu” motifi görülmektedir (Çizim No: 2.57). Kırmızı, krem, mavi, turuncu, sarı renkler hakimdir. Dokuma özelliğinden dolayı kilimin her iki tarafı da kullanılmaktadır. Değişik renkte motif alanlarını birbirine bağlayan alanlar ilişirme (iliklerin yok edilmesi) tekniğiyle dokunmuştur. Atkısı yün çözgüsü pamuktan olan kilimde bitkisel boya kullanılmış olup doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



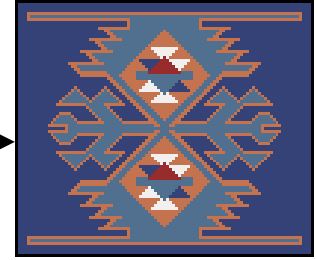
Resim 2.17. Kilim Dokuma



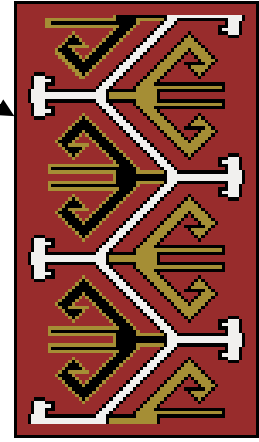
Çizim No 2.54. Kilim Dokuma



Çizim No 2.55.
Saçbağı



Çizim No 2.56.
Kurtağı



Çizim No 2.57.
Suyolu

Katalog No	: 18
Dokumanın Türü	: Cicim
Motif Çizim	: 2.59-2.60
İnceleme Tarihi	: 06.03.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt-Aydınlar İlçe (Merkez) Mücahit Mah Osman Bozkurt Evi
Dokunduğu Tarih	: 1975
Ebatları (En – Boy)	: 195 x 225 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Çiçek
Kullanım Alanı	: Yer yaygısı
Dokuma Tekniği	: Seyrek Motifli Cicim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Yeşil – Kırmızı – Siyah – Turuncu – Sarı – Mavi
Kullanılan Motifler	: Koçboynuzu – Suyolu – Göz
Bitkisel boya	: Çehri, Boyalı otu, İndigo, Sütleyen, Mazı
Dokunulan Tezgah	: Istar Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

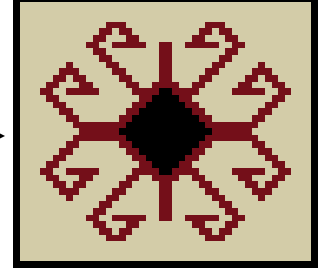
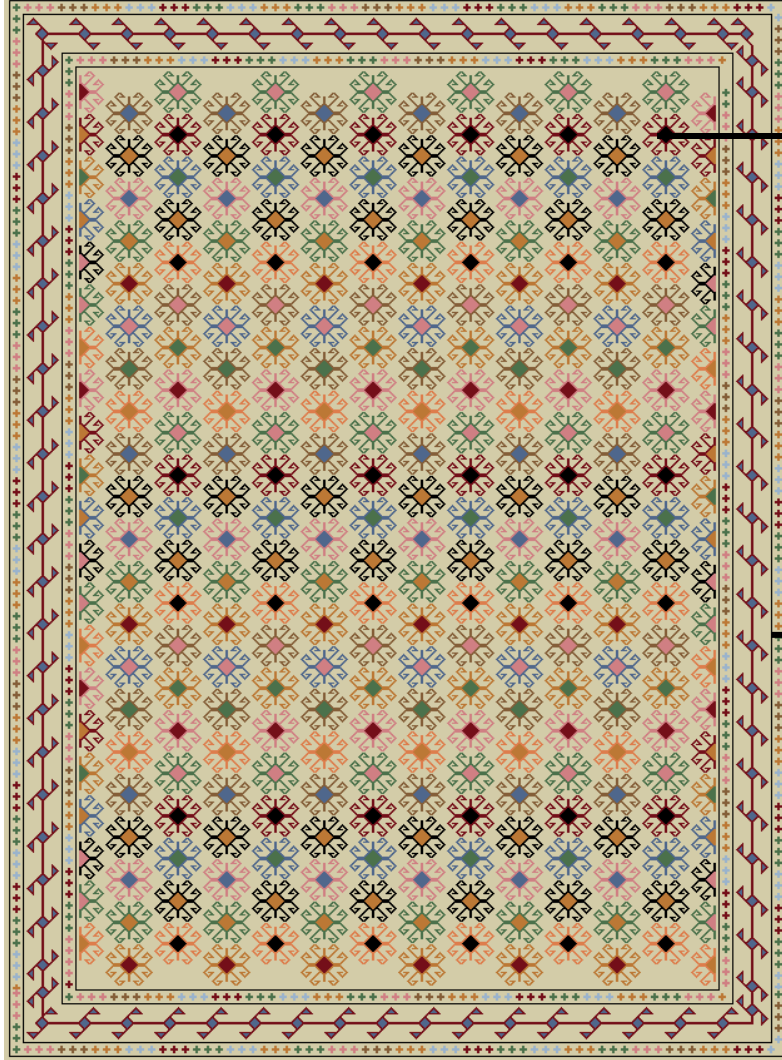
Yer yaygısı olarak dokunan Cicim, Siirt Aydınlar merkezde bulunmaktadır (Çizim No: 2.58) Düz Bez ayağı dokuma üzerine seyrek motifli cicim olarak dokunmuştur. Cicimin zemininde birbirine birleştirilmiş “koçboynuzu” mavi, kırmızı, yeşil, kahve renkler kullanılarak dikine sıralanmıştır (Çizim No: 2.59).

Zemin ve kalın bordürü birbirinden ayıran ince bordür görülmektedir. Bu ince bordürde “Suyolu” motifi kullanılmıştır (Çizim No: 2.60).

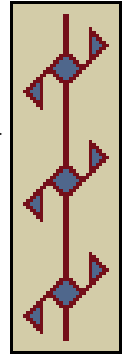
Atkısı yün çözgüsü pamuk olan bu kilimde bitkisel ve sentetik boya kullanılmış olup doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



Resim 2.18. Cicim Dokuma



Çizim No 2.59.
Koçboynuzu



Çizim No 2.60.
Suyolu

Çizim No 2.58. Cicim Dokuma

Katalog No	: 19
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.62-2.63
İnceleme Tarihi	: 07.10.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt-Aydınlar (Çınarlı Su Köyü)Yılmaz Yolday Evi
Dokunduğu Tarih	: 2009
Ebatları (En – Boy)	: 110 x 210 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Akrep
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İliksiz Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Kırmızı – Siyah
Kullanılan Motifler	: Akrep, Bukağı
Bitkisel boya	: Boyalı otu,Manı
Dokunulan Tezgah	:Sarma Tipi Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan kilime yörede “Akrep” denilmektedir (Çizim No: 2. 61). Kilimde geometrik motifler hakimdir. Kilimde kırmızı ve krem zemin üzerine “Akrep” ve “Bukağı” motifi kullanılmış olup kilim şeritlere ayrılmıştır (Çizim No: 2.62-2.63). Kilimin en üst ve en alt kısmında “sıçan dişi” motifi kullanılmıştır.

Dokuma özelliğinden dolayı kilimin her iki tarafı da kullanılmaktadır. Değişik renkte motif alanlarını birbirine bağlayan alanlar iliştime (iliklerin yok edilmesi) tekniğiyle dokunmuştur. Yörede “tilif” olarak bilinen, sarma kontür tekniği uygulanmıştır.

Atkısı yün çözgüsü pamuktan olan kilimde bitkisel boya kullanılmış olup doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.

2.19.

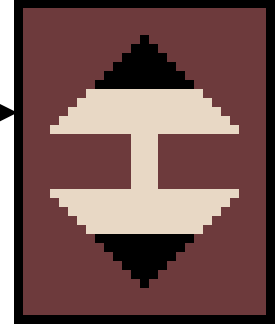


Resim
Kilim

Dokuma



Çizim No 2.62.
Akrep



Çizim No 2.63.
Bukağı

Çizim No 2.61. Kilim Dokuma

Katalog No	: 20
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.65-2.66
İnceleme Tarihi	: 08.15.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt – Aydınlar Çatılı Köy Cami
Dokunduğu Tarih	: 1950
Ebatları (En – Boy)	: 210 x 280 cm
Dokumanın Yöresel Adı	:
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İliksiz Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Kırmızı-Lacivert-Mavi-Sarı-Turuncu
Kullanılan Motifler	: Koçboynuzu, Yıldız
Bitkisel boya	: Boyalı otu, İndigo, Sütleyen
Dokunulan Tezgah	: Istar Tezgahı

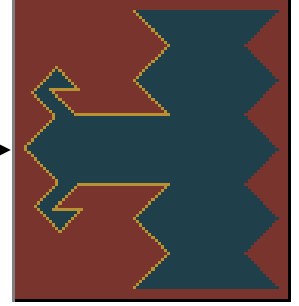
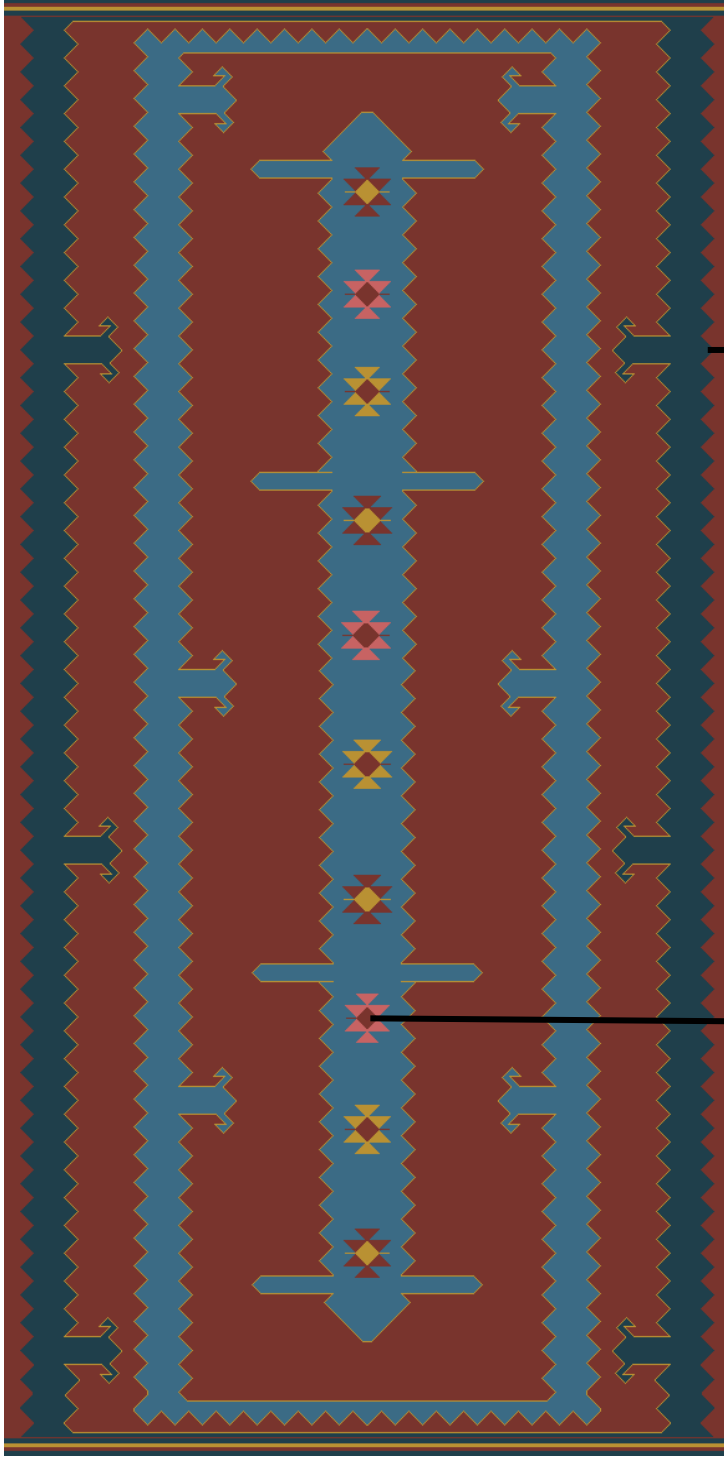
Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan kilim Siirt-Aydınlar Çatılı Köy Caminde bulunmaktadır (Çizim No: 2.64). Kilim zemini iki dikdörtgen “suyolu” ve “koçboynuzu” ile çevrelenmiştir (Çizim No: 2.65). Kilimin orta kısmında ince uzun şerit kullanılmış olup bu şeridin içerisine “yıldız” motifi sıralanmıştır (Çizim No: 2.66). Kırmızı, lacivert, pembe, kahve renkler hakimdir. Dokuma özelliğinden dolayı kilimin her iki tarafı da kullanılmaktadır. Değişik renkte motif alanlarını birbirine iliştiirme (iliklerin yok edilmesi) tekniğiyle dokunmuştur. Yörede “tilif” olarak bilinen, soruna konturlu teknik uygulanmıştır.

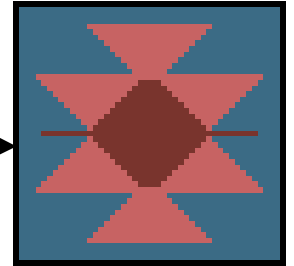
Atkısı yün çözgüsü pamuktan olan bu kilimde bitkisel boya kullanılmış olup doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



Resi
m
2.20
·
Kili
m
Dok
uma



Çizim No 2.65.
Koçboynuzu



Çizim No 2.66.
Yıldız

Çizim No 2.64. Kilim Dokuma

Katalog No	: 21
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.68-2.69-2.70
İnceleme Tarihi	: 07.15.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt – Aydınlar Çatılı Köy Cami
Dokunduğu Tarih	: 2009
Ebatları (En – Boy)	: 80 x 210 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Avşar Güzeli
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İliksiz Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Kırmızı-Lacivert
Kullanılan Motifler	: Testere ağzı, Suyolu, Kurtağzı
Bitkisel boya	: Boyalı otu, İndigo
Dokunulan Tezgah	: Sarma Tipi Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan kilime yörede “Avşar Güzeli” denilmektedir (Çizim No: 2. 67). Kilimde “testere ağzı”, “suyolu” motifleri görülmektedir. Kilimin zemini krem olup üst üste sıralanmış “kurtağzı” motifinden oluşmaktadır (Çizim No: 2.68).

Zemin ve bordür “testere ağzı” ile birbirinden ayrılmakta olup bordürde Lacivert zemin üzerine beyaz “su yolu” motifleri kullanılmıştır (Çizim No: 2.69-2.70).

Dokunma özelliğinden dolayı kilimin her iki tarafı da kullanılmaktadır. Değişik renkte motif alanlarını birbirine ilişirme (iliklerin yok edilmesi) tekniğiyle dokunmuştur.

Atkısı yün çözgüsü pamuktan olan kilimde, bitkisel boya kullanılmış olup doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.

Resim 2.21.
Dokuma

Kilim

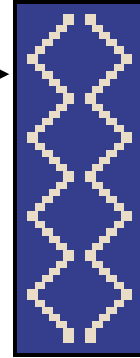




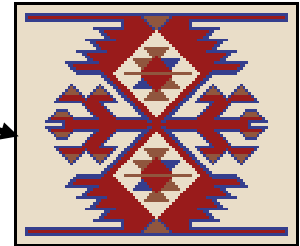
Çizim No 2.67. Kilim Dokuma



Çizim No 2.68.
Testereagzı



Çizim No 2.69.
Suyolu



Çizim No 2.70.
Kurtağzı

Katalog No	: 22
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.72-2.73
İnceleme Tarihi	: 07.10.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt – Aydınlar Çatılı Köy Cami
Dokunduğu Tarih	: 2008
Ebatları (En – Boy)	: 210 x 325 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Kesnekar
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İliksiz Kilim
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Kırmızı, Lacivert, Yeşil, Krem
Kullanılan Motifler	: Bereket, Göz.
Bitkisel boya	: Çehri, Boyalı otu, İndigo
Dokunulan Tezgah	: Sarma Tipi Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan kilime yörede “kesnekar” denilmektedir (Çizim No: 2.71). Farsça Kes-na-kar, kimse yapamaz kimse yapamadı anlamına gelen Kesnekar nazik,ince ve zor yapılabilen desenleriyle kilime isim oluşturmuştur.²⁰³ Kilimde geometrik motifler hakimdir. Kilimin zemini enine şeritlerden oluşmakta olup şeritlerin içerisinde “Bereket” motifi kullanılmış (Çizim No: 2.72). Zeminden sonra “göz” motifleriyle ince bordür görülmektedir (Çizim No: 2.73). Kırmızı, lacivert, krem, yeşil renkler hakimdir. Dokuma özelliğinden dolayı kilimin her iki tarafı da kullanılmaktadır. Değişik renkte motif alanlarını birbirine ilişirme (iliklerin yok edilmesi) tekniğiyle dokunmuştur. Yörede “tilif” denilen sarma kontür tekniği uygulanmıştır.

Atkısı yün çözgüsü pamuktan olan kilimde bitkisel boya kullanılmış olup doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.

²⁰³ Ziya Şükün,*Farsça-Türkçe Lugat Gencine-i Güftar Fereng-i Ziya*,MEB Yayınları .İstanbul 1984,s.21.



Resi
m
2.22.
1
Kili
m
Dok
uma



Çizi

m No 2.71. Kilim Dokuma

Katalog No	: 23
Dokumanın Türü	: Zili(Ziloli)
Motif Çizim	: 2.75-2.76-2.77
İnceleme Tarihi	: 08.02.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt – Erüh İlçe Merkez Fatih Mah Nahide Yılmaz Evi
Dokunduğu Tarih	: 1989
Ebatları (En – Boy)	: 80 x 210
Dokumanın Yöresel Adı	: Herki
Kullanım Alanı	: Yolluk
Dokuma Tekniği	: Düz Zili Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Yün
Kullanılan Renkler	: Kırmızı – Sarı – Siyah – Kahverengi
Kullanılan Motifler	: Pıtrak – Baklava dilimi - Göz
Bitkisel boya	: Boyalı otu, İndigo, Sütleyen, Mazı, Ceviz kabuğu
Dokunulan Tezgah	:Istar Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Dikdörtgen şeklinde olan zili Siirt-Eruh merkezde bulunmaktadır (Çizim No: 2. 74). Yörede bu dokumaya “Herki” denilmektedir. Yolluk olarak dokunan zilin zemini şeritlerden oluşmaktadır. Şeritlerin içerisinde birbirine bağlı ve diyagonal şekilde “baklava dilimi” ve “göz motifi sıralanmıştır (Çizim No: 2.75-2.76) Zeminden sonra kalın bordür görülmektedir. Bu kalın bordürün içerisinde “pıtrak” motifi kullanılmıştır (Çizim No: 2.77). Kalın bordürden sonra zilin her iki yanı “saç örgüsüyle” örülmüştür. Kırmızı, sarı, siyah, kırmızı renkler hakimdir. Bu dokumada düz zili tekniği uygulanmıştır. Atkı ve çözgüsü yünden olan cicimde doğal boya kullanılmış olup doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.

Resim
Dokuma

2.23. Zili

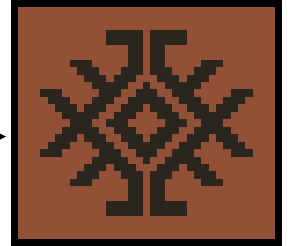




Çizim No 2.75.
Baklava dilimi



Çizim No 2.76.
Göz motifi



Çizim No 2.77.
Pıtrak

Çizim No 2.74. Zili Dokuma

Katalog No	: 24
Dokumanın Türü	: Cicim
Motif Çizim	: 2.79
İnceleme Tarihi	: 08.03.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt – Eruh İlçe(Merkez) Sarıgül Mah Şirin Özlük Evi
Dokunduğu Tarih	: 1990
Ebatları (En – Boy)	: 180 x 430 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Suzani
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: Seyrek Motifli Cicim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Kırmızı-Lacivert-Krem
Kullanılan Motifler	: Göz
Bitkisel boya	: Boyalı otu, İndigo
Dokunulan Tezgah	: Konar-Göçer Tezgahı

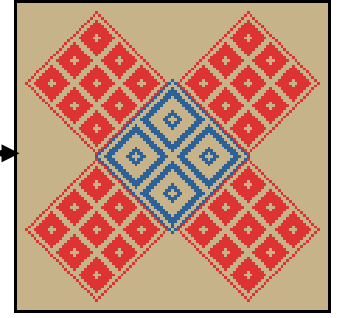
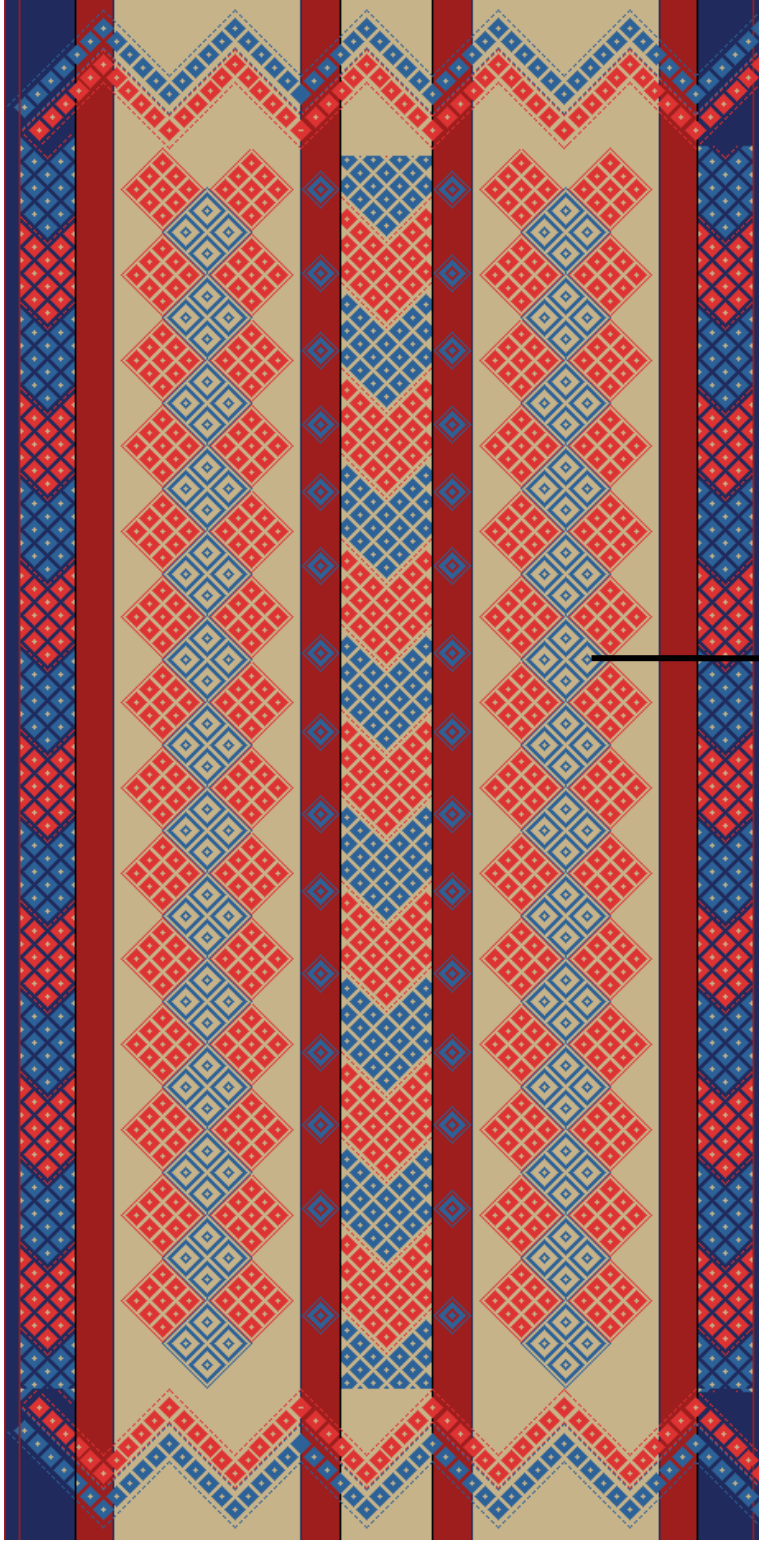
Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan Cicime yörede “Suzani” denilmektedir (Çizim No: 2. 78). Bez ayağı dokuma üzerine seyrek motifli cicim olarak dokunmuştur. Cicimin zemini tamamen enine şeritlerden oluşmakta olup şeritlerin içerisinde “göz” motifi yer almaktadır (Çizim No: 2.79).

Atkısı yün çözgüsü pamuktan olan cicimde bitkisel boya kullanılmış olup doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



Resim 2.24. Cicim Dokuma



Çizim No 2.79.
Baklava dilimi

Çizim No 2.78. Cicim Dokuma

Katalog No	: 25
Dokumanın Türü	: Cicim
Motif Çizim	: 2.81-2.82-2.83
İnceleme Tarihi	: 07.15.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt – Eruh Üzümlü Köy Camii
Dokunduğu Tarih	: 1989
Ebatları (En – Boy)	: 220 x 380 cm
Dokumanın Yöresel Adı	:
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: Seyrek Motifli Cicim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Pembe-Yeşil-Mavi-Turuncu-Kırmızı-Siyah
Kullanılan Motifler	: Elibelinde-Bereket
Bitkisel boya	: Çehri, Boyalı otu, İndigo, Mazi
Dokunulan Tezgah	:Konar-Göçer Tezgahı

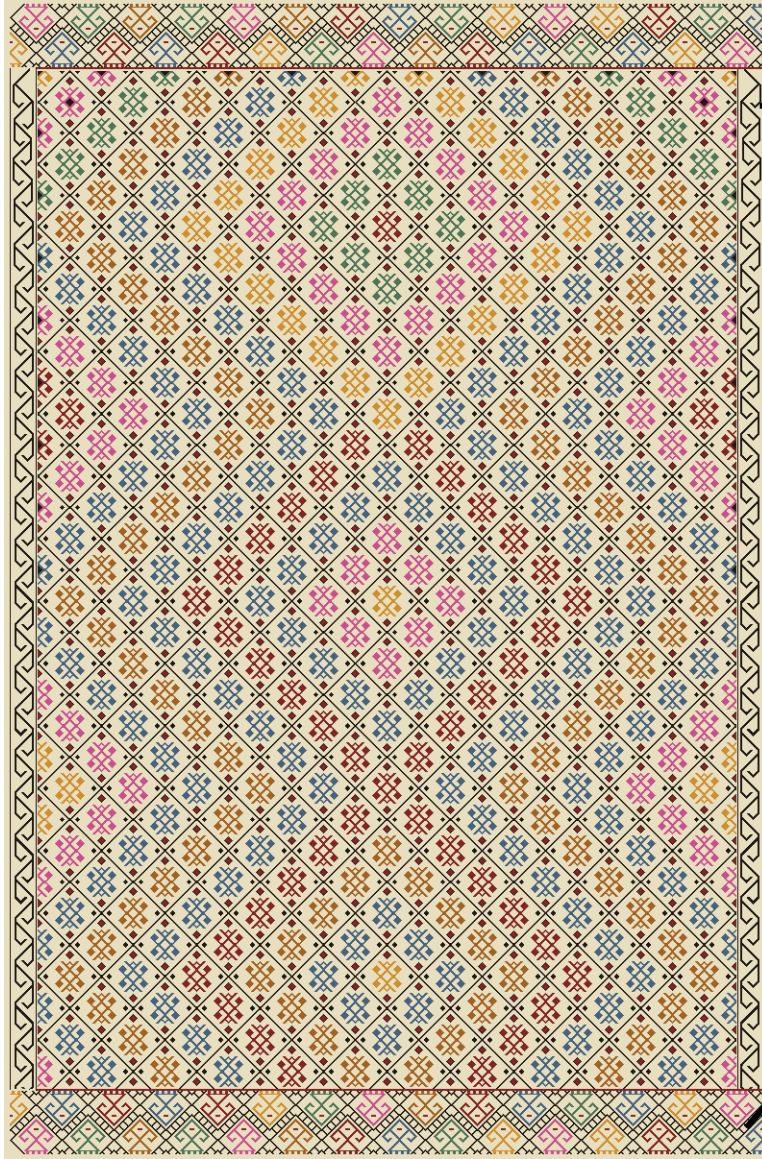
Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan bu cicim iki şak halinde olarak dokunmuştur (Çizim No: 2. 80). Cicimde “Elibelinde” ve “koç boynuzu” motifi hakimdir. Motifler diyagonal olarak sıralanmış olup “koçboynuzu” motifi görülmektedir (Çizim No: 2.81). Yan bordürlerinde “suyolu” motifi birbirine bağlı şekilde sıralanmıştır (Çizim No: 2.82). Cicim üst ve alt kısmında ise “elibeline” motifi karşılıklı olarak sıralanmış (Çizim No: 2.83).

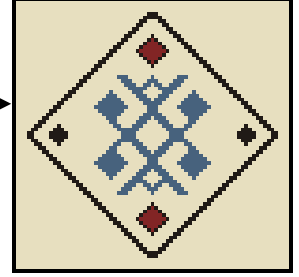
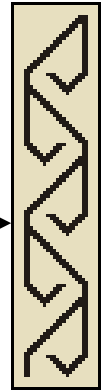
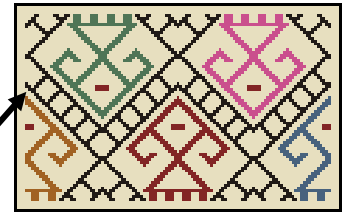
Bu dokumada seyrek cicim tekniği uygulanmıştır. Atkısı yün, çözgüsü pamuktan olan cicimde bitkisel ve sentetik boya kullanılmış olup doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



Resim 2.25. Cicim Dokuma



Çizim No 2.80. Cicim Dokuma

Çizim No 2.81.
KoçboynuzuÇizim No 2.82.
SuyoluÇizim No 2.83.
Elibelinde

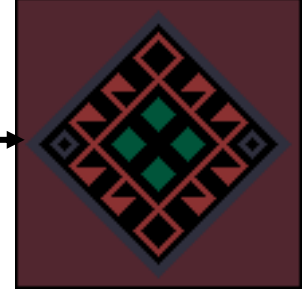
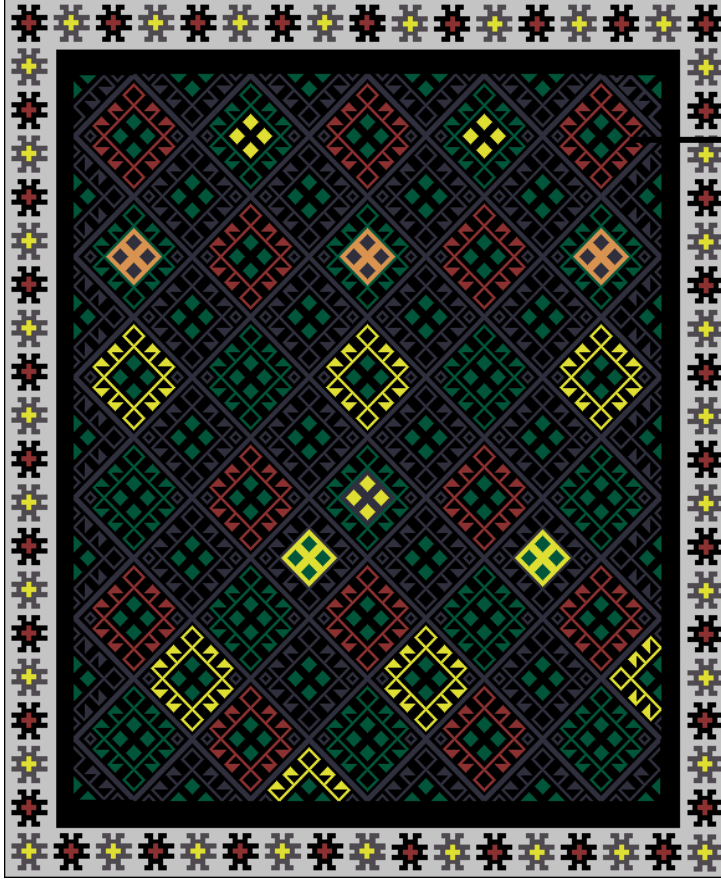
Katalog No	: 26
Dokumanın Türü	: Cicim
Motif Çizim	: 2.85-2.86
İnceleme Tarihi	: 07.08.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt – Eruh (Üzümlü Köy Camii)
Dokunduğu Tarih	: 1987
Ebatları (En – Boy)	: 80 x 120 cm
Dokumanın Yöresel Adı	:
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: Seyrek Motifli Cicim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Yün
Kullanılan Renkler	: Sarı-Kırmızı-Yeşil-Siyah-Mavi-Pembe-Beyaz
Kullanılan Motifler	: Akrep, Bereket
Bitkisel boya	: Boyalı otu, Mazı
Dokunulan Tezgah	: Istar Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

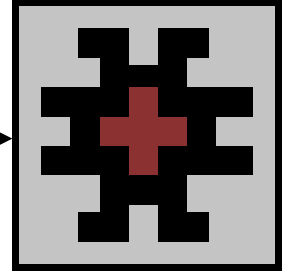
Yer yaygısı olarak dokunan bu düz dokuma Siirt Eruh Üzümlü Köy Camiinde bulunmaktadır (Çizim No: 2.84). Bez yağı üzerine seyrek motifli cicim olarak dokunmuştur. Kilimde “Akrep”, “Bereket” motifi görülmektedir (Çizim No: 2.85-2.86). Siyah, yeşil, sarı, kırmızı, pembe, beyaz renkler hakimdir. Atkısı ve çözgüsü yün olan bu kilimde bitkisel ve sentetik boya kullanılmış olup doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



Resim 2.26. Cicim Dokuma



Çizim No 2.85.
Akrep



Çizim No 2.86.
Bereket

Çizim No 2.84. Cicim Dokuma

Katalog No	: 27
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.88-2.89-2.90-2.91
İnceleme Tarihi	: 07.10.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt – Baykal İlçe(Merkez)Yenidoğan Mah Hazal Demir Evi
Dokunduğu Tarih	: 1991
Ebatları (En – Boy)	: 200 x 240 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Çılgul
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Orlon
Çözü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Sarı-Turuncu-Kırmızı-Yeşil-Mavi-Bunda-Pembe
Kullanılan Motifler	: Göz, Çengel, Akrep
Dokunulan Tezgah	:Konar-Göçer Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

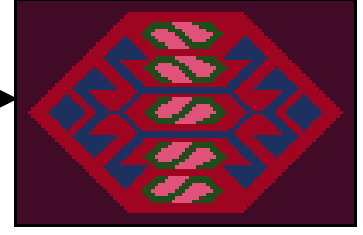
Yer yaygısı olarak dokunan kilim, Siirt Baykal Merkezde bulunmaktadır (Çizim No: 2.87). Kilim zemini birbirine bağlı altıgenlerden oluşmakta olup altıgenlerin içerisinde “akrep” ve “çengel” motifi görülmektedir (Çizim No: 2.88). Altıgenlerin dışında kalan zeminde “koçboynuzu” ve “çengel” motifi kullanılmıştır (Çizim No: 2.89-2.90). Kilimin bordürünün her iki uzun kenarında ikili “göz” motifi görülmektedir (Çizim No: 2.91). Bordo, kırmızı, turuncu, mavi, yeşil, pembe, siyah, beyaz, sarı renkler hakimdir. Atkısı orlon çözgüsü pamuk malzemedен dokunmuştur.



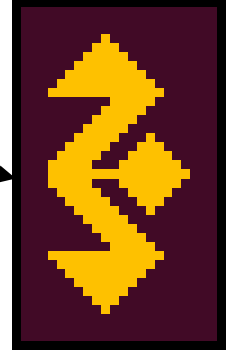
Resim 2.27. Kilim Dokuma



Çizim No 2.87. Kilim Dokuma



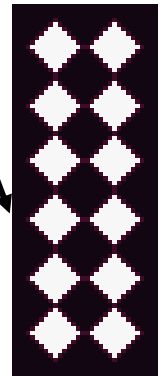
Çizim No 2.88.
Akrep



Çizim No 2. 89.
Koçboynuzu



Çizim No 2.90.
Çengel



Çizim No 2.91.
Göz motifi

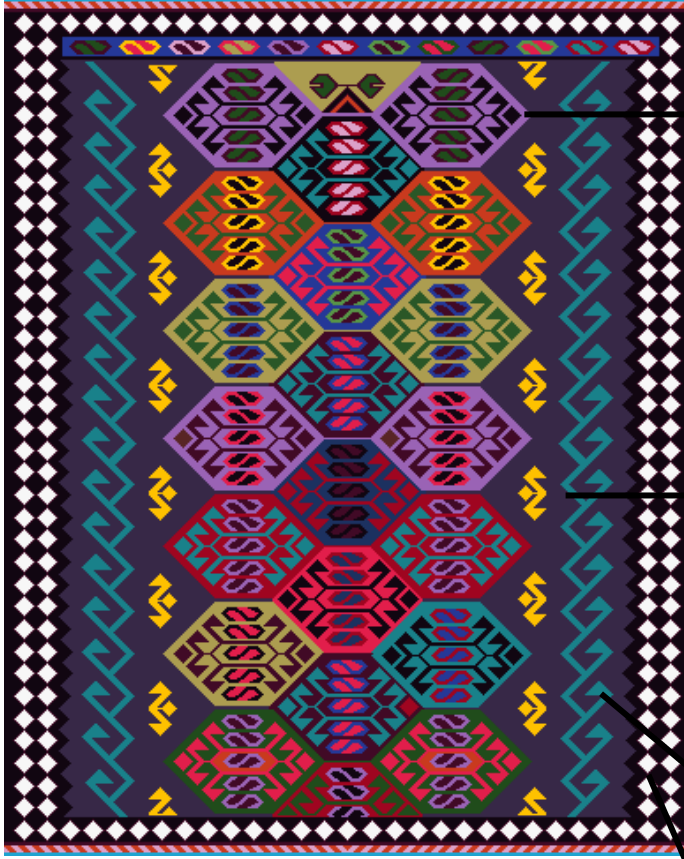
Katalog No	: 28
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.93-2.94-2.95
İnceleme Tarihi	: 07.10.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt – Baykal İlçe (Merkez) Yenidoğan Mah Hazal Demir Evi
Dokunduğu Tarih	: 1997
Ebatları (En – Boy)	: 200 x 240 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Çılgul
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Orlon
Çözü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	:Sarı-Turuncu-Lacivert-Kırmızı-Yeşil-Mavi-Bordo-Pembe
Kullanılan Motifler	: Göz-Çengel-Akrep
Dokunulan Tezgah	:Konar-Göçer Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

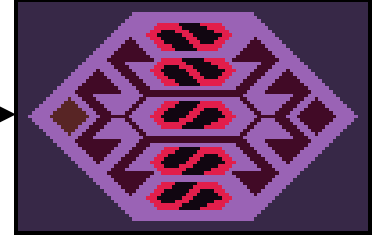
Yer yaygısı olarak dokunan Kilim, Siirt-Baykal Merkezde bulunmaktadır (Çizim No: 2.92). Kilim zemini birbirine bağlı altıgenlerden oluşmakta olup altıgenlerin içerisinde “akrep” ve “çengel” motifi görülmektedir (Çizim No: 2.93-5.94). Kilimin bordürünün her iki uzun kenarında ikili “göz” motifi görülmektedir (Çizim No: 2.95). Sarı, lacivert, pembe, bordo, turuncu, yeşil, kırmızı renkler hakimdir. Atkısı orlon çözgüsü pamuk malzemedeki dokunmuştur.



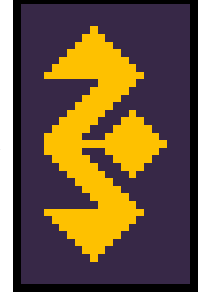
Resim 2.28. Kilim Dokuma



Çizim No 2.92. Kilim Dokuma



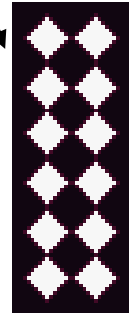
Çizim No 2.93.
Akrep



Çizim No 2.94.
Koç boynuzu



Çizim No 2.95.
Çengel



Çizim No 2.96.
Göz motifi

Katalog No	: 29
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.98-2.99-2.100-2.101
İnceleme Tarihi	: 07.10.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt –Baykal İlçe(Merkez)Yenidoğan Mah Hazal Demir Evi
Dokunduğu Tarih	: 1997
Ebatları (En – Boy)	: 200 x 240 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Çıgul
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Orlon
Çözü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Sarı-Turuncu-Kırmızı-Yeşil-Mavi-Bordo-Pembe
Kullanılan Motifler	: Göz-Çengel-Akrep
Dokunulan Tezgah	:Konar-Göçer Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

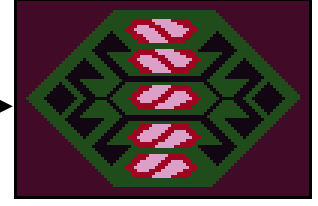
Yer yaygısı olarak dokunan Kilim Siirt-Baykal Merkezde bulunmaktadır (Çizim No: 2.97). Kilim zemini birbirine bağlı altıgenlerden oluşmakta olup altıgenlerin içerisinde “akrep” ve “çengel” motifi görülmektedir (Çizim No: 2.98). Altıgenlerin dışında kalan zeminde “koçboynuzu” ve “çengel” motifi kullanılmıştır (Çizim No: 2.99-2.100). Motifin kilimin bordürünün her iki uzun kenarında ikili “göz” motifi kullanılmıştır (Çizim No: 2.101). Bordo, kırmızı, turuncu, lacivert, yeşil, pembe, siyah, beyaz, sarı renkler hakimdir. Atkısı orlon çözgüsü pamuk malzemedenden dokunmuştur.



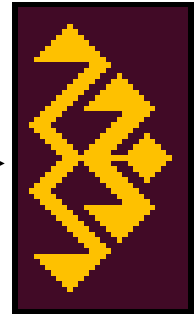
Resim 2.29. Kilim Dokuma



Çizim No 2.97. Kilim Dokuma



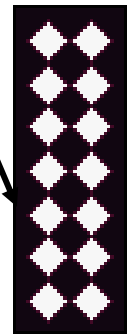
Çizim No2. 98.
Akrep



Çizim No 2.99.
Koç boynuzu



Çizim No 2.100.
Çengel



Çizim No2. 101.
Göz motifi

Katalog No	: 30
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.103-2.104-2.105
İnceleme Tarihi	: 07.08.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt –Baykal Veysel Karani Türbesi
Dokunduğu Tarih	: 1990
Ebatları (En – Boy)	: 210 x 325 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Lüleper
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İliksiz Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Yün
Kullanılan Renkler	: Yeşil-Mavi-Kırmızı-Sarı-Siyah
Kullanılan Motifler	: Kuş-Kurtağzı-Koçboynuzu-Bereket
Bitkisel boya	: Çehri, Boyalı otu, İndigo, Sütleyen, Mazı
Dokunulan Tezgah	: Istar Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan kilime yörede “Lüleper” denilmektedir (Çizim No: 2.102). Adını, sulak ve bataklık yerlerde yetişen ve sarı, beyaz, kırmızı renklerde açan nilüfer çiçeğine benzer bir tür çiçekten almıştır. Kilimde “geometrik” ve “kuş” motifi hakimdir. Bu kilim Siirt-Baykal Veysel Karani Türbesinde bulunmakta olup “akrep”, koçboynuzu”, “kuş” ve “Bereket” motifinden oluşmaktadır. Kilim zemini taraklarla üç dikine şeritlerden oluşmaktadır. Şeritlerin içerisinde karşılıklı birbirine bakan “kuş” motifi ve bu “kuş” motifinin içerisinde “bereket” motifi, “koçboynuzu”, “akrep” motifleri sıralanmıştır (Çizim No: 2.103, 2.104, 2.105).

Atkısı ve çözgüsü yün olan bu kilimde, bitkisel boya kullanılmış olup doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



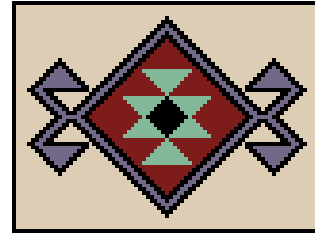
Resim 2.30. Kilim Dokuma



Çizim No 2.102. Kilim Dokuma



Çizim No 2.103.
Muhabbet kuşu



Çizim No 2.104.
Koçboynuzu



Çizim No 2.105.
Akrep

Katalog No	: 31
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.107-2.108-2.109-2.110-2.111
İnceleme Tarihi	: 08.02.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt –Baykal Veysel Karani Türbesi
Dokunduğu Tarih	: 1985
Ebatları (En – Boy)	: 210 x 432 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Herki
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İliksiz Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Yün
Kullanılan Renkler	: Siyah-Kırmızı-Sarı-Yeşil-Mavi
Kullanılan Motifler	: Çengel, Bereket, Akrep, Saçbağı
Bitkisel boya	: Çehri,Boyalı otu, İndigo, Sütleyen ,Pınar otu, Mazi
Dokunulan Tezgah	: Konar-Göçer Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan kilime yörede “Herki” denilmektedir (Çizim No: 2. 106). Yörede yaşayan bir aşiretin ismi olan Herki daha çok bu aşiret tarafından dokunan kilimlere adını vermiştir. Bu kilim iki şak halinde dokunmuş olup, kilimin zemini üç büyük şeritten oluşmaktadır. Bu şeritlerin içerisinde “Çengel”, “Akrep”, “Bereket”, “Yıldız” motifi yer almaktadır (Çizim No: 2.107-2.108-2.109-2.110). Siyah, kırmızı, krem, yeşil renkler görülmektedir. Kilimin dört tarafını çevreleyen bordüründe “baklava dilimi” motifi yer almaktadır (Çizim No: 2.111).

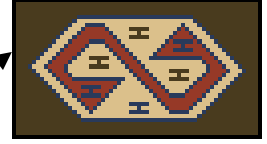
Atkısı ve çözgüsü yün olan bu kilimde bitkisel ve sentetik boya kullanılmış olup doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



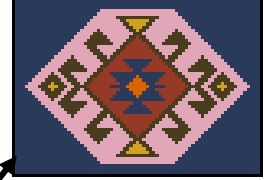
Resim 2.31. Kilim Dokuma



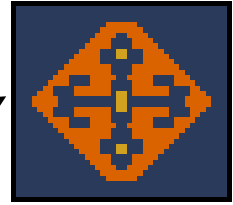
Çizim No 2.106. Kilim Dokuma



Çizim No 2.107
Çengel



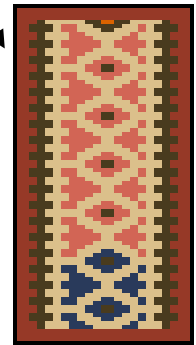
Çizim No 2.108
Akrep



Çizim No 2.109
Bereket



Çizim No 2.110
Yıldız



Çizim No 2.111
Suyolu

Katalog No	: 32
Dokumanın Türü	: Zili (ziloli)
Motif Çizim	: 2.113-2.114-2.115-2.116
İnceleme Tarihi	: 07.10.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt –Baykal Veysel Karani Türbesi
Dokunduğu Tarih	: 1989
Ebatları (En – Boy)	: 80 x 115 cm
Dokumanın Yöresel Adı	:
Kullanım Alanı	: Yolluk
Dokuma Tekniği	: Çapraz Zili Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Yün
Kullanılan Renkler	: Krem-Sarı-Siyah-Kırmızı-Turuncu-Yeşil-Mavi
Kullanılan Motifler	: Koçboynuzu-Pıtrak-Suyolu-Bereket
Bitkisel boya	: Çehri, Boyalı otu, İndigo, Sütleyen
Dokunulan Tezgah	: Istar Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan Zili Siirt Baykal Veysel Karani Türbesinde bulunmaktadır (Çizim No: 2.112). Zilinin zemini taraklarla üç parçaya ayrılmış olup tarakların içerisinde “koçboynuzu”, “pıtrak” motifleri kullanılmıştır (Çizim No: 2.113-2.114). Zemin ve bordür suyoluyla ayrılmış olup kalın bordürde altıgenlerin içerisine “bereket” motifleri sıralanmıştır (Çizim No: 2.115-2.116). Kırmızı, siyah, kahve, yeşil, sarı, mavi beyaz renkleri görülmektedir. Dokumada çapraz zili tekniği uygulanmıştır.

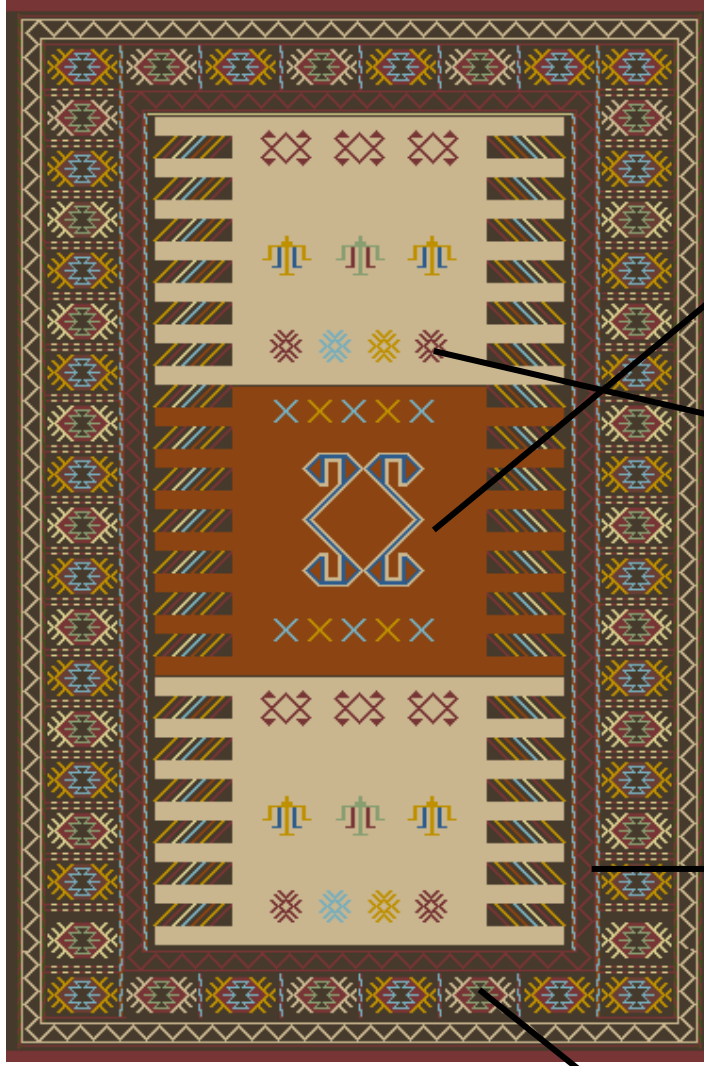
Atkısı ve çözgüsü yün olan kilimde bitkisel ve sentetik boya kullanılmış olup doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.

Resim
Zili

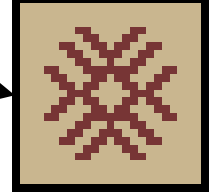
2.32.



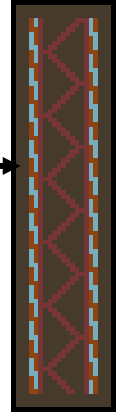
Dokuma



Çizim No 2.113.
Koçboynuzu

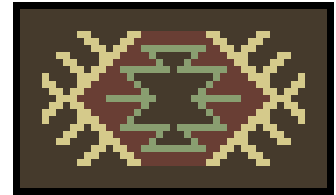


Çizim No 2.114.
Pıtlak



Çizim No 2.115.
Suyolu

Çizim No 2.112. Zili Dokuma



Çizim No 2.116.
Bereket

Katalog No	: 33
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.118-2.119-2.120-2.121-2.122
İnceleme Tarihi	: 07.09.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt –Baykal Veysel Karani Türbesi
Dokunduğu Tarih	: 1993
Ebatları (En – Boy)	: 70 x 110 cm
Dokumanın Yöresel Adı	:
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Yün
Kullanılan Renkler	: Yeşil-Kırmızı-Sarı-Siyah-Mavi-Krem
Kullanılan Motifler	: Yıldız-Geometrik Motifler-Suyolu-Hayvan Motifi
Bitkisel boya	: Çehri, Boyalı otu, İndigo, Sütleyen, Mazi
Dokunulan Tezgah	: Istar Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan kilim Siirt-Baykal Veysel Kareni Türbesinde bulunmaktadır (Çizim No: 2. 117). Kilim zemininin orta kısmında baklava dilimleri içerisinde “Yıldız” motifi sıralanmış olup baklavalardan dışarıda kalan zemin boşluğunda “hayvan” motifi ve “geometrik” motifler görülmektedir (Çizim No: 2.118-2.119-2.120-2.121). Zeminden sonra “Suyolu” motifi ile ince bordür oluşturulmuştur (Çizim No: 2.122). Kırmızı, mavi, yeşil, krem, siyah renkler hakimdir. Dokumada ilikli kilim tekniği uygulanmıştır.

Atkı ve çözgüsü yün olan kilimde, bitkisel ve sentetik boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



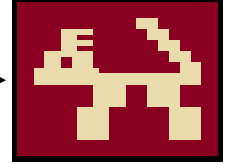
Resim 2.33. Kilim Dokuma



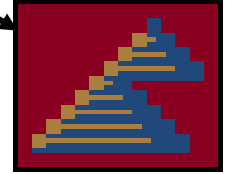
Çizim No 2.117. Kilim Dokuma



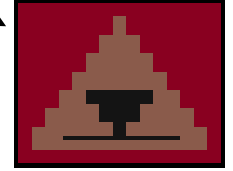
Çizim No 2.118.
Yıldız



Çizim No 2.119.
Hayvan motifi



Çizim No 2.120.
Geometrik motif



Çizim No 2.121.
Geometrik motif



Çizim No 2.122.
Suyolu

Katalog No	: 34
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.124-2.125-2.126
İnceleme Tarihi	: 26-06-2011
Bulunduğu Yer	: Siirt-Şirvan İlçe (Merkez) Küfne Mah Hulusi Köprü Evi
Dokunduğu Tarih	: 1965
Ebatları (En – Boy)	: 210 x 325 cm
Dokumanın Yöresel Adı	:
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Mavi-Kırmızı-Yeşil-Turuncu-Siyah
Kullanılan Motifler	: Bereket-Çengel-Göz
Bitkisel boya	: Çehri, Boyalı otu, İndigo, Sütleyen, Mazi
Dokunulan Tezgah	: Istar Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan bu kilim Siirt-Şirvan merkezde bulunmaktadır (Çizim No: 2.123). Kilim zemini enine şeritlere ayrılmış olup şeritlerin içerisinde “Çengel” motifi kullanılmıştır (Çizim No: 2.124). Şeritlerin dışında kalan zeminde “Çengel” ve “bereket” motifi kullanılmıştır (Çizim No: 2.125) Bordür ve zemin “göz” motifleriyle ayrılmış olup bordürde “koçboynuzu” motifi sıralanmıştır (Çizim No: 2.126). Kırmızı kahverengi, mavi, turuncu, yeşil, beyaz, siyah, renkler hakimdir.

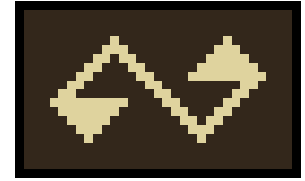
Atkısı yün çözgüsü pamuktan olan kilimde, bitkisel ve sentetik boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



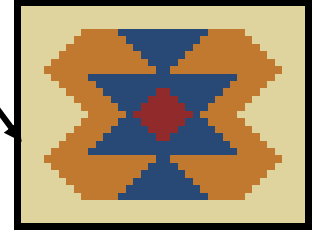
Resim 2.34. Kilim Dokuma



Çizim No 2.124.
Çengel (2)



Çizim No 2.125.
Çengel



Çizim No 2.126.
Koçboynuzu

Çizim No 2.123. Kilim Dokuma

Katalog No	: 35
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.128-2.128-2.130
İnceleme Tarihi	: 07.10.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt –Şirvan İncekaya Köyü Hüsnü Budak Evi
Dokunduğu Tarih	: 1950
Ebatları (En – Boy)	: 125 x 140 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Herki
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli Kilim
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Yün
Kullanılan Renkler	: Turuncu-Yeşil-Pembe-Kırmızı-Siyah
Kullanılan Motifler	: Elibelinde-Koçboynuzu-Ev Motifi
Bitkisel boya	: Çehri,Boyalı otu,Mazı
Dokunulan Tezgah	: Istar Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan Kilim, Siirt-Şirvan İncekaya köyünde bulunmaktadır (Çizim No: 2.127). Kilim zemininde “ev” motifi sıralanmıştır (Çizim No: 2.128). Zeminden sonra iki bordür görülmektedir. Bu iki bordürde “elibeline” ve “koçboynuzu” motifi kullanılmıştır (Çizim No: 2.129-2.130). Turuncu, Yeşil, pembe, kırmızı, siyah renkler hakimdir. Dokumada ilikli kilim tekniği uygulanmıştır.

Kilim incelendiğinde, bazı kısımlarında eksiklikler görülmektedir. Eksik olan kısımlarını kilimin tekrarlanan bölümlerinden anlayabiliyoruz.

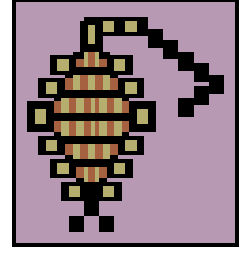
Atkı ve çözgüsü yün olan kilimde, bitkisel ve sentetik boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



Resim 2.35. Kilim Dokuma



Çizim No 2.127. Kilim Dokuma



Çizim No 2.128.
Ev motifi



Çizim No 2.129.
Elibelinde



Çizim No 2.130.
Koçboynuzu

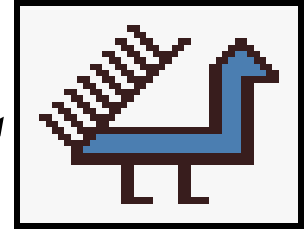
Katalog No	: 36
Dokumanın Türü	: Zili(Ziloli)
Motif Çizim	: 2.132-2.133-2.134-2.135-2.135
İnceleme Tarihi	: 08.15.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt –Şirvan Özpınar Köy Serhat Turak Evi
Dokunduğu Tarih	: 1972
Ebatları (En – Boy)	: 90 x 115 cm
Dokumanın Yöresel Adı	:
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: Çapraz Zili Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Kırmızı-Yeşil-Mavi-Turuncu-Siyah-Krem-Mavi
Kullanılan Motifler	: Kuş Motifi-Bereket-Pıtrak-Su Yolu
Bitkisel boya	: Çehri, Boyalı otu, İndigo, Sütleyen, Mazı
Dokunulan Tezgah	: Istar Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

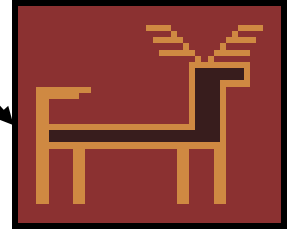
Yer yaygısı olarak dokunan bu düz dokuma zili tekniğinde dokunmuş olup Siirt Şirvan özpınar köyünde bulunmaktadır (Çizim No: 2.131). Zilinin zemini kare göbekten oluşmakta olup tarak şeklini andıran üç şeritten oluşmaktadır. Bu şeritlerin içerisinde “kuş”, “geyik” ve “akrep” motifi yerleştirilmiştir (Çizim No: 2.132-2.133-2.134). Kare şeklindeki göbeğin bordüründe ise Altıgenlerin içerisine “pıtrak” motifi sıralanmıştır (Çizim No: 2.135). Göbeğin dışında kalan zemin ise şeritlere ayrılmış olup “bereket” motifi sıralanmıştır (Çizim No: 2.136). Genel olarak kullanılan renkler siyah, kırmızı, turuncu, krem, yeşil ve mavi renkler hakimdir. Bu dokumada çapraz zili tekniği uygulanmıştır. Atkısı yün, çözgüsü pamuk olan bu düz dokumada bitkisel ve sentetik boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



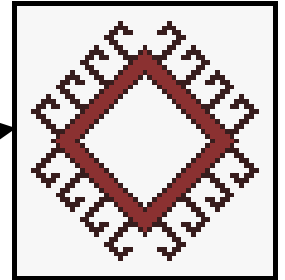
Resim 2.36. Zili Dokuma



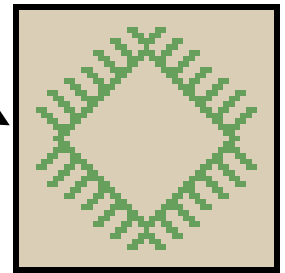
Çizim No 2.132.
Kuş motifi



Çizim No 2.133.
Geyik motifi



Çizim No 2.134.
Akrep



Çizim No 2.135.
Pıtrak



Çizim No 2.136.
Bereket

Çizim No 2.131. Zili Dokuma

Katalog No	: 37
Dokumanın Türü	: Zili (Ziloli)
Motif Çizim	: 2.138-2.139-2.140
İnceleme Tarihi	: 08.03.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt-Şirvan (Adıgüzel Köyü)Gülbahar Tüzün Evi
Dokunduğu Tarih	: 1975
Ebatları (En – Boy)	: 50 x 90 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Parzol (Çocuk ve eşya taşıma cantası)
Kullanım Alanı	: Çocuk ve Eşya Taşıma Çantası
Dokuma Tekniği	: Çapraz Zili Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Yün
Kullanılan Renkler	: Kırmızı-Lacivert-Turuncu-Sarı-Siyah-Krem-Akrep-Küpe
Kullanılan Motifler	: Akrep-Küpe
Bitkisel boya	: Boyalı otu, İndigo, Mazı, Pınar-Süpürge
Dokunulan Tezgah	: Istar Tezgahı

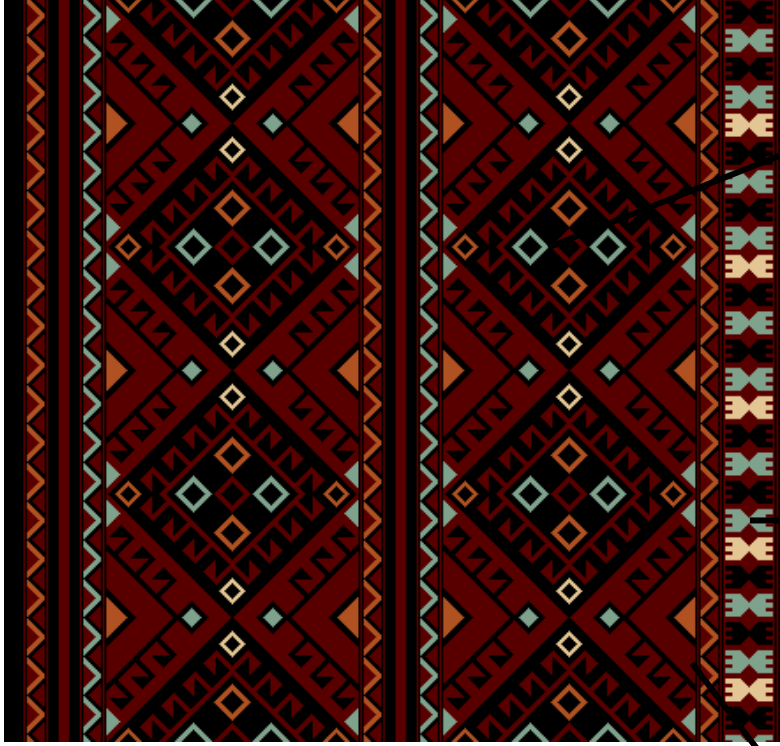
Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Çocuk ve eşya taşımak amaçlı bu düz dokumaya yörede “parzol” denilmektedir (Çizim No: 2.137). Zili tekniğinde dokunmuş olup Siirt-Şirvan Adıgüzel köyünde bulunmaktadır. Kalın ve ince şeritlerden oluşan düz dokumada “Akrep”, “küpe” ve “suyolu” motifi kullanılmıştır (Çizim No: 2.138-52.139-2.140). Siyah, krem, beyaz, turuncu, kırmızı renkler hakimdir.

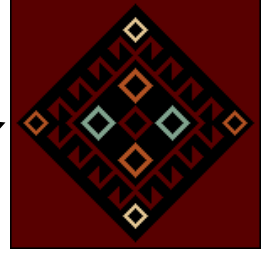
Atkısı ve çözgüsü yün olan bu düz dokumada bitkisel ve sentetik boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



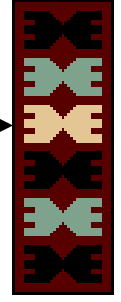
Resim 2.37. Zili Dokuma



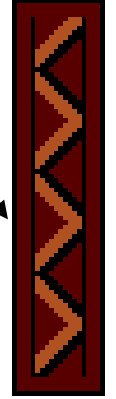
Çizim No 2.137. Zili Dokuma



Çizim No 2.138.
Akrep



Çizim No 2.139.
Küpe



Çizim No 2.140.
Suyolu

Katalog No	: 38
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.142-2.143-2.144
İnceleme Tarihi	: 07.10.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt-Pervari İlçe(Merkez)Şakiran Mah Rojda Çağine Evi
Dokunduğu Tarih	: 1989
Ebatları (En – Boy)	: 210 x 300 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Lüleper
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İliksiz Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Turuncu-Kırmızı-Sarı-Mavi-Siyah
Kullanılan Motifler	: Kuş-Koçboynuzu, Keçi İzi-Pıtrak
Bitkisel boya	: Çehri, Boyalı otu, İndigo, Mazı, Pınar-Süpürge
Dokunulan Tezgah	: Istar Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan kilime yörede “Lüleper” denilmektedir (Çizim No: 52. 141). Adını, sulak ve bataklık yerlerde yetişen ve sarı, beyaz, kırmızı, renklerde açan nilüfer çiçeğine benzer bir tür çiçekten almıştır. Bu kilim Siirt-Pervari merkezde bulunmakta olup “koçboynuzu”, “kuş”, “pıtrak”, “koçboynuzu” motifini birbirinden ayıran tarak motifini kullanılmıştır (Çizim No: 2.142-2.143). Zemin ve bordür “tarak” motifleriyle birbirinden ayrılarak bordürün zemini krem zemin üzerine “keçi izi” motifini yerleştirilmiştir (Çizim No: 2.144).

Değişik renkte motif alanlarını birbirine ilişirme (iliklerin yok edilmesi) tekniği ile dokunmuştur. İliklerin kapatmak için yörede “tilif” denilen sarma kontür tekniği uygulanmıştır.

Atkısı yün, çözgüsü pamuktan olan kilimde bitkisel ve sentetik boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.

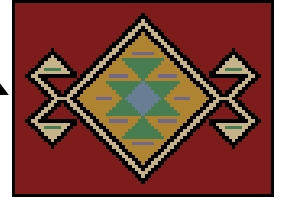
Resim 2.38. Kilim

Dokuma

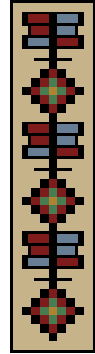




Çizim No 2.142.
Muhabbet kuşu



Çizim No 2.143.
Koçboynuzu



Çizim No 2.144.
Keçi izi motifi

Çizim No 2.141. Kilim Dokuma

Katalog No	: 39
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.146-2.147
İnceleme Tarihi	: 07.09.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt –Pervari (Merkez) Kale Mah Ahmet Tunç Evi
Dokunduğu Tarih	: 2003
Ebatları (En – Boy)	: 170 x 220 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Koç Boynuzu
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İliksiz Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Yeşil-Pembe-Kırmızı-Mavi-Turuncu
Kullanılan Motifler	: Çengel-Koçboynuzu
Bitkisel boya	: Boyalı otu, İndigo, Süpürge-Pınar otu
Dokunulan Tezgah	: Sarma Tipi Tezgah

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

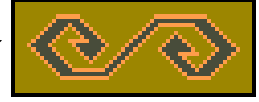
Yer yaygısı olarak dokunan kilime yörede “koçboynuzu” denilmektedir (Çizim No: 2.145). Kilimde geometrik motifler hakimdir. Kilimin zemini enine şeritlerden oluşmaktadır. Kalın şeritlerin içerisinde “koçboynuzu” motifi yerleştirilmiştir (Çizim No: 2.147). İnce şeritlerinde ise “çengel” motifi görülür (Çizim No: 52.146). Kırmızı, mavi, turuncu, yeşilin tonları görülmektedir.

Dokuma özelliğinden dolayı kilimin her iki tarafı da kullanılmaktadır. Değişik renkte motif alanlarını birbirine ilişirme (iliklerin yok edilmesi) tekniğiyle dokunmuştur. Yörede “tilif” olarak bilinen, sarma konturlu teknik uygulanmıştır. Atkısı yün, çözgüsü pamuktan olan kilimde bitkisel boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.





Çizim No 2.146.
Koçboynuzu



Çizim No 2.147.
Çengel

Çizim No 2.145. Kilim Dokuma

Katalog No	: 40
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.149-2.150-2.151-2.152
İnceleme Tarihi	: 08.02.2011
Bulunduğu Yer	: Siirt-Pervari (Merkez) Gazi Mah Abdülatif Atılgan Evi
Dokunduğu Tarih	: 1977
Ebatları (En – Boy)	: 490 x 270 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Taraklı
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İliksiz Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Yün
Kullanılan Renkler	: Siyah-Kırmızı-Sarı-Mavi
Kullanılan Motifler	: Yıldız-Elibelinde-Çengel-Tarak
Bitkisel boya	: Çehri,Boyalı otu,İndigo,Mazı
Dokunulan Tezgah	: Konar-Göcer Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

İki şak olarak dokunan kilime yörede “Taraklı” denilmektedir (Çizim No: 2.148). Kilim zemini enine şeritlerden oluşmakta olup şeritlerin içerisinde “yıldız”, “tarak” “elibeline” “çengel” motifleri görülmektedir (Çizim No: 2.149-2.150-2.151-2.152). Kilimin iki uzun kenarında birbirine bağlı baklava dilimi içerisine “yıldız” motifi yerleştirilmiştir. Siyah, kırmızı, sarı, mavi renkler hakimdir.

Dokuma özelliğinden dolayı kilimin her iki tarafı da kullanılmaktadır. Değişik renkte motif alanlarını birbirine ilişirme (iliklerin yok edilmesi) tekniğiyle dokunmuştur.

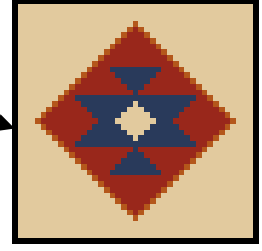
Atkısı ve çözgüsü yün olan bu kilimde bitkisel ve sentetik boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



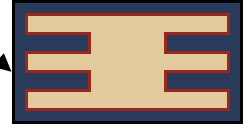
Resim 2.40. Kilim Dokuma



Çizim No 2.148. Kilim Dokuma



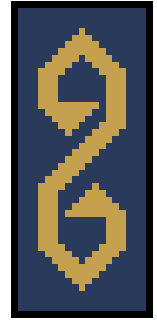
Çizim No 2.149.
Yıldız



Çizim No 52.150.
Tarak



Çizim No 2.151.
Elibeline



Çizim No 2.152.
Çengel

Katalog No	: 41
Dokumanın Türü	: Zili(Ziloli)
Motif Çizim	: 2.154-2.155-2.156
İnceleme Tarihi	: 08-02-2010
Bulunduğu Yer	: Siirt –Pervari Erken Köy Türkan Caner Evi
Dokunduğu Tarih	: 1978
Ebatları (En – Boy)	: 80 x 290 cm
Dokumanın Yöresel Adı	:
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: Düz Zili-Çapraz Zili Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Yün
Kullanılan Renkler	: Kırmızı-Turuncu-Sarı-Lacivert
Kullanılan Motifler	: Pıtrak, Koç Boynuzu, Göz
Bitkisel boya	: Çehri, Boyalı otu, İndigo, Sütleyen
Dokunulan Tezgah	: Konar- Göçer Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan Zili, Siirt Pervari Erken köyde bulunmaktadır (Çizim No: 2.153) .Zilinin zemini “pıtrak” ve “koçboynuzu” motifinin serpiştirilmesiyle oluşmaktadır (Çizim No: 2.154-2.155). Dokumanın üst ve alt kısmında “pıtrak” ve “baklava” diliminden oluşan bordür görülmekte olup dokumanın yan kenarlarında ise birbirine geçirilmiş “baklava dilimleri” sıralanmıştır (Çizim No: 2.156).

Bu dokumada Düz Zili ve Çapraz Zili tekniği uygulanmıştır. Atkısı ve çözgüsü yün olan Zili de, bitkisel ve sentetik boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.

Resim 2.41.

Zili Dokuma

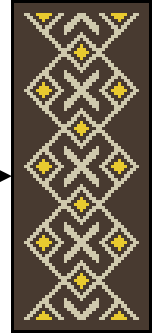




Çizim No 2.154
pıtrak



Çizim No 2.155
Koç boynuzu



Çizim No 2.156
Baklava dilimi

Çizim No 2.153. Zili Dokuma

Katalog No	: 42
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.158-2.159-2.160-2.161
İnceleme Tarihi	: 12.09.2009
Bulunduğu Yer	: Siirt –Kurtalan Kayabağlar Köyü Şeh Neman Sevgili Dergah Şeh Çüneyt
Dokunduğu Tarih	: 1951
Ebatları (En – Boy)	: 2095 x 320 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Ejder
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	:
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Yün
Kullanılan Renkler	: Sarı-Yeşil-Pembe-Kırmızı-Siyah-Krem
Kullanılan Motifler	: Pıtrak-Çengel-Akrep-Bukağı-Baklava Dilimi-Suyolu- Tarak
Bitkisel boya	: Çehri, Boyalı otu, İndigo, Sütleyen, Mazı, Pınar-Süpürge
Dokunulan Tezgah	: Istar Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan kilime “Ejder” denilmektedir (Çizim No: 2. 157). Kilimde geometrik motifler hakimdir. Kilimin orta kısmında kırmızı zemin üzerine basamak şeklinde göbek sıralanmış beş “ejder” motifi yer almaktadır. İçerisinde yeşil, turuncu, siyah zemin üzerinde pembe, siyah, sarı renklerinden “pıtrak” ve bukağı motifi görülür (Çizim No: 2.158). Zemin boşluğunda kalan kısma ise kırmızı zemin üzerine akrep, pıtrak, küpe, bukağı, tarak motifleri görülür (Çizim No: 2.159)

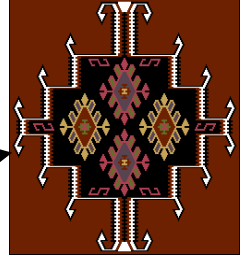
Zemin ve bordür zikzak şeklinde “suyolu” motifi ile birbirinden ayrılmıştır. Görülen üç bordür arasında “tarak” motifi kullanılmıştır. Zeminden sonra gelen ilk bordürde siyah zemin üzerine “elibeline” motifi yer alır (Çizim No: 2.160). İkinci ince bordürde “baklava dilimi”, üçüncü bordürde ise “çengel” motifi kullanılmıştır (Çizim No: 2.161). Kilim iki uzun kenarları tarak motifi ile sonlandırılmıştır.

Atkısı yün, çözgüsü pamuktan olan kilimde, bitkisel ve sentetik boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.

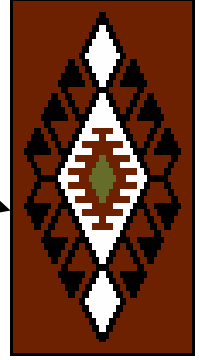
Resim 2.42.

Kilim Dokuma

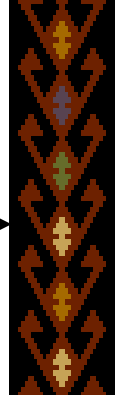




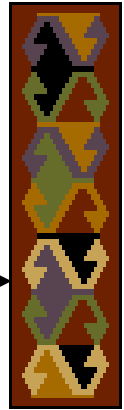
Çizim No 2.158.
Ejder



Çizim No 2.159.
Akrep



Çizim No 2.160.
Elbelinde



Çizim No 2.161.
Çengel

Çizim No 2.157. Kilim Dokuma

Katalog No	: 43
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.163-2.164-2.165-2.166
İnceleme Tarihi	: 12.09.2009
Bulunduğu Yer	: Siirt –Kurtalan Kayabağlar Köyü Şeh Neman Sevgili Dergah Şeh Çüneyt
Dokunduğu Tarih	: 1951
Ebatları (En – Boy)	: 115 x 230 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Ejder
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Yün
Kullanılan Renkler	:Turuncu-Pembe-Lacivert-Mavi-Kırmızı-Yeşil-Krem-Siyah
Kullanılan Motifler	: Pıtrak-Tarak-Elibelinde-Kurtağzı-Çengel-Yıldız-Baklava dilimi-Koçboynuzu.
Bitkisel boya	: Çehri, Boyalı otu, İndigo, Sütleyen
Dokunulan Tezgah	: Istar Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan kilime yörede “Ejder” denilmektedir (Çizim No: 2. 162). Kilimde geometrik motifler hakimdir. Kilimin zemini toplam beş basamaklı ejder göbekten oluşmaktadır. İçerisinde yeşil, turuncu, mavi zemin üzerine pembe, boşluğunda kalan kısma ise kırmızı zemin üzerine pıtrak, elibelinde, koçboynuzu, çengel, kurtağzı, muska motifleri yer alır (Çizim No: 2.163).

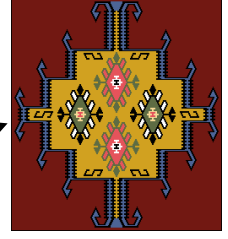
Zemin ve içteki ince bordür zikzak şeklinde olan “suyolu” motifi ile birbirinden ayrılmıştır (Çizim No: 2.164). Görülen üç bordür arasında “tarak” motifi kullanılmıştır. Zemine yakın olan ilk bordür ince olup beyaz zemin üzerine birbirine bağlı “baklava dilimi” motifi yer alır (Çizim No: 2.165). İkinci bordürde “yıldız” motifi tekrarlanarak sıralanmıştır. Kilimin iki uzun bordürü tarak motifi ile sonlandırılmıştır (Çizim No: 2.166).

Atkı ve çözgüsü yün olan kilimde, bitkisel ve sentetik boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.

Resim
Dokuma

2.43. Kilim

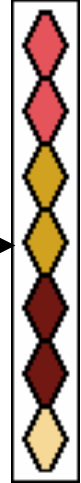




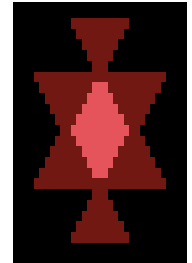
Çizim No 2.163
Ejder



Çizim No 2.164
Suyolu



Çizim No 2.165
Baklava dilimi



Çizim No 2.166
Yıldız

Çizim No 2.162. Kilim Dokuma

Katalog No	: 44
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.168-2.169
İnceleme Tarihi	: 12.09.2009
Bulunduğu Yer	: Siirt –Kurtalan Kayabağlar Köyü Camii
Dokunduğu Tarih	: 1931
Ebatları (En – Boy)	: 210 x 300 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Çengelli
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Yün
Kullanılan Renkler	: Yeşil-Turuncu-Kahverengi-Sarı-Krem
Kullanılan Motifler	: Bukağı-Saçbağı-Çengel-Pıtrak
Bitkisel boya	: Ceviz kabuğu, Boyalı otu, Sütleyen, Süpürge-Pınar otu
Dokunulan Tezgah	: Istar Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan kilime çengelli denilmektedir (Çizim No: 2.167). Kilimde geometrik motifler hakimdir. Kilimin zemini, çengellerden oluşan iki çengelli göbekten meydana gelmektedir. Çengelli göbeklerin içerisinde iç içe geçmiş pıtrak motifleri yer almaktadır. Pıtrak motiflerinin en iç kısmında çengel, bukağı ve tarak motifi kullanılmıştır (Çizim No: 2.168).

Göbeğin dışında kalan kısımda ise pıtrak motifi görülmektedir.

Zemin ile bordür tarak motifiyle birbirinden ayrılmıştır. Bordürde ise “küpe” motifi kullanılmıştır (Çizim No: 2.169).

Kilim incelendiğinde, bazı kısımlarında sökûlmeler görülmektedir. Eksik olan kısımlarını, kilimin tekrarlanan bölümlerinden anlayabiliyoruz. Kilimin onarılmasına ihtiyaç vardır. Atkı ve çözgüsü yün olan kilimde, bitkisel ve sentetik boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.

Resim
Kilim

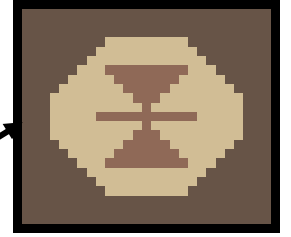
2.44.



Dokuma



Çizim No 2.168.
Çengel



Çizim No 2.169.
Küpe

Çizim No 2.167. Kilim Dokuma

Katalog No	: 45
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.171-2.172-2.173-2.174-2.175-2.176
İnceleme Tarihi	: 12.09.2009
Bulunduğu Yer	: Siirt – Kurtalan Kayabağlar Köyü Meryem Özbey Evi
Dokunduğu Tarih	: 1952
Ebatları (En – Boy)	: 150 x 110 cm
Dokumanın Yöresel Adı	:
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Yün
Kullanılan Renkler	: Turuncu-Pembe-Yeşil-Siyah-Kahverengi
Kullanılan Motifler	: Elibelinde-Yıldız-Akrep-Muska-Göz-Çengel-Çarkıfelek
Bitkisel boya	: Çehri, Mazı, Ceviz kabuğu
Dokunulan Tezgah	: Istar Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan kilimin, zeminde dört büyük madalyon yer almaktadır (Çizim No: 2. 170). Bu madalyonun içerisinde yeşil zemin üzerine pembe renkle akrep, yıldız, tarak ve küpe motifi görülmektedir (Çizim No: 2.171). Zeminin boş kalan kısmında ise taraklardan oluşturulmuş “çarkıfelek”, “akrep” motifi yer almaktadır (Çizim No: 2.172-2.173).

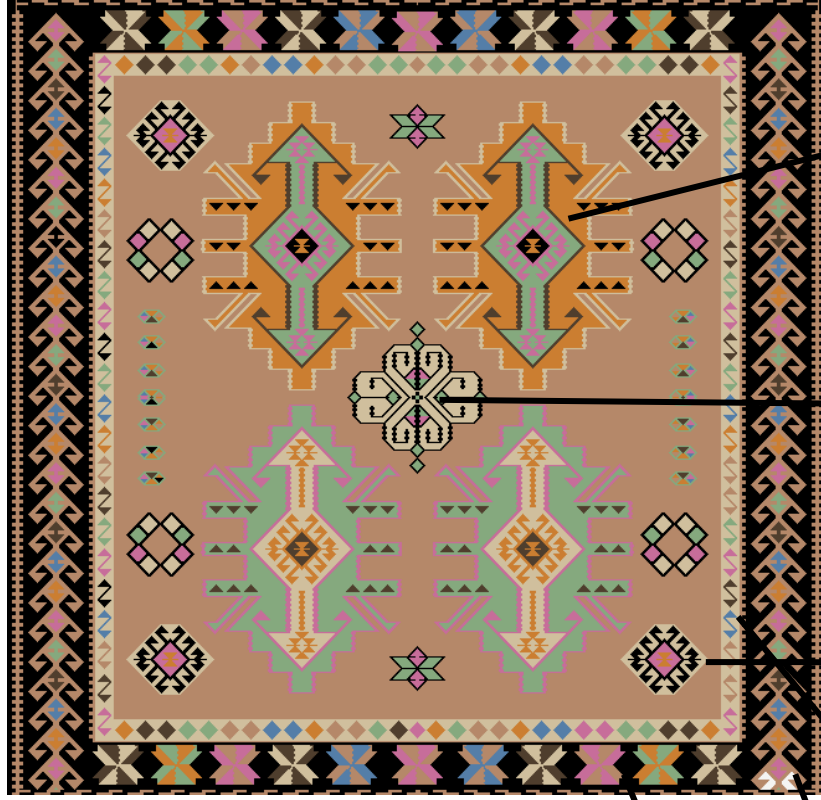
Zemin ve bordür taraklarla birbirinden ayrılmıştır. Zeminden sonra gelen ince bordürde uzun kenarında “çengel”, kısa kenarında ise “baklava dilimi” motifi dıştaki bordürde ise uzun kenarında “elibeline” kısa kenarında ise “yıldız” motifi kullanılmıştır (Çizim No: 2.174-2.175-2.176).

Kilimin her iki bordürü de “tarak” motifi ile sonlandırılmıştır.

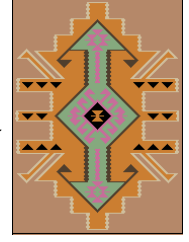
Kilim incelendiğinde, bazı kısımlarında sökûlmeler görülmektedir. Eksik olan kısımlarını, kilimin tekrarlanan bölümlerinden anlayabiliyoruz. Kilimin onarılmasına ihtiyaç vardır. Atkı ve çözgüsü yün olan kilimde, bitkisel ve sentetik boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



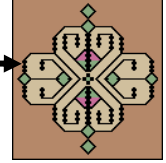
Resim 2.45. Kilim Dokuma



Çizim No 2.170. Kilim Dokuma



Çizim No 2.171
Madalyon



Çizim No 2.172
Çarkıfelek



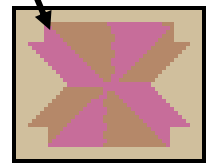
Çizim No 2.173
Akrep



Çizim No 2.174
Çengel



Çizim No 2.175
Elibeline



Çizim No 2.176
Bereket

Katalog No	: 46
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.178-2.179-2.180
İnceleme Tarihi	: 26.04.2010
Bulunduğu Yer	: Siirt – Kurtalan Ulu Köy Camii
Dokunduğu Tarih	: 1981
Ebatları (En – Boy)	: 80 x 110 cm
Dokumanın Yöresel Adı	:
Kullanım Alanı	: Seccade
Dokuma Tekniği	: İlikli Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Yün
Kullanılan Renkler	: Mavi-Pembe-Yeşil-Kahverengi-Sarı
Kullanılan Motifler	: Çengel-Yıldız-Bukağı-Tarak-Küpe
Bitkisel boya	: Çehri, Ceviz kabuğu, İndigo, Sütleyen
Dokunulan Tezgah	: IstarTezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Seccade olarak dokunan kilimde geometrik motifler hakimdir (Çizim No: 2. 177). Kilimin zemininde birbirine bağlı üç göbek şeklinde çengelli altıgenler kullanılmıştır (Çizim No: 2.178). Bu altıgenlerin en üst kısmında üçgen şeklinde motifler görülmektedir. Zeminin boşluklarında ise “yıldız” motifi yer almaktadır.

Zemin ile bordür birbirinden “tarak” ve “çengel” motifi ile ayrılmıştır (Çizim No: 2.179). Kalın bordürde ise mavi zemin üzerine “yıldız” motifi sıralanarak tekrarlanmıştır (Çizim No: 2.180).

Kilimin her iki bordürü tarak motifi ile sonlandırılmıştır.

Kilim incelendiğinde, bazı kısımlarında sökûlmeler görülmektedir. Eksik olan kısımlarını, kilimin tekrarlanan bölümlerinden anlayabiliyoruz. Kilimin onarılmasına ihtiyaç vardır. Atkı ve çözgüsü yün olan kilimde, bitkisel ve sentetik boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



Resim 2.46. Seccade Kilim Dokuma



Katalog No	: 47
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.182-52.183-2.184-2.185-2.186-2.187
İnceleme Tarihi	: 11.05.2010
Bulunduğu Yer	: Siirt – Kurtalan Beykent Köyü Ebubekir Avcı Evi
Dokunduğu Tarih	: 1941
Ebatları (En – Boy)	: 200 x 320 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Çift Mihraplı
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Yün
Kullanılan Renkler	: Kırmızı-Mavi-Turuncu-Pembe-Siyah-Krem
Kullanılan Motifler	: Bukağı-Yıldız-Akrep-Saçbağı-Tarak
Bitkisel boya	: Boyalı otu,İndigo,Mazı
Dokunulan Tezgah	: Istar Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Dikdörtgen bir forma sahip olan kilimde çift mihrap bulunmaktadır (Çizim No: 2.181). Mihrabın içindeki turuncu zemin üzerinde “akrep”, “bukağı”, “çengel” motifleri yer almaktadır (Çizim No: 2.182-2.183-2.184). Mihrabın dış kısmında ise siyah zemin üzerine “bukağı” motifi görülür.

Bordür zeminden “tarak” motifiyile ayrılmış olup bordürün içinde siyah zemin üzerine “saçbağı” motifi farklı renklerde sıralanarak tekrarlanmıştır (Çizim No: 2.185).

Kilimin en dış bordüründe ise “bukağı” motifi yer alır.

Kilimin üst ve alt kısmındaki dar bordürde ilk bordürde “akrep” ve “bereket” motifi ikinci bordürde ise “bereket” motifi görülmektedir (Çizim No: 2.186-2.187).

Kilim incelendiğinde, bazı kısımlarında sökûlmeler görülmektedir. Eksik olan kısımlarını, kilimin tekrarlanan bölümlerinden anlayabiliyoruz. Kilimin onarılmasına ihtiyaç vardır. Atkı ve çözgüsü yün olan kilimde, bitkisel ve sentetik boya kullanılmış olup, doğal boşamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.

Resim
Kilim

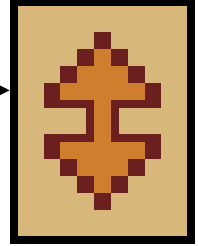
2.47.



Dokuma



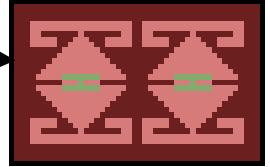
Çizim No 2.182.
Akrep



Çizim No 2.183.
Bukağı



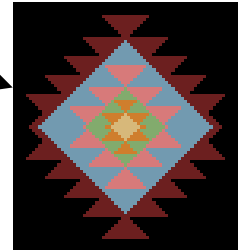
Çizim No 2.184.
Çangel



Çizim No 2.185.
Küpe



Çizim No 2.186.
Akrep



Çizim No 2.187.
Bereket

Çizim No 2.181. Kilim Dokuma

Katalog No	: 48
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.189-2.190-2.191-2.192
İnceleme Tarihi	: 26.04.2010
Bulunduğu Yer	: Siirt – Kurtalan Yanarsu Köy Camii
Dokunduğu Tarih	: 1941
Ebatları (En – Boy)	: 115 x 330 – 115 x 330 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Akrepli
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Lacivert-Turuncu-Kahverengi-Yeşil-Kırmızı
Kullanılan Motifler	: Akrep-Yıldız-Bereket-Koçboynuzu
Bitkisel boya	: Çehri, Boyalı otu, İndigo, Sütleyen, Ceviz kabuğu
Dokunulan Tezgah	: Konar- Göçer Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan kilime yörede “Akrepli” denilmektedir (Çizim No: 2. 188). İki şak olarak dokunmuştur. Kilimde geometrik motifler hakimdir. Kilimin zemininde altıgenler dikey şekilde sıralanmakta olup altıgenlerin içerisinde “akrep” motifi yer almaktadır (Çizim no: 2.189). Zemin boşluğunda ise tekrar altıgenlerin içerisinde bereket motifin içinde “koçboynuzu” ve “bereket” motifi kullanılmıştır (Çizim No: 2.190-2.191).

Bordür ve zemin “tarak” motifi ile birbirinden ayrılmış olup bordürün zemininde ise iki kenarında zikzak şekli oluşturulmuş olup, ortasında “yıldız” motifi tekrarlanarak sıralanmıştır. Kilimin iki kenarı “tarak” motifi ile sonlandırılmış (Çizim No: 2.192).

Atkısı yün, çözgüsü pamuktan olan kilimde, bitkisel boya kullanılmıştır.



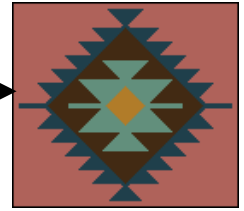
Resim 2.48. Kilim Dokuma



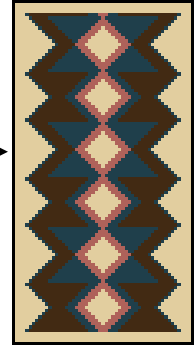
Çizim No 2.189.
Akrep



Çizim No 2.190.
Koçboynuzu



Çizim No 2.191.
Bereket



Çizim No 2.192.
Yıldız

Çizim No 2.188. Kilim Dokuma

Katalog No	: 49
Dokumanın Türü	: Zili(Ziloli)
Motif Çizim	: 2.194-2.195
İnceleme Tarihi	: 12.09.2009
Bulunduğu Yer	: Siirt – Kurtalan Yanarsu Köy Camii
Dokunduğu Tarih	: 1949
Ebatları (En – Boy)	: 115 x 310 cm
Dokumanın Yöresel Adı	:
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: Çapraz Zili Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Yün
Kullanılan Renkler	: Kırmızı-Turuncu-Kahverengi-Yeşil
Kullanılan Motifler	: Ejderha-Çengel
Bitkisel Boya	: Boyalı otu, Sütleyen, Ceviz kabuğu, Süpürge-Pınar otu
Dokunulan Tezgah	: Istar Tezgahı

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan Zili, Kurtalan Yanarsu Köy Camiinde bulunmaktadır (Çizim No: 2.193). Zilinin zemini göbek şeklindeki “ejderha” motiflerinin iç içe geçmesiyle oluşmaktadır (Çizim No: 2.194). Zeminin kalan kısmında ise “ejderha” motifi yarım şekilde yerleştirilmiştir. Zemin ve kalın bordür “suyolu” motifi ile birbirinden ayrılmış olup kalın bordürde “çengel” motifi kullanılmıştır (Çizim No: 2.195). Bu dokumada Çapraz Zili Tekniği uygulanmıştır.

Atkı ve çözgüsü yün olan Zili de, bitkisel ve sentetik boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.

Resim
Dokuma

2.49. Zili





Çizim No 2.194.
Ejderha



Çizim No 2.195.
Çengel

Çizim No 2.193. Zili Dokuma

Katalog No	: 50
Dokumanın Türü	: Zili (Ziloli)
Motif Çizim	: 2.197-2.198-2.199
İnceleme Tarihi	: 12.09.2009
Bulunduğu Yer	: Siirt – Kurtalan Yanarsu Köy Camii
Dokunduğu Tarih	: 1948
Ebatları (En – Boy)	: 120 x 310 cm
Dokumanın Yöresel Adı	:
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: Çapraz Zili Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Yün
Kullanılan Renkler	: Kırmızı-Kahverengi-Krem-Pembe-Sarı-Mavi
Kullanılan Motifler	: Baklava dilimi-Çengel-Akrep
Bitkisel boya	: Ceviz kabuğu, Boyalı otu, Sütleyen, İndigo
Dokunulan Tezgah	: Sarma tipi Tezgah

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

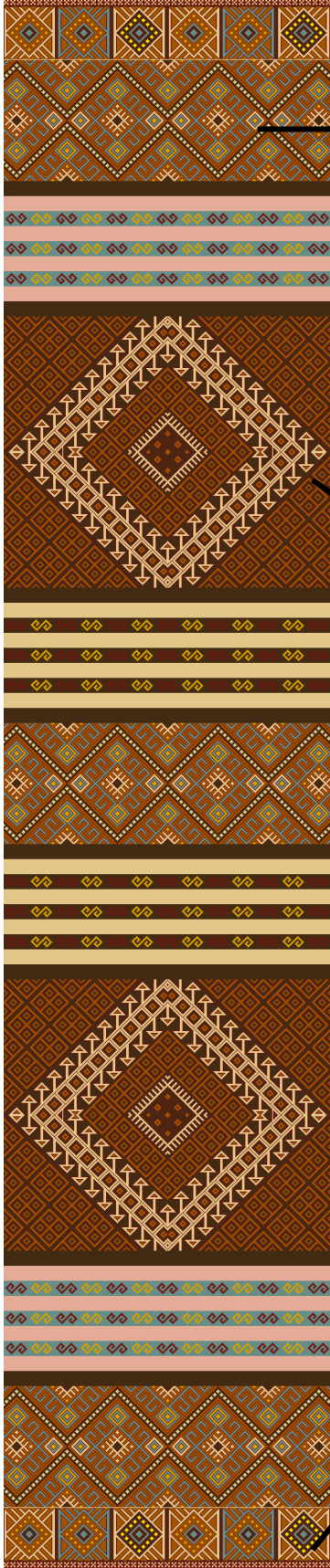
Yer yaygısı olarak dokunan Zili, Kurtalan Yanarsu Köy Camiinde bulunmaktadır (Çizim No: 2. 196). Bu dokumanın zemini göbekli şeritlerin içerisine “baklava dilimi”, “Çengel”, “akrep” motifleri kullanılmıştır (Çizim No: 2.197-2.198). “Dokumanın üst ve alt kısmındaki dar bordürde “bereket” motifi görülmektedir (Çizim No: 2.199). Genel olarak kullanılan renkler kırmızı, kahverengi, krem, pembe, sarı, mavi renkler hakimdir. Dokumada Çapraz Zili Tekniği uygulanmıştır.

Atkı ve Çözüğü yün olan zili de, bitkisel ve sentetik boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.

Resim 2.50. Zili

Dokuma





Çizim No 2.196. Zili Dokuma



Çizim No 2.197.
Baklava dilimli
akrep motifi



Çizim No 2.198.
Baklava dilimli çengel



Çizim No 2.199.
Bereket

KATALOG-2

Günümüzde Dokunan Yaygılar

Katalog No	: 51
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.201-2.202-2.203-2.204
İnceleme Tarihi	: 21.04.2010
Bulunduğu Yer	: Siirt – Kurtalan Kilim Atölyesi
Dokunduğu Tarih	: 2001
Ebatları (En – Boy)	: 150 x 230 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Başaklı Kilim
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İliksiz Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	:Kırmızı-Krem-Yeşil-Turuncu-Sarı-Lacivert-Mavi-Açık kahve
Kullanılan Motifler	: Başak-Haşhaş-Çiçek
Bitkisel boya	: Çehri,Boyalı otu,Sütleyen,İndigo
Dokunulan Tezgah	: Sarma tipi Tezgah

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan kilime, yörede “Başaklı, Kilim” denilmektedir (Çizim No: 2. 200). Bitkisel motifler hakimdir. Açık kahve zemin üzerine “haşhaş”, “çiçek”, “başak” motifleri bulunmaktadır (Çizim No: 2.201-2.202-2.203). Yeşil, Mavi, Sarı, Kırmızı, Lacivert renkler kullanılmıştır.

Kilim iki bordürden oluşmaktadır. İçteki kalın bordür zikzak motifli ile zeminde ayrılmış olup, krem zemin üzerine zikzak şeklinde “suyolu” motifi üzerine yerleştirilmiş “çiçekler” bulunmaktadır (Çizim No: 2.204).

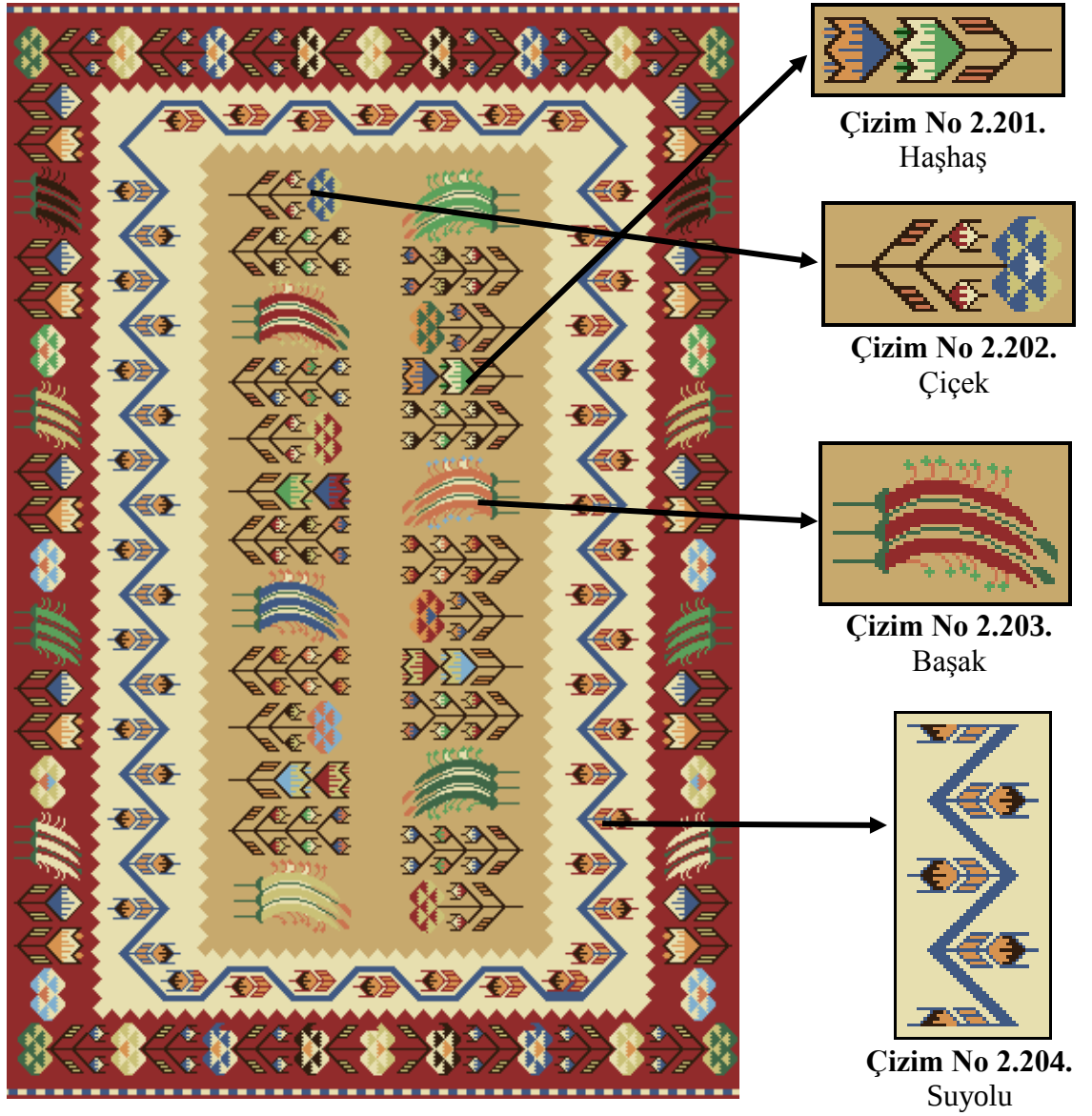
Dış bordür rengi mavi olup üzerine “başak”, “haşhaş” “çiçek” motifleri yer alır.

Dokuma özelliğinden dolayı kilimin her iki tarafı da kullanılmaktadır. Değişik renkte motif alanlarını birbirine ilıştırma (iliklerin yok edilmesi) tekniğinde üretilmiş olan kilimin motifinde, yörede “tilif” olarak bilinen, sorma kontürlü tekniği uygulanmıştır.



Atkısı yün, çözgüsü pamuk olan kilimde bitkisel boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.

Resim 2.51. Kilim Dokuma



Çizim No 2.200. Kilim Dokuma

Katalog No	: 52
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.206-2.207-2.208-2.209
İnceleme Tarihi	: 21.04.2010
Bulunduğu Yer	: Siirt – Kurtalan Kilim Atölyesi
Dokunduğu Tarih	: 2001
Ebatları (En – Boy)	: 150 x 230 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Başaklı Kilim
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İliksiz Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Kırmızı-Krem-Yeşil-Turuncu-Sarı-Lacivert-Mavi
Kullanılan Motifler	: Başak-Çiçek-Haşhaş
Bitkisel boya	: Çehri, Boyalı otu, Sütleyen, İndigo
Dokunulan Tezgah	: Sarma tipi Tezgah

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan kilime, yörede “Başaklı Kilim” denilmektedir (Çizim No: 2. 205). Bitkisel motifler hakimdir. Krem zemin üzerine, haşhaş, çiçek, başak motifleri bulunmaktadır (Çizim No: 2.206-2.207-2.208). Yeşil, Mavi, Sarı, Kırmızı, Lacivert renkler kullanılmıştır.

Kilim iki bordürden oluşmaktadır. İçteki kalın bordür zikzak motifi ile zeminden ayrılmış olup, lacivert zemin üzerine zikzak şeklinde “suyolu” motifi üzerine yerleştirilmiş çiçekler bulunmaktadır (Çizim No: 2.209). Krem, kırmızı ve yeşil renkler kullanılmıştır.

Dış bordür rengi kırmızı olup, üzerine başak, haşhaş, çiçek motifleri yer alır.

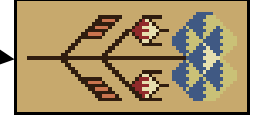
Dokuma özelliğinden dolayı kilimin her iki tarafı da kullanılmaktadır. Değişik renkte motif alanlarını birbirine ilıştırma (iliklerin yok edilmesi) tekniğinde üretilmiş olan kilimin motifinde, yörede “tilif” olarak bilinen, sarma konturlu teknik uygulanmıştır



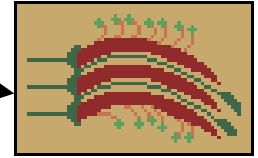
Resim 2.52. Kilim Dokuma



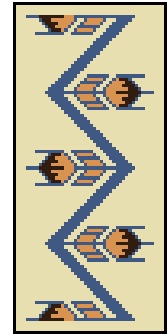
Çizim No 2.206.
Haşhaş



Çizim No 2.207.
Çiçek



Çizim No 2.208.
Başak



Çizim No 2.209.
Suyolu

Çizim No 2.205. Kilim Dokuma

Katalog No	: 52
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.211-2.212
İnceleme Tarihi	: 21.04.2010
Bulunduğu Yer	: Siirt – Kurtalan Kilim Atölyesi
Dokunduğu Tarih	: 2001
Ebatları (En – Boy)	: 150 x 230 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Avşar Güzeli
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İliksiz Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Lacivert-Kırmızı-Turuncu-Siyah-Krem-Yeşil
Kullanılan Motifler	: Saç bağı-Kurtağzı
Bitkisel boya	: Çehri, Boyalı otu, Mazı, İndigo
Dokunulan Tezgah	: Sarma tipi Tezgah

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan kilime yörede “Avşar güzeli” denilmektedir (Çizim No: 2. 210). Kilimde Geometrik motifler hakimdir. Kilim zemini ince şerit ile iki büyük zikzaklı şeride ayrılmış olup, şeritlerin içerisinde krem zemin üzerine “kurtağzı” motifi ‘yeşil, kırmızı, turuncu, siyah’ renklerden olup, üst üste sıralanarak tekrarlanmıştır (Çizim No: 2.211). Bordürde, turuncu zemin üzerine “saç bağı” motifi, farklı renklerde dönüşümlü olarak sıralanmış (Çizim No: 2.212).

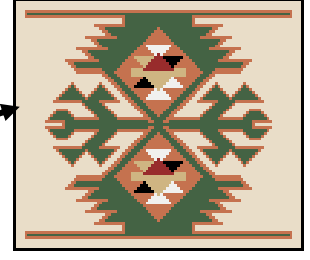
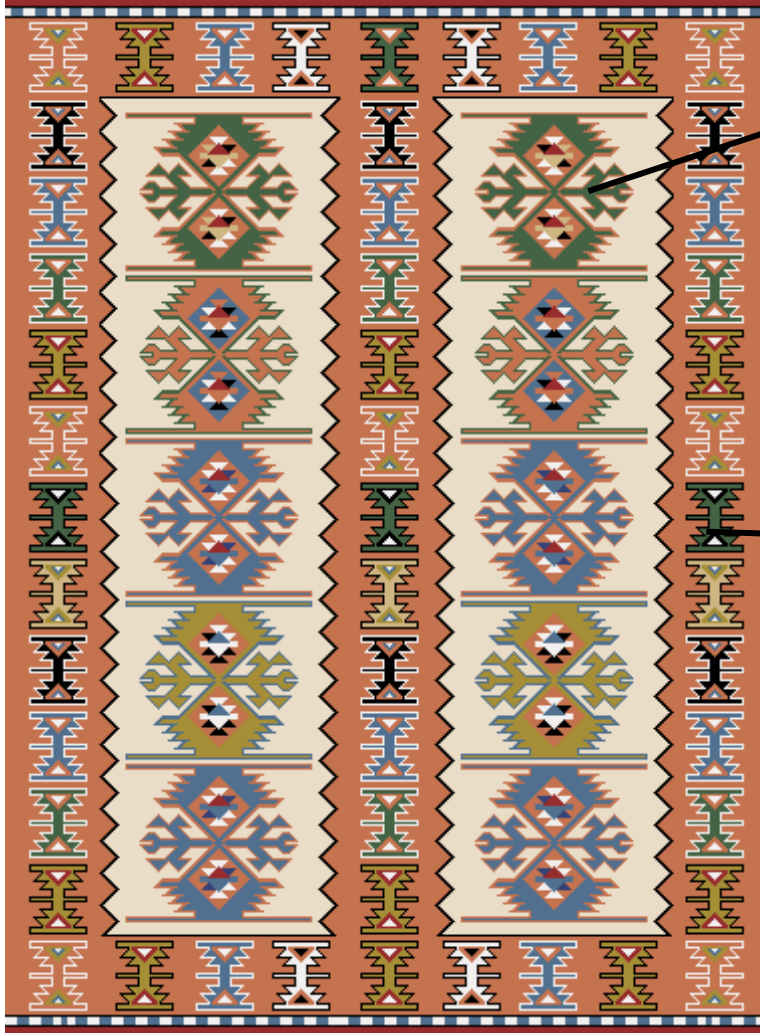
Bordürdeki motifin aynısı, zemini iki parçaya bölerek, ortasından tekrarlanmıştır.

Dokuma özelliğinden dolayı, kilimin her iki tarafı da kullanılmaktadır. Değişik renkte motif alanlarını birbirine ilişirme (iliklerin yok edilmesi) tekniğinde üretilmiş olan kilimin motifinde, yörede “tilif” olarak bilinen sarma konturlu teknik uygulanmıştır.

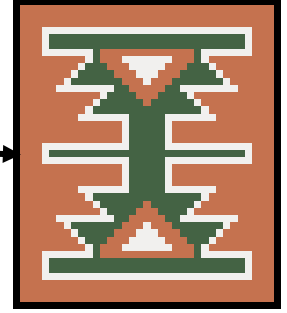
Atkısı yün, çözgüsü pamuktan olan kilimde bitkisel boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



Resim 2.53. Kilim Dokuma



Çizim No 2.211.
Kurtağzı



Çizim No 2.212.
Saçbağı

Çizim No 2.210. Kilim Dokuma

Katalog No	: 54
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.214
İnceleme Tarihi	: 21.04.2010
Bulunduğu Yer	: Siirt – Kurtalan Kilim Atölyesi
Dokunduğu Tarih	: 2001
Ebatları (En – Boy)	: 120 x 220 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Çitimeli
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İlikli-iliksiz Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	:Sarı-Turuncu-Mavi-Siyah-Krem-Kahverengi-Kırmızı-Yeşil
Kullanılan Motifler	: Çitimeli (Türkmen gülü)
Bitkisel boya	: Çehri, Boyalı otu,Sütleyen,İndigo,Mazı,Ceviz kabuğu
Dokunulan Tezgah	: Sarma tipi Tezgah

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan kilime yörede “Çitimeli” denilmektedir (Çizim No: 2. 213). Kilimde geometrik motifler hakimdir.

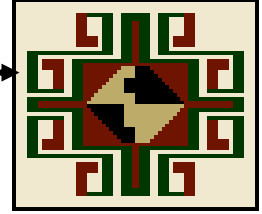
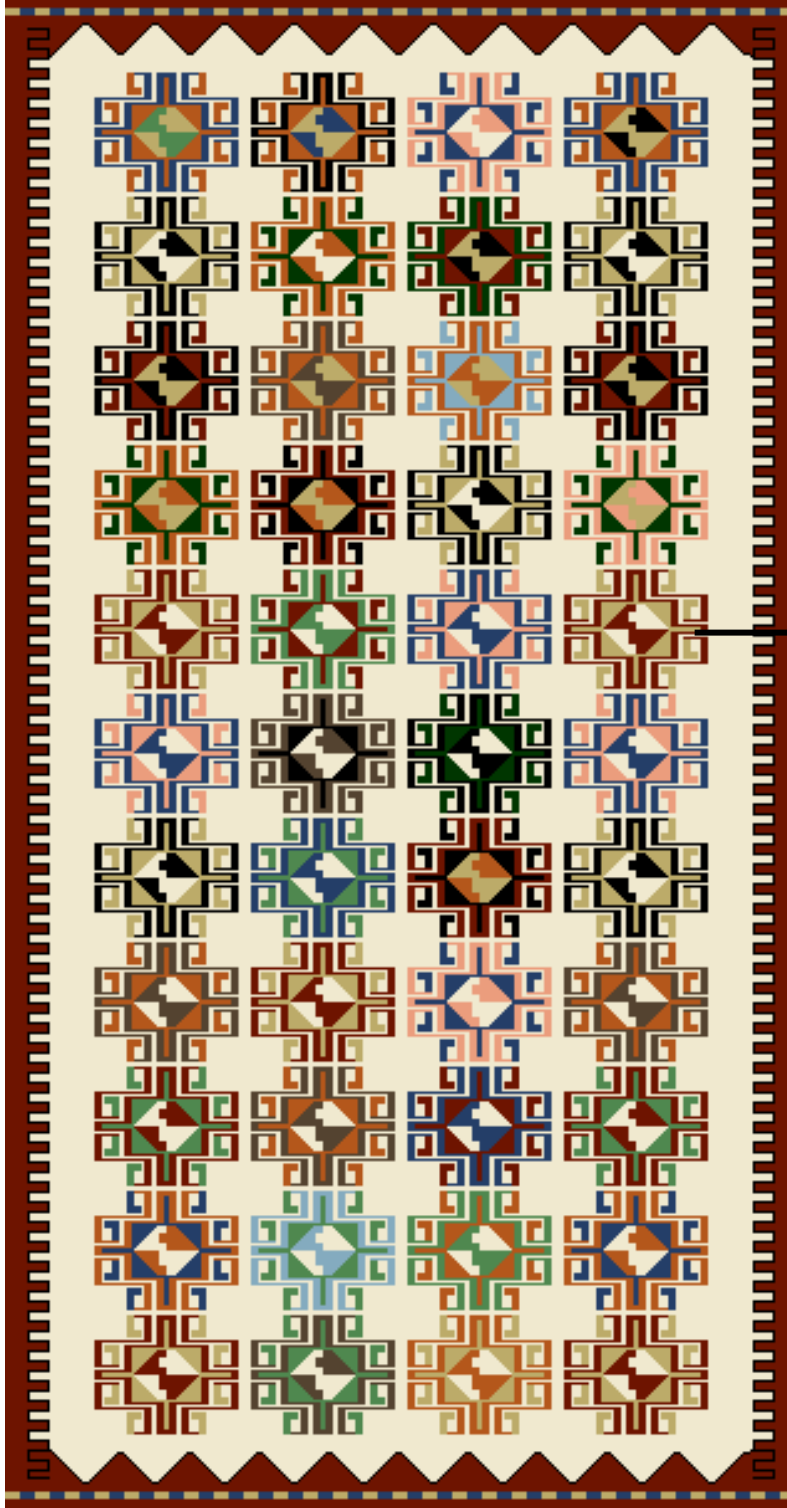
Kilim krem zemin üzerine, farklı renklerde dönüşümlü olarak sıralanmış “Çitimeli” motifi ile dolgunlaştırılmıştır (Çizim No: 2.214).

Dokuma özelliğinden dolayı, kilimin her iki tarafı da kullanılmaktadır. Değişik renkte motif alanlarını, birbirine ilişirme (iliklerin yok edilmesi) tekniğinde üretilmiş olan kilimin motifinde, yörede “tilif” olarak bilinen sarma konturlu teknik uygulanmıştır. Bu kilimde sadece zemin içerisindeki “çitimeli” motifinde 1.5 cm ilik görülmektedir.

Atkısı yün, çözgüsü pamuktan olan kilimde bitkisel boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



Resim 2.54. Kilim Dokuma



Çizim No 2.214.
(Çitimeli)
Türkmen gülü

Çizim No 2.213. Kilim Dokuma

Katalog No	: 55
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.216-2.217-2.218-2.219-2.220
İnceleme Tarihi	: 21.04.2010
Bulunduğu Yer	: Siirt – Kurtalan Kilim Atölyesi
Dokunduğu Tarih	: 2001
Ebatları (En – Boy)	: 130 x 260 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Örümcekli
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İliksiz Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Pembe-Yeşil-Siyah-Krem-Sarı-Mavi-Kırmızı
Kullanılan Motifler	: Saçbağı-Yılanlı toprak-Suyolu-Hayat ağacı-Sıçan dişi-Testere ağzı-Ters makara
Bitkisel boya	: Süpürge-Pınar otu, Boyalı otu,Sütleyen,İndigo,Mazı
Dokunulan Tezgah	: Sarma tipi Tezgah

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan kilime yörede “Örümcekli” denilmektedir (Çizim No: 2. 215). Kilimde geometrik motifler hakimdir. Zeminin orta kısmı tekrar küçük dikdörtgenle çevrelenmiş olup, bu dikdörtgenin içerisinde yeşil zemin üzerine “Pıtrak”, “Hayat ağacı”, “Örümcek” ve “Küpe” motifleri görülmektedir (Çizim No: 2.216). Dikdörtgenin dışında kalan pembe zemin boşluğunda ise tekrar “yılan tarağı”, “küpe”, “deve ayağı” motifleri kullanılmıştır (Çizim No: 2.217).

Zemin ve bordür “Ters makara” motifleri ile birbirinden ayrılmıştır (Çizim No: 2.218). Kilimin dört tarafını çevreleyen bordürde “krem zemin üzerine siyah renkte “suyolu” motifleri yer almaktadır (Çizim No: 2.219). Kilimin her iki yanlarında “testere ağzı” motifleri ile sonlandırılmıştır (Çizim No: 2.220).

Kilimin üst ve alt kısmında “suyolu” ve “sıçanlı dişi” motifleri görülmektedir. Dokuma özelliğinden dolayı, kilimin her iki tarafı da kullanılmaktadır. Değişik renkte

motif alanlarını birbirine, iştirme (iliklerin yok edilmesi) tekniğinde üretilmiş olan, kilimin motifinde, yörede “tilif” olarak bilinen, sarma konturlü teknik uygulanmıştır.

A



tkısı yün, çözgüsü pamuktan olan kilimde bitkisel boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.

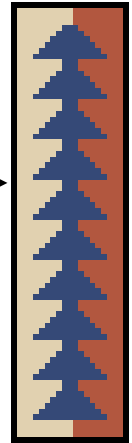
Resim 2.55. Kilim Dokuma



Çizim No 2. 216.
Hayat ağacı



Çizim No 2.217.
Yılanlı tarak



Çizim No 2.218.
Ters makara



Çizim No 2.220.
Testere ağzı



Çizim No 2.219.
Suyolu

Çizim No 2.215. Kilim Dokuma

Katalog No	: 56
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.222-2.223-2.224-2.225
İnceleme Tarihi	: 21.04.2010
Bulunduğu Yer	: Siirt – Kurtalan Kilim Atölyesi
Dokunduğu Tarih	: 2001
Ebatları (En – Boy)	: 130 x 260 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Şehvani
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İliksiz Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Kırmızı-Pembe-Siyah-Mavi-Krem-Siyah
Kullanılan Motifler	: Yılan tarak-Yıldız-Tarak-Baklava dilimi-Göz motifi
Bitkisel boya	: Boyalı otu, Mazı, İndigo
Dokunulan Tezgah	: Sarma tipi Tezgah

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan kilime yörede “şehvani” denilmektedir (Çizim No: 2. 221).Şehvani, Ertuşi aşiretinin bir koluna verilen isimdir. Bu kilim, örneklerinin Şehvani aşireti tarafından, daha fazla dokunduğu için bu isimle anıldığı tahmin edilmektedir. “Yer yaygısı” olarak dokunmuştur. Kilimde, geometrik motifler hakimdir. Kilimin zemini birbirine paralel olarak, yatay ekseninde üst üste düzenlenmiş altı şeritten meydana gelmiştir. Şeritler, küçük baklava dilimli ince şeritlerle birbirlerinden ayrılmıştır (Çizim No: 2.222). İlk şeridin içerisinde, mavi zemin üzerine pembe renkte yan yana dizilmiş “yılan tarağı” motifi yer alır (Çizim No: 2.223). İkinci şeritte ise krem zemin üzerine yan yana altıgen içerisinde “bereket” motifi kullanılmıştır. Ve bu şeritler tekrarlanarak sıralanmıştır (Çizim No: 2.224).

Zemin ve bordür “tarak” motifi ile birbirinden ayrılmış olup, kilimin dört tarafını çevreleyen bordürün, kırmızı zemin üzerine altıgenler, içerisinde “yıldız motifi”

görülmektedir (Çizim No: 2.225). Bordürün her iki yanı “tarak” motifi ile sonlandırılmıştı.

Dokuma özelliğinden dolayı, kilimin her iki tarafı da kullanılmaktadır. Değişik renkte motif alanlarını, birbirine ilişirme (iliklerin yok edilmesi) tekniğinde üretilmiş olan kilimin, motifinde yörede “tilif” olarak bilinen sarma konturlü teknik uygulanmıştır.

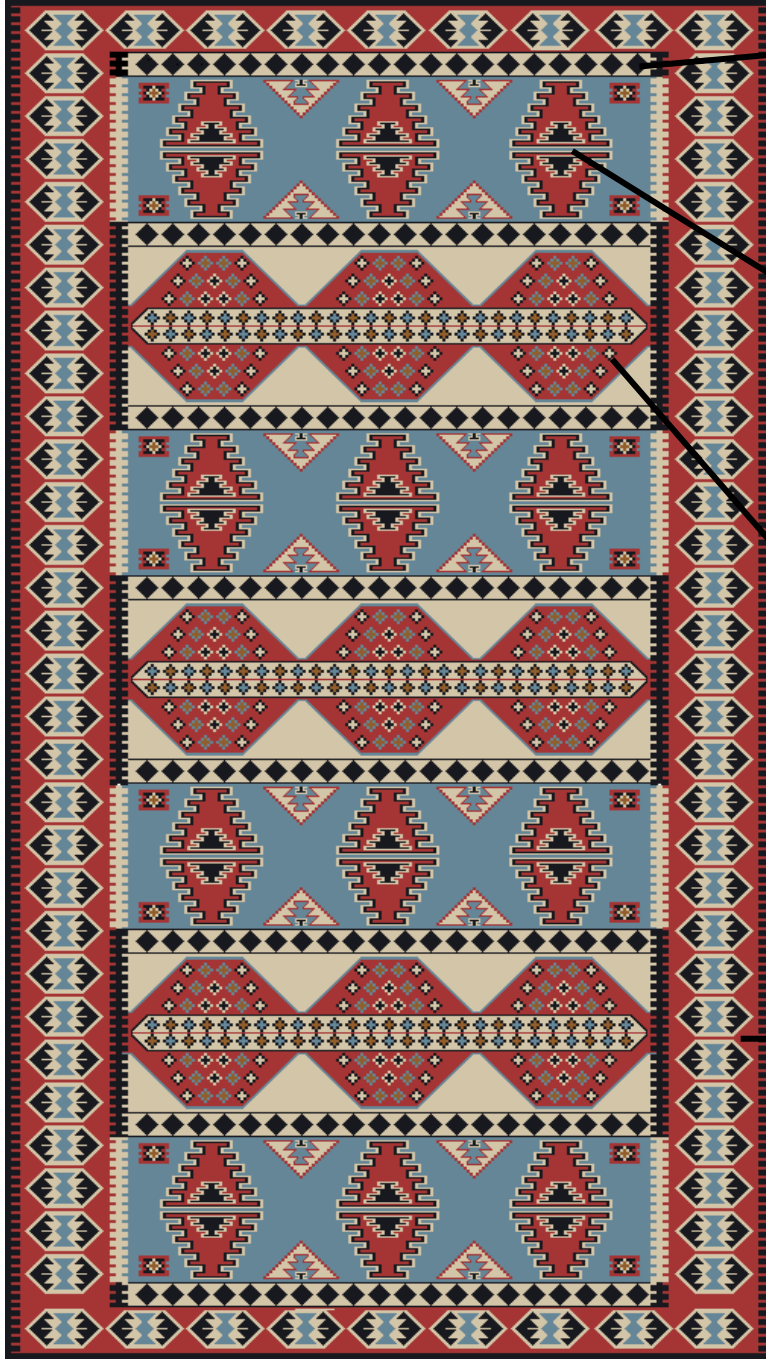
yün,
pamuktan
bitkisel
olup,
kullanılan
ait

Resim
Dokuma

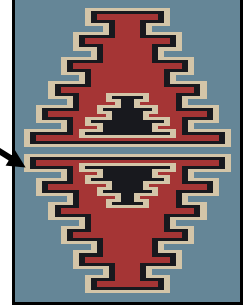


Atkısı
çözüğü
olan kilimde,
boya kullanılmış
doğal boyamada
bitkiler yöreye
bulunmaktadır.

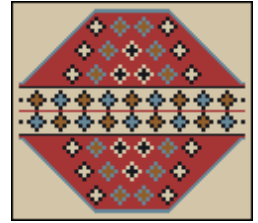
2.56. Kilim



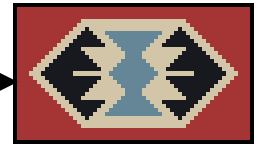
Çizim No 2.222.
Baklava dilimi



Çizim No 2.223.
Yılan tarağı



Çizim No 2.224.
Bereket



Çizim No 2.225.
Yıldız

Çizim No 2.221. Kilim Dokuma

Katalog No	: 57
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.227-2.228-2.229
İnceleme Tarihi	: 21.04.2010
Bulunduğu Yer	: Siirt – Kurtalan Kilim Atölyesi
Dokunduğu Tarih	: 2001
Ebatları (En – Boy)	: 130 x 200 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Ejderha
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İliksiz Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Kırmızı-Yeşil-Lacivert-Mavi-Sarı-Krem
Kullanılan Motifler	: Elibelinde-Ejderha-Muska-Tarak-Göz
Bitkisel boya	: Mazı, Süpürge-Pınar otu, Boyalı otu, Sütleyen, İndigo
Dokunulan Tezgah	: Sarma tipi Tezgah

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan kilime yörede “Ejderha” denilmektedir (Çizim No: 2.226). Kilimde geometrik motifler hakimdir. Kilim, kırmızı zemin üzerine, iki göbekten oluşmakta olup, göbeklerin içerisinde, birbirine geçirilmiş altıgenler bulunmaktadır. Bu altıgenlerin içersine “ejderha” motifleri ile birbirine bağlanmış olup göbeklerin etrafı krem renkte “tarak” motifiyle basamaklar oluşturarak çevrelenmiştir (Çizim No: 2.227). Zeminin boş kalan kısmında ise; sarı, mavi, yeşil renkte “ejderha” motifi yer almaktadır (Çizim No: 2.228).

Zemin ile bordür yeşil renkte “tarak” motifi ile birbirinden ayrılmış olup, krem zemin üzerine diagonal şeklinde “elibeline” motifinin yarısı ve tamamı kırmızı, sarı, yeşil, lacivert renklerde yerleştirilmiştir (Çizim No: 2.229). Kilimin iki kenarı “tarak” motifi ile sonlandırılmış.

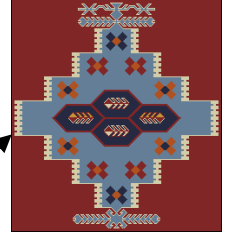
Dokuma özelliğinden dolayı kilimin her iki tarafı da kullanılmaktadır. Değişik renkte motif alanlarını, alanları iliştime (iliklerin yok edilmesi) tekniğinde üretilmiş olan kilimin motifinde, yörede “tilif” olarak bilinen sarma konturlu teknik

uygulanmıştır.

Atkısı yün, çözgüsü pamuktan olan kilimde, bitkisel boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



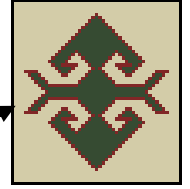
Resim 2.57. Kilim Dokuma



Çizim No 2.227.
Göbek



Çizim No 2.228.
Ejderha



Çizim No 2.229.
Elibeline

Çizim No 2.226. Kilim Dokuma

Katalog No	: 58
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.231
İnceleme Tarihi	: 21.04.2010
Bulunduğu Yer	: Siirt – Kurtalan Kilim Atölyesi
Dokunduğu Tarih	: 2001
Ebatları (En – Boy)	: 130 x 200 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Parmaklı
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İliksiz Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Kırmızı-Sarı-Yeşil-Lacivert-Açık yeşil-Pembe
Kullanılan Motifler	: Parmak (Pıtrak)
Bitkisel boya	: Boyalı otu, Sütleyen,Süpürge-Pınar otu,İndigo
Dokunulan Tezgah	: Sarma tipi Tezgah

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan kilime yörede “Parmaklı” denilmektedir (Çizim No: 2. 230). Kilimde tek bir motif hakimdir. Kilim kırmızı zemin üzerine sarı, yeşil, mavi, lacivert, pembe, krem renklerde “parmak” motifi diagonal şeklinde sıralanmıştır (Çizim No: 2.231).

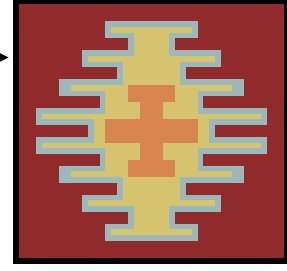
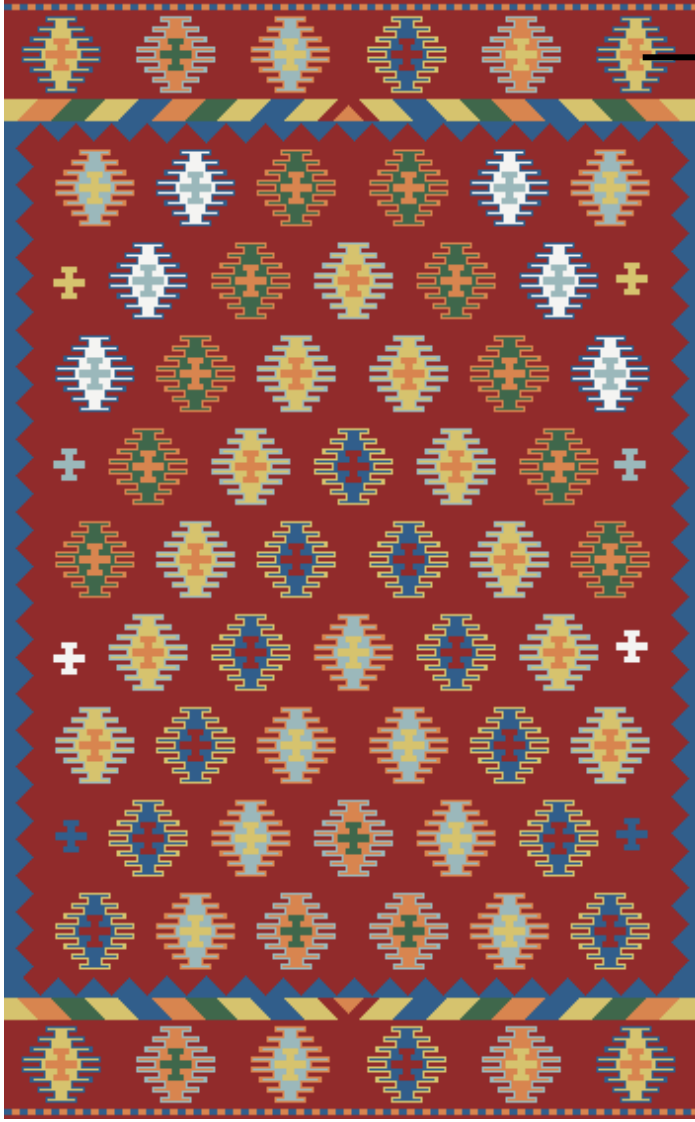
Kilimin alt ve üst kısmı zeminden ince bir “suyolu” ile ayrılmış olup, dar bordürde zeminde bulunan “Parmak” motifi bordürde de kullanılarak sıralanmıştır. Kilimin her iki uzun kenarında lacivert renginde “zikzak” motifi ile sonlandırılmıştır.

Dokuma özelliğinden dolayı kilimin her iki tarafı da kullanılmaktadır. Değişik renkte motif alanlarını birbirine ilişirme (iliklerin yok edilmesi) tekniğinde üretilmiş olan kilimin motifinde, yörede “tilif” olarak bilinen sarma konturlu teknik uygulanmıştır.

Atkısı yün, çözgüsü pamuktan olan kilimde bitkisel boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



Resim 2.58. Kilim Dokuma



Çizim No 2. 231.
Parmak

Çizim No 2.230. Kilim Dokuma

Katalog No	: 59
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.233-2.234-2.235
İnceleme Tarihi	: 21.04.2010
Bulunduğu Yer	: Siirt – Kurtalan Kilim Atölyesi
Dokunduğu Tarih	: 2001
Ebatları (En – Boy)	: 130 x 240 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Su Yolu
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İliksiz Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Kırmızı-Kahverengi-Mavi-Siyah-Sarı-Yeşil
Kullanılan Motifler	: Kurtağzı-Saçbağı-Su Yolu-Tarak
Bitkisel boya	: Çehri, Sütleyen,İndigo,Ceviz kabuğu,Süpürge-Pınar otu
Dokunulan Tezgah	: Sarma tipi Tezgah

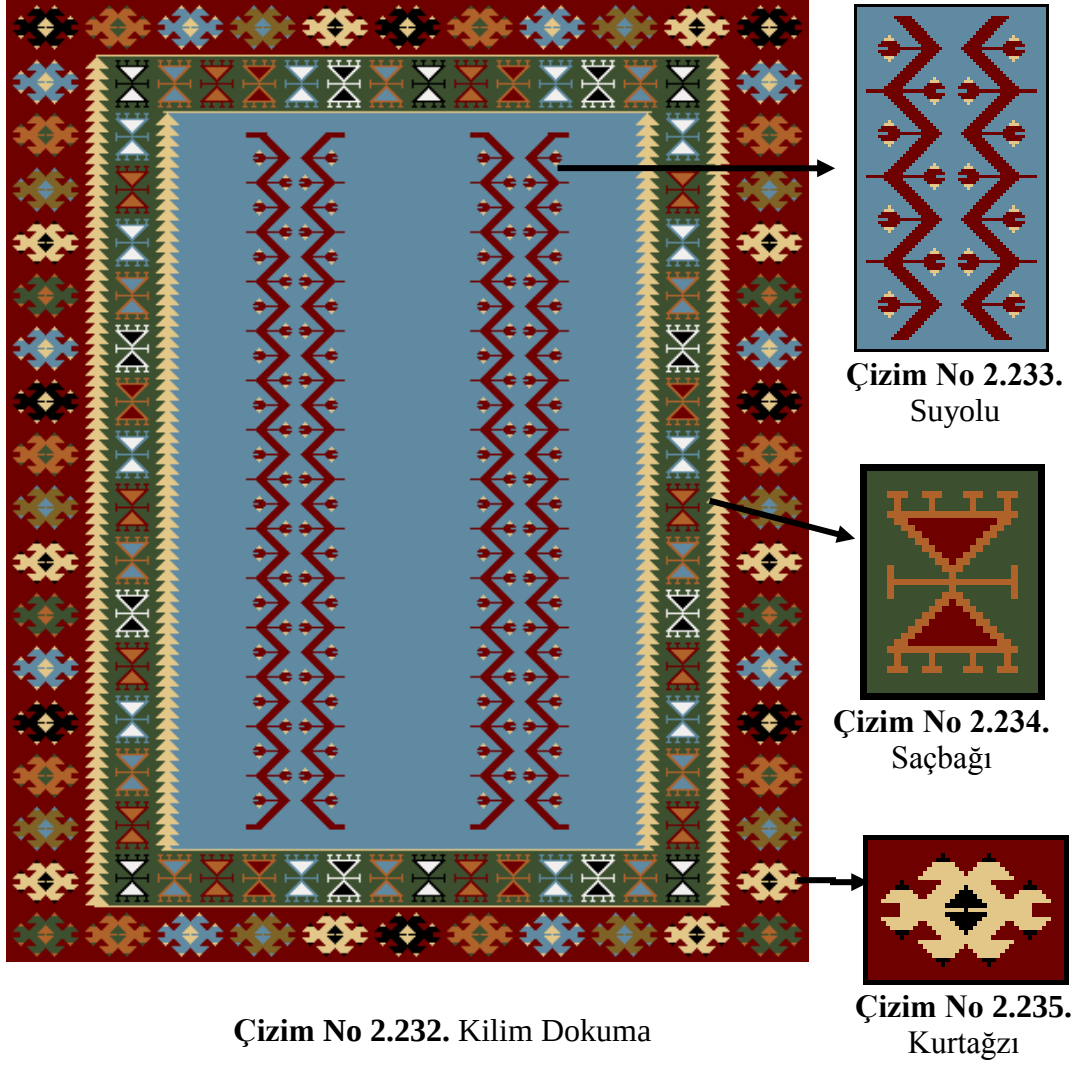
Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan kilime yörede “su yolu” denilmektedir (Çizim No: 2. 232). Kilimde geometrik motifler hakimdir. Kilim mavi zemin üzerine, kırmızı renkte “kurtağzı” motifi kullanılarak dikey doğrultuda “su yolu” motifi oluşturulmuştur (Çizim No: 2.233). Zemin ve bordür beyaz renkte “tersmakara” motifi ile birbirinden ayrılmıştır. Zeminden hemen sonra gelen iç bordürde koyu yeşil zemin üzerine kırmızı, mavi, sarı, beyaz ve siyah renklere “saç bağı” motifi tekrarlanarak sıralanmıştır (Çizim No:2. 234). İç bordür ve dış bordür arasında “tersmakara” motifi yer alır. Dış bordürde kırmızı zemin üzerine beyaz, sarı, mavi renklere “kurtağzı” motifi görülmektedir (Çizim No: 2.235).

Dokuma özelliğinden dolayı, kilimin her iki tarafında kullanılmaktadır. Değişik renkte motif alanlarını birbirine ilişirme (iliklerin yok edilmesi) tekniğinde üretilmiş olan kilimin motifinde, yörede “tilif” olarak bilinen sarma konturlu teknik uygulanmıştır. Atkısı yün, çözgüsü pamuktan olan kilimde, bitkisel boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



Resim 2.59. Kilim Dokuma



Katalog No	: 60
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.237-2.238-2.239-2.240-2.141
İnceleme Tarihi	: 21.04.2010
Bulunduğu Yer	: Siirt – Kurtalan Kilim Atölyesi
Dokunduğu Tarih	: 2002
Ebatları (En – Boy)	: 130 x 200 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Jirkan
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İliksiz Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Kahverengi-Siyah-Lacivert-Mavi-Hardal sarısı
Kullanılan Motifler	: Kuş-Hayat Ağacı-Elibelinde-Tarak-Göz
Bitkisel boya	: Ceviz kabuğu, Mazı, İndigo, Süpürge-Pınar otu
Dokunulan Tezgah	: Sarma tipi Tezgah

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan kilime yörede “Jirkan” denilmektedir (Çizim No: 2. 236). Kilimde geometrik ve kuş motifi hakimdir. Bu kilim Hakkari Jirkan aşiretine ait bir kilim olup, özgürlüğün, bereketin, mutluluğun simgesini oluşturmaktadır. Kilim “tarak” motifiyle birbirinden ayrılarak bu geometrik madalyondan oluşmakta olup, madalyonun içinde kahverengi zemin üzerine krem renginde “elibeline” motifi yer alır (Çizim No: 2.237). Dış kısımda ise stilize edilmiş karşılıklı “kuş motifi” görülür (Çizim No: 2.238).

Zeminin kalın şeridinde ise kahverengi zemin üzerine mavi, krem, kırmızı renklerle karşılıklı “kuş” motifi ile hayat ağaçlı motifleri görülmektedir (Çizim No: 2.239-2.240).

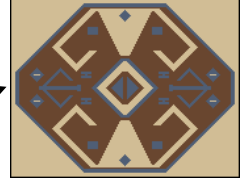
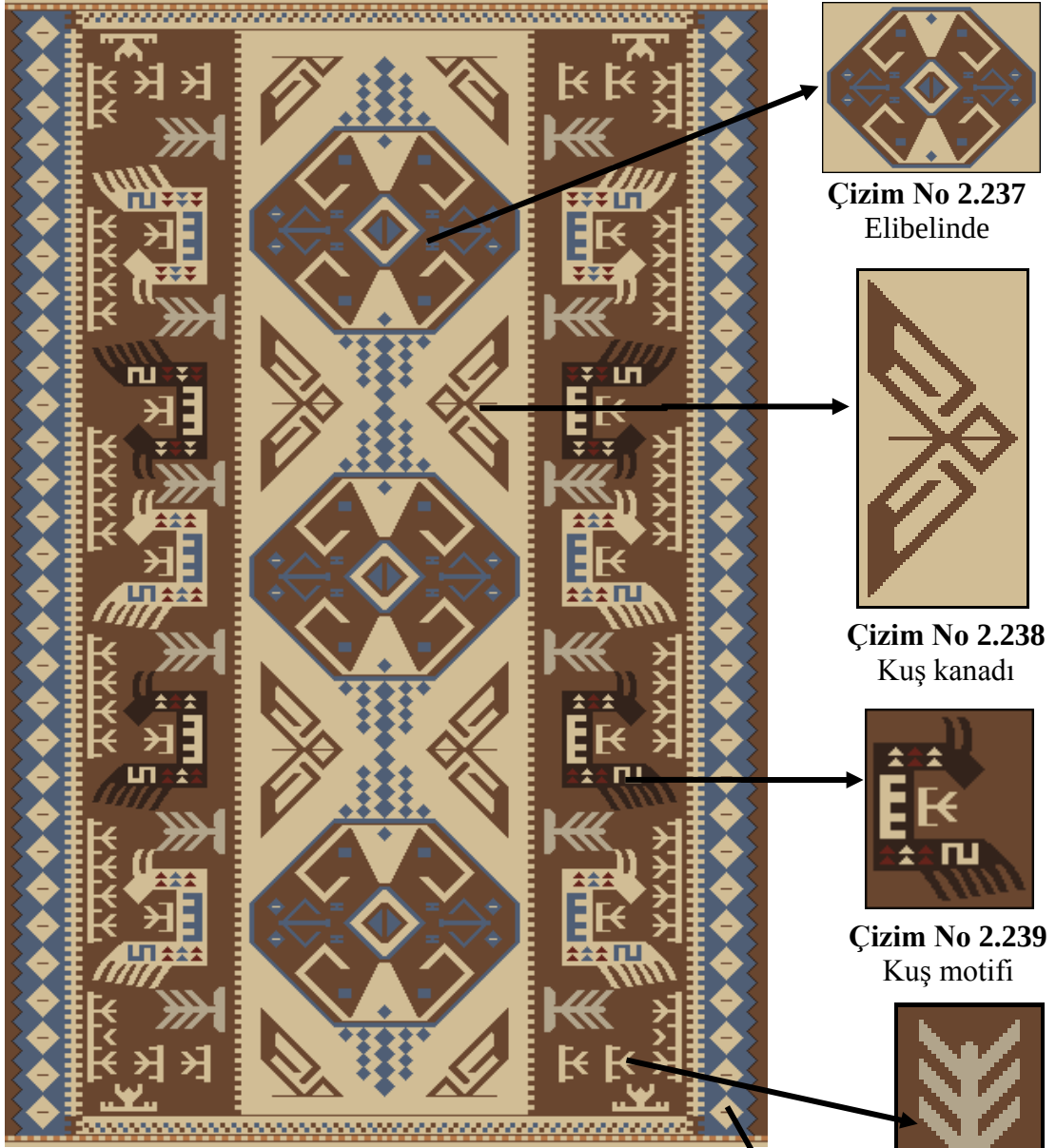
Zemin üst ve alt kısmında “sıçandişi” motifi kullanılmış ve kilimin etrafına lacivert zemin üzerine “baklava dilim” motifi kullanılıp ince bir bordür oluşturmuştur (Çizim No: 2.241).

Dokuma özelliğinden dolayı kilimin her iki tarafı da kullanılmaktadır. Değişik renkte motif alanlarını birbirine ilişirme (iliklerin yok edilmesi) tekniği ile dokunmuştur.

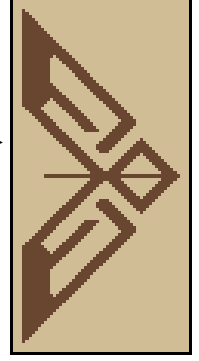
Atkısı yün, çözgüsü pamuktan olan kilimde, bitkisel boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



Resim 2.60. Kilim Dokuma



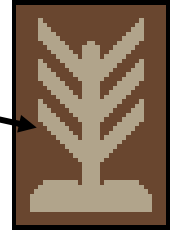
Çizim No 2.237
Elibelinde



Çizim No 2.238
Kuş kanadı



Çizim No 2.239
Kuş motifi



Çizim No 2.240
Hayat ağacı



Çizim No 2.241
Baklava dilimi

Çizim No 2.236. Kilim Dokuma

Katalog No	: 61
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.243-2.244-2.245-2.246
İnceleme Tarihi	: 21.04.2010
Bulunduğu Yer	: Siirt – Kurtalan Kilim Atölyesi
Dokunduğu Tarih	: 2002
Ebatları (En – Boy)	: 130 x 200 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Bindallı
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İliksiz Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Kırmızı-Pembe-Yeşil-Siyah-Sarı-Mavi-Beyaz
Kullanılan Motifler	: Saçbağı-Kuş-Pıtrak-Çitimeli (Türkmen gülü)
Bitkisel boya	: Çehri, Boyalı otu, Sütleyen, İndigo, Mazi
Dokunulan Tezgah	: Sarma tipi Tezgah

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan kilime “Bindallı” denilmektedir (Çizim No: 2. 242). Kilimde geometrik motifler hakimdir. Bu kilim hayat ağacını simgeler. Kilim yeşil zemin üzerine, iki çengelli madalyondan oluşmaktadır. Madalyonların içerisinde kırmızı zemin üzerinde beyaz renkte “Pıtrak” ve “Çitimeli” (Türkmen gülü) motifi görülmektedir (Çizim No: 2.243). İki madalyon “kurtağı” motifi ile birbirine bağlanmıştır. Zeminin boş kalan kısma ise ‘saç bağı’ motifi yer alır (Çizim No: 2.244).

Zemin ve bordürler “ters makara” motifi ile birbirinden ayrılmıştır (Çizim No: 2.245). Kilimin bordürde krem zemin üzerine mavi, siyah, sarı, kırmızı, pembe, yeşil renkle sitle edilmiş “kuş” motifi yer almaktadır (Çizim No: 2.246).

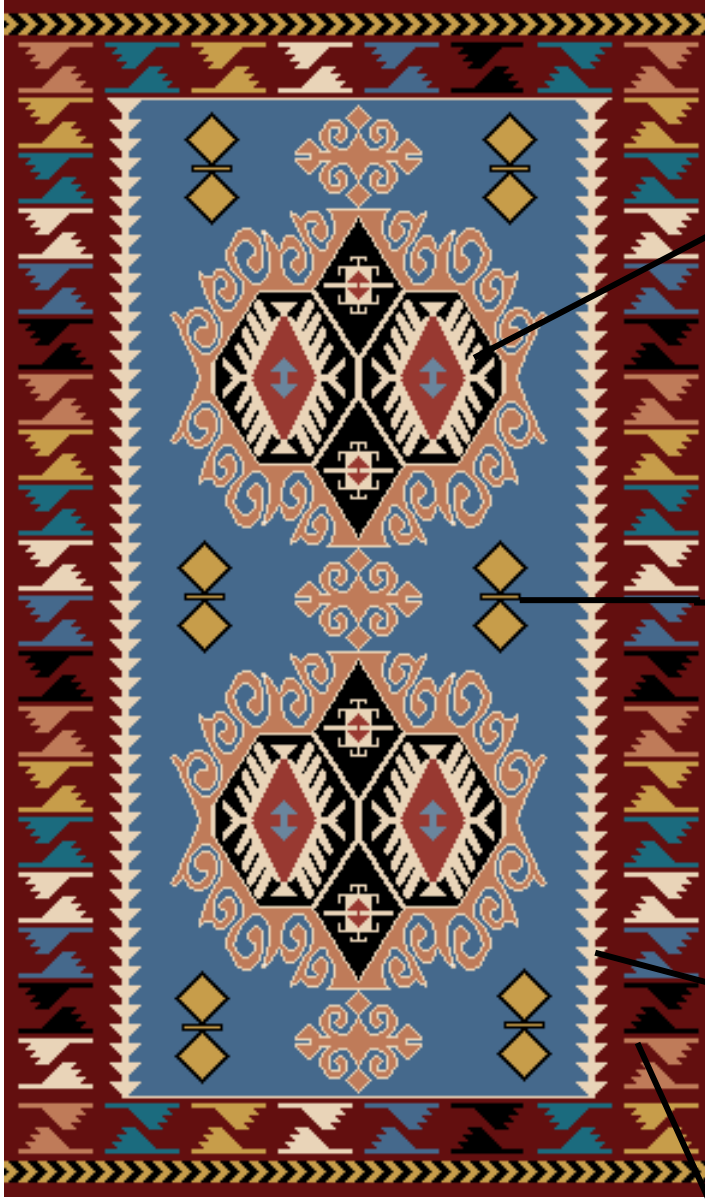
Dokuma özelliğinden dolayı kilim her iki tarafı da kullanılmaktadır. Değişik renkte motif alanlarını birbirine ilıştırma (iliklerin yok edilmesi) tekniğinde üretilmiş olan kilimin motifinde, yörede “tilif” olarak bilinen sarma konturlu teknik uygulanmıştır.

Atkısı yün, çözgüsü pamuktan olan kilimde, bitkisel boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.

Resim
Kilim

2.61.

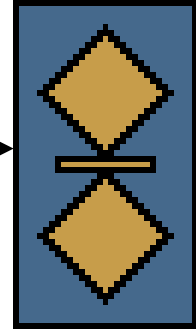




Çizim No 2.242. Kilim Dokuma



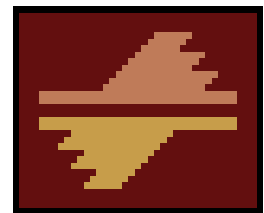
Çizim No 2.243
Madalyon



Çizim No 2.244
Saçbağı



Çizim No 2.245
Ters makara



Çizim No 2.246
Kuş motifi

Katalog No	: 62
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.248-2.249-2.250
İnceleme Tarihi	: 22.04.2010
Bulunduğu Yer	: Siirt – Kurtalan Kilim Atölyesi
Dokunduğu Tarih	: 2002
Ebatları (En – Boy)	: 85 x 140 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Sandık
Kullanım Alanı	: Seccade
Dokuma Tekniği	: İliksiz Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Kahverengi-Siyah-Kırmızı-Mavi-Yeşil-Krem
Kullanılan Motifler	: Koçboynuzu-Elibelinde-Tarak-Yıldız
Bitkisel boya	: Çehri, Boyalı otu, Ceviz kabuğu, İndigo
Dokunulan Tezgah	: Sarma tipi Tezgah

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

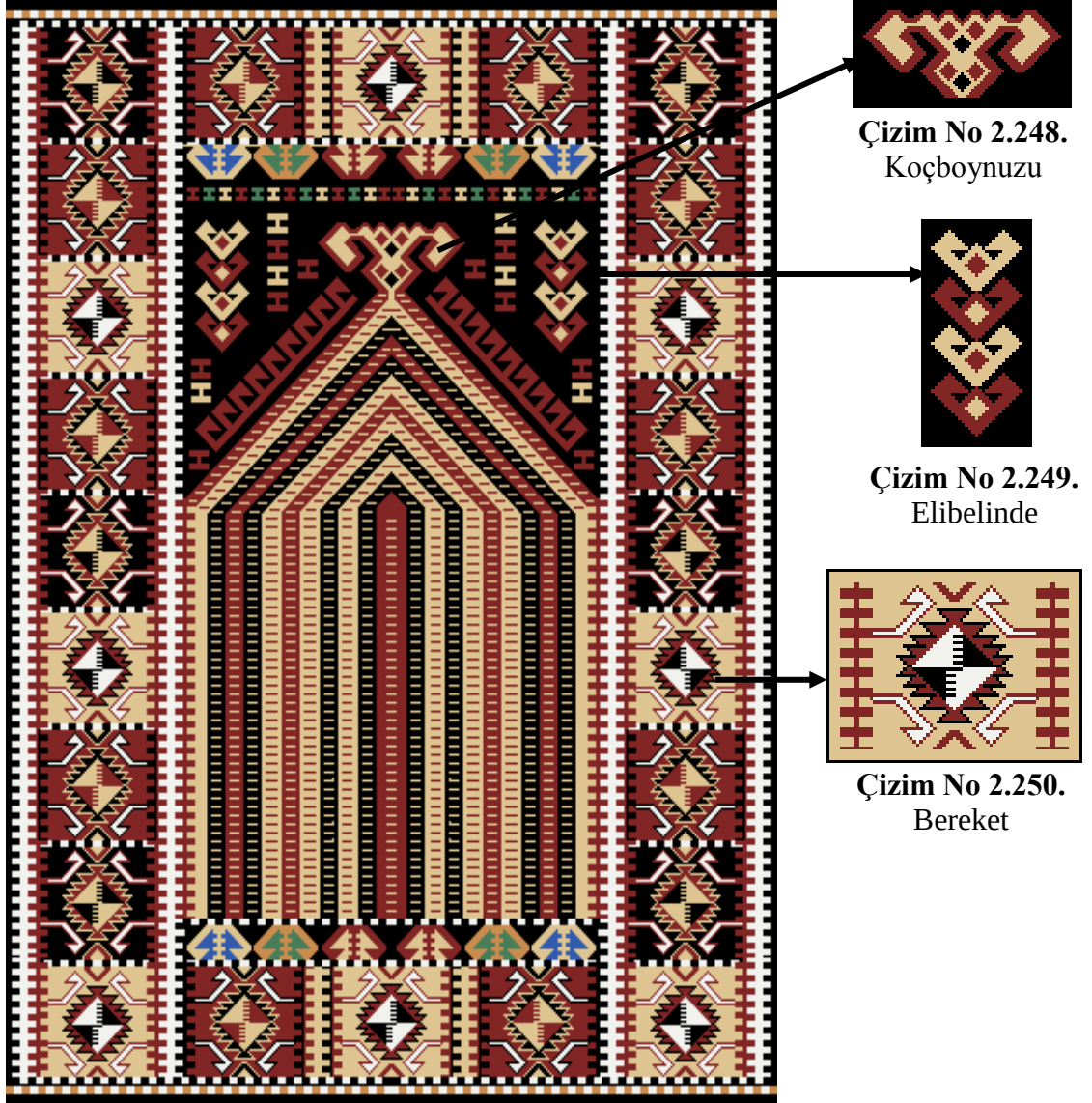
Seccade olarak dokunan kilime yörede “Sandık” denilmektedir (Çizim No: 2. 247). Kilimde geometrik motifler hakimdir. Mihraplı olan bu kilim zemini ince uzun çizgilerden mihrap kompozisyonu oluşturmuştur. Mihrabın üç kısmında “koçboynuzu” motifi yer alır (Çizim No: 2.248). Zeminin boş kalan kısmında ise “elibeline” ve “çengel” motifleri görülmektedir. (Çizim No: 2.249). Zemin ve bordür “tarak” motifi ile birbirinden ayrılmış olup krem ve kırmızı zemin üzerine “bereket” motifi görülmektedir (Çizim No: 2.250).

Dokuma özelliğinden dolayı kilimin her iki tarafı da kullanılmaktadır. Değişik renkte motif alanlarını birbirine ilıştırma (iliklerin yok edilmesi) tekniğinde üretilmiş olan kilimin motifinde, yörede “tilif” olarak bilinen sarma konturlu teknik uygulanmıştır.

Atkısı yün, çözgüsü pamuktan olan kilimde, bitkisel boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.



Resim 2.62. Kilim Dokuma



Çizim No 2.247. Kilim Dokuma

Katalog No	: 63
Dokumanın Türü	: Kilim
Motif Çizim	: 2.252-2.253
İnceleme Tarihi	: 21.04.2010
Bulunduğu Yer	: Siirt – Kurtalan Kilim Atölyesi
Dokunduğu Tarih	: 2001
Ebatları (En – Boy)	: 80 x 175 cm
Dokumanın Yöresel Adı	: Avşar Güzeli
Kullanım Alanı	: Yer Yaygısı
Dokuma Tekniği	: İliksiz Kilim Tekniği
Kullanılan Malzeme	
Atkı	: Yün
Çözüğü	: Pamuk
Kullanılan Renkler	: Lacivert-Kırmızı-Turuncu-Siyah-Krem-Yeşil
Kullanılan Motifler	: Saç bağı-Kurtağzı
Bitkisel boya	: Çehri, Boyalı otu, Mazi, İndigo
Dokunulan Tezgah	: Sarma tipi Tezgah

Motif Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Yer yaygısı olarak dokunan kilime yörede “Avşar güzeli” denilmektedir (Çizim No: 2. 251). Bu kilim Siirt Kurtalan kilim atölyesinde bulunmaktadır. Kilim zemininde “kurtağzı”, “saç bağı”, motifinin bir arada kullanıldığı 3 motiften oluşmaktadır (Çizim No: 2.252-2.253). Bordürde “saçbağı” motifi kullanılmıştır. Genel olarak beyaz, turuncu, kırmızı, mavi, siyah renkler hakimdir. Dokuma özelliğinden dolayı kilimin her iki tarafı da kullanılmaktadır. Değişik renkte motif alanlarını birbirine iliştiirme (iliklerin yok edilmesi) tekniği ile dokunmuştur. Yörede “tilif” olarak bilinen, sarma konturlu teknik uygulanmıştır.

Atkısı yün çözgüsü pamuk olan bu kilimde, bitkisel boya kullanılmış olup, doğal boyamada kullanılan bitkiler yöreye ait bulunmaktadır.

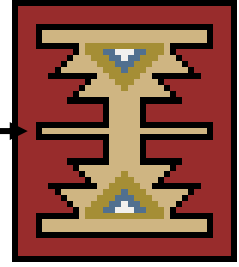
Resim 2.63.
Dokuma

Kilim





Çizim No 2.252.
Kurtağzı



Çizim No
2.253. Saç bağı

Çizim No 2.251. Kilim Dokuma

DEĞERLENDİRME ve KARŞILAŞTIRMA

Türklerin anayurttan beraberinde getirdikleri dokuma kültürünün yeni yurtlarında da sürdürmeleri sonucu aynı göç güzergâhında görülen dokuma örneklerinde motiflerde, renkler ve kompozisyonlar da birbirlerine benzerlikler dikkat çekmektedir. Bu bakımdan örneğin Siirt ve çevresi düz dokumalarında görülen bir motif ya da kompozisyon Van, Hakkâri, Erzurum ve Kars gibi bölgelerde de görülmektedir. Bunun en önemli nedenleri de bu yörelerde yaşayan halkların ortak kültüre sahip olmaları ve aynı kaynaklardan beslenmiş olmalarıdır. Göçlerin olması, başka yerden gelin alıp verme sonucu çeyizlerinde getirmeleri, ya da dini inançlardan dolayı türbe ziyaretlerinde hediyeleşmelerden de etkilendiği görülür. Ve özellikle Siirt'in Aydınlar ilçesinde bulunan İsmail FAKİRULLAH Hz. ve öğrencisi olan Erzurumlu İbrahim HAKKI Hz. türbesinin olması nedeniyle çok fazla ziyaretçi toplamıştır. Yöreden gelen ziyaretçiler türbelere hayırlık olsun diye seccade ya da kilimleri beraberlerinde getirmişlerdir. Bu nedenden dolayı dokuma örneklerinde bir etkileşim görülür.

Van yöresine ait olan katalog 52'deki Başaklı kilim ile resim 20'deki Van yöresine ait kilim teknik olarak birbirleri ile aynıdır. Her ikisi de iliksiz kilim tekniğinde dokunmuş yaygılardır. Her iki kilimin zemininde de bitkisel motifler hâkimdir. Krem zemin üzerine, çiçek, başak ve haşhaş motifleri görülmektedir (Çizim2.201-2.202-2.203).

Kilim iki bordürden oluşmaktadır. İçteki kalın bordür zikzak motifi ile zeminden ayrılmış olup, lacivert zemin üzerine zikzak şeklinde “suyolu“ motifi üzerine yerleştirilmiş çiçekler bulunmaktadır (Çizim 2.204) .Dış bordür rengi kırmızı olup üzerine başak, haşhaş ve çiçek motifleri yer alır. Dokuma özelliklerinden dolayı kilimin her iki tarafı da kullanılmaktadır. Her iki kilimde de sarma kontur tekniği kullanılmaktadır. Atkıları yünden, çözgüleri ise pamuktan dokunmuş, bitkisel boya kullanılmıştır.



Resim 2.64. Van

Hakkari yöresine ait olan katalog 53'deki Avşar Güzeli kilimi ile resim 21'deki Hakkâri yöresine ait kilim teknik olarak birbirleri ile aynıdır. Her ikisi de iliksiz kilim tekniğinde dokunmuş yaygılardır. Her iki kilimde de geometrik motifler hakimdir. Katalog 53'deki Avşar Güzeli kilinde zemin ince şerit ile iki büyük zikzaklı şeride ayrılmıştır. Resim 21'de ise zemin ince şerit ile üç büyük zikzaklı şeride ayrılmıştır. Her iki kilimde de “kurtağzı”, “saçbağı” ve “küpe” motifleri kullanılmıştır(Çizim2.211-2.212) Katalog 53'deki Avşar Güzeli kilimin bordür zemininde turuncu renk kullanılmış, resim 21'de ise kırmızı renk kullanılmıştır. Her iki kilimde de dokuma özelliğinden dolayı kilimin her iki tarafı da kullanılmaktadır. Sarma kontur tekniği kullanılmıştır. Atkıları yünden, çözgüleri ise pamuktan dokunmuştur. Bitkisel boya kullanılmıştır.



Resim 2.65. Hakkari

Hakkari yöresine ait olan katalog 56'teki Şehvani kilim ile resim 22'deki Hakkâri yöresine ait kilim iliksiz kilim tekniği ile dokunmuştur. Geometrik motifler hâkimdir. Yaygıların birbirine benzeyen en belirgin özelliği zeminin enine şeritlerden oluşmasıdır. Her iki kilimin şeritlerinin içerisinde “yılan tarağı”, ve “baklava dilimi” motifleri kullanılmıştır(Çizim2.223-2.222).Katalog 56'teki Şehvani kiliminde mavi, kırmızı ve siyah renkler kullanılmış. Resim 22' de ise kırmızı, yeşil ve lacivert renkler kullanılmış. Her iki kilimde de dokuma özelliğinden dolayı kilimin her iki tarafı da kullanılmaktadır. Sarma kontur tekniği kullanılmıştır. Atkıları yünden, çözgüleri ise pamuktan dokunmuştur. Bitkisel boya kullanılmıştır.



Resim 2.66 Hakkari

Kars yöresine ait olan katalog 62'deki Sandıklı kilim ile resim 23'de Kars yöresine ait olan kilim iliksiz kilim tekniği ile dokunmuştur. Geometrik motifler hakimdir. Yaygıların birbirine benzeyen en belirgin özelliği aynı kompozisyon ve aynı motiflerle dokunmuş olmasıdır. Her iki kilim mihraplı olup zemini ince, uzun çizgilerden mihrap kompozisyonu oluşturmaktadır. Mihrabın uç kısmında “koçboynuzu” motifi yer alır (Çizim2.248) , zeminin boş kalan kısmında ise “eli belinde”, “tarak” ve “çengel” motifleri görülmektedir. Katalog 62'deki Sandıklı kilimde tek bir kalın bordür görülmektedir (Çizim2.250). Resim 23'de ise kalın bordürün dışında hem içte hem de dışta ince bordür yer alır. Katalog 62'deki Sandıklı kiliminde kırmızı, krem ve siyah renkler kullanılmış. Resim 23'de ise turuncu, sarı, kahverengi ve siyah renkler kullanılmıştır. Katalog 62'deki Sandıklı kilimde atkısı yün, çözgüsü pamuktan dokunmuştur. Resim 23'de ise atkı ve çözgü de yün ip kullanılmıştır. Her iki kilimde de bitkisel boya kullanılmıştır.



Resim 2.67. Kars

Katalog 42 ve 43'teki Ejder kilim ile resim 24'deki Tortum yöresine ait kilim, ilikli kilim tekniği ile dokunmuştur. Geometrik motifler hakimdir.

Katalog 42 ve 43'teki Ejder kilim ile resim 24'deki kilimlerin benzer özelliği zeminlerinin orta kısmında basamak şeklinde göbek olarak sıralanmış “ejder” motifi yer almaktadır(Çizim2.158). Resim 24'deki kilimde 6 taraklı göbekten oluşmaktadır. Göbeklerin içerisinde yeşil, sarı ve siyah zemin üzerinde “bukağı” ve “pıtrak” motifi yer almaktadır. Göbeklerin dışında kalan kısımda ise “bukağı”, “akrep” “koçboynuzu”, “tarak” ve “çengel” motifleri yer alır. Zikzak şeklinde bordüre sahiptir. Üç bordürden oluşmaktadır. İlk bordürde “elibeline” motifi, ikinci bordürde “baklava dilimi”, üçüncü bordürde ise “çengel” ve “yıldız” motifi sıralanmıştır.(Çizim2.161-2.166).Resim

24'deki kilimin zemini üç taraklı göbekten oluşmaktadır. İçerisinde siyah zemin üzerine “pıtrak” ve “bukağı” motifleri görülür. Göbek dışındaki kırmızı zemin üzerine “çengel” “yıldız”, “tarak”, “koçboynuzu”, “bereket” ve “küpe” motifi görülür. Zikzak şeklinde bordür kenarlarına sahiptir. Beyaz zeminli dış bordür üzerinde kırmızı, yeşil, turuncu, mavi ve pembe renkte “yıldız” motifi sıralanmıştır. Her iki kilimin atkı ve çözgülerinde yün kullanılmıştır.



Resim 2.68. Erzurum (Tortum)

Araştırma konusu olan Siirt ve çevresi düz dokumaları çalışmasında toplam altmış üç tane dokuma bulunmaktadır. Bunların on bir tanesi seyrek motifli cicim, yedi tanesi çapraz zili, on bir tanesi düz zili ve kırk dört tanesi kilimden oluşmaktadır.

Yörede dokunan kilimler, onu dokuyan aşirete ya da kullanılan ona motife göre adlandırılmaktadır. Belli bir aşiretin adını alan dokumalar, bir başka aşiret tarafından dokunursa bile ilk dokunan aşiretin adı ile anılmaya devam edilmektedir. Bunlar Hakkâri, Şırnak, Van bölgesinde bulunan Jirkan, Avşar, Herki ve Şehvani aşiretleridir.

Yörede dokumalar yer yaygısı amaçlı kullanılmaktadır. Dokumaların 1m² için 1,150 kg çözgü ve yün iplik kullanılmaktadır. Dokumalarda 10cm'ye 20 çözgü bulunmaktadır. Dokumalar 150 X 230 cm ve 200 X 310 cm civarında dokunmaktadır.

Siirt ve çevresi düz dokumaları genellikle dikey olarak kurulan ve adını ip ağacı, mazman ya da ıstar denilen tezgahlarda dokunur. Ve yörede tezgahlar ıstar olarak adlandırılır. Yörede yün genelde halkın kendi beslediği koyundan elde edilmekte ya da pazarlardan alınmaktadır. Kullanılan yün iplikler, gerek evlerde el eğirmesi, gerekse koyunlardan elde edilen yünlerin fabrikalarda bükülmesi ile sağlanmaktadır. Son yıllarda Siirt ve çevresinde dokuma yapımında kullanılan ipliğin büyük bir kısmı uşak iplik fabrikasından temin edilmektedir. Siirt ve çevresinde çok eskilere dayanan yün iplik yapımı teşi, iğ ve çıkırık denilen aletlerle yapılmaktadır.

Siirt ve çevresindeki düz dokuma örneklerinde teknik olarak ilikli – iliksiz kilim tekniği, seyrek motifli cicim tekniği, düz çapraz zili tekniği görülmektedir. İlikli kilim; çözgülerin üzerini örten değişik renkteki atkılar bir alttan bir üstten geçirilir. Aynı yerden diğer motifli başka renkteki atkısı da dönerken iki desen arasında ilik meydana gelir. İliksiz kilim; dikey çizgilerin oluşmasını engellemek için çoğunlukla çapraz ve enine çizgilerden oluşan desenler dokunur. Kilimde ne kadar delik bulunursa kilimin yapısı da o derece zayıflar bu nedenle ilikler çeşitli şekillerde yok edilir. Yörede bazı kilimlerin ipliklerini kapatmak için “sarma kontür” tekniği uygulanmaktadır. Yörede bu isme “tilif” ismi verilir. Dokuma özelliğinden dolayı kilimin her iki tarafında kullanılmaktadır. Seyrek motifli cicim zemin meydana getirilirse atkı ve çözgüler çoğunlukla aynı kalınlıkta ve aynı renkte ipliklerdir. Desene meydana getiren iplikler daha kalın olur ve desenlere kabarık bir görüş verir. Daha çok ince bez dokuması.

Üzerine serpme motiflerden meydana gelir. Düz zili: Desenleri için 2 – 1, 3 – 1, 5 – 1 atlamalarda doldurulurken başta kalan tek çözgüler ve atlamalar ile yaygının yüzünde dikey çizgili fitilli bir görünüm meydana gelir. Çapraz zili; Her sırada birer çözgüyü başta bırakarak öne geçirilen desen iplikleri üst sırada birer çözgü yan tarafa koyarak atlatırlar, böylece başta kalan çözgüler ve üste çıkan desen iplikleri çapraz çizgiler oluştururlar.

Siirt ve çevresi düz dokumalarda renk olarak kırmızı, lacivert, sarı, siyah, krem ve yeşil renkleri kullanılmaktadır. Dokumalarda görülen beyaz renk ise yünün renklendirilmemiş yünün saf hali ile dokunur. Yörede doğal boya uygulanır, renkler

Çevredeki bitkilerin kök, gövde, yaprak ve meyvelerinden elde edilmektedir. Boyamada kullandıkları bitkiler boyalı otu, ceviz kabuğu, indigo, süpürge otu, mazi ,palamut, pınar otu ve sütleyen otu gibi bitkiler kullanılmaktadır. Bu bitkiler kurutulup boyama yapıldığında mordan maddeleri (şap, saçıkıbrıs ,krom ve göz taşı gibi) ile kazanda iple beraber iple kaynatılıp bir süre sonra kazandan çıkarın ipler durulanıp güneş altında kurutulur.

Siirt ve çevresindeki dokumalar yer yaygısı, seccade, semer örtüsü ve porzol denilen ocuk ve eşıya taşımak için kullanılan dokuma örnekleri görülmektedir. Bu örneklerde yatay – dikey, göbekli, merkezi, mihrap, diagonol yönde gelişen bir kompozisyon özelliği görülür. Motifler yan yana ya da st üste geliyormuş gibi bir devamlılık gösterir. Dikey kompozisyonlu dokumalarda kuşaklar “tarak” motifi ile yatay olanlarda ise “engel”, “yıldız”, “baklava dilimi” gibi zengin motiflerden birbirinden ayırmaktadır.

Yörede kullanılan motifler; başak, pıtrak, akrep, yıldız, Çitimeli, ko boynuzu, saç bağı, eli belinde, bukağı, kurtağzı, kuş, yılan tarafı gibi motiflerdir. Kullanılan bu motifler kendine has anlamlarını ve isimlerini bulundurmaktadır. Bu isimlerin bazıları yöresel bazıları ise yazılı kaynaklardan alınmıştır.

SONUÇ

Siirt ve çevresi düz dokumalarındaki motifler ve kompozisyonlar Kars, Hakkâri, Van ve Erzurum gibi yöre dokumalarının bazı örnekleri ile çok benzerlik gösterir. Bunun en önemli nedeni, aşiret isimleriyle anılan motif ve kompozisyonların, göç yoluyla diğer bölgelere aktarılmasıdır.

Yörede dokunan kilimler aşiret isimleri ile (Herki, Jirkan, Avşar, vs) anıldığı gibi, daha çok günlük hayatta kullanılan kelimelerden ya da şahıs ismi kullanılarak adlandırılmaktadır.

Bölgedeki dokumalar, önceleri yer yaygısı, seccade, semer örtüsü, çocuk ve eşya taşıma çantası gibi amaçlar için kullanılırken, günümüzde daha çok yer yaygısı ve yolluk olarak kullanılmaktadır.

Dokumaların boyutları 200x230 cm, 150x230 cm, 190x220 cm, 40x70 cm, 80x210 cm, 80x150 cm aralıklarda olup dokumalar, iki şak ve tek parça halinde dokunulmuştur.

Siirt ve çevresi düz dokumalarında atkı ve çözgülerde çift bükümlü yün kullanılmaktadır. Hayvancılığın yaygın olduğu yörede ipler geleneksel yollarla elde edilmektedir. Son yıllarda ise dokumada kullanılan ipler, genellikle hazır ipliklerden elde edilmektedir. Ayrıca yörede çözgüde pamuk ipliği kullanıldığı görülmektedir.

Eski dokuma örneklerinde teknik olarak , ilikli kilim tekniği, iliksiz kilim tekniği, seyrek motifli cicim tekniği, düz zili ve çapraz zili tekniği uygulanmıştır. Yeni dokuma örneklerinde ise sarma ve kontürleme tekniği uygulandığı görülmektedir.

Bölgedeki dokumalarda kullanılan ipler doğal ve sentetik boya ile boyanmaktadır. Doğal boyalarda boyar madde olarak bölgede yetişen boyalı otu, ceviz kabuğu, indigo, süpürge otu, mazi, palamut, pınar otu ve sütleyen gibi bitkiler kullanılmaktadır.

Siirt ve çevresi dokumalarında yatay – dikey, göbekli, merkezi, mihrap, diagonal gibi kompozisyon çeşitleri görülür. Motifler yan yana ya da üst üste gelmiş gibi bir devamlılık gösterir.

Siirt ve çevresindeki dokumalar, bugün Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) eylem planı çevresinde yürütülen ve devlet planlama teşkilatı tarafından finansa edilen sosyal destek projesi (SODES) kapsamında, açılan kurslarda yaşatılmaya çalışılmaktadır. Bu kurslarda yöredeki dokumaların orjinalleri sürekli dokunmakta ve

bu vesileyle orijinal motifler ve kompozisyonlar korunmaktadır. Proje kapsamındaki atölyeler Kurtalan ve Aydınlar ilçesinde yürütülmektedir. Özellikle bayanlara yönelik olan bu kurslarda yöre halkı maddi bir kazanç elde etmektedir. Bunun yanı sıra yeni iş istihdamı da oluşmakta ve dokumacılık tekrar önem kazanmaktadır. Teknolojinin gelişmesi, makinelerin çıkması ve makine dokumalarının yaygınlaşması ile atölyedeki dokumalarda eski önemini kaybetmiştir. Siirt'teki düz dokumaların yaşatılabilmesi için dokumaların fotoğraf ve motiflerinin çizimlerinin unutulmaması için katalog haline getirilip arşivlendirilmesi gerekmektedir.

Dokuma kültürünün genel olarak devamlılığını sağlamak için, her ne kadar yöre halkını teşvik eden projeler uygulanmış olsa da bu projelerin uzun vadeli bir yaptırımı bulunmamaktadır. Genel olarak dokumacılığın gelişebilmesi ve yeniden yerleşebilmesi için boya, iplik gibi ham madde unsurlarının üretimine yönelik teşviklerin de yapılması gerekir. Bunun yanı sıra, dokumacılık yapan küçük ve orta ölçekli işletmelerin kurulması ve kendilerini ilerletebilmeleri için pazar ihtiyaçları konusunda yerel yönetimlerin ve idarelerin öncülük etmesi de yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, B. Balpınar, *Kilim, Cicim, Zili, Sumak*, Eren Yayınları, İstanbul 1982.
- Acar, B. Balpınar, *Kilim, Cicim, Zili, Sumak*, İstanbul 1974.
- Akbil, F., “Bergama Dokumaları Cicim-Zili”, *Türkiye’imiz*, İstanbul 1977.
- Aldoğan, A., “Türk Kilim Sanatı”, *Sanat Dünyamız*, Yıl 10, İstanbul 1984, 13-14.
- Anonim, *Yurt Ansiklopedisi*, Cilt: IX, (Siirt Maddesi), Anadolu Yayın, İstanbul 1983.
- Aslanapa, O., - Durul, Y., *Selçuklu Halıları*, Ak Yayınları, İstanbul 1973.
- Ateş, M., *Mitolojiler, Semboller ve Halılar*, Symbol Yayıncılık, İstanbul 1996, 153-156.
- Aytaç, A., *Geleneksel Türk El Dokumacılığı Sanatı*, Konya 2006.
- Aytaç, Ç., *El Dokumacılığı*, MEB Yayınları, İstanbul 1982.
- Aytaç, S., “Yağcıbedir Yörük Halıları”, *Sanatsal Mozaik*, Sayı: 4, Aralık 1995, 58-59.
- Barışta, H. Ö., *Türk El Sanatları*, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988.
- Bayraktaroğlu, S. “Maddi Kültürümüzün Zengin Örneklerinden Sumak Dokumaları”, *Kültür Ve Sanat* (İş Bankası) Yıl: 3, Eylül 1991, Sayı:11, 40-43.
- Bayraktaroğlu, S., “Vakıflar Genel Müdürlüğünün Halı Kilim Tespit ve Tescil Çalışmaları”, VIII. *Vakıf Haftası Kitabı*, 196-197.
- Bayram, S. “Vakıflar Genel Müdürlüğü Halı Müzesinde Bulunan Hayvan Figürlü Halılarda Ejder-Kaplumbağa-Akrep-Kertenkele Figürü”, *I. Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri*, Kayseri, 27-31 Mayıs 1996, Ankara 1998, 65-75.
- Bilgin, Ü., “XIX. Yüzyıl Seccadeleri”, *Sanat Dünyamız*, Yıl: 6, Sayı: 17, 18-22.
- Birol, İ.A., Derman, Ç. *Türk Tezyini Sanatlarında Motifler*, Kubbealtı Neşriyat Yayınları, İstanbul 2008.
- Çam, N., *Türk ve İslam Sanatlarında Altı Kollu Yıldız*, Selçuklu Araştırma Merkezi, Konya 1993, 251-253.
- Çambel Halet Ve Bşk., “1987 Yılı Çayönü Kazıları”, *X. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Antalya 1989, 59-80
- Çoruhlu, “Eyüp ve Çevresindeki Mezar Taşlarında Görülen Kase İçindeki Meyve Tasvirlerinin Sembolizmi”, 120.
- Çoruhlu, Y., “Türk Kozmolojisindeki Yer Alan Bazı Unsurların Türk Halılardaki İzleri”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı:100, 1996, 229-230.
- Çoruhlu, Y., “Türk Sanatında Görülen Hayvan Figürlerine "Gök ve Yer" Sembolizmi Açısından Bir Bakış, 251-254;

- Darkot, B., “Siirt”, *İslam Ansiklopedisi*, C. X, Diyanet Vakfı Yayın, İstanbul 1994.
- Deniz, B., “Kula Halıları”, *Bilim Birlik Başarı*, Yıl: 11, Sayı: 43, İzmir 1987, 13-19.
- Deniz, B., “Osmanlı Dönemi Düz Dokuma Yaygıları (Kilim, Cicim, Zili, Sumak)”, *Osmanlı Kültür ve Sanat*, 11(20), Ankara 1999, 395-409.
- Deniz, B., “Yunddağ Yöresi Düz Dokuma Yaygıları”, IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, Antalya 6-11 Mayıs 1991, Cilt: V, *Maddi Kültür*, Ankara 1992, 69-84.
- Deniz, Bekir, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2000.
- Durul, Y., “Halı ve Kilimlerde Kız Motifleri”, *Türk Etnografya Dergisi*, Ankara 1956, 91-93,
- Durul, Y., “Türkmen Kilimleri”, *Sanat Dünyamız*, Yıl: 6, Sayı: 16, 20-21.
- Durul, Y., “Anadolu Kilimlerinin Teşhisi ve İmler”, *I. Milletlerarası Türk Folklor Sempozyum Bildirileri*, 8-14 Ekim Ankara 1974, 278-80.
- Durul, Y., *Yörük Kilimleri Niğde Yöresi*, Akbank’ın 30.Yılı için Bir Kültür Hizmeti Yay., İstanbul 1977.
- Durul, Y., “Kilim Motifleri Üzerine Araştırma”, *Sanat Dünyamız*, İzmir 1984, 128-130.
- Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Cilt: 2, Yem Yayınları, İstanbul 1997.
- Erbek, G., “Anadolu Motifleri Sergisi”, *İzmir Alman Kültür Merkezi*, 1986.
- Erbek, M., *Çatal Höyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002.
- Erbek, G., “Hayat Ağacı Motifi 2” *Antika*, Yıl: 2, Sayı: 16, Temmuz, 1986, 20-21.
- Ersoy, A., “Osmanlı Saray Kilimleri”, *İlgi*, Sayı: 3, İstanbul 1990, 4-7.
- Genç, R., “Kaşgarlı Mahmud’a Göre XI. Yüzyılda Türkler’de Dokuma ve Yaygı İşleri”, *Arış*, Sayı: 3, 1997, 8-16.
- Gökbuget, M., “Anadolu’da Göz ve Nazar Geleneği Ve Bununla İlgili Pratiklerin Dokumalarda Uygulanması”, *I. Uluslararası El Sanatları Sempozyumu*, İzmir 1984, 202-204.
- Günaltay, Ş., *Yakın Sarklı Anadolu*, Ttk Yayın, Ankara 1937.
- İbrahimgil, M. Z., “Makedonya’da Türk Mimarisinde Görülen Sembolik Motifler”, Ankara 2002, 141-142.
- Kafalılar, A., *Halıcılık ve Teknoloji*, Ankara 1982.

- Karamağaralı, B., “Ejder Ve Lotus Motifinin Halı Seccadelerdeki İkonografisi”, *Arış*, Yıl: 1, 1998, 36-38.
- Karamağaralı, B., “Türk Folklorunda Kurt Üzerine”, *iii. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirisi*, Cilt: V, Ankara 1987.
- Kırzioğlu, Görgünay, N. “Anadolu'da Cecim Çeşitleri”, *iii. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, Cilt: V, Maddi Kültür, Ankara 1987, 139-150.
- Kırzioğlu, Görgünay, N. “Kırkitli Dokumalarımızda Geçimlerimiz ve Van”, *Yakm Tarihinde Van Uluslar Arası Sempozyumu*, Van 2-5 Nisan 1990, Ankara 1990,. 253-272.
- Kırzioğlu, Görgünay, N. “XVI-XVIII. Yüzyıl Saray Kilimlerinin Bardız, Karabağ, Moldavya, Komrat ve Bulgaristan'da Devam Edegelen Benzerleri”, *V. Milletlerarası Türk Halı Kültürü Kongresi, Maddi Kültür Seksiyon Bildirileri*, Ankara 1997, 248-260.
- Kırzioğlu, Görgünay, N. Akansel, -M., “Kaybolan Dokumalarımızı Kazanabilir miyiz?” *2000'li Yıllarda Türkiye'de Geleneksel Türk El Sanatsal, Tarımsal ve Ekonomik Boyutu Sempozyumu Bildirileri*, Ankara 1997.
- Kırzioğlu, Görgünay, N. *Altaylardan Tuna Boyuna Türk Dünyasında Ortak Motifler*, Kültür Bakanlığı Yayın, Ankara 1995.
- Kırzioğlu, Görgünay, N., *Doğu Yöresi Halıları*, İş Bankası Kültür Yayıncılık, Ankara 1978.
- Kütükoğlu, M., *Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1640 Tarihli Narh Defteri*, İstanbul 1983.
- Mellaart, J., *Çatalhöyük Anadolu'da Neolitik Bir Kent*, (1.Baskı), Yapı Kredi Yayınlar, İstanbul 2002.
- Ögel, B., *Türk Kültür Tarihine Giriş*, Cilt: III, Ankara 1978.
- Ölçer, N., “Kilim Sanatı” *Geleneksel Türk Sanatı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1995, 139-140.
- Ölçer, N., *Türk İslam Eserleri*, Eren Yayınları, İstanbul 1982.
- Önder, M., *Antika Ve Eski Eserler Kılavuzu*, İş Bankası Kültür Yayınları, 1998.
- Öney, G., “Anadolu Selçuklu Mimarisinde Avcı Kuşlar, Tek ve Çift Başlı Kartal”, *Malazgirt Armağanı* Ankara 1972, 139-172.

- Öney, G., “Anadolu Selçuklu Sanatında Ejder Figürleri”, *Belleten*, Cilt: 32, Ankara 1969, Sayı 130, 171-193.
- Öney, G., “Artuklu Devrinden Bir Hayat Ağacı Kabartması Hakkında”, *Vakıflar* 7, İstanbul 1968, 117-120.
- Râsonyi, L., “Türklerde Halıcılık Terimleri ve Halıcılığın Menşei”, *Türk Kültürü*, Sayı : IX, 103-104.
- Salman, Ö. “Türk Sanatının Gerçek Dışı Varlık Motifleri”, *İlgi*, 1998, 92-93.
- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, *Küçük Sanatlar ve Sanayi Bölgeleri ve Siteleri Genel Müdürlüğü, Bitkilerden Elde Edilen Boyalarla Yün Liiflerinin Boyanması*, Ankara 1991.
- Siirt İl Yıllığı, Siirt Valiliği, Ajanstürk, Ankara 1967.
- Sürür, A. “Türk Tekstil Sanatlarında Kuş Motifi”, IV. *Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri*, V. Cilt, Maddi Kültür, Ankara 1992, 203.
- Şükün, Z., *Farsça-Türkçe Lugat Gencine-İ Güftar Fereng-i Ziya*, MEB Yayınları, İstanbul 1984.
- Uğurlu, A., “Antik Çağ Anadolu Dokuma Sanatı”, *İlgi Dergisi*, Sayı: 43, İstanbul 1990.
- Yetkin, Ş. “Türk Kilim Sanatında Yeni Bir Gurup Saray Kilimleri” *Belleten* Cilt: XXXV, Ankara 1971, 218-220.
- Yetkin, Ş., “İstanbul’da Hekimoğlu Ali Paşa Camii’nde Hayvan Figürlü Bir Türk Kilimi,” *Vakıflar Dergisi*, Sayı: IX, Ankara 1971, 327-331.
- Yetkin, Ş., *Türk Halı Sanatı*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1974.
- Yıldız, H. D., “Anadolu Türk Tarihi”, *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi*, Cilt: III, Görsel Yayın, İstanbul 1983, 566-570.
- Yılmaz, E., *Siirt Tarihi (Başlangıçtan Osmanlı’ya Kadar)*, (Yüksek Lisans Tezi), Y.Y.Ü.S.B.E., Van 1994.
- Züber, H., *Türk Süsleme Sanatı*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1972.

KAYNAK KİŞİLER

Kurtalan Doğal Boya Atölyesinden Maruf Lalenin verdiği bilgi, 2011 yılı, 1950 doğumlu

Siirt Aydınlar İlçe Merkez Fekurullah Mah Zemzeme Işık verdiği bilgi, 2011 yılı, 1973 doğumlu

Siirt Aydınlar İlçesi Çınarlısu Köyü Yılmaz Yolday ın verdiği bilgi, 2011 yılı, 1965 doğumlu

Siirt Aydınlar İlçesi Merkez Fekurullah Mah Zemzeme Işık verdiği bilgi, 2011 yılı, 1962 doğumlu

Siirt Eruh İlçe Merkez Sarıgül Mah Şirin Özlük ün verdiği bilgi, 2011 yılı, 1963 doğumlu

Siirt Kurtalan İlçesi Sümer Mah Türkan Canerden 2011 yılı, 1969 doğumlu

Siirt Merkez Allah Mah, Hasan Sula'nın verdiği bilgi, 2012 yılı, 1975 doğumlu

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Hacice AKSOY
Doğum Yeri ve Tarihi	BATMAN 16.01.1983
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk El Sanatları
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	2008 Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Mezuniyet Sergisi 2009 Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk El Sanatları, İpek Halı ve Kilim Tasarımları Sergisi, A.Ü. Sanat Galerisi, ERZURUM 2011 Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi ERZURUM 2012 Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk El Sanatları 2013 Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi ERZURUM

Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	Hatice_aksoy_72@hotmail.com
Tarih	